POLIROM

JOSÉ
SARAMAGO

OMUL DUPLICAT

JOSÉ

SARAMAGO

OMUL DUPLICAT

Traducere din limba portugheză
de Georgiana Bărbulescu

POLIROM
2009

José Saramago s-a născut la 16 noiembrie 1922 la Azinhaga (Ribatejo), într-o familie modestă. Destinul său scriitoricesc a avut o traiectorie uluitoare, culminând cu decernarea Premiului Nobel pentru Literatură (1998). După debutul din 1947 cu un roman ulterior renegat de scriitor, urmat de o tăcere de aproape două decenii, Saramago a publicat volume de poeme, cronici literare și politice, nuvele, piese de teatru, nenumărate traduceri, revenind la roman abia în 1977 cu *Manual de pictură și caligrafie*. *Ridicat de la pământ* (1980) îi aduce recunoașterea în spațiul lusitan și impune fraza și punctuația care vor constitui de acum înainte marca inconfundabilă a stilului său. Celebritatea internațională o dobândește cu *Memorialul mânăstirii* (1982; Polirom, 2007), care, alături de *Anul morții lui Ricardo Reis* (1984; Polirom, 2003, 2008) și *Istoria asediului Lisabonei* (1989; Polirom, 2004, 2009), formează seria narativă cu tematică istorică, scriitorul acordând o atenție specială „originii și identității portugheze". În 1991 publică *Evanghelia după Isus Cristos* (Polirom, 2003), cel mai polemic roman al său, care reconstruiește o viață apocrifă a lui Isus. O cotitură în universul tematic romanesc al lui José Saramago o constituie seria de ficțiuni ucronice și alegorice începută cu *Pluta de piatră* (1986; Polirom, 2002) și urmată de *Eseu despre orbire* (1995; Polirom, 2005, 2008), *Toate numele* (1997; Polirom, 2002, 2008), *Peștera* (2000; Polirom, 2005, 2009), *Omul duplicat* (2002), *Eseu despre luciditate* (2004; Polirom, 2008) și *Intermitențele morții* (2005; Polirom, 2007, 2009). În 2008, la Editura Polirom s-a inaugurat seria de autor „José Saramago".

Tertuliano Máximo Afonso, protagonistul romanului *Omul duplicat*, este profesor de istorie la liceu. Este divorțat, deseori deprimat și duce o viață de rutină. Urmând sfatul unui coleg de a încerca să se distreze puțin, într-una din zile își închiriază un film, care însă nu-i face nici o plăcere. Târziu în noapte, se trezește din somn cu sentimentul că există o prezență străină în casă. Revine în sufragerie, unde lăsase deschis video-player-ul cu filmul înăuntru, și descoperă figura unui actor care îi seamănă absolut perfect. Din acest moment, povestea se va transforma într-un thriller, în care victima se află în căutarea propriei identități – dacă nu a acelei ordini ce trebuie descifrată în orice haos.

Lui Pilar, până în ultima clipă
Lui Ray-Güde Mertin
Pepei Sánchez-Manjavacas

„Haosul este o ordine încă nedescifrată."

CARTEA CONTRARIILOR

„Cred sincer că am interceptat multe gânduri destinate de cer altui om."

Laurence Sterne

Bărbatul care a intrat adineauri în magazin, ca să închirieze o casetă video, are scris, în buletinul de identitate, un nume deloc obișnuit, cu un parfum clasic pe care timpul l-a rîncezit, nici mai mult, nici mai puțin decât Tertuliano Máximo Afonso. Máximo și Afonso, mai frecvent folosite, încă i se par acceptabile, depinzând, însă, de dispoziția sufletească în care se află, dar Tertuliano îl apasă ca o piatră de mormânt din prima zi în care și-a dat seama că numele blestemat putea fi pronunțat cu o ironie deranjantă. E profesor de istorie la un liceu, iar filmul îi fusese sugerat de un coleg de serviciu care, totuși, nu uitase să-l prevină, Nu e o capodoperă a cinematografiei, dar, pentru o oră jumate, te-ar putea amuza. Într-adevăr, Tertuliano Máximo Afonso are mare nevoie de stimuli care să-l distragă, trăiește singur și se plictisește sau, ca să vorbim cu exactitatea clinică pe care o cere actualitatea, s-a lăsat pradă slăbiciunii temporare de spirit cunoscută în mod obișnuit ca depresie. Ca să aveți o idee clară asupra cazului său este suficient să spunem că a fost căsătorit și nu-și amintește ce l-a făcut să se căsătorească, a divorțat și acum nu vrea nici să-și aducă aminte de motivele pentru care s-a despărțit. În schimb, din uniunea nereușită n-au rămas copii care să-i ceară acum, pe gratis, lumea pe o tavă de argint, însă dulcea istorie, disciplina serioasă și educativă numită istorie, pe care a fost chemat s-o predea și care putea fi refugiul lui alinător, de multă vreme o vede ca pe o istovire fără sens și un început fără sfârșit.

Pentru temperamentele nostalgice, în general fragile, puțin flexibile, traiul de unul singur e o pedeapsă extrem de dură, dar o astfel de situație, să recunoaștem, chiar dacă dificilă, numai foarte rar degenerează într-o dramă convulsivă, din acelea care înfioară carnea și ridică părul. Situațiile mai frecvent întâlnite, astfel încât nu mai produc surprize, sunt cele ale oamenilor care suferă cu răbdare introspecția minuțioasă a singurătății, așa cum au fost în trecutul recent bine cunoscutele exemple, chiar dacă nu deosebit de notorii și chiar, în două cazuri, cu deznodământ fericit, al acelui pictor de portrete despre care n-am ajuns niciodată să aflăm mai mult decât inițiala numelui, al acelui medic de medicină generală care s-a întors din exil ca să moară în brațele patriei iubite, al acelui corector de la o editură care a extras un adevăr ca să implanteze în locul lui o minciună, al acelui funcționar subaltern de la starea civilă care făcea să dispară certificate de deces, toți, din întâmplare sau printr-o coincidență, făcând parte din sexul masculin, dar nici unul care să fi avut nefericirea de a se numi Tertuliano, și asta va fi reprezentat, cu siguranță, pentru ei un avantaj neprețuit în ce privește relația cu cei apropiați. Funcționarul de la magazin, care luase deja de pe raft caseta solicitată, înscrise în registrul de evidență titlul filmului și data la care ne aflăm, după care îi arătă celui care închiria unde trebuia să semneze. Scrijelită după un moment de ezitare, semnătura lăsa să se vadă doar ultimele două cuvinte, Máximo Afonso, fără Tertuliano, dar, ca și cum ar fi hotărât să lămurească dinainte un fapt care ar fi putut deveni motiv de controversă, clientul, în timp în ce le scria, murmură, Așa e mai rapid. Nu i-a folosit prea mult precauția, întrucât angajatul, în timp ce transcria într-o fișă datele din buletinul de identitate, pronunță cu voce tare numele nefericit și învechit, pe deasupra cu un ton pe care până și o creatură inocentă l-ar fi recunoscut ca fiind intenționat.

Probabil că nimeni, ne gândim noi, oricât de lipsită de obstacole i-ar fi fost viaţa, n-ar îndrăzni să spună că n-a trecut niciodată printr-o astfel de situaţie neplăcută. Deşi mai devreme sau mai târziu ne va ieşi în cale, întotdeauna e menit s-o facă, unul din aceste caractere robuste, cărora slăbiciunile umane, mai ales cele delicate, ale spiritelor superioare, le provoacă râsete de ironie, adevărul este că anumite sunete nearticulate care ne ies din gură, uneori, fără să vrem, nu sunt altceva decât gemete imposibil de reprimat ale unei dureri vechi, ca o cicatrice care deodată revine în amintire. În timp ce pune caseta în servieta lui obosită de profesor, Tertuliano Máximo Afonso, cu o bărbăţie demnă de apreciere, se străduieşte să nu lase să transpară mâhnirea pe care i-o provocase dezvăluirea gratuită a funcţionarului de la magazin, dar nu se poate împiedica să nu-şi spună în sinea lui, deşi reproşându-şi nedreptatea josnică a gândului, că vina era a colegului, a maniei pe care o au unii oameni de a da sfaturi fără să le fi fost cerute. Într-atât de mare e nevoia de a da vina pe ceva îndepărtat când, de fapt, ne lipseşte curajul de a înfrunta ceea ce se află în faţa noastră. Tertuliano Máximo Afonso nu ştie sau nu-şi închipuie, nu poate bănui că funcţionarul îşi regretă deja ieşirea nepoliticoasă, un alt auz, mai fin decât al lui, capabil să sesizeze nuanţele subtile ale glasului cu care funcţionarul se declarase întotdeauna la dispoziţia lui ca răspuns la acel bună seara de complezenţă aruncat la plecare, i-ar fi permis să-şi dea seama că începuse să se instaleze acolo, în spatele acelei tejghele, o mare dorinţă de pace. La urma urmelor, este un principiu mercantil benefic, întemeiat încă din antichitate şi demonstrat de-a lungul secolelor, că dreptatea este întotdeauna de partea clientului, chiar şi în cazul improbabil, dar posibil, în care acesta se numeşte Tertuliano.

Aflat deja în autobuzul care avea să-l lase aproape de clădirea în care locuieşte de şase ani, adică de când

a divorțat, Máximo Afonso, ne servim aici de versiunea prescurtată a numelui, și pentru că aceasta a fost autorizată în prezența noastră de cel care e singurul ei domn și stăpân, dar, mai ales, pentru că acest cuvânt, Tertuliano, fiind atât de aproape, doar cu două rânduri mai sus, ar aduce un grav deserviciu fluenței povestirii, Máximo Afonso, spuneam, se trezi întrebându-se pe sine însuși, brusc intrigat, brusc perplex, ce motive stranii, ce rațiuni speciale l-or fi făcut pe colegul de matematică, nu spusesem că e de matematică acel coleg, să-l sfătuiască atât de insistent să vadă acest film, când adevărul e că, până astăzi, așa-numita a șaptea artă nu fusese niciodată subiect de conversație între ei doi. Dacă ar fi fost vorba de o peliculă bună, din acelea indiscutabile, recomandarea ar fi fost de înțeles, într-un astfel de caz plăcerea, satisfacția, entuziasmul descoperirii unei opere de înaltă calitate estetică l-ar fi putut face pe coleg, în timpul prânzului servit la cantină sau în pauza dintre două ore, să-l tragă zorit de mânecă și să-i spună, Nu-mi amintesc să fi vorbit vreodată despre filme, dar acum îți spun, dragul meu, trebuie să vezi, nu se poate să nu vezi *Perseverența e mama succesului*, exact acesta este titlul filmului pe care Tertuliano Máximo Afonso îl are în servietă, informație care lipsea și ea. Atunci profesorul de istorie ar fi întrebat, La ce cinematograf rulează, la care cel de matematică ar fi răspuns, rectificând, Nu rulează, a rulat, filmul are vreo patru sau cinci ani, nu înțeleg cum s-a făcut că mi-a scăpat la premieră, iar apoi, fără pauză, neliniștit din pricina posibilei inutilități a sfatului pe care îl oferea cu atâta fervoare, Dar poate că l-ai văzut deja, Nu l-am văzut, nu mă prea duc la cinema, mă mulțumesc cu ce se dă la televizor, și chiar și așa, Atunci ar trebui să-l vezi, îl găsești în orice magazin de profil, închiriază-l dacă n-ai chef să-l cumperi. Dialogul ar fi putut decurge cam în acest fel dacă filmul ar fi meritat laudele, dar, în realitate,

lucrurile s-au petrecut mult mai puțin ditirambic, Nu vreau să mă bag în viața dumitale, spusese profesorul de matematică în timp ce curăța o portocală, dar de la o vreme încoace te văd cam abătut, și Tertuliano Máximo Afonso a confirmat, E adevărat, n-am prea fost binedispus, Probleme de sănătate, Nu cred, din câte știu nu sunt bolnav, problema e că totul mă obosește și mă plictisește, rutina asta blestemată, repetarea asta, acest bate pasul pe loc, Distrează-te, omule, distracția a fost întotdeauna leacul cel mai bun, Dă-mi voie să-ți spun că distracția este leacul celui care n-are nevoie de el, Bun răspuns, fără îndoială, totuși va trebui să faci ceva ca să ieși din marasmul în care te afli, Din depresie, Depresie sau marasm, e totuna, ordinea factorilor e arbitrară, Dar nu și intensitatea, Ce faci în afara orelor, Citesc, ascult muzică, din când în când trec pe la un muzeu, Dar la cinematograf te duci, Cinematograful îl frecventez mai puțin, mă mulțumesc cu ce se dă la televizor, Ai putea să cumperi niște casete video, să faci o colecție, o videotecă, cum se spune acum, Da, într-adevăr, aș putea, mai rău e că n-am loc nici pentru cărți, Atunci închiriază, să închiriezi e cea mai bună soluție, Am câteva casete video, niște documentare științifice, științele naturii, arheologie, antropologie, arte în general, mă interesează și astronomia, subiecte de genul ăsta, Toate astea sunt bune, dar ai nevoie să te distrezi cu istorii care să nu ocupe prea mult spațiu în cap, de exemplu, de vreme ce te interesează astronomia, îmi imaginez că te-ar putea interesa la fel de mult și ficțiunea științifică, aventurile în spațiu, războaiele stelelor, efectele speciale, Așa cum văd și înțeleg, acele efecte speciale sunt cel mai aprig dușman al imaginației, acea dibăcie enigmatică, misterioasă, a cărei inventare a dat atât de mult de lucru ființelor umane, Dragul meu, exagerezi, Nu exagerez, exagerează cei care vor să mă convingă că, în mai puțin de o secundă, cu o pocnitură din degete, se trimite o

navă spațială la o sută de mii de milioane de kilometri distanță, Recunoaște că pentru crearea acestor efecte pe care dumneata le disprețuiești atât, e nevoie și de imaginație, Da, dar e a lor, nu a mea, Vei avea întotdeauna libertatea s-o folosești pe a dumitale începând din punctul în care a ajuns a lor, Haide, haide, două sute de mii de milioane de kilometri în loc de o sută, Nu uita că ceea ce numim astăzi realitate, ieri a fost imaginație, gândește-te la Jules Verne, Da, dar realitatea de acum constă în a ajunge pe Marte, de exemplu, și Marte, în termeni astronomici, se poate spune că e chiar aici, după colț, ajungem doar în nouă luni, apoi va trebui să mai așteptăm acolo încă șase luni, până când planeta se va afla din nou în punctul cel mai favorabil pentru a ne putea întoarce și, în cele din urmă să facem o altă călătorie de nouă luni ca să ajungem pe Terra, în total, doi ani de supremă plictiseală, cam așa ar fi un film despre o călătorie pe Marte în care s-ar respecta realitatea faptelor, ar fi cea mai enervantă plictiseală care s-a văzut vreodată, Am priceput de ce te plictisești, De ce, Pentru că nu există nimic care să te mulțumească, M-aș mulțumi eu și cu puțin, dacă l-aș avea, Ceva oi avea dumneata, o carieră, serviciul, la prima vedere nu văd ce motive ai să te plângi, Cariera și serviciul mă au ele pe mine, nu eu pe ele, De răul ăsta, presupunând că realmente este un rău, toți ne plângem, și eu aș vrea să fiu cunoscut ca un geniu al matematicii în loc să rămân un profesor mediocru și resemnat într-o instituție de învățământ liceal, cum voi continua să rămân, căci, nu am altă soluție, Nu-mi place de mine însumi, probabil asta e problema, Dacă mi-ai veni cu o ecuație cu două necunoscute ți-aș putea oferi serviciile mele de specialist, dar, fiind vorba de o incompatibilitate de asemenea calibru, știința mea n-ar servi decât ca să-ți complice viața, de aceea îți spun să te distrezi văzând câteva filme, ca și cum ai lua tranchilizante, nu să începi

să te dedici matematicilor, care dau multă bătaie de cap, Ai vreo idee, Idee de ce, De un film interesant, care să merite, De așa ceva nu ducem lipsă, intră într-un magazin, fă o tură și alege, Dar sugerează-mi unul, cel puțin. Profesorul de matematică se gândi, se gândi și spuse în cele din urmă, *Perseverența e mama succesului*, Ce mai e și asta, Un film, asta mi-ai cerut, Pare mai mult o zicală, E o zicală, Tot sau numai titlul, Așteaptă să vezi, De ce gen, Zicala, Nu, filmul, Comedie, Ești sigur că nu e o dramă lacrimogenă din cele vechi, cu certuri și scandaluri, sau poate din astea moderne, cu împușcături și explozii, E o comedie ușurică, amuzantă, O să notez, cum ai spus că se numește, *Perseverența e mama succesului*, Foarte bine, l-am reținut, Nu e o capodoperă a cinematografiei, dar, pentru o oră jumate, te-ar putea amuza.

Tertuliano Máximo Afonso e acasă, are pe chip o expresie de nehotărâre, nimic grav însă, nu e prima oară că i se întâmplă să stea așa, asistând la oscilarea voinței între eventualitatea de-a irosi timp pregătind ceva de mâncare, ceea ce, în general, n-ar fi însemnat decât să facă efortul de a deschide o conservă și a pune pe foc conținutul, sau alternativa de a ieși ca să cineze la un restaurant din apropiere, unde e deja cunoscut, datorită slabei considerații pe care o arată de obicei meniului, nu din pricina unei atitudini arogante de client nemulțumit, ci din pricina indiferenței, din pricina detașării, din pricina lenei de a fi nevoit să aleagă un fel de mâncare dintre cele care îi sunt propuse în scurta listă prea des repetată. I-ar fi convenabil să nu iasă din casă, asta și pentru faptul că a adus de lucru de la școală, ultimele teste ale elevilor săi, pe care va trebui să le citească cu atenție și să le corecteze ori de câte ori atentează în mod periculos la adevărurile predate sau își permit libertăți de interpretare excesive. Istoria pe care Tertuliano Máximo Afonso are misiunea s-o predea

e ca un bonzai căruia, din când în când, i se tund rădăcinile, ca să nu crească, o miniatură infantilă a giganticului arbore al timpului, locurilor și toate câte se întâmplă în ele, privim, vedem inegalitatea mărimilor și ne oprim aici, aruncăm o privire la alte diferențe, nu mai puțin demne de reținut, de exemplu, nici o pasăre, nici măcar pricăjita de pasăre colibri, n-ar reuși să-și facă cuib în ramurile unui bonzai și, dacă e adevărat că la umbra mică a acestuia, presupunând că are suficient frunziș, poate să se adăpostească o șopârliță, mai mult ca sigur că reptilei îi rămâne vârful cozii afară. Istoria pe care o predă Tertuliano Máximo Afonso, o recunoaște el însuși și nu se va sfii s-o mărturisească dacă-l veți întreba, are o cantitate imensă de cozi rămase afară, unele care încă mai mișcă, altele reduse deja la o piele zbârcită cu o grămăjoară de vertebre slobode înăuntru. Amintindu-și de conversația cu colegul, își zise, Matematica vine de pe altă planetă cerebrală, în matematică cozile de șopârlițe n-ar fi decât niște abstracțiuni. Scoase hârtiile din servietă și le puse pe masa de lucru, scoase și caseta cu *Perseverența e mama succesului*, iată cele două ocupații cărora le putea dedica seara de azi, să corecteze testele, să vadă filmul, bănuia totuși că n-avea să-i ajungă timpul chiar pentru toate, având în vedere că nu obișnuia și nici nu-i plăcea să lucreze noaptea târziu. Urgența de-a corecta lucrările elevilor nu ardea, urgența de a vedea filmul, asta nici nu era urgență. Cel mai bine ar fi să continui cu cartea pe care o citesc, gândi el. După ce trecu pe la baie, se duse în dormitor ca să se schimbe, își puse alți pantaloni și-și schimbă pantofii, îmbrăcă un pulover peste cămașă, lăsându-și cravata pentru că nu-i plăcea să umble decoltat, și intră în bucătărie. Scoase din dulap trei conserve cu mâncăruri diferite și, pentru că nu știa la care să se decidă, întinse mâna ca să tragă la sorți cu ajutorul unei cantilene incomprehensibile și aproape uitate din copilărie,

care, de multe ori, în vremea aceea, îl lăsase afară din joc și care ar fi sunat cam așa, an tan tichi tan, sever căpitan, ana nache bumbanache, ieși afară tu costache. Ieși o tocană cu carne, care nu-l tenta cel mai mult, dar consideră că nu trebuia să acționeze împotriva destinului. Mâncă în bucătărie, ajutând mâncarea să alunece cu un pahar de vin roșu și, când termină, aproape fără să se gândească, repetă cantilena cu trei firimituri de pâine, cea din stânga, care însemna cartea, cea din mijloc, pentru testele de corectat, și cea din dreapta, care însemna filmul. Câștigă *Perseverența e mama succesului*, din câte se vede, ce trebuie să se întâmple, trebuie să se întâmple, și are multă putere, niciodată să nu joci alba-neagra cu destinul, căci el ascunde bila albă și tu o găsești pe cea neagră. Asta spune toată lumea și, pentru că spune toată lumea, acceptăm sentința fără să mai discutăm, când datoria noastră de oameni liberi ar fi să punem energic sub semnul întrebării un destin despotic care a hotărât, cine știe cu ce intenție malițioasă, că bila neagră e filmul și nu testele sau cartea. Ca profesor, pe deasupra și de istorie, acest Tertuliano Máximo Afonso, având în vedere scena la care am asistat adineauri în bucătărie, când și-a lăsat viitorul imediat și, eventual, și pe cel care va veni după el, pe seama a trei firimituri de pâine și a unei papagaliceli infantile și fără sens, este un exemplu rău pentru adolescenții pe care destinul, același sau altul, i-a dat pe mâna lui. Nu va începea, din nefericire, în această povestire, o anticipare a probabilelor efecte periculoase pe care le are influența unui astfel de profesor în formarea sufletelor tinere ale elevilor, de aceea ne oprim aici, fără altă speranță decât aceea că vor întâlni, într-o zi, pe drumul vieții, o influență de semn contrar care să-i elibereze, cine știe dacă nu *in extremis*, de rătăcirea irațională care-i amenință în acest moment.

Tertuliano Máximo Afonso spălă cu grijă vasele folosite la cină, dintotdeauna a fost pentru el o obligaţie inviolabilă să lase totul curat şi pus la locul lui după ce a mâncat, ceea ce ne învaţă, revenind pentru o ultimă oară la sufletele tinere mai sus citate, pentru care un asemenea comportament ar fi, poate, dacă nu mai mult ca sigur, motiv de râs, iar obligaţia, literă moartă, că, până şi de la cineva atât de puţin recomandabil în privinţa temelor, subiectelor şi chestiunilor legate de liberul-arbitru, e posibil să învăţăm ceva. Tertuliano Máximo Afonso a învăţat, în urma obiceiurilor cumpătate ale familiei din care provenea, lecţia aceasta bună, ca şi altele, în special de la mama sa, din fericire încă în viaţă şi sănătoasă, pe care o va vizita, cu siguranţă, într-una din zilele acestea, în oraşelul din provincia unde viitorul profesor a deschis ochii spre lume, leagăn al neamului Máximo, din care se trăgea mama, şi al neamului Afonso, din care se trăgea tatăl şi în care s-a nimerit ca el să fie primul Tertuliano, născut cu aproape patruzeci de ani în urmă. Pe tată, nu va avea altă soluţie decât să-l viziteze la cimitir, aşa e târfa asta de viaţă, întotdeauna se termină. Vorba urâtă i-a trecut prin minte nechemată, s-a întâmplat pentru că s-a gândit la tatăl lui când ieşea din bucătărie şi i s-a făcut dor de el, Tertuliano Máximo Afonso nu e genul care să spună grosolănii, într-atât încât, dacă vreodată i se întâmplă să-i scape vreuna, el însuşi rămâne surprins de ciudăţenie, de lipsa de convingere a organelor sale fonatoare, coarde vocale, fosă palatină, limbă, dinţi şi buze, ca şi cum ar fi articulat, contrariate, pentru prima oară, un cuvânt dintr-o limbă până atunci necunoscută. În mica încăpere din casă care-i serveşte de birou şi de living se află o canapea de două locuri, o măsuţă joasă, de pus pe centru, un fotoliu tapiţat care pare ospitalier, un televizor în faţa lui, în punctul de fugă, şi, pe colţ, astfel încât să primească lumină de la fereastră, biroul, unde testele de istorie şi caseta aşteaptă să vadă cine câştigă. Doi dintre

pereți sunt căptușiți cu cărți, majoritatea lor având riduri le folosirii și ofilirea vârstei. Pe jos, un covor cu motive geometrice, în culori surde sau poate decolorate, ajută la menținerea unei ambianțe de confort care nu trece de un nivel mediu, fără simulări sau pretenții de a părea mai mult decât este, și anume locul în care trăiește un profesor de liceu care câștigă puțin, cum pare să fie obstinația capricioasă a corpului profesoral în general sau condamnarea istorică pe care încă n-a terminat-o de ispășit. Firimitura din mijloc, cartea, adică, pe care Tertuliano Máximo Afonso o citea în ultimul timp, un important studiu al vechilor civilizații mesopotamice, se află acolo unde a fost lăsată cu o noapte în urmă, adică aici, pe măsuța din mijloc, așteptând și ea, ca și celelalte două firimituri, așteptând, așa cum fac întotdeauna lucrurile, toate, de asta nu pot scăpa, sunt dominate de fatalitate, pare că face parte din natura invincibilă a lucrurilor. Cu o personalitate cum s-a anunțat cea a acestui Tertuliano Máximo Afonso, care a dat deja câteva dovezi de minte rătăcitoare și, chiar, oarecum evazivă, în puținul timp de când îl cunoaștem, nu ne-ar surprinde în acest moment o serie de simulări conștiente față de el însuși, răsfoirea testelor elevilor cu falsă atenție, deschiderea cărții la pagina la care fusese întreruptă lectura, studierea dezinteresată a casetei pe o parte și pe alta, ca și cum încă nu s-ar fi hotărât asupra a ceea ce voia să facă până la urmă. Dar aparențele, nu întotdeauna atât de înșelătoare pe cât se spune, nu rareori se dezic de ele însele și lasă să se întrevadă manifestări care deschid calea posibilității unor serioase diferențe viitoare într-un tipar de comportament care, în general, părea să se prezinte ca definit. Această explicație laborioasă s-ar fi putut evita, dacă, în locul ei, fără alte ocolișuri, am fi spus că Tertuliano Máximo Afonso s-a îndreptat direct, adică în linie dreaptă, spre birou, a luat caseta, a parcurs cu privirea informațiile de pe față și de pe verso, s-a uitat la figurile

surâzătoare, binedispuse ale interpreților, a observat că numai numele unuia dintre ei, cel principal, o actriță tânără și drăguță, îi era familiar, semn că filmul, în etapa semnării contractelor, nu s-a bucurat de o atenție specială din partea producătorilor și, prin urmare, cu mișcările ferme ale unei voințe care părea să nu se fi îndoit nici o clipă de sine, a împins caseta în video-player, s-a așezat în fotoliu, a apăsat pe butonul de pornire al telecomenzii și s-a pregătit să petreacă cât mai bine posibil o seară care, dacă după primele aparențe promitea puțin, avea să ofere, probabil, și mai puțin până la sfârșit. Și așa a fost. Tertuliano Máximo Afonso râse de două ori, zâmbi de trei sau patru ori, comedia, pe lângă ușurică, după expresia împăciuitoare a colegului de matematică, era, mai ales, absurdă, prostească, o plăsmuire cinematografică în care logica și bunul-simț rămăseseră să protesteze de cealaltă parte a ușii, pentru că nu li se permisese intrarea acolo unde se comitea respectiva aiureală. Titlul, *Perseverența e mama succesului*, era una din acele metafore evidente, de tipul e alb și-l face găina, vânătoarea, vânatul și vânătorii lipseau cu desăvârșire din povestea respectivă[1], totul se limita la un caz de frenetică ambiție personală pe care actrița tânără și drăguță îl încarna cum o învățaseră mai bine, cazul fiind presărat cu confuzii, manevre, divergențe și situații echivoce, în care, din nefericire, depresia lui Tertuliano Máximo Afonso n-a reușit să găsească nici cea mai slabă alinare. Când s-a terminat filmul, Tertuliano era mai enervat pe el însuși decât pe coleg. Pe acesta îl scuza buna intenție, dar pe el, care avea deja vârsta mai mult decât suficientă ca să nu mai umble după focuri de artificii, ceea ce îl durea, așa cum li se întâmplă întotdeauna celor ingenui, era tocmai asta,

1. Titlul original al filmului *Perseverența e mama succesului* este *Quem Porfia Mata Caça*, însemnând textual „Cine insistă ucide vânatul" (de unde și jocul de cuvinte de mai sus) (n.t.).

ingenuitatea lui. Spuse cu voce tare, Mâine voi da înapoi căcatul ăsta, și de data asta n-a mai fost nici o surpriză, considera că avea tot dreptul să-și descarce năduful în mod grosolan și, în afară de asta, trebuia avut în vedere că asta era abia a doua indecență care-i scăpase în ultimele săptămâni, iar prima dintre ele, fusese, pe deasupra, numai în gând, ce e numai în gând nu contează. Se uită la ceas și văzu că încă nu era ora unsprezece. E devreme, murmură el, și cu asta a vrut să spună, așa cum s-a văzut imediat după aceea, că încă avea timp să se pedepsească pe sine însuși pentru ușurătatea de a fi înlocuit obligația cu plăcerea, autenticul cu falsul, perenul cu precarul. Se așeză la birou, trase spre el, cu grijă, testele de istorie, ca și cum ar fi vrut să le ceară iertare pentru abandon și lucră până noaptea târziu, ca un dascăl scrupulos, așa cum se considerase întotdeauna, plin de iubire pedagogică pentru elevii săi, dar extrem de exigent în date și implacabil în porecle. Era târziu când a ajuns la sfârșitul normei pe care și-o impusese singur, totuși, încă apăsat de greșeală, căindu-se încă pentru păcatul său și, ca unul care hotărâse să schimbe o autoflagelare dureroasă cu o alta nu mai puțin corectivă, luă în pat cartea despre vechile civilizații mesopotamice și o deschise la capitolul care se ocupa de semiții amoriți și, mai concret, de regele lor, Hamurabi, cel cu codul. După patru pagini adormi liniștit, semn că se iertase.

Se trezi după o oră. Nu visase, nici un coșmar oribil nu-i tulburase creierul, nu se zbătu ca să se apere de monstrul gelatinos care venise să i se lipească de față, deschise doar ochii și se gândi, E cineva în casă. Încet, fără să se precipite, se ridică în șezut și ascultă. Dormitorul e orb, chiar și în timpul zilei, aici nu ajung zgomotele de afară, iar la ora aceasta din noapte, Cât o fi ceasul, de regulă, liniștea e totală. Și era totală. Oricine ar fi fost intrusul, nu se mișca din locul în care se afla. Tertuliano Máximo Afonso întinse brațul spre noptieră și aprinse lumina. Ceasul arăta patru și un sfert. Ca majoritatea

oamenilor obişnuiţi, acest Tertuliano Máximo Afonso este pe cât de curajos, pe atât de laş, nu e un erou din aceia invincibili de cinema, dar nu e nici un căcăcios, din aceia care fac pipi pe ei când aud scârţâind la miezul nopţii poarta de la temniţa castelului. E adevărat că a simţit ridicându-i-se părul de pe corp, dar asta li se întâmplă până şi lupilor când se află în faţa unui pericol şi nici unui om cu judecata întreagă nu i-ar trece prin minte să afirme că lupii sunt nişte laşi mizerabili. Tertuliano Máximo Afonso va demonstra că nici el nu este. Se lăsă să alunece încetişor din pat, puse mâna pe un pantof, în lipsa unei arme mai contondente, şi, cu mii de precauţii, se ivi în uşa care dădea spre hol. Se uită într-o parte, apoi în cealaltă. Senzaţia de prezenţă străină care-l făcuse să se trezească deveni ceva mai puternică. Aprinzând luminile pe măsură ce înainta şi ascultând cum îi răsună inima în piept ca un cal la galop, Tertuliano Máximo Afonso intră în baie şi apoi în bucătărie. Nimeni. Şi prezenţa, acolo, curios, i se păru că scădea în intensitate. Se întoarse pe hol şi, în timp ce se apropia de camera de zi, simţi că prezenţa invizibilă devenea mai densă cu fiecare pas, ca şi cum atmosfera ar fi început să vibreze datorită reverberaţiei unei incandescenţe oculte, ca şi cum agitatul Tertuliano Máximo Afonso ar fi mers pe un teren contaminat radioactiv având în mână un contor Geiger care ar fi iradiat ectoplasme, în loc să emită semnale sonore. Nu era nimeni în camera de zi. Tertuliano Máximo Afonso se uită în jur, se aflau acolo, ferme şi neînfricate, cele două etajere înalte pline cu cărţi, gravurile înrămate de pe pereţi, la care nu s-a făcut referire până acum, dar, cu siguranţă, sunt acolo, şi acolo, şi acolo, şi acolo, biroul cu maşina de scris, scaunul, masa joasă în mijloc, cu o mică sculptură aşezată exact în centrul ei geometric, canapeaua de două locuri şi televizorul. Tertuliano Máximo Afonso murmură cu glas foarte scăzut, cu teamă, Ah, asta era, şi atunci, odată pronunţată ultima silabă, prezenţa, în

tăcere, ca o bulă de săpun care s-a spart, dispăru. Da, asta era, televizorul, video-player-ul, comedia care se numea *Perseverența e mama succesului*, o imagine dinăuntru care se întorsese la locul ei după ce-l trezise pe Tertuliano Máximo Afonso. Nu-și imagina care putea fi, dar avea certitudinea că ar recunoaște-o când ar apărea. Se duse în dormitor, îmbrăcă un halat peste pijama ca să nu răcească și se întoarse. Se așeză pe fotoliu, apăsă din nou pe butonul de pornire al telecomenzii și, aplecat în față, cu coatele pe genunchi, tot numai ochi, fără râsete și fără zâmbete, revăzu povestea femeii tinere și frumoase care dorea să triumfe în viață. După douăzeci de minute, o văzu intrând într-un hotel și îndreptându-se spre recepție, o auzi spunându-și numele, Mă numesc Inês de Castro, observase și înainte coincidența interesantă și istorică, și o auzi apoi continuând, Am o rezervare aici, funcționarul o privi în față, camera, nu pe ea, sau poate pe cel care se afla în locul camerei, ce a spus el, Tertuliano Máximo Afonso aproape că nu reuși să priceapă acum, degetul mare al mâinii care ținea telecomanda apăsă rapid butonul de oprire, însă imaginea se dusese, e logic să nu se consume inutil peliculă cu un actor figurant sau cam pe acolo, care intră în povestire abia după douăzeci de minute, banda se derulă, trecu din nou peste figura recepționerului, femeia tânără și drăguță intră din nou în hotel, spuse din nou că se numea Inês de Castro și că avea o rezervare, acum da, iată, imaginea fixă a funcționarului de la recepție privindu-l în față pe cel care se uita la el. Tertuliano Máximo Afonso se ridică din fotoliu, îngenunche în fața televizorului, cu fața atât de aproape de ecran cât îi permitea vederea, Sunt eu, spuse el și simți din nou că i se ridica tot părul de pe corp, ce vedea acolo nu era adevărat, nu putea fi adevărat, orice om echilibrat care s-ar fi aflat acolo l-ar fi liniștit, Ce idee, dragul meu Tertuliano, fii bun și observă că el poartă mustață, în timp ce dumneata ai

fața rasă. Așa sunt oamenii echilibrați, au obiceiul de a simplifica totul și abia după aceea, dar întotdeauna prea târziu, îi vedem cum rămân uimiți de copioasa diversitate a vieții, atunci își amintesc că mustățile și bărbile nu au voință proprie, cresc și prosperă când li se permite, uneori datorită purei indolențe a purtătorului, dar, de la un moment la altul, numai pentru că moda s-a schimbat sau pentru că monotonia piloasă i-a făcut plictisitori în fața oglinzii, dispar fără să lase urme. Și să nu uităm, pentru că se poate întâmpla orice când e vorba de actori și de arta scenică, de marea probabilitate ca mustața fină și bine îngrijită a recepționerului să fie, pur și simplu, una falsă. S-a văzut de multe ori. Aceste considerații care, fiind evidente, ar sări în ochii oricui în modul cel mai firesc, Tertuliano Máximo Afonso le-ar fi putut elabora pe cont propriu dacă n-ar fi fost atât de concentrat să găsească în film și alte situații în care apărea același actor secundar sau figurant cu replici, așa cum ar fi mai nimerit să-l desemnăm. Până la sfârșitul scenariului, bărbatul cu mustață, totdeauna în rolul său de recepționer, a mai apărut de cinci ori, de fiecare dată cu o intervenție limitată, deși la ultima apariție i-a fost dat să schimbe două fraze, care se voiau malițioase, cu dominatoarea Inês de Castro, iar apoi, în timp ce ea se îndepărta legănându-și șoldurile, s-o privească cu o expresie caricatural libidinoasă, pe care realizatorul trebuie s-o fi considerat irezistibilă pentru pofta de râs a spectatorului. Nu mai e nevoie să spunem că Tertuliano Máximo Afonso n-a găsit nimic de râs la prima vizionare și cu atât mai puțin la a doua. Revenise la prima imagine, aceea în care recepționerul, în prim-plan, o privește drept în față pe Inês de Castro, și o analiză minuțios, element cu element, trăsătură cu trăsătură, Cu excepția unor ușoare diferențe, gândi el, mustața, mai ales, părul cu tunsoarea diferită, fața mai puțin plină, e exact ca mine. Acum se simțea liniștit, fără îndoială asemănarea era, ca să spunem

așa, uimitoare, dar atât, nu lipsesc asemănările în lume, a se vedea cazul gemenilor, de exemplu, chiar ar fi de mirare ca, existând mai mult de șase mii de milioane de oameni pe planetă, să nu se întâlnească nici măcar doi la fel. Că n-ar putea fi niciodată exact la fel, la fel întru totul, asta se știe, spuse el, ca și cum ar fi conversat cu acel aproape *alter ego* al său, care-l privea din televizor. Așezat din nou pe fotoliu, ocupând, prin urmare, poziția relativă a actriței care interpreta rolul lui Inês de Castro, se jucă imaginându-și că era și el client al hotelului, Mă numesc Tertuliano Máximo Afonso, anunță, iar apoi, zâmbind, Și dumneata, întrebarea era dintre cele mai firești, dacă se întâlnesc doi oameni care sunt la fel, e normal să vrea să știe totul unul despre celălalt, iar numele e întotdeauna primul lucru, pentru că ne imaginăm că aceasta este ușa pe unde se intră. Tertuliano Máximo Afonso derulă caseta până la sfârșit, acolo se afla lista actorilor de mai mică importanță, nu-și amintea dacă erau menționate și rolurile pe care le interpretau, până la urmă nu, numele apăreau în ordine alfabetică, pur și simplu, și erau multe. Luă, pe jumătate distrat, cutia casetei, își trecu încă o dată privirea peste ceea ce era scris acolo și peste imagini, chipurile surâzătoare ale actorilor principali, un scurt rezumat al poveștii, iar jos, într-un rând dedicat informațiilor de ordin tehnic, cu litere mici, data filmului. Are cinci ani, murmură, amintindu-și că același lucru i-l spusese și colegul de matematică. Cinci ani deja, repetă și, brusc, lumea a fost din nou zguduită, nu efectul unei prezențe impalpabile și misterioase îl trezise, ci ceva concret, și nu doar concret, ci care se putea dovedi cu documente. Cu mâinile tremurânde, deschise și închise sertare, scoase din ele plicuri cu negative și fotografii, împrăștie totul pe birou, în sfârșit, găsi ceea ce căuta, o fotografie a lui, din urmă cu cinci ani. Avea mustață, tunsoarea diferită, fața mai puțin plină.

Nici chiar Tertuliano Máximo Afonso n-ar ști să spună dacă somnul i-a deschis din nou brațele sale milostive după revelația înspăimântătoare care a însemnat pentru el existența, poate chiar în acest oraș, a unui bărbat care, judecând după chip și după înfățișare în general, e portretul său viu. După ce a comparat îndelung fotografia din urmă cu cinci ani cu imaginea în prim-plan a recepționerului, după ce nu a găsit nici o diferență între cele două, oricât de mică ar fi fost ea, nici măcar un rid, oricât de fin, pe care unul să-l aibă și la celălalt să lipsească, Tertuliano Máximo Afonso se lăsă să cadă pe canapea, nu pe fotoliu, unde n-ar fi fost suficient spațiu să sprijine prăbușirea fizică și morală a trupului său, iar acolo, cu capul strâns între mâini, cu nervii epuizați, cu un ghem în stomac, se strădui să-și pună ordine în gânduri, descâlcindu-le din haosul emoțiilor adunate din momentul în care memoria, care veghea fără ca el să bănuiască, în spatele ochilor închiși, îl făcuse să se trezească tresărind din primul și singurul lui somn. Ce mă derutează cel mai mult, gândea cu trudă, nu e atât faptul că acest tip seamănă cu mine, că e o copie a mea, să spunem, un duplicat, astfel de cazuri nu sunt neobișnuite, avem gemenii, avem sosiile, speciile se repetă, ființa umană se repetă, e capul, e trunchiul, sunt brațele, sunt picioarele și s-ar putea întâmpla, nu sunt deloc sigur, e doar o ipoteză, ca vreo modificare fortuită într-un anumit cadru genetic să fi avut ca efect o ființă asemănătoare cu alta, generată

într-un cadru genetic fără nici o legătură cu prima. Ceea ce mă derutează nu e atât lucrul acesta, cât faptul că știu că acum cinci ani am fost identic cu cel care era el în vremea aceea, până și mustață purtam amândoi, și, mai mult, posibilitatea, ce spun eu, probabilitatea ca, după cinci ani, adică astăzi, chiar acum, la această oră din zori, identitatea să se mențină, ca și cum o schimbare produsă la mine ar trebui să determine aceeași schimbare și la el sau, și mai rău, ca unul să se schimbe nu pentru că celălalt s-a schimbat, ci pentru că schimbarea e simultană, asta ar fi ceva de să te dai cu capul de pereți, da, de acord, nu trebuie să transform asta într-o tragedie, tot ce e posibil să se petreacă știm că se va petrece, mai întâi a fost întâmplarea care ne-a făcut identici, apoi a fost întâmplarea cu un film de care eu nu auzisem niciodată, puteam să trăiesc tot restul vieții fără măcar să-mi imaginez că un astfel de fenomen ar alege un banal profesor de istorie ca să se manifeste, acest profesor care, doar acum câteva ceasuri corecta greșelile elevilor săi, iar acum nu știe ce să facă cu greșeala în care el însuși, de la un moment la altul, s-a trezit transformat. Chiar oi fi o greșeală, se întrebă, și presupunând că sunt, efectiv, ce semnificație, ce consecințe va avea pentru o ființă umană să știe că e o greșeală. O senzație fulgerătoare de teamă îi străbătu șira spinării și se gândi că există lucruri pe care e de preferat să le lași așa cum sunt și să fie așa cum sunt, pentru că, în caz contrar, există pericolul ca toți ceilalți să-și dea seama și, chiar mai rău, să ne dăm seama și noi, după privirea lor, de această deviație ocultă care ne-a deformat pe toți la naștere și care așteaptă, mușcându-și unghiile de nerăbdare, ziua în care va putea să se arate și să se anunțe, Iată-mă. Greutatea excesivă a unei cugetări atât de profunde, pe deasupra concentrată asupra posibilității existenței unor dubluri absolute, mai mult intuită însă, în sclipiri fugare, decât elaborată verbal, făcu să-i cadă

încet capul, iar somnul, un somn care, prin mijloacele lui specifice, avea să continue truda mentală până în acel moment executată de starea de veghe, luă în grija lui trupul istovit și-l ajută să se cuibărească pe pernele canapelei. N-a fost o odihnă care să merite și să-și justifice dulcele nume, după câteva minute, deschizând brusc ochii, Tertuliano Máximo Afonso, ca o păpușă vorbitoare al cărei mecanism se stricase, repetă cu alte cuvinte întrebarea de mai înainte, Ce înseamnă să fii o greșeală. Dădu din umeri, ca și cum întrebarea, dintr-odată, ar fi încetat să-l intereseze. Efect ușor de înțeles al unei oboseli împinse la extrem sau, dimpotrivă, consecință benefică a somnului scurt, această indiferență este, totuși, deconcertantă și inacceptabilă, pentru că știm foarte bine, iar el mai bine ca oricine, că problema n-a fost rezolvată, se află acolo intactă, în video-player, așteptând și ea, după ce a fost expusă în cuvinte care nu s-au auzit, dar care subzistau în dialogul din scenariu, Unul dintre noi e o greșeală, asta a fost ceea ce, de fapt, i-a spus recepționerul lui Tertuliano Máximo Afonso când, adresându-se actriței care juca rolul lui Inês de Castro, a informat-o că numărul camerei pe care o rezervase era doisprezece-optsprezece. Cu câte necunoscute e ecuația asta, îl întrebă profesorul de istorie pe profesorul de matematică în momentul în care trecea din nou pragul somnului. Colegul cu numerele nu răspunse la întrebare, făcu doar un gest de compasiune și spuse, Vorbim după aceea, acum odihnește-te, încearcă să dormi, ai mare nevoie. Să doarmă era, fără îndoială, ceea ce Tertuliano Máximo Afonso își dorea cel mai mult în acest moment, dar intenția sa a fost lipsită de succes. După puțin timp era din nou treaz, însufleţit acum de o idee luminoasă care-i venise deodată și consta în a-l ruga pe profesorul de matematică să-i spună de ce s-a gândit să-i sugereze să vadă *Perseverența e mama succesului*, când era vorba de un film de slabă calitate și cu povara celor cinci ani

de existență, cu siguranță chinuită, ceea ce, la o peliculă cu buget scăzut, făcând parte din producția în masă, e motiv mai mult decât sigur pentru o pensionare pentru incapacitate, dacă nu pentru o moarte anostă, amânată doar pentru un timp datorită curiozității unei jumătăți de duzină de spectatori excentrici care au auzit de filme de cult și au crezut că era vorba de așa ceva. În această ecuație încurcată, prima necunoscută pe care trebuia s-o rezolve era dacă profesorul de matematică își dăduse seama de asemănare când a văzut filmul și, în caz afirmativ, din ce motiv nu-l prevenise în momentul în care i l-a sugerat, fie și cu vorbe glumețe de amenințare, cum ar fi acestea, Pregătește-te că o să tragi o sperietură. Deși nu crede în Destinul propriu-zis, adică acela care se deosebește de orice destin subaltern prin majuscula inițială de respect, Tertuliano Máximo Afonso nu poate să scape de ideea că atâtea întâmplări și coincidențe la un loc ar putea, foarte bine, să corespundă unui plan care, deocamdată, nu putea fi dezvăluit, dar a cărui evoluție și deznodământ sunt deja, cu siguranță, clar determinate pe tăblițele pe care numitul Destin, presupunând că, la urma urmelor, există și ne conduce, a indicat, încă de la începutul veacurilor, data la care va fi să cadă primul fir de păr din cap și data la care se va stinge ultimul surâs de pe buze. Tertuliano Máximo Afonso încetase să mai stea prăbușit pe canapea, ca un costum mototolit fără un corp în el, se ridicase adineauri cât putea de ferm pe picioare după o noapte fără egal în întreaga sa viață în privința violenței emoțiilor și, simțind că îi cam fuge capul din loc, se dusese la fereastră să privească cerul. Noaptea se menținea agățată de acoperișurile orașului, luminile de pe stradă erau încă aprinse, dar prima geană subtilă de lumină a dimineții începuse deja să coloreze cu transparențe atmosfera în înalturi. Și astfel a avut certitudinea că lumea nu avea să se sfârșească în ziua aceea, că ar fi fost o irosire de

neiertat să răsară soarele pentru nimic, numai ca să fie prezent la începutul neantului, cel care inițiase totul, și, prin urmare, deși nu era deloc clară și cu atât mai puțin evidentă, legătura dintre un lucru și altul, bunul-simț al lui Tertuliano Máximo Afonso apăru în cele din urmă și-i dădu sfatul a cărui lipsă se simțea încă de la apariția recepționerului pe ecranul televizorului, iar sfatul a fost următorul, Dacă crezi că trebuie să ceri o explicație colegului tău, cere-o odată, tot o să fie mai bine decât să umbli de colo-colo cu gâtlejul plin de întrebări și îndoieli, îți recomand, în orice caz, să nu deschizi prea mult gura, să-ți supraveghezi cuvintele, ai un cartof fierbinte în mână, dă-i drumul dacă nu vrei să te frigă, duci înapoi caseta video chiar azi, pui o piatră peste chestiune și termini cu misterul, înainte să înceapă să scoată la iveală lucruri pe care ai prefera să nu le știi sau să nu le vezi sau să nu le faci, în afară de asta, presupunând că există o persoană care e o copie a ta sau tu o copie a ei și, după câte se vede, chiar există, n-ai nici o obligație să pornești în căutarea ei, tipul ăsta există și tu nu știai, tu exiști și el nu știe, nu v-ați văzut niciodată, nu v-ați încrucișat niciodată pe stradă, cel mai bun lucru pe care-l ai de făcut e, Și dacă-l întâlnesc într-una din zile, dacă mă încrucișez cu el pe stradă, întrerupse Tertuliano Máximo Afonso gândul, Întorci capul, nu te-am văzut, nu te cunosc, Și dacă el mi se adresează, Dacă are măcar un dram de minte, va face același lucru, Nu poți să pretinzi de la toată lumea să aibă minte, De aceea e lumea așa cum e, Nu mi-ai răspuns la întrebare, Care, Ce fac eu dacă el mi se adresează, Îi spui ce coincidență extraordinară, curioasă, fantastică, ce ți s-o părea mai potrivit, dar neapărat coincidență, și retezi conversația, Așa, fără nici o altă vorbă, Așa, fără nici o altă vorbă, Ar fi o nepolitețe, o lipsă de delicatețe, Uneori e singurul mod de a evita un rău mai mare, n-o face și știi bine ce va urma, după o

vorbă vine alta, după prima întâlnire va urma a doua și a treia, mai mult ca sigur îți vei povesti viața unui necunoscut, ai trăit destul ca să fi învățat că, în prezența necunoscuților și a străinilor, oricâtă grijă ai avea, niciodată nu e destul când e vorba de chestiuni personale și, dacă vrei să-ți spun, nu pot să-mi imaginez nimic mai personal, nimic mai intim decât încurcătura în care ești gata să te bagi, E greu să consider străină o persoană care e la fel cu mine, Lasă-l să fie în continuare ce a fost și până acum, un necunoscut, Da, dar străin nu va putea fi niciodată, Străini suntem cu toții, chiar și noi, cei care ne aflăm aici, La cine te referi, La tine și la mine, la bunul tău simț și la tine însuți, rareori ne întâlnim ca să stăm de vorbă, doar din când în când, și dacă vrem să fim sinceri, doar arareori a meritat, Din vina mea, Și din vina mea, suntem siliți prin natura sau prin condiția noastră să mergem pe căi paralele, dar distanța care ne desparte sau ne separă e atât de mare că, în majoritatea cazurilor, nu ne auzim unul pe celălalt, Te aud acum, A fost vorba de o urgență, iar urgențele apropie, Ce va fi să se întâmple, se va întâmpla, Cunosc această filozofie, se obișnuiește să se numească predestinare, fatalism, soartă, dar în fond înseamnă că o să faci ce-o să ai chef, ca întotdeauna, Înseamnă că voi face ceea ce va trebui să fac, nimic mai mult, Sunt unii pentru care ceea ce au făcut și ceea ce au crezut că trebuiau să facă e același lucru, Contrar părerii bunului-simț, chestiunile legate de voință nu sunt niciodată simple, simplă e nehotărârea, incertitudinea, șovăiala. Cine ar spune așa ceva, Nu te mira, învățăm continuu, Misiunea mea s-a terminat, tu faci cum crezi, Așa este, Prin urmare, la revedere, pe altădată, rămâi cu bine, Probabil, până la următoarea urgență, Dacă reușesc să ajung la timp. Luminile de pe stradă se stinseseră, cu fiecare minut circulația se intensifica, albastrul devenea tot mai intens pe cer. Cu toții știm că fiecare zi care se naște e prima

pentru unii şi va fi ultima pentru alţii şi că, pentru majoritatea, e doar încă o zi. Pentru profesorul de istorie Tertuliano Máximo Afonso, această zi în care ne aflăm, sau suntem, nu există nici un motiv să credem că va fi ultima, dar nici nu va fi doar încă o zi. Să spunem că s-a prezentat în această lume cu posibilitatea de a fi o altă primă zi, un alt început şi, prin urmare, orientată spre un alt destin. Totul depinde de paşii pe care Tertuliano Máximo Afonso îi va face astăzi. Totuşi, procesiunea, aşa se spunea pe vremuri, abia iese din biserică[1]. S-o urmăm.

Ce faţă, murmură Tertuliano Máximo Afonso când se privi în oglindă şi, de fapt, nu fără temei. De dormit, dormise o oră, restul nopţii şi-o petrecuse luptându-se cu uimirea şi teama descrise aici cu o minuţiozitate poate excesivă, totuşi scuzabilă dacă ne gândim că, niciodată în istoria umanităţii, cea pe care profesorul Tertuliano Máximo Afonso se străduieşte atât de mult s-o predea elevilor săi, nu s-a mai întâmplat să existe două persoane identice în acelaşi loc şi în acelaşi timp. În vremuri îndepărtate au mai fost şi alte cazuri de asemănare fizică totală între două persoane, şi bărbaţi, şi femei, dar întotdeauna le-au despărţit zeci, sute, mii de ani şi zeci, sute, mii de kilometri. Cazul cel mai uluitor care se cunoaşte a fost cel dintr-un anumit oraş, azi dispărut, unde, pe aceeaşi stradă şi în aceeaşi casă, dar nu în aceeaşi familie, la un interval de două sute cincizeci de ani, s-au născut două femei identice. Uimitoarea întâmplare n-a fost consemnată în nici o cronică şi cu atât mai puţin a fost păstrată de tradiţia orală, ceea ce e uşor de înţeles, întrucât, când s-a născut prima, nu se ştia că avea să existe a doua, iar când a venit pe lume a doua, amintirea celei dintâi se ştersese. Normal. Cu toată lipsa desăvârşită a oricărei dovezi, document sau mărturie, suntem în situaţia de a afirma

1. Expresie care înseamnă că lucrurile nici n-au început bine (n.t.).

și chiar de a jura sub cuvânt de onoare dacă e nevoie, că tot ceea ce am declarat, declarăm sau vom declara că s-a întâmplat în orașul azi dispărut, s-a întâmplat aievea. Dacă istoria nu consemnează un fapt, nu înseamnă că acel fapt nu s-a petrecut. Când termină operațiunea bărbieritului matinal, Tertuliano Máximo Afonso examină, fără îngăduință, chipul pe care-l avea în fața lui și, în ansamblu, găsi că are un aspect mai bun. De fapt, un observator imparțial, fie el masculin sau feminin, nu s-ar da înapoi să definească drept armonioase, luate în ansamblul lor, trăsăturile profesorului de istorie și, cu siguranță, n-ar uita să ia în seamă cum se cuvine importanța pozitivă a anumitor asimetrii ușoare și a anumitor variații volumetrice subtile care constituiau, ca să spunem așa, sarea, în cazul de față, cea care are menirea de-a pune accente deosebite acelei aparențe de bucate nesărate ce aproape întotdeauna sfârșește prin a prejudicia chipurile dotate cu trăsături prea regulate. Nu e vorba să proclamăm aici că Tertuliano Máximo Afonso are o figură perfectă de bărbat, n-ar ajunge cu lipsa de modestie până acolo și nici noi cu subiectivitatea, dar, dacă ar fi avut cel puțin un strop de talent, ar fi putut face, fără îndoială, o carieră excelentă în teatru, interpretând roluri de prim-amorez. Și dacă spui teatru, spui cinema, bineînțeles. O paranteză indispensabilă. Există momente ale narațiunii, iar acesta, așa cum se va vedea, a fost exact unul dintre ele, în care orice manifestare paralelă de idei și de sentimente din partea naratorului, pe marginea a ceea ce simt sau gândesc în acel moment personajele, ar trebui să fie interzisă în mod expres de legile unei bune scrieri. Infracțiunea săvârșită, din imprudență sau din lipsă de respect uman față de astfel de clauze limitative, care, dacă ar exista, n-ar avea, probabil, caracter obligatoriu, poate duce la o altă evoluție a personajului, respectiv, în loc să urmeze o linie autonomă de gânduri și emoții coerente cu statutul care i-a fost atribuit, după cum este dreptul său inalienabil,

se trezește asaltat în mod arbitrar de expresii mentale sau psihice care, venite de la cine vin, bineînțeles că niciodată nu i-ar fi complet străine, dar care, într-un anumit moment, se pot dovedi cel puțin inoportune, iar uneori dezastruoase. Exact asta i s-a întâmplat lui Tertuliano Máximo Afonso. Se uita în oglindă așa, doar ca să evalueze efectele negative ale unei nopți în care dormise prost, la asta se gândea și la nimic altceva, când, brusc, nefericita reflecție a naratorului despre trăsăturile lui fizice și problematica eventualitate ca, într-o zi, ajutate de dovada talentului necesar, să poată fi puse în slujba artei teatrale sau a artei cinematografice dezlănțui în el o reacție pe care n-am exagera dacă am clasifica-o drept teribilă. Dacă tipul acela care a jucat rolul recepționerului s-ar afla aici, gândi el dramatic, dacă s-ar afla în fața acestei oglinzi, figura pe care ar vedea-o ca fiind a lui ar fi asta. Să nu-i reproșăm lui Tertuliano Máximo Afonso că nu și-a amintit de faptul că celălalt purta mustață în film, nu și-a amintit, bineînțeles, dar poate pentru că știe sigur că azi n-o mai poartă, și pentru asta n-are nevoie să recurgă la acele cunoașteri misterioase care sunt presentimentele, căci motivul cel mai întemeiat îl găsește pe propria sa figură bine rasă, curățată de peri. Nici un om cu sentimente nu se va da în lături să admită că adjectivul acela, cuvântul acela teribil, aparent nepotrivit cu contextul domestic al unui om care trăiește singur, trebuie să fi exprimat cu destulă pertinență ce s-a petrecut în capul omului care tocmai s-a întors alergând de la masa lui de lucru, unde s-a dus să caute o carioca neagră și acum, din nou în fața oglinzii, desenează pe propria sa imagine, deasupra buzei superioare și la marginea ei, o mustață exact la fel cu cea a recepționerului, fină, subțire, de prim-amorez. În acest moment, Tertuliano Máximo Afonso a devenit acel actor, al cărui nume și a cărui viață n-o cunoaștem, profesorul de istorie, de liceu, nu mai e aici, casa asta nu e a lui, figura din

oglindă are efectiv alt proprietar. Dacă situația asta ar fi durat încă un minut, sau nici atât, s-ar fi putut întâmpla orice în această baie, o criză de nervi, un atac subit de nebunie, o manifestare de furie distructivă. Din fericire, Tertuliano Máximo Afonso, în ciuda unor comportamente care au dat de înțeles contrariul și care, cu siguranță, n-au fost ultimele, e făcut dintr-un aluat bun, o fi pierdut pentru câteva clipe controlul situației, dar acum l-a recuperat. Oricât de mult efort ar trebui să facem, știm că numai deschizând ochii putem ieși dintr-un coșmar, dar soluția, în acest caz, a fost să-i închidă, nu pe cei personali, ci pe cei ai imaginii reflectate în oglindă. La fel de eficient ca și cum ar fi fost vorba de un zid, un jet de spumă de ras separă acești alți doi frați siamezi care încă nu se cunosc, iar mâna dreaptă a lui Tertuliano Máximo Afonso, apăsată pe oglindă, dezmembră și chipul unuia și chipul celuilalt, atât de bine că nici unul dintre cei doi nu s-ar putea regăsi și recunoaște acum pe suprafața mânjită cu o peliculă albă cu pete negre care se scurg încet-încet și se diluează. Tertuliano Máximo Afonso nu mai vede imaginea din oglindă, acum e singur în casă. Se bagă sub duș și, deși e radicalmente sceptic, încă de când s-a născut, în privința virtuților spartane ale apei reci, tata îi spunea că nu e nimic mai bun pe lume pentru a binedispune trupul și pentru a agiliza creierul, se gândi că, dacă ar primi-o în plin în dimineața asta, fără amestecul decadentei, dar delicioasei ape călduțe, poate că ar fi benefic pentru mintea lui istovită și s-ar trezi odată acel ceva ce în sinea lui, în fiecare moment, împotriva voinței, intenționa să alunece în somn. Odată spălat și șters, pieptănat fără ajutorul oglinzii, intră în dormitor, făcu repede patul, se îmbrăcă și trecu în bucătărie ca să pregătească micul dejun, compus, ca de obicei, din suc de portocale, pâine prăjită, cafea cu lapte, iaurt, profesorii trebuie să se ducă la școală bine hrăniți, ca să

poată înfrunta cu curaj munca extrem de dură de a planta arbori sau simpli arbuşti ai cunoaşterii pe terenuri care, în majoritatea cazurilor, tind mai mult spre arid decât spre fecund. E încă foarte devreme, orele lui nu încep înainte de unsprezece, dar având în vedere împrejurările, se înţelege că a sta în casă nu e tocmai ceea ce şi-ar dori mai mult azi. Se duse din nou la baie ca să se spele pe dinţi şi, în timp ce făcea acest lucru, se întrebă dacă era ziua în care venea să-i facă curat în casă vecina de deasupra, o femeie deja în vârstă, văduvă şi fără copii, care, cu şase ani înainte, îi apăruse la uşă oferindu-şi serviciile, după ce-şi dăduse seama că şi noul vecin locuia singur. Nu, azi nu e ziua de curăţenie, va putea să lase oglinda aşa cum este, spuma a început deja să se usuce, se desprinde la cel mai uşor contact cu degetele, dar deocamdată încă se menţine lipită şi nu se vede nimeni pândind pe sub ea. Profesorul Tertuliano Máximo Afonso e gata de plecare, s-a hotărât deja că va lua maşina, ca să reflecteze cu calm asupra ultimelor şi tulburătoarelor întâmplări, fără a fi nevoit să sufere înghesuiala şi călcăturile din transportul în comun, pe care, din motive economice evidente, obişnuieşte să-l folosească cel mai adesea. Puse testele în servietă, se opri trei secunde ca să se uite pe cutia casetei video, era un moment potrivit ca să urmeze sfaturile bunului-simţ, să scoată caseta din aparat, s-o pună în cutie şi să se ducă direct la magazin. Iată, avea să spună funcţionarului, am crezut că era interesant, dar nu, n-a meritat şi a fost o pierdere de timp, Vreţi să luaţi altul, avea să întrebe funcţionarul, străduindu-se să-şi amintească numele acestui client care fusese acolo numai cu o zi înainte, dispunem de un sortiment foarte complet, filme bune de toate genurile, atât vechi, cât şi moderne, ah, Tertuliano, bineînţeles că ultimele două cuvinte erau doar gândite, iar zâmbetul ironic asociat, doar imaginat. Prea târziu, profesorul de istorie Tertuliano Máximo Afonso coboară

deja scara, nu e prima bătălie pe care bunul-simţ va trebui să se resemneze s-o piardă.

Încet, ca unul care s-a hotărât să profite de primele ore ale dimineţii ca să se bucure de o plimbare, dădu o raită prin oraş, în timpul căreia, în ciuda ajutorului unor semafoare ale căror semnale roşii şi galbene durau mai mult, nu i-a fost de nici un folos să-şi stoarcă mintea ca să găsească o ieşire dintr-o situaţie care, aşa cum era evident pentru orice om informat, se afla, în întregime, în mâinile lui. Partea proastă a situaţiei este, şi el însuşi şi-a mărturisit-o cu voce tare pe când intra pe strada unde era situată şcoala, Ce n-aş da să fiu în stare să las în urmă prostia asta, să uit de nebunia asta, să-mi scot din minte absurdul acesta, aici făcu o pauză pentru a se gândi că primul element al frazei ar fi fost suficient, iar apoi conchise, Dar nu pot, ceea ce ne arată cu vârf şi îndesat până unde a ajuns obsesia acestui om debusolat. Ora de istorie, aşa cum s-a menţionat mai înainte, începe abia la unsprezece şi mai sunt aproape două ore. Mai devreme sau mai târziu, colegul de matematică va apărea în această cancelarie, unde Tertuliano Máximo Afonso, care-l aşteaptă, se preface, cu falsă naturaleţe, că revede testele pe care le-a adus în servietă. Unui observator atent poate nu i-ar lua mult timp să-şi dea seama că e vorba de o simulare, dar pentru asta ar trebui să ştie că nici un profesor, din aceştia rutinieri, nu s-ar apuca să citească a doua oară ceea ce au corectat deja la prima citire, şi nu atât din cauza posibilităţii de a găsi noi greşeli, care, prin urmare, să atragă după sine noi corecturi, ci dintr-o simplă chestiune de prestigiu, de autoritate, de suficienţă sau doar pentru că ce s-a corectat, corectat rămâne şi nu necesită, nici nu admite reveniri. Asta ar mai lipsi, să trebuiască Tertuliano Máximo Afonso să-şi corecteze propriile sale greşeli, presupunând că pe una dintre aceste hârtii, la care se uita acum fără să vadă nimic, a corectat ce era bine şi a pus o minciună

în locul unui adevăr nesperat. Cele mai bune invenţii, niciodată nu va fi de prisos s-o spunem, sunt cele ale unuia care habar n-are. Exact în acest moment intră profesorul de matematică. Îl văzu pe colegul de istorie şi se duse direct la el. Bună ziua, spuse el. Salut, bună ziua, Întrerup, întrebă, Nu, nu, ce idee, îmi aruncam doar ochii pentru a doua oară, practic am totul corectat, Cum merg, Cine, Băieţii mei, Ca de obicei, aşa şi aşa, nici bine, nici rău, Exact ca noi când eram de vârsta lor, spuse cel de matematică zâmbind. Tertuliano Máximo Afonso aştepta să-l întrebe colegul dacă, în cele din urmă, se hotărâse să închirieze caseta video, dacă o văzuse, dacă îi plăcuse, dar profesorul de matematică părea să fi uitat subiectul, odată îndepărtat spiritul interesantului dialog din ziua anterioară. Se duse să-şi ia o cafea, se aşeză din nou şi, în tihnă, întinse ziarul pe masă, cu intenţia de a se informa asupra stării generale a lumii şi a ţării. După ce parcurse titlurile de pe prima pagină şi strâmbă din nas la fiecare dintre ele, spuse, Uneori mă întreb dacă vina cea dintâi pentru dezastrul la care a ajuns această planetă nu ne aparţine nouă, spuse el, Nouă, cui, mie, dumitale, întrebă Tertuliano Máximo Afonso, arătându-se interesat, dar încredinţat că discuţia, chiar având un debut atât de îndepărtat de preocupările sale, îi va aduce, în cele din urmă, în miezul chestiunii, Imaginează-ţi un coş cu portocale, spuse celălalt, imaginează-ţi că una dintre ele, la fundul coşului, începe să se strice, imaginează-ţi că, una după alta, se strică toate, cine ar putea să spună, în momentul acela, întreb eu, unde a început stricăciunea, Aceste portocale la care te referi sunt ţări sau sunt oameni, vru să ştie Tertuliano Máximo Afonso, Într-o ţară sunt oameni, în lume sunt ţări şi, cum nu există ţări fără oameni, cu ei începe stricăciunea, inevitabil, Şi de ce ar trebui să fim noi, eu, dumneata, vinovaţii, Cineva a fost, Îţi atrag atenţia că nu iei în considerare factorul societate, Societatea, dragul

meu prieten, ca şi umanitatea, e o noţiune abstractă, Ca şi matematica, Mult mai mult decât matematica, pe lângă ele, matematica e la fel de concretă precum lemnul acestei mese, Ce spui atunci despre studiile sociale, Nu rareori, aşa numitele studii sociale sunt orice, mai puţin studii despre oameni, Fereşte-te să te audă sociologii, te-ar condamna la moarte civică, cel puţin, A te mulţumi cu muzica orchestrei în care cânţi şi cu partea în care îţi revine să cânţi e o greşeală foarte răspândită, mai ales printre cei care nu sunt muzicieni, Unii or fi mai răspunzători decât alţii, dumneata şi cu mine, de exemplu, suntem relativ nevinovaţi, cel puţin de relele cele mai mari, Acesta e, de obicei, discursul conştiinţei împăcate, Dacă o spune conştiinţa împăcată, asta nu înseamnă că nu e adevărat, Cea mai bună cale pentru dezvinovăţirea universală e să ajungi la concluzia că, pentru că toată lumea e vinovată, nu e nimeni vinovat, Poate că nu putem face nimic, sunt problemele lumii, spuse Tertuliano Máximo Afonso, ca pentru a pune capăt conversaţiei, dar matematicianul rectifică, Lumea nu are alte probleme decât pe cele ale oamenilor, şi aruncând această sentinţă, îşi bagă nasul în ziar. Minutele treceau, momentul orei de istorie se apropia şi Tertuliano Máximo Afonso nu vedea nici o modalitate de a deschide subiectul care-l interesa. Putea, bineînţeles, să-l interpeleze direct pe coleg, să-l întrebe, privindu-l în ochi, Fiindcă veni vorba, vorba nu venise, o ştim bine, dar cârjele limbajului există tocmai pentru situaţii ca acestea, o necesitate urgentă de a trece la alt subiect fără să pară că ai un interes special pentru el, un fel de a-te-face-că-tocmai-ţi-ai-amintit socialmente acceptat. Apropo, ar spune, dumneata ai observat că recepţionerul din film e portretul meu viu, dar asta ar echivala cu a arăta cartea principală dintr-un joc, cu a introduce o a treia persoană într-un secret care încă nici măcar nu implica două, cu viitoarea dificultate, care decurgea de aici, de a se sustrage întrebărilor curioase,

de exemplu, Ei, te-ai întâlnit deja cu sosia aceea a dumitale. Tocmai în acel moment profesorul de matematică ridică ochii din ziar, Până la urmă, întrebă el, ai închiriat filmul, Da, am închiriat, răspunse Tertuliano Máximo Afonso entuziasmat, aproape fericit, Și cum ți s-a părut, E distractiv, Ți-a făcut bine la depresie, adică la marasm, Marasm sau depresie, tot una e, nu în nume stă răul, Ți-a făcut bine, Cred că da, cel puțin am reușit să râd la anumite situații. Profesorul de matematică se ridică, avea și el elevii lui care-l așteptau, ce ocazie mai bună decât asta pentru ca Tertuliano Máximo Afonso să poată, în sfârșit, să spună, Apropo, când ai văzut ultima oară *Perseverența e mama succesului*, întrebarea nu are importanță, e doar o curiozitate, Ultima oară a fost prima și prima a fost ultima, Când l-ai văzut, Tre' să fi fost acum vreo lună, mi l-a împrumutat un prieten, Credeam că era al dumitale, din colecția dumitale, Omule, dacă era al meu, ți l-aș fi împrumutat, nu te făceam să cheltuiești bani cu închiriatul. Erau deja pe coridor în drum spre clase, Tertuliano Máximo Afonso simțindu-și spiritul liber, ușurat, ca și cum marasmul s-ar fi evaporat dintr-odată și ar fi dispărut în spațiul infinit, cine știe dacă nu pentru a nu se mai întoarce niciodată. La colțul următor aveau să se despartă, fiecare spre sala lui, și abia după ce au ajuns acolo, când amândoi spuseseră deja, La revedere, profesorul de matematică, după ce făcuse patru pași, se întoarse și întrebă, Apropo, dumneata ai observat că în film e un actor, unul secundar, care seamănă foarte mult cu dumneata, dacă ți-ai pune o mustață ca a lui ați fi ca două picături de apă. Ca un fulger, marasmul veni ca din pușcă din înalturi și prefăcu în pulbere buna dispoziție efemeră a lui Tertuliano Máximo Afonso. Cu toate acestea, făcându-și curaj, a putut răspunde cu o voce care părea să lesine la fiecare silabă, Da, am observat, e o coincidență uimitoare, absolut extraordinară, și adăugă, schițând un surâs lipsit de

culoare, Mie îmi lipseşte doar mustaţa, iar lui să fie profesor de istorie, în rest oricine ar zice că suntem identici. Colegul îl privi cu mirare, ca şi cum l-ar fi întâlnit după o lungă absenţă, Acum îmi amintesc că şi dumneata, acum câţiva ani, purtai mustaţă, spuse el şi Tertuliano Máximo Afonso, uitând de orice precauţii, la fel ca acel om rătăcit care n-a vrut să audă de sfaturi, răspunse, Poate că în vremea aceea profesorul era el. Cel de matematică se apropie, îi puse mâna pe umăr, paternal, Omule, dumneata eşti realmente foarte deprimat, un lucru ca ăsta, o coincidenţă cum sunt atâtea altele, fără importanţă, n-ar trebui să te afecteze într-atât, Nu sunt afectat, doar am dormit puţin, am avut o noapte proastă, Mai mult ca sigur ai avut o noapte proastă tocmai pentru că eşti afectat. Profesorul de matematică simţi umărul lui Tertuliano Máximo Afonso încordându-se sub mâna lui, ca şi cum tot corpul, din cap până-n picioare, s-ar fi întărit brusc, iar şocul primit a fost atât de puternic, impresia atât de intensă, încât l-a forţat să-şi retragă braţul. A făcut-o cât de încet a putut, căutând să nu lase se simtă faptul că ştia că fusese respins, dar duritatea insolită a privirii lui Tertuliano Máximo Afonso nu-i permitea să se îndoiască, paşnicul, docilul, supusul profesor de istorie, pe care se obişnuise să-l trateze cu o indulgenţă prietenoasă, dar superioară, era, în acel moment, alt om. Perplex, ca şi cum ar fi fost pus în faţa unui joc căruia nu-i ştia regulile, spuse, Bine, ne vedem mai târziu, azi nu prânzesc în şcoală. Tertuliano Máximo Afonso îşi lăsă capul în jos, în chip de răspuns discret, şi intră în clasă.

Contrar afirmației eronate făcute cu cinci rânduri mai înainte, pe care o vom corecta, totuși, *in loco*, de vreme ce această povestire se situează cel puțin cu o treaptă mai sus decât un simplu exercițiu școlar, omul nu se schimbase, omul era același. Schimbarea bruscă de dispoziție observată la Tertuliano Máximo Afonso și care-l zguduise atât de mult pe profesorul de matematică nu fusese decât o simplă manifestare somatică a patologiei psihice cunoscută în mod obișnuit ca furia celor blânzi. Făcând o scurtă abatere de la subiectul central, poate reușim să ne înțelegem mai bine dacă ne raportăm la împărțirea clasică, desigur, oarecum discreditată de progresele moderne ale științei, care grupa temperamentele umane în patru mari tipuri, și anume, melancolic, produs de secreția biliară neagră, flegmatic, care, evident, rezulta din flegmă, sanguin, corelat, nu mai puțin evident, cu sângele și, în sfârșit, coleric, care era consecința secreției biliare albe. După cum se observă cu ușurință, în această împărțire cuaternară și, mai ales, simetrică cu umorile, nu era loc să se poată încadra și comunitatea celor blânzi. Totuși, istoria, care nu întotdeauna se înșală, ne asigură că ei existau deja, și chiar în număr mare, în acele vremuri îndepărtate, așa cum Actualitatea, capitol al istoriei care întotdeauna așteaptă să fie scris, ne spune astăzi nu numai că există în continuare, dar că există în număr și mai mare. Explicația acestei anomalii care, dacă am accepta-o, ne-ar ajuta să înțelegem atât penumbrele obscure ale

Antichității, cât și iluminările festive de Acum, poate se află în faptul că, în momentul definirii și stabilirii cadrului clinic descris mai sus, a fost uitată o altă umoare. Ne referim la lacrimi. E surprinzător, ca să nu spunem filozoficește scandalos, că ceva atât de vizibil, atât de curent și atât de abundent, cum au fost întotdeauna lacrimile, a trecut neobservat de către venerabilii înțelepți ai Antichității și că merită atât de puțină considerație din partea nu mai puțin înțelepților, deși mai puțin venerabili, de Acum. Vă veți întreba ce legătură are această extinsă digresiune cu furia celor blânzi, mai ales dacă luăm în considerare faptul că pe Tertuliano Máximo Afonso, care i-a dat frâu liber atât de flagrant, nu l-am mai văzut plângând până acum. Sesizarea pe care am făcut-o adineauri referitor la absența lacrimilor din teoria medicinii umorale nu înseamnă că cei blânzi, mai sensibili prin natura lor și, prin urmare, mai predispuși către această manifestare lichidă a sentimentelor, umblă cât e ziulica de mare cu batista în mână suflându-și nasul și ștergându-și, din minut în minut, ochii încercănați de plâns. Înseamnă că un om, bărbat sau femeie, ar putea, foarte bine, să fie sfâșiat pe dinăuntru din cauza singurătății, a lipsei de sprijin, a timidității, a ceea ce dicționarele descriu ca fiind o stare emoțională incontrolabilă în cadrul relațiilor sociale, cu manifestări volitive, posturale și neurovegetative și, totuși, uneori chiar din cauza unui simplu cuvânt, dintr-un fleac, din cauza unui gest bine intenționat, dar prea protector, ca acela care i-a scăpat adineauri profesorului de matematică, iată că pacificul, docilul, supusul au dispărut brusc din scenă și în locul lor, deconcertant și de neînțeles pentru cei care presupuneau că știu totul despre sufletul omenesc, apare tumultul orb și distrugător al furiei celor blânzi. În mod normal durează puțin, dar produce teamă când se manifestă. De aceea, pentru multă lume, rugăciunea cea mai plină de fervoare, înainte de culcare,

nu e bine cunoscutul tatăl-nostru sau eterna ave-maria, ci aceasta, Apără-ne, Doamne, de toate relele şi, mai ales, de furia celor blânzi. Elevilor care aveau istoria le-ar fi fost ascultată rugăciunea, dacă ar fi practicat-o cu regularitate, ceea ce, având în vedere faptul că sunt tineri, e mai mult decât îndoielnic. O să le vină vremea. E adevărat că Tertuliano Máximo Afonso a intrat în clasă cu chipul încruntat, fapt care, remarcat de un elev care se credea mai perspicace decât majoritatea, îl făcu să şoptească spre colegul de alături, Se pare că tipul e cu capsa pusă, dar nu era adevărat, ceea ce se observa la profesor era deja efectul final al furtunii, nişte ultime şi dispersate rafale de vânt, o bură de ploaie care rămăsese mai la urmă, pomii mai puţin flexibili care-şi ridicau anevoie capetele. Ca dovadă că aşa era, după ce făcu prezenţa cu o voce fermă şi senină, spuse, Mă gândisem să păstrez pentru săptămâna care vine corectarea ultimei noastre lucrări scrise, dar aseară am fost liber şi m-am hotărât să devansez puţin lucrurile. Deschise servieta, scoase hârtiile, pe care le puse pe masă, şi continuă, Corecturile sunt făcute, notele sunt date în funcţie de greşelile comise, dar, contrar obiceiului, adică să vă dau pur şi simplu lucrările, vom dedica ora aceasta analizei greşelilor, cu alte cuvinte, vreau să aud de la fiecare dintre voi motivele pentru care credeţi că aţi greşit, se poate chiar ca motivele expuse să mă facă să schimb nota. Făcu o pauză şi adăugă, Cu una mai bună. Zâmbetele din clasă au îndepărtat, în cele din urmă, norii.

După prânz, Tertuliano Máximo Afonso participă, împreună cu cea mai mare parte a colegilor lui, la o şedinţă care fusese convocată de director cu scopul analizării ultimei propuneri de actualizare a metodologiei emanată de minister, dintre cele o mie şi atâtea care fac din viaţa nefericiţilor dascăli o chinuitoare călătorie spre Marte printr-o interminabilă ploaie de asteroizi ameninţători care, cu prea mare frecvenţă, nimeresc în

plin ținta. Când îi veni rândul să vorbească, pe un ton apatic și monocord, pe care cei de față îl găsiră ciudat, se limită să repete o idee care nu mai era o noutate și care constituia, invariabil, un motiv pentru câteva zâmbete de complezență din partea colegilor și pentru o prost disimulată contrarietate din partea directorului. După părerea mea, spuse el, singura opțiune importantă, singura hotărâre serioasă care ar trebui luată în privința studiului istoriei constă în sensul predării, dacă trebuie s-o predăm din urmă spre înainte sau, după părerea mea, dinainte spre înapoi, restul, deloc neglijabil, e condiționat de alegerea făcută, toată lumea știe că așa este, dar continuă să se poarte ca și cum n-ar ști. Efectele peroratiei au fost cele dintotdeauna, un suspin de răbdare pusă la încercare din partea directorului, câteva schimburi de priviri și murmure printre profesori. Colegul de matematică zâmbi și el, dar zâmbetul lui a fost unul de complicitate prietenească, ca și cum ar fi spus, Dumneata ai dreptate, nimic din toate astea nu e de luat în serios. Gestul pe care l-a făcut Tertuliano Máximo Afonso către el, oarecum pe ascuns, din cealaltă parte a mesei, însemna că îi mulțumea pentru mesaj, însă, în același timp, parcă mai era ceva, un lucru căruia, în lipsa unui termen mai bun, îi vom da denumirea de subgest, menit să-i aducă aminte că episodul de pe coridor nu fusese uitat cu totul. Cu alte cuvinte, în timp ce gestul principal se arăta în mod deschis conciliant, spunând, Ce a fost, a fost, a trecut, subgestul, reticent, nuanța, Da, dar nu de tot. Între timp, îi fusese dat cuvântul următorului profesor și, în timp ce acesta, spre deosebire de Tertuliano Máximo Afonso, vorbește cu elocvență, cu pricepere și la obiect, profităm ca să dezvoltăm puțin, foarte puțin față de cât ar necesita complexitatea subiectului, chestiunea subgesturilor, care acum, cel puțin atât cât avem cunoștință, se ridică pentru prima oară. Se obișnuiește să se spună, de exemplu, despre Cutare, Cutărică sau

Cutărescu, că au făcut, într-o anumită situaţie, un gest din acesta sau din acela sau din celălalt, o spunem aşa, simplu, ca şi cum acesta sau acela sau celălalt, întrebare, manifestare a sprijinului sau îndemn la prudenţă, ar fi exprimări turnate dintr-o singură piesă, întrebarea, întotdeauna metodică, sprijinul, întotdeauna necondiţionat, îndemnul, întotdeauna dezinteresat, când adevărul întreg, dacă vrem cu adevărat să-l cunoaştem, dacă nu ne mulţumim cu literele mari ale mijloacelor de comunicare, cere să fim atenţi la scintilaţiile multiple ale subgesturilor care vin în spatele gesturilor, aşa cum praful cosmic vine după coada cometei, pentru că aceste subgesturi, ca să recurgem la o comparaţie la îndemâna tuturor vârstelor şi gradelor de înţelegere, sunt ca literele micuţe dintr-un contract, a căror descifrare dă de furcă, dar ele se află acolo. Cu toată modestia pe care o recomandă uzanţele şi bunul-gust, nu ne-ar surprinde deloc dacă, într-un viitor foarte apropiat, studiul, identificarea şi clasificarea subgesturilor ar deveni, fiecare în sine şi împreună, una dintre cele mai fecunde ramuri ale ştiinţei semiologiei în general. S-au văzut cazuri mai extraordinare ca acesta. Profesorul care avea cuvântul şi-a terminat chiar acum discursul, directorul va continua lista cu următoarea intervenţie, dar Tertuliano Máximo Afonso ridică energic mâna dreaptă, în semn că vrea să vorbească. Directorul îl întrebă dacă comentariile sale se refereau la punctele de vedere care fuseseră expuse şi adăugă că, în caz că era aşa, normele de desfăşurare a şedinţelor stabileau, după cum trebuia să ştie şi el, să se aştepte sfârşitul intervenţiilor tuturor participanţilor, dar Tertuliano Máximo Afonso răspunse că nu, nu e un comentariu şi nici nu se referă la pertinentele consideraţiuni ale stimatului coleg, că da, cunoaşte şi întotdeauna a respectat normele, atât pe cele care sunt în uz, cât şi pe cele care au ieşit din uz, dorea doar să ceară voie să se retragă pentru că avea chestiuni urgente de care

trebuia să se ocupe în afara şcolii. De data asta n-a fost vorba de un subgest, ci de un subton, o treaptă armonică, să spunem, care a imprimat o forţă nouă teoriei incipiente expuse mai sus, referitor la importanţa pe care ar trebui s-o dăm variaţiilor, nu numai de ordinul doi sau trei, dar şi patru sau cinci, ale comunicării, atât gestuale, cât şi orale. În cazul care ne interesează, de exemplu, toţi cei prezenţi şi-au dat seama că subtonul emis de director exprimase un sentiment de uşurare profundă pe dedesubtul cuvintelor pe care le rostise efectiv, Ei asta-i, nu e cazul să fii atât de protocolar, poţi pleca. Tertuliano Máximo Afonso îşi luă rămas-bun de la cei prezenţi printr-un semn amplu făcut cu mâna, un gest pentru colectiv, un subgest pentru director şi ieşi. Maşina era parcată aproape de şcoală, în câteva minute se afla în ea, privind ferm drumul în direcţia a ceea ce era, deocamdată, singura sa destinaţie consecventă cu cele întâmplate începând cu după-amiaza zilei anterioare, magazinul unde închiriase caseta cu filmul *Perseverenţa e mama succesului*. Schiţase un plan în sala de mese, în timp ce mânca de prânz, singur, îl perfecţionase sub scutul protector al intervenţiilor soporifice ale colegilor şi acum îl avea în faţa lui pe funcţionarul de la magazinul de închiriat casete, cel căruia i se păruse foarte nostim faptul că numele clientului său era Tertuliano şi care, după tranzacţia comercială care nu va întârzia să se realizeze, va începe să aibă motive mai mult decât suficiente pentru a reflecta asupra simultaneităţii dintre un nume atât de rar şi comportamentul extrem de straniu al celui care îl poartă. La început nu părea că avea să se întâmple aşa, Tertuliano Máximo Afonso intră ca oricare om, dădu, ca oricare om, bună seara şi, ca oricare om, se apucă să cerceteze rafturile, încet, oprindu-se ici şi colo, sucindu-şi gâtul ca să citească pe cotorul cutiilor care conţineau casetele, până când, în sfârşit, se îndreptă spre tejghea şi spuse, Am venit să cumpăr caseta video

pe care am închiriat-o de aici ieri, nu știu dacă vă amintiți, Îmi amintesc perfect, a fost *Perseverența e mama succesului*, Exact, am venit s-o cumpăr, Cu toată plăcerea, dar, dacă-mi permiteți observația, evident, o fac doar în interesul dumneavoastră, ar fi mai bine să ne înapoiați caseta pe care ați închiriat-o și să luați una nouă, că știți, pe măsură ce se folosește, apare o anumită deteriorare, atât a imaginii, cât și a sunetului, minimă, e drept, dar cu timpul începe să se observe, N-are rost, spuse Tertuliano Máximo Afonso, pentru ce o vreau eu, cea pe care am luat-o e foarte bună. Funcționarul înregistră perplex intrigantele vorbe pentru-ce-o-vreau-eu, nu e o frază care, în general, să se considere necesar a fi rostită în legătură cu o casetă video, o casetă video o vrei ca s-o vezi, pentru asta s-a născut, pentru asta a fost fabricată, ce mai încoace și-ncolo. Singularitatea clientului, însă, nu avea să se oprească aici. În vederea atragerii de noi tranzacții pe viitor, funcționarul se hotărâse să-i acorde lui Tertuliano Máximo Afonso cea mai mare dovadă de apreciere și considerație comercială care există de pe vremea fenicienilor, Vă decontez taxa de închiriere din preț, spuse el și, pe când proceda la scădere îl auzi pe client întrebând, Aveți cumva și alte filme ale aceleiași case de producție, Presupun că vreți să spuneți ale aceluiași realizator, rectifică funcționarul precaut, Nu, nu, eu am spus ale aceleiași case de producție, casa de producție mă interesează, nu realizatorul, Scuzați-mă, dar, în atâția ani de activitate în această branșă, nici un client nu mi-a făcut vreodată o asemenea cerere, întreabă de titlurile filmelor, de multe ori de numele actorilor și doar foarte rar cineva îmi vorbește de vreun realizator, dar de producători, niciodată, Să spunem atunci că fac parte dintr-un tip special de clienți, Într-adevăr, așa se pare, domnule Máximo Afonso, murmură funcționarul, după ce aruncă o privire rapidă pe fișa clientului. Se simțea zăpăcit, confuz, dar și satisfăcut de brusca și

fericita inspirație pe care o avusese de a se adresa clientului cu numele de familie, care, fiind și nume proprii, poate vor reuși, de acum încolo, în mintea lui, să împingă în umbră numele autentic, numele adevărat, acela care, într-un ceas rău, îi stârnise impulsul de a râde. Uitase că îi rămăsese dator clientului cu un răspuns, dacă dispunea sau nu dispunea în magazin de alte filme ale aceleiași case de producție, a fost nevoie ca Tertuliano Máximo Afonso să-i repete întrebarea, adăugând o clarificare care spera să poată corecta reputația de persoană excentrică, pe care, din câte se vedea, o căpătase în acest stabiliment, Motivul interesului meu de a vedea alte filme ale acestei case de producție are legătură cu faptul că, în prezent, am în pregătire, în fază destul de avansată, un studiu asupra tendințelor, înclinațiilor, scopurilor, mesajelor, atât explicite, cât și implicite și subliminale, pe scurt, al semnalelor ideologice pe care o anumită casă de producție de filme, lăsând la o parte gradul efectiv de conștiință cu care o face, le difuzează, pas cu pas, metru cu metru, cadru cu cadru, printre consumatori. Pe măsură ce Tertuliano Máximo Afonso își desfășurase discursul, funcționarul, de pură uimire, de pură admirație, făcea ochii tot mai mari, cucerit definitiv de un client care, nu numai că știa ce voia, dar oferea și cele mai bune motive pentru a vrea ceea ce voia, lucru deosebit de rar în comerț și, în special, în aceste magazine de închiriat casete video. Trebuie să spunem, totuși, că o pată nesuferită de interes mercantil de joasă calitate întina uimirea și admirația pură evidente pe figura extaziată a funcționarului și ea a constat în gândul simultan că, fiind casa de producție în chestiune una dintre cele mai active și vechi de pe piață, acest client, căruia nu trebuie să uit să-i spun întotdeauna domnul Máximo Afonso, va sfârși prin a lăsa în casa de marcat, când va ajunge la sfârșitul acelei lucrări, studiu, eseu sau ce-o fi, o frumoasă sumă de

bani. Evident, trebuia să ia în considerare că nu toate filmele fuseseră comercializate pe casete video, dar, cu toate acestea, afacerea promitea, merita. Părerea mea, pentru început, spuse funcționarul, care-și revenise din prima uimire, ar fi să solicitați casei de producție o listă a tuturor filmelor, Da, poate, răspunse Tertuliano Máximo Afonso, dar asta nu e cel mai urgent, de altfel, foarte probabil, nu va trebui să văd toate filmele realizate, prin urmare vom începe cu cele pe care le aveți aici, după aceea, în funcție de rezultatele și de concluziile la care voi ajunge, îmi voi orienta și viitoarele alegeri. Speranțele funcționarului păliră subit, balonul se afla încă la sol și părea că deja pierde gaz. Dar, în sfârșit, micile afaceri au probleme din acestea, nu-și rupe măgarul piciorul pentru că a dat cu copita, iar dacă n-ai fost în stare să te îmbogățești în douăzeci și patru de luni, poate o să reușești dacă te străduiești douăzeci și patru de ani. Cu armura morală mai mult sau mai puțin refăcută, grație virtuților curative ale acestor bucățele de aur care sunt răbdarea și resemnarea, funcționarul anunță, în timp ce dădea ocol tejghelei și se îndrepta spre rafturi, Să văd ce avem pe aici, la care Tertuliano Máximo Afonso răspunse, Dacă aveți, mi-ar ajunge cinci sau șase pentru început, dacă pot lua de lucru pentru noaptea asta, e bine. Șase casete video înseamnă cel puțin nouă ore de vizionare, aminti funcționarul, va trebui să faceți o noapte lungă. De data asta Tertuliano Máximo Afonso nu răspunse, privea un afiș care anunța un film al aceleiași companii producătoare, se numea *Zeița scenei* și trebuie să fi fost foarte recent. Numele actorilor principali erau scrise cu litere de diferite mărimi și erau dispuse în spațiul afișului în concordanță cu locul de mai mare sau mai mică însemnătate pe care-l ocupau pe firmamentul cinematografic național. Evident, nu se afla acolo numele actorului care interpreta rolul recepționerului în *Perseverența e mama succesului*.

Funcționarul de la magazin se întoarse din explorările sale, aducea, una peste alta, șase casete video pe care le puse pe tejghea, Mai avem, dar cum ați spus că vreți numai cinci sau șase, E bine așa, mâine sau poimâine o să trec pe aici ca să le iau pe cele pe care le mai găsiți, Credeți că trebuie să mai comand dintre cele pe care nu le avem, întrebă funcționarul, încercând să reînvie speranțele amorțite, Să începem cu ce aveți aici, apoi mai vedem. Nu avea rost să insiste, clientul știa într-adevăr ce voia. Funcționarul înmulți în minte cu șase prețul unitar al casetelor, aparținea școlii vechi, vremurilor în care încă nu existau calculatoare de buzunar, nici nu se visa la așa ceva, și spuse un număr. Tertuliano Máximo Afonso rectifică, Ăsta e prețul casetelor, nu e valoarea închirierii, Cum l-ați cumpărat pe celălalt, am crezut că vreți să le cumpărați și pe acestea, se justifică funcționarul, Da, se poate întâmpla să cumpăr vreuna sau chiar pe toate, dar mai întâi trebuie să le văd, să le vizionez, cred că ăsta e cuvântul corect, să știu dacă au ceea ce caut. Învins de irefutabilitatea logicii clientului, funcționarul refăcu socotelile rapid și puse casetele într-o pungă de plastic. Tertuliano Máximo Afonso plăti, spuse bună seara, pe mâine și plecă. Cine ți-a pus numele de Tertuliano știa ce face, mârâi printre dinți vânzătorul frustrat.

Pentru povestitor, sau narator, în ipoteza, mai mult decât probabilă, că s-ar prefera o persoană care beneficiază de pecetea aprobării academice, cel mai ușor, odată ajuns în acest punct, ar fi să scrie că traseul profesorului de istorie prin oraș și până la intrarea în casă nu e demn de o istorisire. Ca o mașină manipulatoare a timpului, mai ales în cazul în care scrupulele profesionale n-au permis inventarea unei încăierări de stradă sau a unui accident de circulație, cu singurul scop de a umple golurile intrigii, aceste patru cuvinte, Nedemn de o istorisire, se folosesc când e urgent să se treacă la episodul următor sau când, de exemplu, nu se știe foarte bine ce trebuie

făcut cu gândurile pe care le are personajul pe cont propriu, mai ales dacă nu au nici o legătură cu împrejurările de viață în cadrul cărora se presupune că este definit și evoluează. Ei bine, exact în această situație se afla profesorul și amatorul novice de casete video, Tertuliano Máximo Afonso, în timp ce-și conducea mașina. E adevărat că se gândea, și mult, cu intensitate, dar gândurile lui erau într-atât de străine de ceea ce trăise în ultimele douăzeci și patru de ore, încât, dacă ne-am hotărî să le luăm în considerare și să le transferăm în această narațiune, povestea pe care ne-am propus s-o relatăm ar trebui să fie, inevitabil, înlocuită cu alta. Sigur că ar putea să merite, mai mult, de vreme ce cunoaștem totul despre gândurile lui Tertuliano Máximo Afonso, știm că ar merita, dar asta ar însemna să acceptăm că toată truda de până acum e zadarnică, nulă, toate aceste patruzeci de pagini compacte și muncite sunt deja dovedite și să ne întoarcem la început, la ironica și insolenta primă pagină, făcând inutilă toată munca cinstită realizată până acum, pentru a ne asuma riscurile unei alte aventuri, nu numai nouă și diferită, dar și deosebit de periculoasă, căci, nu avem nici o îndoială, la asta ne-ar duce gândurile lui Tertuliano Máximo Afonso. Să păstrăm, prin urmare, această vrabie pe care o avem în mână, în locul decepției de a-i da drumul pentru cioara de pe gard. În afară de asta, nu e timp pentru altele. Tertuliano Máximo Afonso tocmai și-a parcat mașina, parcurge scurta distanță care-l desparte de casă, într-o mână își duce servieta de profesor, în cealaltă, punga de plastic, ce gânduri ar putea avea acum dacă nu să facă socoteala câte casete video va reuși să vizioneze, complicat verb, înainte să se culce, asta e consecința faptului că se interesează de actori secundari, dacă ar fi fost vorba de o stea, l-am fi descoperit imediat în primele imagini. Tertuliano Máximo Afonso a deschis ușa, a intrat, a și închis ușa, pune servieta pe birou și, alături, punga cu casete video. Atmosfera e lipsită

de alte prezenţe sau, poate, doar nu se observă, ca şi cum, ceea ce a intrat aici în noaptea trecută ar fi devenit, între timp, parte inseparabilă a casei. Tertuliano Máximo Afonso se duse în dormitor să se schimbe, deschise frigiderul din bucătărie să vadă dacă avea chef de ceva din ce era înăuntru, îl închise din nou şi se întoarse în camera de zi cu un pahar şi o cutie de bere. Scoase casetele video din pungă şi le aşeză în ordinea datelor realizării, de la cel mai vechi, *Codul blestemat*, doi ani înaintea deja vizionatului *Perseverenţa e mama succesului*, până la cel mai recent, *Zeiţa scenei*, de cu un an în urmă. Celelalte patru, şi ele urmând aceeaşi ordine, sunt *Călător fără bilet*, *Moartea atacă în zori*, *Alarma a sunat de două ori* şi *Sună-mă în altă zi*. O mişcare reflexă, involuntară, provocată, cu siguranţă, de ultimul dintre aceste titluri, îl făcu să-şi întoarcă privirile spre propriul telefon. Luminiţa care arăta că existau apeluri preluate de robot era aprinsă. Ezită câteva secunde, dar până la urmă apăsă pe butonul care le făcea să se audă. Primul era al unei voci feminine care nu s-a anunţat, probabil pentru că ştia dinainte că avea să fie recunoscută, a spus doar, Eu sunt, şi apoi a continuat, Nu ştiu ce se întâmplă cu tine, nu mă suni de o săptămână, dacă intenţia ta e s-o terminăm, mai bine mi-o spui în faţă, faptul că ne-am certat zilele trecute n-ar trebui să fie un motiv pentru tăcerea asta, dar tu ştii mai bine, în ce mă priveşte, ştiu că ţin la tine, la revedere, te sărut. Al doilea apel a fost al aceleiaşi voci, Te rog, sună-mă. Mai era un al treilea apel, dar ăsta era al colegului de matematică, Dragul meu, spunea el, am impresia că azi te-ai supărat pe mine, dar, cu toată sinceritatea, nu-mi amintesc ce am putut să fac sau să spun ca să se întâmple aşa ceva, cred că ar trebui să stăm de vorbă, să lămurim orice neînţelegere care, eventual, s-a strecurat între noi, dacă eu va trebui să-ţi cer scuze, te rog să iei acest telefon ca un început, te salut,

cred că ar trebui să știi că îți sunt prieten. Tertuliano Máximo Afonso încruntă sprâncenele, își amintea vag că la școală se întâmplase ceva enervant sau neplăcut în care era implicat colegul de matematică, dar nu reușea să-și amintească ce anume. Derulă banda robotului, ascultă din nou primele două apeluri, de data asta cu un zâmbet ușor și o expresie fizionomică din acelea pe care obișnuim să le numim visătoare. Se ridică să scoată din video-player caseta cu *Perseverența e mama succesului* și să pună *Codul blestemat*, dar în ultimul moment, deja cu degetul pe butonul de pornire, își dădu seama că, dacă ar face-o, ar comite o infracțiune extrem de gravă, ar sări peste unul dintre punctele secvențiale ale planului de acțiune pe care-l elaborase, adică, să copieze de la sfârșitul filmului *Perseverența e mama succesului* numele actorilor secundari de categoria a treia, aceia care, deși umplu un timp și un spațiu din istorioară, deși rostesc câteva cuvinte și servesc drept sateliți, minusculi, bineînțeles, în serviciul legăturilor și al orbitelor încrucișate ale stelelor, nu au dreptul la un nume din acelea de împrumut, atât de necesare în viață, ca și în ficțiune, deși poate că asta nu e bine s-o spunem. Sigur că putea s-o facă mai târziu, în orice moment, dar ordinea, așa cum se spune și despre câine, e cel mai bun prieten al omului, deși, ca și câinele, din când în când mușcă. A avea un loc pentru fiecare lucru și a avea fiecare lucru la locul său a fost întotdeauna o regulă de aur în familiile care au prosperat, așa cum s-a demonstrat din plin că executarea în ordinea firească a ceea ce trebuie executat a fost întotdeauna cea mai solidă poliță de asigurare împotriva fantasmelor haosului. Tertuliano Máximo Afonso derulă rapid spre sfârșit deja cunoscutul film *Perseverența e mama succesului*, îl opri unde îl interesa, la lista actorilor secundari și, cu imaginea oprită, copie pe o foaie de hârtie numele bărbaților, numai pe cele ale bărbaților, pentru că, de data asta, contrar obiceiului,

obiectul căutării nu e o femeie. Presupunem că cele spuse aici au fost mai mult decât suficiente ca să poată fi înțeleasă operațiunea pe care Tertuliano Máximo Afonso o schițase în stratagema sa laborioasă, și anume, să procedeze la identificarea recepționerului hotelului, portretul său leit și perfect aidoma de pe vremea când purta mustață și care, cu siguranță, continuă să fie și acum, fără mustață, și cine știe dacă nu și mâine, când retragerea părului spre izvoare la unul va începe să deschidă calea spre calviție și la celălalt. Ceea ce și-a propus Tertuliano Máximo Afonso, la urma urmelor, a fost o modestă repetiție a scamatoriei oul-lui-columb, să noteze numele tuturor actorilor secundari, atât din filmele în care apăruse funcționarul de la hotel, cât și din cele la care nu fusese chemat. De exemplu, dacă în acest film pe care tocmai l-a introdus în video-player, *Codul blestemat*, nu apare copia lui umană, va putea să taie de pe prima listă toate acele nume care se repetă în *Perseverența e mama succesului*. Știm bine că unui neanderthal nu i-ar servi la nimic capul dacă s-ar afla într-o astfel de situație, dar unui profesor de istorie, obișnuit să aibă de-a face cu figuri din locurile și epocile cele mai aiurite, a se lua în considerare faptul că ieri chiar a citit, în erudita carte despre vechile civilizații mesopotamice, capitolul care se ocupă de semiții amoriți, această versiune săracă a comorii ascunse nu e decât o joacă de copii, care, poate că n-ar fi meritat din partea noastră o explicație atât de amănunțită și detaliată. Până la urmă, contrar celor presupuse mai înainte, recepționerul de hotel chiar a reapărut în *Codul blestemat*, acum în persoana unui casier de bancă, care, sub amenințarea unui pistol și exagerând cu tremuratul de frică, desigur, ca să fie mai convingător în ochii nesatisfăcuți ai realizatorului, n-a avut altă soluție decât să transfere conținutul seifului într-o geantă pe care atacatorul i-o aruncase în interiorul ghișeului, în timp ce mârâia cu

gura strâmbată caracteristic genului gangsteresc, Ori tu îmi umpli geanta, ori eu te umplu de gloanțe, alege. Folosea bine verbele și diatezele, banditul ăsta. Casierul a mai intervenit de două ori în acțiune, prima oară ca să răspundă la întrebările poliției, a doua, când administratorul băncii a hotărât să-l scoată de la ghișeu, pentru că, traumatizat de cele întâmplate, începuse să i se pară că toți clienții erau hoți. Mai trebuie să spunem că acest casier de bancă purta același tip de mustață subțire și lucioasă ca și funcționarul de la hotel. De data asta, Tertuliano Máximo Afonso n-a mai simțit transpirații reci scurgându-i-se pe șira spinării, nu i-au mai tremurat mâinile, oprea imaginea pentru câteva secunde, observa cu o curiozitate rece și mergea mai departe. Fiind vorba de un film în care participase bărbatul identic, sosia, siamezul despărțit, prizonierul din zenda sau vreun alt termen așteptând încă să fie determinat, metoda de continuare a căutării identității sale reale trebuia să fie, firește, diferită, notându-se acum toate numele care, în comparație cu prima listă, se repetau în cea de-a doua. Erau două, doar două, cele pe care Tertuliano Máximo Afonso le însemnă cu o cruce. Mai era încă mult până la ora cinei, pofta de mâncare nu dădea nici cel mai mic semn de nerăbdare, putea, prin urmare, să vadă filmul care urma din punct de vedere cronologic, *Călător fără bilet* era titlul lui și s-ar fi putut foarte bine intitula *Timp pierdut*, pe omul cu masca de fier nu-l angajaseră. Timp pierdut, zice-se, dar până la urmă, nu chiar, pentru că, datorită lui, alte câteva nume au putut fi tăiate pe prima listă și pe a doua, Prin excludere, o să ajung acolo, spuse cu voce tare Tertuliano Máximo Afonso, ca și cum deodată ar fi simțit nevoia unei companii. Sună telefonul. Cea mai puțin probabilă dintre ipoteze era că suna colegul de matematică, cea mai probabilă dintre ipoteze era că suna femeia care mai sunase de două ori înainte. Putea

să fie și mama, care voia să știe, de acolo, de departe, cum mai stătea cu sănătatea fiul ei iubit. După ce sună de câteva ori, telefonul tăcu, semn că robotul intrase în funcțiune, din acest moment vorbele înregistrate vor rămâne în așteptarea momentului și a persoanei care va dori să le asculte, mama care întreabă, Ce-ai mai făcut, fiule, prietenul care insistă, Nu cred că am făcut ceva greșit, amanta disperată, Nu meritam așa ceva din partea ta. Orice s-ar fi înregistrat acolo, Tertuliano Máximo Afonso nu are chef să asculte. Mai mult ca să se distreze decât pentru că stomacul i-ar fi cerut mâncare, se duse la bucătărie să-și pregătească un sendviș și să desfacă altă bere. Se așeză pe un scaun, mestecă fără plăcere puțina mâncare, în timp ce gândul, lăsat slobod, se lăsa pradă fanteziilor lui. Dându-și seama că vigilența conștientă îi amorțise, într-un fel de leșin, bunul-simț, care, după prima și energica lui intervenție, umblase nu se știe pe unde, se insinuă între două fragmente neterminate ale acelui monolog confuz și-l întrebă pe Tertuliano Máximo Afonso dacă situația pe care o crease îl făcea să se simtă fericit. Întors la gustul amar al unei beri care-și pierduse rapid atributul de răcoritoare și la consistența moale și umedă a unei șunci de Praga de proastă calitate, presată între două felii de pâine falsă, profesorul de istorie răspunse că fericirea nu avea nimic de-a face cu ceea ce se petrecea, iar în ce privește situația, cerea permisiunea de a aminti că nu fusese el cel care o crease. De acord, n-ai creat-o tu, răspunse bunul-simț, dar cea mai mare parte a situațiilor în care ne băgăm n-ar ajunge niciodată atât de departe dacă nu le-am ajuta, iar tu n-o să-mi spui că n-ai ajutat-o pe asta, A fost vorba de pură curiozitate, nimic mai mult, Am mai vorbit despre asta, Ai ceva împotriva curiozității, Ceea ce vreau să spun e că viața, până acum, nu te-a învățat să înțelegi că darul nostru cel mai mare, al nostru, al bunului-simț, a fost, dintotdeauna, exact curiozitatea, În opinia mea, bunul-simț și

curiozitatea sunt incompatibile, Cât te înşeli, suspină bunul-simţ, Dovedeşte-mi, Cine crezi tu că a inventat roata, Nu se ştie, Se ştie, desigur, roata a fost inventată de bunul-simţ, numai o cantitate enormă de bun-simţ putea fi în stare s-o inventeze, Şi bomba atomică, tot bunul tău simţ a inventat-o, întrebă Tertuliano Máximo Afonso pe tonul triumfător al unuia care-şi prinsese adversarul pe picior greşit, Nu, pe asta nu, bomba atomică a fost inventată tot de un simţ, dar ăsta nu avea nimic bun, Bunul-simţ, iartă-mă că ţi-o spun, e conservator, chiar mă aventurez să afirm că e reacţionar, Scrisorile acestea acuzatoare sosesc mereu, mai devreme sau mai târziu toată lumea le scrie şi toată lumea le primeşte, Atunci o fi adevărat, dacă sunt atât de mulţi cei care au fost de acord de-a lungul vremii să le scrie şi cei care n-au avut altă alternativă decât să le primească, eventual să le scrie la rândul lor, Ar trebui să ştii că a fi de acord nu înseamnă întotdeauna a împărtăşi o motivaţie, cel mai obişnuit e să se adune oameni în jurul unei păreri, ca şi cum ar fi o umbrelă. Tertuliano Máximo Afonso deschise gura ca să răspundă, dacă e permisă expresia deschise gura, fiind vorba de un dialog în întregime pe tăcute, în întregime mental, aşa cum a fost cazul acestuia, dar bunul-simţ nu mai era acolo, se retrăsese fără zgomot, nu tocmai învins, dar indispus de sine însuşi pentru că permisese devierea conversaţiei de la subiectul care-l făcuse să reapară. Dacă nu cumva vinovat că se întâmplase aşa fusese numai el. De fapt, nu rareori, bunul-simţ greşeşte în privinţa urmărilor, în rău, după ce a inventat roata, în şi mai rău după ce a inventat bomba atomică. Tertuliano Máximo Afonso se uită la ceas, socoti timpul pe care i l-ar lua un alt film, de fapt, începuse să simtă efectele nopţii anterioare în care dormise prost, pleoapele, şi datorită berii, îi erau grele ca plumbul, nici absenţa în care căzuse adineauri nu putea avea altă cauză. Dacă mă duc acuma să mă

culc, spuse el, mă trezesc, probabil, peste două sau trei ore și după aceea e mai rău. Se hotărî să vadă o parte din *Moartea atacă în zori*, se putea întâmpla chiar ca individul să apară în acest film, asta ar simplifica totul, ar sări la sfârșit, ar nota numele și atunci chiar s-ar duce la culcare. I-au ieșit socotelile pe dos. Omul apărea, făcea pe infirmierul și nu avea mustață. Lui Tertuliano Máximo Afonso i se ridică din nou părul pe el, de data asta numai pe brațe, transpirația îi lăsă spatele în pace și, firește, nu rece, se mulțumi doar să-i umezească ușor fruntea. Văzu filmul în întregime, puse cruciulița pe un alt nume care se repeta și se duse să se culce. Mai citi două pagini din capitolul despre semiții amoriți, apoi stinse lumina. Ultimul său gând conștient s-a îndreptat spre colegul de matematică. Efectiv, nu știa ce motive i-ar fi putut da ca să-i explice răceala subită cu care îl tratase pe coridorul școlii. Faptul că mi-a pus mâna pe umăr, se întrebă el și imediat își dădu și răspunsul, Aș rămâne ca un prost dacă o spun și el îmi întoarce spatele, căci asta aș face și eu dacă aș fi în locul lui. Ultima secundă înainte de a adormi o folosi ca să murmure, poate vorbind cu el însuși, poate cu colegul, Sunt unele lucruri care nu se pot explica niciodată prin cuvinte.

Nu e chiar așa. A fost o vreme în care cuvintele erau atât de puține, că nu le aveam nici măcar pe cele necesare pentru a exprima ceva extrem de simplu precum Gura asta e a mea sau Gura aceea e a ta, și cu atât mai puțin pentru a întreba De ce avem gurile una lângă alta. Oamenilor de azi nu le trece prin minte ce trudă a însemnat crearea acestor vocabule, în primul rând și, cine știe dacă n-o fi fost lucrul cel mai greu dintre toate, a fost necesar să se înțeleagă că era nevoie de ele, după aceea a trebuit să se ajungă la un consens asupra semnificației efectelor lor imediate și, în sfârșit, sarcină care nu va fi dusă niciodată la îndeplinire în mod definitiv, să se imagineze consecințele care ar putea să apară, pe termen mediu și lung, în urma amintitelor efecte și a amintitelor vocabule. În comparație cu asta și contrar celor afirmate în mod peremptoriu de către bunul-simț cu o noapte în urmă, inventarea roții a fost o simplă întâmplare fericită, așa cum avea să fie și descoperirea legii gravitației universale numai pentru că unui măr i-a trecut prin minte să cadă în capul lui Newton. Roata s-a inventat și a rămas inventată pentru totdeauna, în timp ce cuvintele, acelea și toate celelalte, au venit pe lume cu un destin începețoșat, difuz, acela de a fi organizări fonetice și morfologice cu caracter eminamente provizoriu, cu toate că, datorită aurei moștenite, din fericire, în momentul inițial al creării lor, se încăpățânează să vrea să treacă, nu atât drept ele însele, ci drept ceea ce, într-un mod variabil, semnifică și reprezintă

de-a lungul vremii, fiind imortale, nemuritoare sau eterne, conform gusturilor celui ce le caracterizează. Această tendință congenitală, căreia n-ar ști și nici n-ar putea să-i reziste, a devenit, cu timpul, o problemă de comunicare extrem de gravă și, poate, de nerezolvat, fie de comunicare colectivă a tuturor, fie de comunicare particulară de la tine la tine, care a constat, în cele din urmă, în a încurca lucrurile, a încurca borcanele, cuvintele uzurpând locul a ceea ce, înainte, mai bine sau mai rău, voiau să exprime, din asta rezultând, în cele din urmă, te cunosc bine, mască, hărmălaia asta asurzitoare de cutii de conserve goale, cortegiul acesta carnavalesc de cutii cu etichetă, dar fără nimic înăuntru, sau doar cu mirosul, pe cale de a se risipi, evocând alimentele pentru trup și pentru spirit pe care le conțineau și păstrau pe vremuri. Atât de departe de subiectul nostru ne-a dus această stufoasă reflecție asupra originii și a destinului pe care îl au cuvintele, încât acum nu avem altă soluție decât să ne întoarcem la început. Contrar celor ce ar putea să pară, nu a fost doar întâmplarea cea care ne-a făcut să scriem chestia aia cu Gura asta e a mea sau Gura asta e a ta și cu atât mai puțin De ce avem gurile una lângă alta. Dacă Tertuliano Máximo Afonso și-ar fi folosit o parte din timpul său, cu niște ani în urmă, însă cu condiția de a o face la momentul potrivit, pentru a se gândi la consecințele și efectele, pe termen mediu și lung, al unor fraze ca acelea și ca altele care tind și înclină către același final, mai mult ca sigur că n-ar sta acum să se uite la telefon, scărpinându-se în cap perplex și întrebându-se ce naiba o spune femeia care, de două ori, dacă n-au fost trei, și-a lăsat cu o zi înainte vocea și lamentările pe robot. Surâsul de complezență abia schițat și expresia visătoare pe care am observat-o la el în noaptea de dinainte, când a repetat ascultarea apelurilor n-au fost decât, socotind bine, un semn reprobabil de vanitate, iar vanitatea, mai ales cea

a jumătății masculine a lumii, e precum acei prieteni prefăcuți care, la cea mai mică adversitate din viața noastră, se eschivează sau privesc în altă parte și fluieră prefăcându-se că n-au văzut. Maria da Paz, acesta este numele promițător și dulce al femeii care a telefonat, nu va întârzia să plece către serviciul ei și, dacă Tertuliano Máximo Afonso nu-i vorbește chiar acum, sărmana doamnă va trebui să trăiască încă o zi în tensiune, ceea ce, oricare ar fi greșelile sau păcatele ei, dacă e adevărat că le-a comis, chiar n-ar fi drept. Sau meritat, căci acesta a fost termenul pe care a preferat ea să-l folosească. Trebuie să spunem, totuși, respectând și ascultând de rigoarea faptelor, că situația conflictuală în care se zbate în acest moment Tertuliano Máximo Afonso nu rezultă din chestiuni de ordin moral apreciabile, din scrupule privind dreptatea sau nedreptatea, ci din faptul că știe că, dacă el nu-i telefonează, va telefona ea, acest nou apel adăugând un plus, mai mult decât probabil, la greutatea incriminărilor anterioare, plângărețe sau nu. Vinul a fost servit și, la vremea lui, savurat, acum trebuie băut restul acru rămas pe fundul paharului. După cum nu ne vor lipsi ocaziile de a o dovedi în viitor și, pe deasupra, în situații dificile, care-l vor supune unor lecții dure, Tertuliano Máximo Afonso nu este ceea ce se numește, în mod obișnuit, un individ rău, ba chiar l-am putea găsi inclus, în mod onorabil, într-o listă de oameni cu multe calități, dacă cineva s-ar hotărî să elaboreze o astfel de listă conform unor criterii nu prea exigente, dar, în afară că este, așa cum s-a văzut, excesiv de susceptibil, ceea ce constituie un indiciu flagrant de slabă încredere în sine, pierde pe latura sentimentelor, care, în toată viața lui, n-au fost niciodată puternice și nici durabile. Divorțul lui, de exemplu, n-a fost una din acele situații clasice, cu certuri și scandaluri, cu trădare, părăsire sau violențe, a fost mai degrabă finalizarea unui proces de diminuare continuă

a propriului său sentiment amoros, care, pe el, datorită unei atitudini distrate sau indiferente, poate nu l-ar fi deranjat să vadă până la ce pustiuri aride putea ajunge, dar pe care femeia cu care era căsătorit, mai verticală și mai integră decât el, l-a considerat, în cele din urmă, insuportabil și inadmisibil. M-am căsătorit cu tine pentru că te iubeam, i-a spus ea într-o zi memorabilă, azi doar lașitatea m-ar putea face să mențin această căsătorie, Iar tu nu ești lașă, a spus el, Nu, nu sunt, a răspuns ea. Probabilitatea ca această persoană, din diferite considerente atrăgătoare, să aibă un rol în povestea pe care o relatăm sunt, din nefericire, foarte reduse, ca să nu spunem inexistente, ar depinde de o acțiune, de un gest, de un cuvânt al acestui fost soț, cuvânt, gest sau acțiune care ar fi determinate, mai mult ca sigur, de vreo necesitate sau interes al lui, dar care, în acest moment, nu e chip să se întrezărească. Acesta este motivul pentru care nu ni s-a părut necesar să-i punem un nume. În ce-o privește pe Maria da Paz, dacă prezența ei va dura sau nu în aceste pagini, pentru cât timp și în ce scop, e o chestiune care ține de competența lui Tertuliano Máximo Afonso, el știe ce-i va spune când se va hotărî să ridice receptorul și să formeze un număr pe care-l cunoaște pe dinafară. Nu cunoaște pe dinafară numărul colegului de matematică, de aceea îl caută în agendă, după câte se vede, până la urmă n-o va suna pe Maria da Paz, s-a gândit că e mai important și mai urgent să lămurească un diferend nesemnificativ decât să liniștească un suflet feminin în suferință sau să-i dea lovitura de grație. Când fosta soție a lui Tertuliano Máximo Afonso a spus că ea nu era lașă, a avut multă grijă să nu-l jignească prin această afirmație sau prin simpla insinuare că el ar fi, dar, în acest caz, ca în atâtea altele în viață, a fost suficient un cuvânt și, revenind la scenariul emoțional și situațional de acum, această răbdătoare Maria da Paz care suferă, nici la un cuvânt nu va avea

dreptul, deși a înțeles deja aproape tot ce era de înțeles, adică, faptul că logodnicul, amantul, prietenul de pat sau cum s-o mai numi el în vremurile de azi, se pregătește să-i trântească ușa. Cea care a răspuns la telefon de cealaltă parte a fost soția profesorului de matematică, întrebând Cine e, cu un glas care masca prost iritarea provocată de apelul telefonic la o astfel de oră, încă matinală, fără s-o sugereze prin vreun cuvânt folosit, ci mai degrabă printr-un subton vibrant, extrem de fin, nu încape îndoială că ne aflăm în fața unui subiect care impune atenția unor cercetători din diferite domenii ale cunoașterii, în special a teoreticienilor sunetului, asistați corespunzător de cei care, de secole, se pricep cel mai bine la acest subiect, ne referim, bineînțeles, la oamenii din lumea muzicii, la compozitori, în primul rând, dar și la interpreți, ei fiind cei care trebuie să știe cum se realizează așa ceva. Tertuliano Máximo Afonso începu prin a se scuza, apoi își spuse numele și întrebă dacă putea vorbi cu, Un moment, mă duc să-l chem, i-o reteză femeia, apoi în scurt timp, colegul de matematică spunea Bună dimineața, iar el răspundea Bună dimineața, se scuză din nou, spunând că ascultase chiar atunci mesajul, Aș fi putut să aștept să vorbesc cu dumneata la școală, dar am considerat că trebuia să lămuresc neînțelegerea cât mai curând posibil, ca să nu apară și altele, care, ulterior, se pot agrava, chiar fără să vrem, În ce mă privește, nu există nici o neînțelegere, răspunse cel de matematică, conștiința mea e liniștită ca a unui prunc, Știu, știu, răspunse iute Tertuliano Máximo Afonso, vina e doar a mea, a acestui marasm, a acestei depresii care mă scoate dintr-ale mele, devin susceptibil, bănuitor, îmi imaginez tot felul de chestii, Ce chestii, întrebă colegul, Știu eu, chestii, de exemplu, că nu mi se acordă considerația pe care cred că o merit, uneori am chiar impresia că nu știu exact ce sunt, știu cine sunt, dar nu ce sunt, nu știu dacă mă fac înțeles, Mai mult sau mai

puțin, numai că nu-mi spui care a fost cauza, nici nu știu cum s-o numesc, reacției, da, reacției dumitale, Ca să-ți spun sincer, nici eu nu știu, a fost o impresie de moment, ca și cum dumneata m-ai fi tratat într-un mod, cum să spun, paternal, Și când te-am tratat eu în modul acesta paternal, ca să folosesc termenii dumitale, Eram pe coridor, ne-am despărțit ca să mergem la clasă și dumneata mi-ai pus mâna pe umăr, nu putea fi decât un gest de prietenie, dar în acel moment mi-a căzut prost, ca o agresiune, Acum îmi amintesc, Era imposibil să nu-ți amintești, dacă eu aș fi avut în stomac un generator electric, ai fi căzut acolo, pe loc, fulgerat, Așa de puternică a fost aversiunea, Poate că aversiune nu e cuvântul cel mai potrivit, melcul nu respinge degetul care-l atinge, se chircește, O fi modul lui de a respinge, O fi, Totuși, dumneata, la prima vedere, nu ai nimic de melc, Uneori cred că semănăm mult, Cine, dumneata și cu mine, Nu, eu și melcul, Ieși, te rog, din depresia asta și ai să vezi cum totul își va schimba înfățișarea, E curios, Ce, Faptul că mi-ai spus acum aceste vorbe, Ce vorbe am spus, Schimbare de înfățișare, Presupun că sensul frazei a fost destul de clar, Fără îndoială și eu l-am înțeles, dar ceea ce ai spus dumneata adineauri vine exact în întâmpinarea anumitor neliniști recente ale mele, Ca să pot continua să te urmăresc, ar trebui să fii mai explicit, E încă prea devreme pentru asta, poate într-o zi, Aștept. Tertuliano Máximo Afonso gândi, O să aștepți toată viața, iar apoi, Revenind la ceea ce ne interesează cu adevărat, dragul meu, vin să te rog să mă scuzi, Ești scuzat, omule, ești scuzat, deși n-a fost mare lucru, dumneata ai creat în mintea dumitale ceea ce se obișnuiește să se numească o furtună într-un pahar cu apă, din fericire, în aceste cazuri naufragiile sunt întotdeauna vizibile de pe mal, nimeni nu moare înecat, Mulțumesc că ai acceptat incidentul cu bună dispoziție, Nu trebuie să-mi mulțumești, o fac cu multă

plăcere, Dacă bunul meu simţ n-ar fi distras de fantezii, fantasme şi sentinţe pe care nu i le-a cerut nimeni, m-ar fi făcut să observ imediat că modul în care am răspuns impulsului dumitale generos a fost mai mult decât exagerat, a fost prostesc, Nu te amăgi, bunul-simţ e prea comun[1] ca să fie cu adevărat un simţ, în fond nu e decât un capitol al statisticii şi cel mai vulgarizat dintre toate, E interesant ce spui, nu m-am gândit niciodată la vechiul şi mereu lăudatul bun-simţ ca la un capitol al statisticii, dar, dacă mă gândesc bine, asta şi e, şi nu altceva, Ar putea fi şi un capitol al istoriei, de altfel, acum că vorbim despre asta, există o carte care ar trebui să se fi scris deja, dar care, din câte cred că ştiu, nu există, tocmai asta, Care, O istorie a bunului-simţ, Mă laşi fără grai, să nu-mi spui că ai obiceiul să debitezi la ora asta matinală idei de calibrul celei pe care am auzit-o adineauri, spuse Tertuliano Máximo Afonso pe un ton de întrebare, Dacă sunt stimulat, da, dar trebuie să fie după micul dejun, răspunse profesorul de matematică râzând, O să-ţi telefonez de-acum încolo în fiecare dimineaţă, Ai grijă, aminteşte-ţi ce s-a întâmplat cu găina cu ouăle de aur, Ne vedem mai târziu, Da, ne vedem mai târziu şi-ţi promit că n-o să-ţi mai par paternal, Vârsta ca să-mi fii tată aproape o ai, Încă un motiv. Tertuliano Máximo Afonso puse receptorul în furcă, se simţea satisfăcut, uşurat, pe deasupra conversaţia fusese importantă, inteligentă, nu apare în fiecare zi cineva care ne spune că bunul-simţ nu e decât un capitol al statisticii şi că din bibliotecile din lumea întreagă lipseşte o carte care să relateze istoria lui de când Adam şi Eva au fost alungaţi din rai. O privire aruncată spre ceas îl informă că Maria da Paz trebuie să fi plecat deja la bancă, unde îşi avea serviciul, că această chestiune se

1. Joc de cuvinte. În portugheză sintagma *bun-simţ* e redată prin *senso comum*, „simţ comun" (n.t.).

putea aranja mai mult sau mai puțin, chiar dacă temporar, cu un mesaj simpatic lăsat pe robotul ei, După aia văd eu. Din prudență, pentru ca nu cumva diavolul să-și vâre coada, se hotărî să lase să treacă o jumătate de oră. Maria da Paz locuiește cu mama și pleacă întotdeauna împreună dimineața, una la serviciu, cealaltă la biserică și la cumpărăturile zilnice. Mama Mariei da Paz a devenit foarte atașată de biserică de când a rămas văduvă. Privată de majestatea maritală, la umbra căreia, crezând că își găsise ocrotire, se ofilise ani și ani la rând, a căutat un alt domn pe care să-l servească, un domn din aceia de care te legi pe viață și pe moarte, un domn care, pe lângă toate celelalte, ar deține neprețuita calitate de a nu o lăsa din nou văduvă. La sfârșitul jumătății de oră de așteptare, Tertuliano Máximo Afonso încă nu vedea cu claritate termenii convenabili în care să conceapă mesajul, la început se gândise la un mesaj simplu, în stil simpatic și natural, dar, așa cum știm cu toții, nuanțele între simpatic și antipatic și între natural și artificial sunt cu un pic mai puține decât infinite, în general tonul potrivit pentru fiecare împrejurare ne iese în mod spontan, însă, când există reticențe, cum e cazul de față, tot ceea ce, într-un prim moment, ni s-a prefigurat ca fiind suficient și potrivit, ni se va părea abrupt sau excesiv în momentul următor. Tăcerea elocventă, așa cum a fost ea denumită, multă vreme, de către o anumită literatură leneșă, nu există, tăcerile elocvente sunt doar vorbe rămase de-a curmezișul în gât, cuvinte care n-au putut să scape din strânsoarea glotei. După ce și-a stors mult creierii, Tertuliano Máximo Afonso a considerat, pentru o mai mare siguranță, că cel mai prudent era să scrie mesajul și să-l citească la telefon. Iată ce i-a ieșit după ce a rupt câteva hârtii, Maria da Paz, am ascultat mesajele tale și ce am de spus e că trebuie să acționăm cu calm, să luăm hotărârile potrivite și pentru unul, și pentru celălalt, știind că singurul lucru care durează

toată viaţa e viaţa, restul e întotdeauna precar, instabil, fugar, pe mine timpul m-a învăţat deja acest mare adevăr, dar de un lucru sunt sigur, că suntem prieteni şi prieteni vom fi în continuare, avem nevoie de o lungă conversaţie, vei vedea atunci cum se va rezolva totul cum e mai bine, o să te sun într-una din zilele astea. Ezită o secundă, ce urma să spună nu era scris, şi încheie, Te sărut. După ce închise telefonul, reciti ce scrisese şi observă prezenţa inoportună a unor nuanţe cărora nu le dăduse suficientă atenţie, unele mai puţin subtile ca altele, de exemplu, insuportabilul clişeu prieteni suntem, prieteni vom fi, e ce poate fi mai rău pentru cineva care vrea să pună punct unei relaţii de tip amoros, dimpotrivă, credem că am închis uşa şi până la urmă rămânem înţepeniţi în ea, şi de asemenea, ca să nu mai citäm şi acel te sărut cu care a avut slăbiciunea de a-şi lua rămas-bun, acea greşeală crasă de a admite că aveau nevoie de o lungă conversaţie, era mai mult decât obligat s-o ştie, din experienţa căpătată şi din lecţia continuă a istoriei Vieţii Private de-a Lungul Secolelor, că aceste conversaţii lungi, în situaţii de felul acesta, sunt teribil de periculoase, de câte ori nu au fost ele începute cu dorinţa de a-l ucide pe celălalt şi au sfârşit în braţele lui. Ce mai pot face, se lamentă el, e clar că nu puteam să-i spun că totul între noi avea să continue ca înainte, iubire eternă şi chestii din astea, dar nici nu puteam, aşa, prin telefon şi fără ca ea să audă, să-i dau lovitura finală, pac, s-a terminat, scumpa mea, ar fi o atitudine prea laşă, iar eu sper să nu ajung niciodată până acolo. Cu această reflecţie conciliantă, de genul, una caldă, una rece, Tertuliano Máximo Afonso se hotărî să se declare mulţumit, ştiind, cu toate acestea, vai de el, că ce era mai greu abia urma. Am făcut cum am putut mai bine, conchise.

Până acum n-am simţit nevoia să ştim în ce zile din săptămână se petrec aceste întâmplări intrigante, dar,

pentru ca următoarele acțiuni ale lui Tertuliano Máximo Afonso să poată fi pe deplin înțelese, e necesară informația că această zi în care ne aflăm e vineri, de unde se va trage, cu ușurință, concluzia că ieri a fost joi, iar alaltăieri, miercuri. Multora li se vor părea, probabil, de la sine înțelese, evidente, inutile, absurde și chiar stupide informațiile complementare pe care am hotărât să le adăugăm în legătură cu zilele de ieri și de alaltăieri, dar încă de pe acum ne grăbim să răspundem că orice eventuală critică exprimată în acești termeni, ar fi doar din rea credință sau ignoranță, de vreme ce, așa cum e îndeobște cunoscut, există limbi în lume care denumesc miercurea, de exemplu, *mercredi, miercoles, mercoledi* sau *wednesday,* joia, *jeudi, jueves, giovedi* sau *thursday*, iar vinerea însăși, dacă n-am avea grijă să-i protejăm direct numele, n-ar lipsi unii care să înceapă s-o numească *freitag*. Nu că n-ar putea să se întâmple în viitor, dar toate au un timp al lor, va veni și vremea aceea. Odată lămurit acest punct, odată stabilit faptul că suntem într-o vineri și menționat faptul că profesorul de istorie va avea azi ore numai după-amiază, odată amintit că mâine, sâmbătă, *samedi, sábado, sabato, saturday* nu va avea ore, că, prin urmare, ne aflăm în ajunul unui sfârșit de săptămână, dar mai ales pentru că nu trebuie lăsat pe mâine ce ar trebui făcut azi, e de la sine înțeles că Tertuliano Máximo Afonso are de partea lui toate motivele să se ducă chiar în dimineața asta la magazinul de casete video ca să închirieze ce a mai rămas pe acolo din filmele care-l interesează. Va restitui, fiind inutil cercetării sale, *Călătorul fără bilet* și va cumpăra, în mod sigur, *Moartea atacă în zori* și *Codul blestemat*. Din cele închiriate ieri, mai are încă trei, care înseamnă cel puțin patru ore și jumătate de vizionare și, cu ce va mai lua de la magazin, se anunță un sfârșit de săptămână de neuitat, o porție mare de filme, din acelea de dau pe afară, cum spuneau cei de la țară, când încă mai existau.

Se aranjă, luă micul dejun, puse casetele în cutiile respective, le încuie într-un sertar al biroului și plecă, mai întâi s-o anunțe pe vecina de deasupra că, începând din momentul acela, putea coborî când voia ca să facă ordine și curățenie în casă, Când vreți, mă întorc abia pe seară, spuse el și apoi, mai puțin entuziasmat decât în ziua anterioară, dar având încă emoții, ca atunci când te duci la o întâlnire care, nefiind prima, tocmai din acest motiv știi că nu ți se va tolera să dai greș, se urcă în mașină și plecă spre magazinul de casete video. E momentul să-i informăm pe acei cititori care, judecând după caracterul mai mult decât succint al descrierilor urbane făcute până acum, au creat în mintea lor ideea că toate acestea se petrec într-un oraș de mărime medie, adică, sub un milion de locuitori, e momentul să informăm, spuneam, că, dimpotrivă, acest profesor Tertuliano Máximo Afonso e unul dintre cele cinci milioane și ceva de ființe umane care, cu diferențe importante privind starea materială și altele fără cea mai mică posibilitate de a le supune unor comparații reciproce, trăiesc în metropola gigantică ce se întinde pe ceea ce pe vremuri au fost coline, văi și câmpii, iar acum e o copie succesivă, orizontală și verticală a unui labirint, de la început amplificat de componente pe care le vom desemna drept diagonale, dar care, totuși, cu timpul, s-au dovedit a fi, până la un anumit punct, aducătoare de echilibru pentru haotica împletitură urbană, căci au stabilit linii de graniță care, paradoxal, în loc să despartă, au apropiat. Instinctul de supraviețuire, și el trebuie avut în vedere când vorbim despre oraș, este la fel pentru animale ca și pentru neanimale, termen recunoscut ca nedefinit, care nu există în dicționare și pe care a trebuit să-l inventăm, ca să putem face ușor de văzut, cu ochiul liber, suficient și corespunzător, fie prin semnificația curentă a primului cuvânt, animale, fie prin grafia neașteptată a celui de-al doilea, neanimale, diferențele și asemănările dintre lucruri

și non-lucruri, între neînsufleţit și însufleţit. De acum încolo, când vom rosti cuvântul neanimal, vom fi la fel de clari și preciși ca atunci când, în celălalt regn, unde s-a pierdut de tot noutatea ființei și a semnificațiilor ei, îl numeam cu indiferență pe om animal și animal pe câine. Tertuliano Máximo Afonso, deși predă istoria, n-a înțeles niciodată că tot ce e animal e menit să devină neanimal și că, oricât de mari ar fi numele și faptele pe care ființele umane le-au lăsat înscrise în paginile ei, venim din neanimal și spre neanimal ne îndreptăm. Între timp însă, atâta timp cât nuiaua vine și se duce[1], cum spuneau înainte mai sus amintiții oameni de la țară, vrând să creadă că, în intervalul extrem de scurt dintre două lovituri de nuia, spatele avea timp să se odihnească, Tertuliano Máximo Afonso se îndreaptă spre magazinul de casete video, una dintre multele destinații intermediare care-l așteaptă. Funcționarul care-l servise în cele două rânduri când venise aici era ocupat cu alt client. Făcu, totuși, un semn de recunoaștere și-și arătă dinții într-un zâmbet care, fără o semnificație specială, putea să ascundă o oarecare intenție dubioasă. O angajată care se repezi să se informeze oare ce-ar fi dorit nou-sositul a fost oprită din drum de trei vorbe scurte, dar imperioase, Mă ocup eu, și a fost nevoită să se retragă, după ce a schițat un mic surâs care era, în același timp, de înțelegere și de scuză. Fiind nouă în funcție și în cadrul firmei, prin urmare, fără experiență în arta sofisticată a bunei vânzări, încă nu era autorizată să se ocupe de clienți atât de importanți. Să nu uităm că Tertuliano Máximo Afonso, în afară că era cunoscutul profesor de istorie despre care știm că era și un reputat cercetător al marilor probleme ale audiovizualismului, este și un client care închiriază casete

1. Zicală datând din vremea sclaviei, avându-și originea în practica de biciuire a sclavilor (n.t.).

video angro, așa cum s-a văzut ieri și cum se va vedea și mai bine azi. Eliberat de primul client, funcționarul, însuflețit, se apropie în grabă, Bună ziua, domnule profesor, e o plăcere să vă văd din nou, simțiți-vă ca acasă, spuse el. Fără intenția de a pune la îndoială sinceritatea și cordialitatea primirii, e imposibil, totuși, să lăsăm să treacă neobservată contradicția puternică și aparent iremediabilă care se simte între aceste vorbe și ultimele cuvinte murmurate cu o zi înainte de același funcționar, după ce acest client s-a retras, Cine ți-a pus numele de Tertuliano, știa ce face. Explicația, anticipăm, o va da grămada de casete video care se află pe tejghea, vreo treizeci, cel puțin. Priceput în mai sus menționata artă a bunei vânzări, funcționarul, imediat după ce a slobozit *sotto voce* acea răbufnire vehementă, s-a gândit că ar fi o greșeală să se lase orbit de decepție și că, neputând face excelenta afacere de vânzare care se prefigurase la început, îi mai rămânea posibilitatea de a-l face pe acel Tertuliano să închirieze toate filmele aceleiași companii producătoare de care ar fi putut el să facă rost, păstrând, pe lângă asta, cu mici semne că ar fi fundamentată, speranța de a-i vinde o bună parte din casetele pe care le va închiria. Viața de comerciant e plină de trape și uși false, o adevărată cutie cu surprize nu întotdeauna ușoare, trebuie să fii tot timpul cu ochii-n patru, să te folosești de calcul și malițiozitate, fără să-și dea seama clientul de asemenea manevre subtile, și să-i tocești ideile preconcepute cu care încearcă să se protejeze, să-i asaltezi rezistența, să-i sondezi dorințele ascunse, pe scurt, noua lucrătoare trebuia să mai mănânce multă mămăligă până să fie la înălțime. Ceea ce nu știe funcționarul de la magazin este că Tertuliano Máximo Afonso se dusese acolo tocmai cu scopul de a se aproviziona cu filme pentru tot sfârșitul de săptămână, hotărât să radă câte casete video găsește, în loc să se mulțumească cu sărăcăcioasa jumătate de duzină, câte intenționase să

închirieze cu o zi înainte. Astfel, încă o dată, viciul a adus omagiu virtuții, astfel a înălțat-o când s-ar fi crezut că o s-o calce în picioare. Tertuliano Máximo Afonso puse *Călătorul fără bilet* pe tejghea și spuse, Acesta nu mă interesează, Și celelalte pe care le-ați luat, v-ați hotărât ce faceți cu ele, întrebă funcționarul, Păstrez *Moartea atacă în zori* și *Codul blestemat*, pe celelalte trei încă nu le-am văzut, Dacă nu mă înșel, sunt *Zeița scenei*, *Alarma a sunat de două ori* și *Sună-mă în altă zi*, recită funcționarul după ce consultă fișa respectivă, Exact, Asta înseamnă că doar ați închiriat *Călătorul* și cumpărați *Moartea* și *Codul*, Exact, Foarte bine, atunci ce luați azi, am aici, dar Tertuliano Máximo Afonso nu-i dădu timp să termine fraza, Îmi imaginez că aceste casete pe care le văd aici au fost puse deoparte pentru mine, Exact, răspunse funcționarul ezitând *in mente* între satisfacția de a fi învins fără luptă și decepția de a nu fi fost nevoit să lupte ca să învingă, Câte sunt, Treizeci și șase, Asta înseamnă câte ore, Dacă facem socoteala, tot cam la o oră și jumătate pentru fiecare film, stați să văd, spuse funcționarul, punând de data asta mâna pe calculator, Nu e nevoie să vă obosiți, vă spun eu, sunt cincizeci și patru de ore, Cum ați reușit atât de repede, întrebă funcționarul, eu, de când au apărut aceste mașini, cu toate că nu mi-am pierdut capacitatea de a face calcule din minte, le folosesc pentru socoteli mai complicate, E extrem de ușor, spuse Tertuliano Máximo Afonso, treizeci și șase de jumătăți de oră înseamnă optsprezece ore, prin urmare, adunând cele treizeci și șase de ore întregi cu cele optsprezece pe care le-am obținut, rezultă cincizeci și patru, Sunteți profesor de matematică, De istorie, nu de matematică, numerele n-au fost niciodată punctul meu forte, Dar așa părea, într-adevăr, e un lucru foarte frumos să știi, Depinde de ce știi, Ar trebui să depindă și de cel care știe, cred eu, Dacă ați putut ajunge singur la această concluzie, spuse

Tertuliano Máximo Afonso, n-aveţi nevoie de calculator pentru nimic. Funcţionarul nu era sigur că prinsese în totalitate semnificaţia vorbelor clientului, dar i s-au părut plăcute, simpatice, chiar linguşitoare, imediat ce va ajunge acasă, dacă între timp nu le va uita pe drum, o să i le repete nevestei. Îndrăzni să facă operaţia de înmulţire cu hârtie şi creion, atâtea casete video a atâta, pentru că se hotărâse că, cel puţin în faţa acestui client, nu va mai folosi niciodată calculatorul. Rezultatul a fost o sumă destul de rezonabilă, nu aşa cum ar fi fost dacă, în loc să închirieze, ar fi vândut, dar acest gând interesat cum veni, aşa trecu, pacea era pe deplin stabilită. Tertuliano Máximo Afonso plăti, apoi rugă, Faceţi-mi două pachete cu câte optsprezece casete fiecare până mă duc să aduc maşina, e destul de departe ca să le car până acolo. După un sfert de oră, însuşi funcţionarul de la magazin venea să pună pachetele în portbagaj, închidea portiera automobilului după ce s-a urcat Tertuliano Máximo Afonso, spunea la revedere cu un zâmbet şi un semn cu mâna, care reprezentau însăşi afecţiunea în gest şi în zâmbet, şi murmura în timp ce se întorcea la tejghea, Şi se mai spune că prima impresie e cea care contează, iată o persoană care, la început, nu-mi cădea bine deloc şi până la urmă. Gândurile lui Tertuliano Máximo Afonso urmau căi foarte diferite, Două zile înseamnă patruzeci şi opt de ore, bineînţeles că, matematic vorbind, nu sunt suficiente ca să văd toate filmele, chiar dacă n-aş dormi în aceste două zile, dar, dacă aş începe chiar în noaptea asta, cu toată sâmbăta şi toată duminica înainte şi respectând regula, la modul cel mai serios, de-a nu viziona până la sfârşit filmele în care individul nu apare până la jumătatea acţiunii, sunt convins că voi termina treaba înainte de luni. Planul de acţiune fusese definitivat în conţinut şi conturat ca formă, nu necesita adende, apendice sau note de subsol, dar Tertuliano Máximo Afonso încă insistă, Dacă nu

apare până la jumătate, nu apare nici după aceea, Da, nici după aceea. Acestea sunt cuvintele care i-au tot dat târcoale de când actorul care a interpretat personajul recepționerului de hotel a apărut pentru prima oară în filmul interesant și amuzant *Perseverența e mama succesului*. Și după aceea, întrebă profesorul de istorie, ca un copil care nu știe că n-are rost să întrebe despre ceva ce încă nu s-a petrecut, ce fac după aceea, ce fac după ce o să știu că omul acesta a apărut în cincisprezece sau douăzeci de filme, în care, din câte am putut vedea până acum, în afară de recepţioner, a fost casier de bancă și infirmier, ce fac. Avea răspunsul pe limbă, dar l-a dat abia un minut mai târziu. O să-l cunosc.

Din întâmplare sau cu o intenție necunoscută, cineva trebuie să se fi dus să-i spună directorului școlii că domnul profesor Tertuliano Máximo Afonso se afla în cancelarie, așteptând să vină ora prânzului după toate aparențele, de vreme ce singura lui ocupație, de când intrase acolo, fusese aceea de a citi ziarele. Nu revedea teste, nu definitiva pregătirea unei lecții, nu făcea însemnări, doar citea ziarele. Începuse prin a scoate din servietă factura închirierii celor treizeci și șase de casete video, o puse desfășurată pe masă și căută în primul ziar pagina cu spectacole, secțiunea cinema. Avea să facă apoi același lucru cu alte două ziare. Cu toate că, așa cum știm, adeziunea sa la a șaptea artă e de dată recentă, iar ignoranța în privința tuturor chestiunilor care țin de industria imaginii continuă să fie practic neschimbată, știa, socotea, își imagina sau intuia că filmele în premieră nu erau lansate imediat pe piața înregistrărilor video. Ca să ajungi la această concluzie, nu era necesar să fii dotat cu o inteligență deductivă prodigioasă sau să dispui de miraculoase căi de acces la cunoaștere, dincolo de raționament, n-a fost nevoie decât de o simplă și evidentă aplicare a celui mai banal bun-simț, secțiunea de piață, subsecțiunea vânzări și închirieri. Căută cinematografele la care rulau filme în reluare și, unul câte unul, cu pixul în mână, confruntă titlurile filmelor care rulau la respectivele cinematografe cu cele care figurau pe factură, marcându-le cu o cruciuliță de fiecare dată când coincideau. Dacă l-am fi întrebat pe Tertuliano Máximo Afonso

din ce motiv o făcea, dacă avea de gând să se ducă la acele cinematografe ca să vadă filmele pe care le avea deja în posesie pe casete video, mai mult ca sigur ne-ar fi privit surprins, stupefiat, poate chiar ofensat de faptul că îl credem capabil de ceva atât de absurd, totuși nu ne-ar da o explicație acceptabilă, în afară de aceea care ridică ziduri în fața curiozității altora și care se exprimă printr-un singur cuvânt, Așa. Cu toate acestea, noi, care i-am ținut loc de confidenți și ne-am insinuat în secretele profesorului de istorie, putem să informăm că operațiunea fără rost nu are alt scop decât să-i mențină atenția fixată asupra singurului obiectiv care-l interesează de trei zile, s-o împiedice să se lase furată, de exemplu, de știrile din ziare, așa cum presupun, probabil, ceilalți profesori prezenți în cancelarie, că asta ar fi ocupația lui în acest moment. Viața, însă, e făcută astfel încât până și ușile pe care le consideram închise zdravăn și ferecate pentru lume sunt la bunul plac al acestui modest și zelos funcționar care a intrat adineauri ca să comunice că domnul director îl roagă pe domnul profesor să vină în cabinetul său. Tertuliano Máximo Afonso se ridică, împături ziarele, puse factura în portmoneu și ieși pe coridorul unde se aflau câteva dintre sălile de clasă. Cabinetul directorului era la etajul de sus, casa scării de acces avea un acoperiș de sticlă mată pe dinăuntru și atât de murdară pe dinafară, încât, nici iarna, nici vara, nu lăsa decât cu mare zgârcenie să răzbată prin ea până la scară vreun pic de lumină naturală. O luă pe celălalt coridor și se opri la a doua ușă. Cum era beculețul verde aprins, bătu cu nodurile degetelor și deschise, apoi auzi dinăuntru, Intră, dădu bună ziua, strânse mâna pe care i-o întinse directorul și, la un semn al acestuia, se așeză. Ori de câte ori intra aici, avea impresia că mai văzuse acest cabinet aidoma în alt loc, era ca unul din acele vise despre care știm că le-am visat, dar nu reușim să ni le amintim când ne trezim. Podeaua era

mochetată, fereastra avea niște perdele dintr-o țesătură groasă, biroul era amplu, în stil vechi, fotoliul, modern, din piele neagră. Tertuliano Máximo Afonso cunoștea aceste mobile, aceste perdele, această mochetă, sau credea că le cunoaște, probabil s-a întâmplat să fi citit într-o zi într-un roman sau într-o nuvelă descrierea laconică a unui alt cabinet al altui director al unei alte școli, și, așa stând lucrurile, în caz că se va demonstra cu ajutorul textului concret, se va vedea obligat să înlocuiască printr-o banalitate accesibilă oricărui om cu o memorie rezonabilă ceea ce până astăzi crezuse că era o intersectare între viața lui de rutină și majestuosul flux circular al eternei reveniri. Fantezii. Absorbit în viziunea sa onirică, profesorul de istorie nu auzise primele cuvinte ale directorului, dar noi, care vom fi aici întotdeauna ca să suplinim omisiunile, putem să spunem că nu pierduse mult, doar răspunsul la salutul său, întrebarea Ce mai faci, replica introductivă Te-am rugat să vii aici ca să, de aici încolo Tertuliano Máximo Afonso a devenit prezent cu trupul și cu mintea, cu lumina ochilor trează și cu cea a înțelegerii la fel. Te-am rugat să vii aici, repetă directorul, pentru că i se păruse că observă un anume aer distrat pe chipul interlocutorului, ca să vorbesc cu dumneata despre ceea ce ne-ai spus în ședința de ieri în legătură cu predarea istoriei, Ce-am spus în ședința de ieri, întrebă Tertuliano Máximo Afonso, Nu-ți amintești, Am o vagă idee, dar capul meu e un pic răvășit, aproape n-am dormit azi-noapte, Ești bolnav, Bolnav nu, neliniștit, doar atât, Nu e puțin, N-are importanță, domnule director, nu vă faceți griji, Ceea ce ai spus, cuvânt cu cuvânt, am notat aici, pe hârtia asta, este că singura hotărâre serioasă care ar trebui luată în privința studiului istoriei constă în sensul predării, dacă trebuie s-o predăm din urmă spre înainte sau dinainte spre înapoi, N-am spus-o acum pentru prima dată, Exact, ne-ai spus-o de atâtea ori, încât colegii dumitale n-o mai

iau în serios, încep să zâmbească de la primele cuvinte, Colegii mei sunt oameni norocoși, zâmbesc ușor, dar dumneavoastră, Eu, ce, Întreb dacă nici dumneavoastră nu mă luați în serios, dacă și dumneavoastră zâmbiți la primele cuvinte pe care le spun sau la cele secunde, Mă cunoști destul ca să știi că nu zâmbesc cu ușurință, cu atât mai puțin într-un caz ca acesta, în privința faptului de a te lua în serios, asta e în afara oricărei discuții, dumneata ești unul dintre cei mai buni profesori ai noștri, elevii te stimează și te respectă, ceea ce e un miracol în vremurile pe care le trăim, Atunci nu văd motivul pentru care ați trimis după mine, Numai ca să te rog să nu mai faci, Să nu mai spun că singura hotărâre serioasă, Da, Prin urmare, pe viitor n-o să mai deschid gura în timpul ședințelor, dacă cineva consideră că are ceva important de comunicat și ceilalți nu vor s-o audă, e de preferat să tacă, Personal, am găsit întotdeauna interesantă ideea dumitale, Mulțumesc, domnule director, dar nu mi-o spuneți mie, spuneți-o colegilor mei, spuneți-o mai ales ministerului, de altfel, ideea nici măcar nu-mi aparține, n-am inventat nimic, oameni mai competenți decât mine au propus-o și au susținut-o, Fără rezultate observabile, Se înțelege, domnule director, să vorbești despre trecut e cel mai ușor lucru, e totul scris, trebuie doar să repeți, ca un papagal, să confrunți cu ce scrie prin cărți, ce scriu elevii în lucrări sau spun la ascultările orale, pe când să vorbești despre un prezent care ne explodează în față în fiecare minut, să vorbești despre el în fiecare zi a anului în timp ce navigăm pe râul istoriei în sus până la origini sau pe aproape, să ne străduim să înțelegem tot mai bine lanțul de evenimente care ne-a adus unde ne aflăm acum, asta e altă poveste, dă mult de lucru, cere sârguință permanentă, trebuie să fii mereu în priză, fără întrerupere, Mi se pare admirabil ce ai spus, cred că până și ministrul s-ar lăsa convins de elocvența dumitale, Mă îndoiesc, domnule

director, miniștrii sunt puși acolo ca să ne convingă ei pe noi, Retrag ce ți-am spus mai înainte, de azi încolo te voi sprijini fără rezerve, Mulțumesc, dar e mai bine să nu ne facem iluzii, sistemul trebuie să dea socoteală celor în drept, iar aritmetica asta nu le e pe plac, Vom insista, S-a afirmat deja că toate marile adevăruri sunt absolut triviale și că va trebui să le exprimăm într-o manieră nouă, dacă e posibil, paradoxal, ca să nu cadă în uitare, Cine a spus asta, Un neamț, un anume Schlegel, dar, mai mult ca sigur, au spus-o și alții înaintea lui, Dă de gândit, Da, dar ce mă atrage pe mine mai ales e fascinanta declarație conform căreia marile adevăruri nu sunt decât trivialități, restul, presupusa necesitate a unei exprimări noi și, paradoxal, care să le se prelungească existența și să le substantivizeze, asta nu mă mai privește, sunt doar un profesor de istorie de liceu, Ar trebui să stăm mai mult de vorbă, dragul meu, Timpul nu ajunge pentru toate, domnule director, în afară de asta, sunt și colegii mei, care, cu siguranță, ar avea lucruri mai bune să vă spună, de exemplu, cum se răspunde cu un zâmbet ușor la vorbe serioase, și elevii, să nu-i uităm pe elevi, săracii, care, neavând cu cine să vorbească, vor ajunge într-o zi să nu mai aibă nimic de spus, imaginați-vă ce ar fi viața în școală cu toată lumea stând de vorbă, n-am mai face nimic, iar munca ar tot aștepta. Directorul se uită la ceas și spuse, Și prânzul la fel, haidem la masă. Se ridică, dădu ocol biroului și, într-o demonstrație spontană de stimă, puse mâna pe umărul profesorului de istorie, care se ridicase și el. Inevitabil, în acest gest s-a observat o ușoară atitudine paternă, dar venind din partea unui director, era cât se poate de firească, cât se poate de nimerită chiar, de vreme ce relațiile umane sunt ceea ce știm. Susceptibilul generator electric al lui Tertuliano Máximo Afonso nu reacționă la contact, semn că nu existase nici o exagerare supărătoare în manifestarea de prețuire pe care o primise

sau, cine știe, poate că doar îl deconectase conversația clarificatoare matinală cu profesorul de matematică. Niciodată nu va fi de prisos să repetăm cealaltă trivialitate, conform căreia cauzele minore pot produce efecte majore. Într-un moment în care directorul se întoarse spre birou ca să-și ia ochelarii, Tertuliano Máximo Afonso se uită în jur, văzu perdelele, fotoliul de piele neagră, mocheta și se gândi din nou, Am mai fost aici. Apoi, poate pentru că cineva a sugerat că s-ar putea să fi citit doar, undeva, descrierea unui cabinet asemănător cu acesta, adăugă un alt gând la cele ce gândise, Probabil, cititul e tot o formă de a te afla acolo. Ochelarii directorului se aflau deja în buzunarul de sus al sacoului și el spunea, zâmbind, Să mergem, iar Tertuliano Máximo Afonso n-ar putea explica acum și nici nu va ști să explice vreodată de ce i s-a părut brusc că atmosfera a devenit mai densă, ca impregnată de o prezență invizibilă, la fel de intensă, la fel de puternică precum cea care-l trezise brusc, în patul lui, după prima casetă video. Gândi, Dacă eu aș fi fost aici înainte de a fi profesorul școlii, ceea ce simt acum ar putea fi doar o amintire a propriei mele persoane activată în mod isteric. Restul gândului, dacă mai exista vreun rest, a rămas nedezvoltat, directorul îl lua deja de braț, spunea ceva în legătură cu marile minciuni, dacă și ele sunt triviale, dacă, și în cazul lor, paradoxurile ar putea să împiedice căderea în uitare. Tertuliano Máximo Afonso îi prinse ideea din zbor, în ultimul moment, Adevăruri mari, minciuni mari, presupun că totul devine trivial cu timpul, mâncărurile obișnuite cu condimentele dintotdeauna, răspunse el, Sper că asta nu e o critică la adresa bucătăriei noastre, glumi directorul, Sunt un client obișnuit, răspunse Tertuliano Máximo Afonso pe același ton. Coborau scara spre cantină, apoi, în drum, li se alăturară colegul de matematică și o profesoară de engleză, pentru prânzul acesta, masa directorului era deja completă, Ei,

întrebă profesorul de matematică încetișor, într-un moment în care directorul și profesoara de engleză o luaseră înainte, cum te simți acum, Bine, chiar foarte bine, Ați stat de vorbă, Da, mi-a trimis vorbă să mă prezint la el la cabinet ca să mă roage să nu mai revin la ideea de a preda istoria cu picioarele-n sus, Cu picioarele-n sus, E un fel de a spune, Și dumneata, ce i-ai răspuns, I-am explicat pentru a suta oară punctul meu de vedere și cred că am reușit să-l conving până la urmă că prostia era ceva mai puțin tembelă decât i se păruse până acum, O victorie, Care nu va servi la nimic, De fapt, niciodată nu se știe prea bine la ce sunt bune victoriile, oftă profesorul de matematică, Dar înfrângerile se știe foarte bine la ce sunt bune, o știu mai ales cei care au aruncat în luptă tot ce erau și tot ce aveau, dar de această permanentă lecție de istorie nimeni nu face caz, S-ar spune că dumneata ești obosit de munca dumitale, Poate, poate, să mergem să punem condimentele dintotdeauna la mâncărurile obișnuite, nimic nu se schimbă, Te gândești să te lași de învățământ, Nu știu precis, nici măcar vag, ce gândesc sau ce vreau, dar îmi închipui că ar fi o idee bună, Să părăsești învățământul, Să părăsesc ceva. Intrară în cantină, se instalară toți patru la masă și directorul, în timp ce își desfăcea șervetul, îl rugă pe Tertuliano Máximo Afonso, Aș vrea să repeți aici, pentru colegii noștri, ce mi-ai spus adineauri, Despre ce, Despre concepția dumitale originală asupra predării istoriei. Profesoara de engleză începu să zâmbească, dar privirea pe care i-o aruncă cel vizat, imobilă, absentă și, în același timp, rece, paraliză mișcarea care începuse să i se schițeze pe buze. Admițând, domnule director, că acesta ar fi termenul potrivit, concepție, ea nu are nimic original, e o cunună de lauri care n-a fost făcută pentru capul meu, spuse Tertuliano Máximo Afonso după o pauză, Da, dar discursul care m-a convins era al dumitale, replică directorul. Într-o clipă, privirea profesorului

de istorie se îndepărtă de acolo, ieşi din cantină, străbătu coridorul şi urcă la etajul de sus, trecu de uşa închisă de la cabinetul directorului, văzu ce se aştepta să vadă, apoi se întoarse pe acelaşi drum, deveni din nou prezentă, dar acum cu o expresie de perplexitate neliniştită, un freamăt de tulburare vecin cu teama. Era el, era el, era el, repeta Tertuliano Máximo Afonso în sinea lui, în timp ce, cu ochii pironiţi asupra colegului de matematică, cam cu aceleaşi cuvinte, rememora segmentele călătoriei sale metaforice pe râul Timpului în sus. Chipul profesoarei de engleză era serios. Are vreo şaizeci de ani, e mamă şi bunică şi, contrar celor ce părea la început, nu e o persoană din acelea care umblă prin viaţă împărţind surâsuri zeflemitoare în stânga şi-n dreapta. I s-a întâmplat acelaşi lucru care se întâmplă atâtora dintre noi, să greşim nu pentru că asta ne-a fost intenţia, ci pentru că greşeala s-a confundat cu o liniuţă de unire, cu o complicitate confortabilă, cu semnul făcut cu coada ochiului de cineva care credea că ştie despre ce era vorba doar pentru că ceilalţi o afirmau. Când Tertuliano Máximo Afonso îşi termină scurtul său discurs, văzu că o altă persoană fusese convinsă. Timid, profesoara de engleză murmură, S-ar putea face acelaşi lucru cu limbile străine, să fie predate în acest fel, mergând în sus pe firul apei până la izvoare, poate că aşa am înţelege mai bine ce este vorbirea, Nu lipsesc specialişti care ştiu, aminti directorul, Dar nu e şi cazul acestei profesoare pe care au trimis-o să predea engleză ca şi cum n-ar fi existat nimic înainte. Colegul de matematică spuse zâmbind, Bănuiesc că aceste metode n-ar da rezultate la aritmetică, numărul zece e invariabil la modul cel mai încăpăţânat, nici n-a avut nevoie să treacă prin nouă, nici nu-l roade ambiţia de a deveni unsprezece. Mâncarea fusese adusă la masă, se vorbi de altceva. Tertuliano Máximo Afonso nu mai era atât de sigur că responsabilul pentru plasma invizibilă care se răspândise în atmosfera

din cabinetul directorului era casierul de bancă. Nici el, nici recepționerul de hotel. Pe deasupra, cu mustăcioara aceea ridicolă, gândi el și apoi, zâmbind trist în sinea lui, Trebuie că-mi pierd mințile. În ora pe care a avut-o după prânz, absolut fără nici o legătură, de vreme ce subiectul nu făcea parte din programă, petrecu tot timpul vorbind despre semiții amoriți, despre codul lui Hamurabi, despre legislația babiloniană, despre zeul Marduc, despre limba acadică, având drept rezultat faptul de-a îl face pe elevul care, în ora anterioară îi șoptise colegului de alături că tipul venise cu capsa pusă, să-și schimbe părerea. Acum, diagnosticul, mult mai radical, a fost acela că tipul avea unul dintre șuruburile de la cap dislocat sau cu filetul tocit. Din fericire, ora următoare, cu elevi mai mici, a decurs normal. O referire izolată, făcută în treacăt, la filmele istorice a fost primită de clasă cu un interes plin de pasiune, dar divertismentul s-a oprit aici, nu s-a vorbit de cleopatra, nici de spartacus, nici de cocoșatul de la notre dame, nici măcar de împăratul napoleon bonaparte, care era un subiect potrivit oricând. O zi de dat uitării, se gândea Tertuliano Máximo Afonso pe când se urca în mașină ca să se întoarcă acasă. Era nedrept față de ziua respectivă și față de sine însuși, la urma urmelor îi cucerise de partea ideilor sale reformatoare pe director și pe profesoara de engleză, avea să fie unul mai puțin care să zâmbească la următorul consiliu profesoral, de celălalt n-avea de ce să-i fie teamă, am aflat acum câteva ore că nu zâmbește ușor.

Casa era dereticată, curată, patul părea pregătit pentru niște miri, bucătăria, ca un pahar, baia răspândind miresme de detergent, ceva asemănător cu mirosul de lămâie, pe care era suficient să-l respiri și ți se curăța trupul și-ți înălța sufletul. În zilele în care vecina de sus coboară ca să facă ordine în casa asta de bărbat singur, locuitorul ei se duce să mănânce în oraș, simte că ar fi o lipsă de respect să murdărească farfurii, să

aprindă chibrituri, să curețe cartofi, să deschidă cutii de conserve, iar ca să pună o tigaie pe foc, la asta nici nu se gândește, căci uleiul împroașcă în toate părțile. Restaurantul e aproape, ultima dată când a fost acolo a mâncat carne, azi o să mănânce pește, trebuie să varieze, dacă nu avem grijă, viața devine rapid previzibilă, monotonă, o mare plictiseală. Tertuliano Máximo Afonso a avut întotdeauna mare grijă. Pe masa mică din mijloc, în sufragerie, stau deja, unele peste altele, cele treizeci și șase de casete pe care le-a adus de la magazin, într-un sertar al biroului se află cele trei care au rămas din doza închiriată anterior și care încă n-au fost văzute, amploarea sarcinii pe care o are în față e pur și simplu istovitoare, Tertuliano Máximo Afonso nu i-ar dori așa ceva nici celui mai mare dușman al său, care, de altfel, nu știe cine ar putea fi, poate pentru că este încă tânăr, poate pentru că a avut atâta grijă față de viață. Ca să-și facă de lucru până la ora cinei, se apucă să ordoneze casetele după data producerii filmului original și, cum nu încăpeau pe masă și nici pe birou, se hotărî să le alinieze pe podea, de-a lungul unuia dintre corpurile de bibliotecă, cea mai veche la stânga, se numește *Un bărbat ca oricare altul*, cea mai recentă, la dreapta, *Zeița scenei*. Dacă Tertuliano Máximo Afonso ar fi coerent cu ideile pe care le susține în privința predării istoriei până la a le aplica, ori de câte ori ar fi posibil, la activitățile curente din viața lui de zi cu zi, ar viziona șirul acesta de casete video în sens invers, adică, ar începe cu *Zeița scenei* și ar termina cu *Un bărbat ca oricare altul*. Este însă bine cunoscut faptul că încărcătura enormă de tradiții, deprinderi și obiceiuri care ocupă cea mai mare parte a creierului nostru lestează fără milă ideile cele mai strălucite și inovatoare de care încă mai e capabilă partea care mai rămâne, și dacă e adevărat că în unele cazuri această încărcătură reușește să echilibreze lipsa de control și nesupunerea imaginației, care,

Dumnezeu ştie unde ne-ar duce dacă ar fi lăsate slobode, nu e mai puţin adevărat că ea are adesea instrumente de a supune, în mod subtil, unor tropisme inconştiente ceea ce credeam că este libertatea noastră de acţiune, ca o plantă care nu ştie de ce o trebui să se încline întotdeauna în direcţia din care-i vine lumina. Profesorul de istorie va urma, deci, cu fidelitate programa de învăţământ care i-a fost pusă în mână, va vedea, prin urmare, casetele din urmă spre înainte, de la cea mai veche până la cea mai recentă, de la vremea efectelor pe care nu era nevoie să le numim naturale, până la aceste alte vremuri cu efecte pe care le numim speciale, pentru că, neştiind cum sunt create, fabricate şi produse, trebuia să le dăm un nume neutru. Tertuliano Máximo Afonso s-a întors de la cină, până la urmă n-a mâncat peşte, aveau diavol de mare şi lui nu-i place diavolul de mare, acel animal marin bentonic care trăieşte pe funduri nisipoase sau mâloase, de la malul mării până la o mie de metri adâncime, un animal cu o căpăţână enormă, plată şi înarmată cu dinţi puternici, având doi metri lungime şi peste patruzeci de kilograme greutate, în fine, un animal puţin plăcut la vedere şi pe care vălul palatin, nasul şi stomacul lui Tertuliano Máximo Afonso n-au reuşit niciodată să-l suporte. Toate aceste informaţii le culege el în acest moment dintr-o enciclopedie, mânat, în sfârşit, de curiozitatea de a afla câte ceva despre un animal pe care l-a detestat din prima zi. Curiozitatea venea din vremuri îndepărtate, se născuse cu mult timp în urmă, dar abia azi, în mod inexplicabil, îi dădea deplină satisfacţie. Inexplicabil, spunem, şi totuşi ar trebui să ştim că nu e aşa, ar trebui să ştim că nu există nici o explicaţie logică, obiectivă pentru faptul că Tertuliano Máximo Afonso a petrecut ani în şir fără să ştie mai multe despre diavolul de mare decât aspectul, gustul şi consistenţa bucăţilor care i se puneau în farfurie, şi deodată, într-un anumit moment dintr-o

anumită zi, ca și cum n-ar fi avut nimic altceva mai urgent de făcut, iată că deschide enciclopedia și se informează. Ciudată e relația pe care o avem cu cuvintele. Învățăm de mici câteva, de-a lungul existenței adunăm continuu altele, care vin până la noi prin instruire, prin conversații, prin cărți și, cu toate acestea, prin comparație, sunt extrem de puține acelea despre ale căror semnificații, accepțiuni și sensuri n-am avea nici un dubiu, în caz că într-o zi ne-am întreba serios dacă avem. Așa afirmăm și negăm, așa convingem și suntem convinși, așa argumentăm, deducem și tragem concluzii, vorbind îndrăzneți la suprafața conceptelor despre care avem doar idei vagi și, în ciuda falsei siguranțe pe care, în general, părem să o avem în timp ce pipăim drumul prin întunericul verbal, ne înțelegem mai bine sau mai prost și, uneori, chiar ne întâlnim. Dacă avem timp și ne mușcă, nerăbdătoare, curiozitatea, până la urmă tot aflăm ce este diavolul de mare. De-acum înainte, când chelnerul de la restaurant îi va mai sugera dizgrațiosul lophiid, profesorul de istorie va ști să-i răspundă, Ce, bentonicul acela oribil care trăiește pe funduri nisipoase și mâloase, și va adăuga categoric, Nici gând. Responsabilitatea acestei plictisitoare digresiuni piscicole și lingvistice îi revine în întregime lui Tertuliano Máximo Afonso, pentru că întârzie atâta să pună *Un bărbat ca oricare altul* în video-player, ca și cum s-ar fi oprit la poalele unui munte să calculeze forțele de care va avea nevoie ca să ajungă sus. Așa cum se pare că se spune despre natură, și narațiunea are oroare de goluri, de aceea, cum Tertuliano Máximo Afonso n-a făcut, în acest interval de timp, ceva care să merite să fie relatat, n-am avut altă soluție decât să improvizăm niște vată de umplutură, care să potrivească mai mult sau mai puțin timpul cu situația. Acum, că el s-a hotărât să scoată caseta din cutie și a introdus-o în video-player, ne vom putea odihni.

După o oră, actorul încă nu apăruse, mai mult ca sigur că nu juca în acest film. Tertuliano Máximo Afonso derulă caseta până la sfârșit, citi numele cu toată atenția și le tăie, de pe lista de participanți, pe acelea care se repetau. Dacă i-am cere să ne explice cu cuvintele lui ce văzuse, mai mult ca sigur că ne-ar arunca o privire plictisită, rezervată impertinenților, și ne-ar răspunde cu o întrebare, Am eu față de asemenea vulgarități. Ceva dreptate ar trebui să recunoaștem că are, pentru că, într-adevăr, filmele pe care le-a trecut în revistă până acum aparțin așa-numitei serii B, produse rapide pentru consum rapid, care nu aspiră la mai mult decât să distreze fără să tulbure mintea, așa cum spusese, deși cu alți termeni, profesorul de matematică. O altă casetă a fost pusă în player, asta se numește *Viața veselă* și-n ea va apărea sosia lui Tertuliano Máximo Afonso într-un rol de portar de cabaret sau de discotecă, nu se va înțelege suficient de clar care dintre cele două definiții i se potrivește mai bine stabilimentului de distracții mondene în care se desfășoară jovialități copiate fără pudoare din diferitele versiuni ale *Văduvei vesele*. Tertuliano Máximo Afonso se gândi la un moment dat că nu merita să vadă tot filmul, ceea ce-l interesa, adică, dacă celălalt eu al său intra sau nu în poveste, o știa deja, dar intriga era atât de gratuit încâlcită, încât o urmări până la sfârșit, rămânând surprins când începu să perceapă în sufletul lui un sentiment de compasiune pentru amărâtul care, în afară de a deschide și închide portierele automobilelor, nu făcea altceva decât să-și scoată și să-și pună șapca cu cozoroc, ca să-i salute cu o expresie, nu întotdeauna subtilă, de respect și complicitate pe clienții eleganți care intrau și ieșeau. Eu, cel puțin, sunt profesor de istorie, murmură el. O astfel de declarație, care urmărise, în mod răutăcios, să stabilească și să sublinieze superioritatea lui, nu numai profesională, dar și morală și socială, în raport cu statutul insignifiant al rolului

personajului, cerea un răspuns care să repună politețea la locul cuvenit și i l-a dat bunul-simț cu o ironie neobișnuită, Ai grijă cu îngâmfarea, Tertuliano, dă-ți seama ce ai pierdut pentru că nu ești actor, ai fi putut să faci rolul unui director de școală, al unui profesor de matematică, pentru profesoara de engleză evident că nu erai potrivit, trebuia să fii profesor. Satisfăcut de el însuși pentru tonul de avertizare, bunul-simț, profitând că fierul era cald, abătu din nou ciocanul asupra lui, Evident că trebuia să fii dotat cu un minim de talent ca să joci, în afară de asta, dragul meu, așa cum e sigur că eu mă numesc Bun-simț, la fel de sigur e că meseria asta te-ar obliga să-ți schimbi numele, nici un actor care se respectă n-ar îndrăzni să se prezinte în public cu acest ridicol Tertuliano, n-ai avea altă soluție decât să adopți un pseudonim drăguț sau, poate, dacă mă gândesc mai bine, n-ar fi necesar, Máximo Afonso nu sună prea rău, gândește-te la asta. *Viața veselă* se întoarse în cutie, filmul următor apăru cu un titlu sugestiv, dintre cele mai promițătoare pentru situația dată, *Spune-mi cine ești* se numea, dar n-a adăugat nimic la cunoștințele pe care Tertuliano Máximo Afonso le are despre el însuși și nimic la cercetările în care se află angajat. Ca să se distreze, lăsă caseta să meargă până la sfârșit, puse câteva cruciulițe pe listă și, după ce se uită la ceas, se hotărî să se ducă la culcare. Avea ochii congestionați, o apăsare în tâmple, o greutate pe osul frontal, Nu se moare din asta, își zise, nu e sfârșitul lumii dacă nu reușesc să văd toate casetele în weekend, iar dacă va fi, n-ar fi ăsta singurul mister care ar rămâne nerezolvat. Se culcase deja, aștepta ca somnul să răspundă chemării comprimatului pe care-l luase, când ceva ce putea fi din nou bunul-simț, dar care nu se prezentă ca atare, spuse că, după părerea sa, sincer, calea cea mai ușoară ar fi să telefoneze sau să se ducă personal la compania producătoare și să întrebe, așa, la modul cel mai firesc,

care e numele actorului care, în filmele cutare şi cutare a făcut rolurile de recepţioner, casier de bancă, infirmier şi portar de discotecă, de altfel, ei trebuie să fie obişnuiţi, poate să li se pară ciudat că întrebarea se referă la un actor mai mult decât secundar, aproape un figurant, dar cel puţin ies din rutina de a trebui să vorbească tot timpul despre stele şi aştri. Confuz, deja învăluit în primele mreje ale somnului, Tertuliano Máximo Afonso răspunse că idea n-avea nici un haz, era mult prea simplu, la îndemâna oricui, Nu pentru asta am studiat istoria, replică el. Ultimele cuvinte nu aveau nimic de-a face cu cazul de faţă, erau o altă manifestare de îngâmfare, dar trebuie să-l scuzăm, vorbeşte comprimatul, nu cel care l-a luat. A lui Tertuliano Máximo Afonso în persoană, aflat în pragul somnului, a fost, însă, consideraţia finală, insolit de lucidă, ca flacăra lumânării gata să se stingă, Vreau să ajung la el fără să ştie nimeni şi fără ca el să bănuiască. Erau cuvinte categorice, care nu admiteau vreo schimbare. Somnul închise uşa. Tertuliano Máximo Afonso doarme.

La ora unsprezece dimineaţa, Tertuliano Máximo Afonso văzuse deja trei filme, deşi nici unul dintre ele de la început până la sfârşit. Se sculase foarte devreme, îşi limitase micul dejun la doi biscuiţi şi o ceaşcă de cafea încălzită şi, fără să piardă timp ca să se bărbierească, sărind peste abluţiunile care nu erau absolut indispensabile, în pijama şi halat, ca unul care nu aşteaptă vizite, se aruncă în travaliul zilei. Primele două filme s-au derulat în zadar, dar al treilea, al cărui titlu era *Paralela terorii*, aduse pe scena crimei un jovial fotograf al poliţiei, care mesteca pastile de gumă şi repeta, cu glasul lui Tertuliano Máximo Afonso, că, atât în moarte, cât şi în viaţă, totul e o chestiune de unghi. La sfârşit, lista a fost din nou actualizată, a fost tăiat un nume, marcate noi cruci. Erau cinci actori însemnaţi de cinci ori, atâtea câte erau filmele în care jucase sosia profesorului de istorie, iar numele lor, într-o imparţială ordine alfabetică, erau Adriano Maia, Carlos Martinho, Daniel Santa-Clara, Luís Augusto Ventura şi Pedro Felix. Până în acest moment, Tertuliano Máximo Afonso rătăcise prin acea *mare magnum* formată din peste cinci milioane de locuitori ai oraşului, dar de acum încolo nu va trebui să aibă în vedere decât mai puţin de o jumătate de duzină, şi chiar mai puţin decât mai puţin de jumătate de duzină dacă unul sau mai multe dintre acele nume vor fi eliminate din pricina lipsei la apel. E greu, murmură el, dar imediat îi sări în ochi faptul că această nouă muncă a lui Hercule până la urmă nu fusese atâta pe cât crezuse,

de vreme ce două milioane cinci sute de mii de persoane, cel puțin, aparțineau sexului feminin și, prin urmare, se aflau în afara câmpului de cercetare. Nu trebuie să ne surprindă faptul că Tertuliano Máximo Afonso uitase acest lucru, întrucât, în calcule care implică numere mari, ca în cazul de față, tendința de a nu lua în calcul femeile e irezistibilă. În ciuda reducerii suferite în statistică, Tertuliano Máximo Afonso se duse la bucătărie ca să sărbătorească rezultatele promițătoare cu o altă cafea. Soneria de la ușă sună la a doua înghițitură, ceașca rămase suspendată în aer, la mijlocul drumului de coborâre spre masă, Cine-o fi, se întrebă, în timp ce punea ceașca ușor pe masă. Putea fi vecina amabilă de la etajul de deasupra, care voia să știe dacă găsise totul pe placul lui, putea fi unul din acei tineri care fac publicitate la micile enciclopedii în care se prezintă obiceiurile diavolului de mare, putea fi colegul de matematică, nu, ăsta nu era, nu se vizitaseră niciodată, Cine-o fi, repetă el. Termină rapid de băut cafeaua și se duse să vadă cine suna. Traversând sufrageria, aruncă o privire neliniștită spre casetele video împrăștiate, spre șirul impasibil al celor care, aliniate pe podea, de-a lungul bibliotecii, își așteptau rândul, vecinei de deasupra, presupunând că ea era, nu i-ar plăcea deloc să vadă în această stare deplorabilă o casă care abia cu o zi înainte îi dăduse atâta de lucru ca s-o lase în ordine. N-are importanță, n-o să fie nevoie să intre, se gândi și deschise ușa. Nu era vecina de deasupra cea care se afla în fața lui, nu era tânăra vânzătoare de enciclopedii care-i spunea că avea, în sfârșit, privilegiul imens de a cunoaște obiceiurile diavolului de mare, cea care se afla acolo era o femeie care, până acum, n-a mai apărut, dar al cărei nume îl știm deja, se numește Maria da Paz, funcționară la o bancă. Ah, tu ești, exclamă Tertuliano Máximo Afonso și apoi, încercând să-și ascundă tulburarea, zăpăceala, Bună, ce surpriză. Trebuia să-i spună să intre, Intră,

intră, tocmai beam o cafea, sau, Ce bine că ai venit, fă-te comodă în timp ce eu mă bărbieresc și fac o baie, dar cu greu se dădea la o parte și-i făcea loc să intre, ah, dacă i-ar putea spune Așteaptă aici până ce ascund niște casete video pe care nu vreau să le vezi, ah, dacă i-ar putea spune Scuză-mă, ai venit într-un moment nepotrivit, în acest moment nu mă pot ocupa de tine, revino mâine, ah, dacă i-ar mai putea spune ceva, dar acum era prea târziu, dacă s-ar fi gândit înainte, vina era numai a lui, bărbatul prudent trebuie să fie în mod constant circumspect, prevăzător, trebuie să anticipeze orice eventualitate, mai ales, să nu uite că modul cel mai corect de a proceda este, în general, cel mai simplu, de exemplu, să nu se ducă, cu naivitate, să deschidă ușa numai pentru că a sunat soneria, precipitarea dă naștere întotdeauna la complicații, e lucru știut. Maria da Paz intră cu dezinvoltura celui care cunoaște ungherele casei, întrebă Ce mai faci, iar apoi, Am ascultat mesajul tău și sunt de aceeași părere, trebuie să stăm de vorbă, sper că n-am venit într-un moment prost, Ce idee, spuse Tertuliano Máximo Afonso, te rog doar să mă scuzi că te primesc în felul acesta, nepieptănat, cu barba crescută și cu aspectul unuia care tocmai s-a sculat din pat, Te-am mai văzut așa și niciodată n-ai considerat că trebuie să-ți ceri scuze, Situația e diferită azi, Diferită, în ce sens, Știi bine ce vreau să spun, niciodată n-am venit să te primesc la ușă în felul acesta, în pijama și halat, Măcar a fost o noutate, când au mai rămas atât de puține între noi. Intrarea în sufragerie era la trei pași, uimirea nu avea să întârzie să se manifeste, Ce naiba e asta, ce faci cu toate casetele astea video, dar Maria da Paz mai rămăsese un moment ca să întrebe, Nu mă săruți, Sigur, a fost răspunsul nefericit și încurcat al lui Tertuliano Máximo Afonso, în timp ce întindea buzele ca s-o sărute pe obraz. Pudoarea masculină, dacă era pudoare, s-a dovedit inutilă, gura Mariei da Paz mersese în întâmpinarea gurii

lui şi acum o sugea, o storcea, o devora, în timp ce trupul ei se lipea, de sus până jos, de al lui, ca şi cum n-ar fi existat haine care îi despărţeau. Maria da Paz a fost cea care, în cele din urmă, s-a desprins, ca să murmure, gâfâind, o frază pe care n-a reuşit s-o termine, Chiar dacă regret ce am făcut adineauri, chiar dacă mă ruşinez că am făcut-o, Nu vorbi prostii, spuse Tertuliano Máximo Afonso, încercând să câştige timp, ce idei, regret, ruşine, asta ne mai lipsea, să regrete omul, să se ruşineze că a exprimat ceea ce simte, Ştii foarte bine la ce mă refer, nu te face că nu înţelegi, Ai intrat, ne-am sărutat, a fost totul cât se poate de normal, cât se poate de firesc, Nu ne-am sărutat, te-am sărutat eu, Dar şi eu te-am sărutat pe tine, Da, n-ai avut altă soluţie, Exagerezi, ca de obicei, dramatizezi, Ai dreptate, exagerez, dramatizez, am exagerat venind la tine acasă, dramatizez îmbrăţişând un bărbat care nu mai ţine la mine, ar trebui să plec de aici chiar în acest moment, căindu-mă, da, ruşinată, da, în ciuda gestului tău caritabil de a spune că nu e cazul de aşa ceva. Posibilitatea ca ea să plece, deşi, evident, îndepărtată, proiectă o rază de lumină plină de speranţă în ascunzişurile sinuoase ale minţii lui Tertuliano Máximo Afonso, dar vorbele care-i ieşiră din gură, s-ar zice că fără voia lui, exprimau un sentiment diferit, Realmente, nu ştiu de unde ai scos ideea asta bizară că nu ţin la tine, Te-ai exprimat cu destulă claritate ultima dată când am fost împreună, Niciodată n-am spus că nu ţineam la tine, niciodată n-am spus că nu ţin la tine, În chestiuni de inimă, despre care ştii atât de puţin, până şi cel mai obtuz cunoscător pricepe jumătatea care n-a fost spusă. A ne imagina că vorbele pe care le vom analiza în continuare au ieşit din gura lui Tertuliano Máximo Afonso fără voia lui, ar însemna să uităm că ghemul minţii umane are multe şi variate capete şi că rolul unora dintre ţele sale, care par să-l conducă pe interlocutor la cunoaştere a ceea ce se află înăuntru, este uneori acela de a

duce pe piste greșite, de a insinua ocolișuri care se vor termina în fundături, de a distrage de la chestiunea fundamentală sau, ca în cazul de care ne ocupăm, de a îndulci, anticipându-l, șocul care se apropie. Afirmând că niciodată nu spusese că nu ținea la Maria da Paz, dând, prin urmare, de înțeles că ținea la ea, ceea ce urmărea Tertuliano Máximo Afonso, cu scuze pentru vulgaritatea imaginilor, era s-o înfășoare în vată, s-o înconjoare cu perne amortizoare, s-o lege de el prin emoția amoroasă, s-o rețină cât mai mult posibil de partea exterioară a ușii care dă în sufragerie. Și asta se întâmplă acum. Maria da Paz a făcut cei trei pași care mai erau necesari, apoi a intrat, fără intenția de-a lua în seamă cântul suav de privighetoare care i-a atins ușor auzul, dar totuși fără să se poată gândi la altceva, era chiar dispusă să recunoască, pocăită, că aluzia ei ironică la cunoscători buni și proști fusese nu numai impertinentă, ci și nedreaptă, și se întoarse cu un surâs spre Tertuliano Máximo Afonso, gata să-i cadă în brațe și hotărâtă să uite ofensele și reproșurile. Întâmplarea, însă, a vrut, mult mai exact ar fi fost să spunem că a fost inevitabil, de vreme ce niște concepte atât de seducătoare precum soarta, fatalitatea sau destinul nu și-ar găsi locul în această relatare, ca arcul de cerc descris de privirile Mariei da Paz să treacă mai întâi peste televizorul deschis, apoi peste casetele care nu fuseseră puse la locul lor pe podea, în final, chiar peste șirul lor, prezență inexplicabilă, insolită, pentru oricine ar avea suficiente cunoștințe, așa cum avea ea, care era o intimă a acelor locuri, despre gusturile și obiceiurile stăpânului casei. Ce-i asta, ce caută aici toate casetele astea, întrebă ea, E material pentru o lucrare de care mă ocup în ultima vreme, răspunse Tertuliano Máximo Afonso deviind privirea, Dacă nu mă înșel, munca ta, de când te cunosc, constă în a preda istoria, spuse Maria da Paz, iar chestia asta, se uita curioasă la caseta video numită *Paralela*

terorii, nu mi se pare că ar avea prea mult de-a face cu specialitatea ta, Nimic nu mă obligă să mă ocup numai de istorie toată viața, Sigur că nu, dar e normal să mă simt dezorientată văzându-te înconjurat de casete video, ca și cum, dintr-odată, te-ar fi apucat o pasiune pentru filme, când înainte te interesau atât de puțin, Ți-am spus că sunt ocupat cu o lucrare, un studiu sociologic, ca să zic așa, Nu sunt decât o funcționară obișnuită de bancă, dar mă duce mintea suficient ca să văd că nu ești sincer, Că nu sunt sincer, exclamă indignat Tertuliano Máximo Afonso, că nu sunt sincer, asta îmi mai lipsea să aud, N-are rost să te enervezi, am spus doar că mi s-a părut, Știu că nu sunt perfecțiunea întruchipată, dar lipsa de sinceritate nu e unul dintre defectele mele, puteai să mă cunoști mai bine, Cer scuze, Foarte bine, te scuz, nu mai vorbim despre acest subiect. Asta a spus, dar ar fi preferat să continue cu el, ca să nu trebuiască să intre în celălalt, de care se temea. Maria da Paz se așeză comod în fotoliul din fața televizorului și spuse, Am venit ca să stau de vorbă cu tine, casetele tale nu mă interesează. Cântecul privighetorii se pierduse în regiunile stratosferice ale tavanului, era deja, așa cum se obișnuia să se spună în vremuri trecute, o amintire nostalgică, iar Tertuliano Máximo Afonso, deplorabilă figură, înfășurat în halat, în papuci și nebărbierit, prin urmare, într-o flagrantă situație de inferioritate, avea conștiința că o discuție pe un ton aspru, chiar dacă, prin însăși tensiunea cuvintelor, ar putea fi convenabilă pentru ceea ce știm că este interesul lui final, adică, ruperea relației cu Maria da Paz, ar fi greu de condus și, în mod sigur, mult mai greu de finalizat. Se așeză, deci, pe canapea, își strânse pulpanele halatului în jurul picioarelor și începu, împăciuitor, Ideea mea, Despre ce vorbești, îl întrerupse Maria da Paz, despre noi sau despre casete, O să vorbim despre noi după aceea, acum vreau să-ți explic cu ce fel de studiu mă ocup, Dacă ții neapărat,

fie, răspunse Maria da Paz, stăpânindu-și nerăbdarea. Tertuliano Máximo Afonso prelungi cât putu de mult tăcerea care a urmat, se străduí să-și amintească vorbele cu care îl îmbrobodise pe vânzătorul de la magazinul de casete video, dar se simțea cuprins de o impresie ciudată, contradictorie. Deși știa că va minți, se gândea că această minciună va fi ca o formă tergiversată a adevărului, cu alte cuvinte, chiar dacă explicația este pe de-a-ntregul falsă, simplul fapt de a o repeta o va face, într-un fel, verosimilă și tot mai verosimilă dacă Tertuliano Máximo Afonso nu se va limita la această primă încercare. În sfârșit, simțindu-se stăpân pe subiectul respectiv, începu, Interesul meu în a vedea un număr de filme ale acestei case de producție, aleasă la întâmplare, așa cum poți vedea, provin toate de la aceeași casă de producție, s-a născut dintr-o idee care mi-a venit mai demult, aceea de a face un studiu asupra tendințelor, înclinațiilor, scopurilor, mesajelor, atât cele explicite, cât și cele implicite și subliminale sau, ca să fiu mai exact, asupra semnalelor ideologice pe care un anumit producător de filme le disemineaza, imagine cu imagine, printre consumatorii acestora, Și cum ți-a venit acest interes subit sau cum ai numit-o, această idee, ce are asta de-a face cu munca unui profesor de istorie, întrebă Maria da Paz, căreia nu-i trecea prin minte că tocmai îi oferise, pe gratis, răspunsul pe care Tertuliano Máximo Afonso, în momentul de strâmtoare dialectică în care se afla, poate n-ar fi fost în stare să-l găsească singur, E foarte simplu, răspunse el cu o expresie de ușurare, care putea fi ușor confundată cu satisfacția virtuoasă a oricărui profesor văzându-se pe sine însuși în timpul actului de transmitere către elevi a cunoștințelor pe care le deținea, E foarte simplu, repetă, așa cum istoria pe care o scriem, o studiem sau o predăm face să pătrundă, prin fiecare rând, prin fiecare cuvânt și chiar prin fiecare dată, ceea ce am desemnat prin semnale

ideologice, inerente, nu numai interpretării faptelor, ci și limbajului prin care le exprimăm, asta, fără să uităm diferitele tipuri și grade de intenționalitate în folosirea acestui limbaj, la fel și filmul, modalitate de a relata diferite istorii care, pe calea eficienței sale deosebite, acționează chiar asupra conținuturilor istoriei, într-un anume fel contaminându-le și deformându-le, la fel și filmul, repet, participă, cu mult mai mare rapiditate și nu mai mică intenționalitate, la propagarea generalizată a unei întregi rețele de semnale ideologice, de regulă orientate în mod interesat. Făcu o pauză și, cu zâmbetul indulgent al celui care se scuză pentru ariditatea unei expuneri care uitase să ia în considerare insuficienta capacitate de înțelegere a auditoriului, adăugă, Sper să fiu mai clar când o să pun aceste reflecții pe hârtie. În ciuda rezervelor sale mai mult decât îndreptățite, Maria da Paz nu s-a putut împiedica să nu-l privească cu o oarecare admirație, la urma urmelor, el e un profesor de istorie cu pregătire, un specialist capabil, care a dat dovadă de competență, se presupune că știe despre ce vorbește chiar și atunci când i se întâmplă să trebuiască să abordeze subiecte în afara specialității sale directe, în timp ce ea nu e decât o simplă funcționară de nivel mediu la o bancă, fără pregătirea necesară pentru captarea deplină a vreunui semnal ideologic despre care nici măcar nu i se spusese cum se numește și ce urmărește. Cu toate acestea, tot timpul cât a vorbit Tertuliano Máximo Afonso, își dăduse seama de un fel de răgușeală neplăcută în glasul lui, o dizarmonie care producea distorsiuni în anumite momente în elocuțiune, precum și un vibrato caracteristic al unui vas crăpat când bați în el cu nodurile degetelor, să sară cineva în ajutorul Mariei da Paz, s-o informeze că exact cu acel sunet ne ies din gură vorbele atunci când adevărul pe care părem că-l spunem e minciuna pe care o ascundem. După câte se vede, da, după câte se vede, cineva a avizat-o sau, cu

obișnuitele jumătăți de cuvinte, i-a dat să înțeleagă, altfel nu există altă explicație pentru faptul că admirația din ochii ei s-a stins brusc și în locul acesteia a apărut o expresie tristă, un aer de milă, nu știm dacă pentru ea însăși sau pentru bărbatul așezat în fața ei. Tertuliano Máximo Afonso înțelese că discursul fusese jignitor, pe lângă inutil, că sunt multe modalitățile de a manifesta lipsă de respect față de inteligența și sensibilitatea altora și că aceasta a fost una dintre cele mai grosolane. Maria da Paz n-a venit aici ca să i se dea explicații în legătură cu procedeele fără cap și coadă, indiferent de unde le iei, a venit ca să afle cât va trebui să plătească pentru a-i fi înapoiată, dacă așa ceva mai e posibil, puțina fericire pe care și-a imaginat că a trăit-o în ultimele șase luni. Dar bineînțeles că Tertuliano Máximo Afonso nu-i va spune, ca pe lucrul cel mai firesc din lume, Imaginează-ți că am descoperit un tip care este duplicatul meu perfect și că acest tip apare ca actor în unele dintre aceste filme, în nici un caz nu i-ar spune-o, și cu atât mai puțin, dacă este permisă alăturarea acestor ultime vorbe cu cele imediat anterioare, când fraza putea fi interpretată de Maria da Paz ca o nouă manevră de diversiune, ea, care a venit aici doar ca să afle cât va trebui să plătească pentru a-i fi restituită puțina fericire pe care-și imagina că o trăise în ultimele șase luni, iertată fie această repetiție în numele dreptului oricărei persoane de a spune de mai multe ori unde o doare. Se lăsă o tăcere grea, Maria da Paz ar trebui să ia acum cuvântul, să-l provoace, Dacă ai terminat discursul tău stupid despre gogoașa asta cu semnalele ideologice, să vorbim despre noi, dar teama i-a pus, dintr-odată, un nod în gât, spaima că cel mai simplu cuvânt ar putea să-i facă țăndări cristalul speranței sale fragile, de aceea tace, de aceea așteaptă să înceapă Tertuliano Máximo Afonso, iar Tertuliano Máximo Afonso stă cu ochii plecați, pare absorbit în contemplarea papucilor săi de casă și

a bordurilor palide de piele, care se ivesc unde se termină manşetele pantalonilor de pijama, adevărul e altul şi foarte diferit, Tertuliano Máximo Afonso nu îndrăzneşte să-şi ridice ochii de teamă ca ei să nu se abată spre hârtiile de pe birou, lista filmelor şi a numelor actorilor, cu cruciuliţele ei, cu semnele ei de întrebare, totul atât de departe de discursul blestemat despre semnalele ideologice, care, în acest moment, i se pare că a fost opera altcuiva. Spre deosebire de ceea ce, în general, se crede, cuvintele ajutătoare care deschid calea marilor dialoguri dramatice sunt, în general, modeste, comune, banale, nimeni n-ar zice că întrebarea, Vrei o cafea, ar putea servi drept introducere la o dezbatere amară asupra unor sentimente pierdute sau ar putea duce la dulceaţa unei împăcări la care nu ştii cum să ajungi. Maria da Paz ar fi trebuit să dea un binemeritat răspuns sec, de genul, N-am venit aici ca să beau cafea, dar, privind în sinea ei, văzu că nu era aşa, văzu că realmente venise ca să bea o cafea, că propria ei fericire, închipuiţi-vă, depindea de această cafea. Cu un glas care voia să exprime doar resemnare obosită, dar pe care emoţia îl făcea să tremure, spuse, Da, şi adăugă, O fac chiar eu. S-a ridicat de pe scaun şi, n-o să vă vină să credeţi, s-a oprit când trecea pe lângă Tertuliano Máximo Afonso, cum vom reuşi noi să explicăm ce s-a întâmplat, să alăturăm cuvinte, cuvinte şi iar cuvinte, cele despre care am vorbit deja în altă parte, un pronume personal, un adverb, un verb, un adjectiv şi, oricât am vrea, oricât ne-am strădui, întotdeauna vom sfârşi prin a rămâne în afara sentimentelor pe care, ingenui, am vrut să le descriem, ca şi cum un sentiment ar fi aşa, ca un peisaj cu munţi în depărtare şi copaci prin preajmă, dar, iată, sigur-sigur este că mintea Mariei da Paz şi-a suspendat subtil mişcarea rectilinie a corpului, aşteptând, cine ştie ce, poate ca Tertuliano Máximo Afonso să se ridice ca s-o îmbrăţişeze sau s-o ia uşor de mâna abandonată, şi aşa s-a

întâmplat, mai întâi mâna care a reținut mâna, apoi îmbrățișarea care n-a îndrăznit să meargă mai departe de o apropiere discretă, ea nu i-a oferit gura, el n-a căutat-o, sunt ocazii în care este de o mie de ori mai preferabil să faci mai puțin decât să faci mai mult, se lasă chestiunea în seama sensibilității, aceasta, mai bine decât inteligența rațională, va ști să procedeze în conformitate cu ceea ce este mai convenabil pentru perfecțiunea deplină a momentelor următoare, dacă sunt sortite acestei perfecțiuni. Apoi s-au desprins încetișor, ea a surâs un pic, el a surâs un pic, dar noi știm că Tertuliano Máximo Afonso are o altă idee în minte, adică să ferească de privirile Mariei da Paz, cât mai repede posibil, hârtiile revelatoare, de aceea nu e de mirare că aproape a împins-o spre bucătărie, Du-te, du-te să faci cafeaua în timp ce eu fac un pic de ordine în haosul ăsta, și atunci s-a întâmplat ceva extraordinar, ca și cum n-ar fi dat importanță cuvintelor care-i ieșeau din gură sau ca și cum n-ar fi înțeles pe de-a-ntregul, ea murmură, Haosul e o ordine încă nedescifrată, Ce, ce-ai spus, întrebă Tertuliano Máximo Afonso, care pusese deja la adăpost lista cu nume, Că haosul este o ordine încă nedescifrată, Unde ai citit asta, de la cine ai auzit, Mi-a venit în momentul ăsta, nu cred c-am citit-o vreodată, iar de auzit de la cineva, sunt sigură că n-am auzit-o, Dar cum de ți-a ieșit așa o frază, Ce are special fraza asta, Are, Nu știu, poate pentru că munca mea la bancă are de-a face cu cifre, iar cifrele, când sunt amestecate, încurcate, pot apărea ca niște elemente haotice pentru cei care nu le cunosc, cu toate acestea, există în ele, latentă, o ordine, de fapt cred că cifrele nici n-au sens în afara unei anume ordini date, problema constă în a ști s-o găsești, Aici nu sunt cifre, Dar e un haos, tu singur ai spus-o, Câteva casete video în dezordine, atâta tot, Precum și imaginile care se află înăuntru, lipite unele de altele astfel încât să relateze o istorie, adică,

o ordine, și haosurile succesive pe care le-ar forma ele dacă le-am dispersa înainte de a le lipi din nou ca să organizăm istorii diferite, și ordinile succesive pe care le-am obține, lăsând mereu în urmă un haos ordonat, înaintând mereu spre un haos încă neordonat, Semnalele ideologice, spuse Tertuliano Máximo Afonso, nu prea sigur că această referire ar fi nimerită, Da, semnalele ideologice, dacă vrei, Lasă impresia că nu prea ai încredere în mine, N-are importanță dacă am încredere în tine sau nu, tu știi mai bine ce cauți, Ceea ce mi-e greu să înțeleg este cum de ți-a venit găselnița asta, ideea unei ordini conținute în haos și care poate fi descifrată în interiorul lui, Vrei să spui că în toate aceste luni, de când a început relația noastră, nu m-ai considerat niciodată destul de inteligentă ca să am idei, Ei, asta-i, nu e vorba de așa ceva, tu ești un om destul de inteligent, totuși, Totuși, nu-i nevoie să termini, mai puțin inteligentă decât tine, și, bineînțeles, îmi lipsește pregătirea superioară, sunt o biată funcționară de bancă, Lasă-te de ironii, niciodată nu m-am gândit că ai fi mai puțin inteligentă decât mine, ceea ce vreau să spun e că ideea asta a ta e absolut surprinzătoare, Neașteptată la mine, Într-un anume fel, da, Tu ești istoricul, dar îndrăznesc să cred că strămoșii noștri, abia după ce au avut ideile care i-au făcut inteligenți, au început să fie suficient de inteligenți ca să aibă idei, Acuma mi-ai părut paradoxală, iată-mă căzând din uimire în uimire, spuse Tertuliano Máximo Afonso, Mă duc să fac cafeaua înainte să te transformi într-o statuie de sare, zâmbi Maria da Paz și, luând-o pe holul dinspre bucătărie, spuse, Fă ordine în haos, Máximo, fă ordine în haos. Lista cu numele a fost pusă rapid într-un sertar și încuiată cu cheia, casetele libere s-au întors în cutiile respective, *Paralela terorii*, care rămăsese în video-player, luă același drum, niciodată, de când e lumea lume, nu fusese atât de ușor să se pună ordine într-un haos. Experiența

ne-a învățat, însă, că întotdeauna rămân câteva capete de legat, întotdeauna se varsă ceva lapte pe drum, întotdeauna câte o aliniere face burtă, înăuntru sau în afară, ceea ce, aplicat la situația pe care o analizăm, înseamnă că Tertuliano Máximo Afonso e conștient că războiul lui e pierdut încă înainte de a începe. În punctul în care ajunseseră lucrurile, din cauza înaltei stupidități a discursului său despre semnalele ideologice, și acum cu lovitura de maestru care a însemnat acea frază despre existența unei ordini în haos, o ordine descifrabilă, e imposibil să-i spui femeii care se află acolo, înăuntru, făcând cafeaua, Relația noastră a ajuns la capăt, putem continua ca prieteni pe viitor, dacă vrei, dar nimic mai mult, sau Mi-e foarte greu să-ți produc această mâhnire, dar, cântărindu-mi sentimentele pentru tine, nu mai găsesc entuziasmul de la început, sau eventual A fost frumos, într-adevăr, dar s-a terminat, scumpa mea, de azi încolo, tu îți vezi de viața ta, iar eu de a mea. Tertuliano Máximo Afonso tot învârte conversația pe toate fețele încercând să descopere unde a eșuat tactica lui, dacă avea, de fapt, una, dacă nu cumva s-a lăsat, doar, condus de schimbările de dispoziție ale Mariei da Paz, ca și cum ar fi fost vorba de focare bruște de incendiu, pe care trebuia să le stingă pe măsură ce se iveau, fără ca, între timp, să-și dea seama că focul continua să lucreze sub picioarele lui. Ea a fost întotdeauna mai sigură decât mine, gândi el și, în acest moment, văzu clar cauzele înfrângerii sale, înfățișarea aceasta caricaturală pe care o avea așa cum era, nepieptănat și cu barba crescută, cu papucii de casă stâlciți, dungile pantalonilor de pijama apărându-i ca niște franjuri ponosite, halatul sucit, cu o margine mai jos și alta mai sus, sunt decizii în viață pentru care e recomandabil să fii îmbrăcat de oraș când le iei, cu cravată și pantofii lustruiți, asta se numește, în stil nobil, să exclami pe un ton ofensat, Dacă prezența mea vă deranjează, doamnă, nu

e nevoie să mi-o spuneți, și imediat ieși pe ușă, fără să te uiți înapoi, a te uita înapoi e un risc foarte mare, omul se poate transforma într-o statuie de sare și rămâne acolo la bunul plac al primei ploi. Dar Tertuliano Máximo Afonso are acum altă problemă de rezolvat și asta cere mult tact, multă diplomație, o abilitate de manevră care, până în acest moment, i-a lipsit, de vreme ce, așa cum am văzut, inițiativa a fost întotdeauna în mâinile Mariei da Paz, chiar și când, la venire, s-a aruncat în brațele iubitului, ca o femeie aflată pe punctul de a se îneca. Exact asta a gândit Tertuliano Máximo Afonso, sfâșiat între admirație, contrarietate și o specie de duioșie periculoasă, Părea că se îneacă și, până la urmă, avea picioarele bine înfipte în pământ. Revenind la problemă, Tertuliano Máximo Afonso nu-și poate permite s-o lase pe Maria da Paz singură în sufragerie. Să ne imaginăm că ea apare cu cafeaua, de altfel nu înțelegem de ce întârzie atât, o cafea se face în trei minute, suntem departe de vremea în care trebuia strecurată, să ne imaginăm că, după ce au băut-o într-o sfântă armonie, ea îi spune cu intenții ascunse sau chiar fără ascunzișuri, Du-te să te aranjezi în timp ce eu pun una dintre casetele astea, să văd dacă descopăr faimoasele tale semnale ideologice, să ne imaginăm că o soartă blestemată ar vrea să apară duplicatul lui Tertuliano Máximo Afonso în postura unui portar de discotecă sau a unui casier de bancă, să ne imaginăm strigătul pe care l-ar scoate Maria da Paz, Máximo, Máximo, vino încoace, fuga, vino să vezi un actor care arată exact la fel cu tine, unui infirmier, efectiv, i s-ar putea spune oricum, bunul samaritean, providența divină, frate de caritate, numai semnal ideologic, nu. Nimic din toate acestea, însă, nu se va întâmpla, Maria da Paz va aduce cafeaua, i se aud deja pașii pe hol, tava cu cele două cești și zaharnița, niște biscuiți pentru consolarea stomacului și totul se va petrece așa cum Tertuliano Máximo Afonso

niciodată n-ar fi îndrăznit să viseze, au băut cafeluța tăcuți, dar era o tăcere de companie, nu ostilă, acea stare casnică, de bine, care, pentru Tertuliano Máximo Afonso s-a transformat în binecuvântată fericire când a auzit-o spunând, În timp ce tu te aranjezi, eu fac ordine în haosul din bucătărie, apoi te las în pace cu studiul tău, Ei, asta-i, studiul, să nu mai vorbim despre asta, spuse Tertuliano Máximo Afonso ca să îndepărteze această piatră inoportună din mijlocul drumului, dar conştient că pusese alta în locul ei, mai greu de îndepărtat, după cum nu va dura mult până să se confirme. Oricum ar fi fost, Tertuliano Máximo Afonso nu voia să lase nimic la voia întâmplării, se bărbieri cât ai clipi din ochi, se spălă cât ai zice amin, se îmbrăcă cât ai zice peşte şi atât de repede a făcut totul încât, când a intrat în bucătărie, a făcut-o cât se poate de la timp ca să şteargă el vasele. Atunci s-a trăit în această casă tabloul atât de înduioşător de familial în care bărbatul şterge farfuriile, iar femeia le pune la loc, ar putea fi invers, dar destinul sau ghinionul, spuneți-i cum vreți, a hotărât să fie aşa, ca să trebuiască să se întâmple ce s-a întâmplat într-un moment în care Maria da Paz îşi întindea braţele ca să aşeze o tavă pe un raft, oferindu-şi, fără să-şi dea seama, sau ştiind-o foarte bine, talia subţire mâinilor unui bărbat care n-a fost capabil să reziste ispitei. Tertuliano Máximo Afonso lăsă deoparte şervetul de vase şi, în vreme ce ceaşca, scăpând, se făcea ţăndări pe podea, o îmbrăţişă pe Maria da Paz, o strânse cu furie lângă el, spectatorul cel mai obiectiv şi imparţial n-ar sta pe gânduri să admită că aşa numitul entuziasm de la început nu putea să fi fost vreodată mai mare ca acum. Problema, dureroasa şi eterna problemă, e cât timp va dura, dacă va fi realmente reaprinderea unei afecţiuni care, uneori, a fost confundată cu iubirea, cu pasiunea chiar, sau dacă ne aflăm doar, şi din nou, în faţa arhicunoscutului fenomen al lumânării care, când se stinge, face o lumină

mai mare şi insuportabil de strălucitoare, insuportabilă doar pentru că e ultima, nu pentru că ar respinge-o ochii noştri care tare ar vrea să continue să fie absorbiţi în ea. Se spune şi se repetă că, în timp ce bătul vine şi se duce, spatele se odihneşte, ei bine, spatele propriu-zis este cel care se odihneşte cel mai puţin în acest moment, am zice chiar, dacă acceptăm să fim grosolani, că bătul se odihneşte mult mai mult, dar sigur e că, deşi nu există aici cine ştie ce motive pentru lirisme exaltate, bucuria, plăcerea, desfătarea acestor doi, care s-au aruncat pe pat, unul peste altul, cu braţele şi picioarele literalmente încârligate, ne-ar face să ne scoatem pălăria cu respect şi să le dorim să le fie aşa întotdeauna, acestora doi sau fiecăruia dintre ei, cu cei pe care norocul îi va alege să le fie parteneri în viitor, dacă lumânarea care arde acum nu va dura mai mult decât scurtul şi ultimul spasm, acela care ne topeşte şi, totodată, ne întăreşte şi ne desparte. Trupurile, gândurile. Tertuliano Máximo Afonso se gândeşte la contradicţiile vieţii, la faptul că, pentru a câştiga o bătălie, uneori poate fi necesar s-o pierzi, a se vedea cazul de faţă, a câştiga ar fi însemnat să conducă discuţia în sensul dorit, ruptura totală şi definitivă, iar bătălia aceasta, cel puţin pentru perioada următoare, a trebuit s-o declare pierdută, dar a câştiga însemna să reuşească să abată atenţia Mariei da Paz de la casetele video şi de la studiul imaginar despre semnalele ideologice, iar bătălia aceasta, deocamdată, a câştigat-o. Înţelepciunea populară spune că niciodată nu poţi să ai totul, şi are dreptate, bilanţul vieţilor umane jonglează constant cu câştigurile şi pierderile, problema constă în imposibilitatea, la fel de umană, de a ne pune de acord asupra valorii relative a ceea ce ar trebui pierdut şi a ceea ce ar trebui câştigat, de aceea se află lumea în starea în care o vedem. Maria da Paz se gândeşte şi ea, dar fiind femeie, prin urmare, mai aproape de lucrurile elementare şi esenţiale, îşi aminteşte de

angoasa pe care-o avea în suflet când a intrat în această casă, certitudinea că avea să plece de aici învinsă și umilită și, până la urmă, se întâmplase ceea ce nici o clipă nu-i trecuse prin minte, să ajungă în pat cu bărbatul pe care-l iubea, ceea ce dovedește câte mai are încă de învățat această femeie, dacă nu știe că multe discuții dramatice ale cuplurilor sfârșesc și se rezolvă acolo, nu pentru că exercițiile sexului ar fi panaceul tuturor relelor fizice și morale, deși nu lipsesc cei care gândesc așa, ci pentru că, odată epuizate forțele trupurilor, spiritele profită ca să ridice timid mâna și să ceară voie să intre, întreabă dacă le este permis să-și facă auzite raționamentele și dacă ele, trupurile, sunt pregătite să le dea atenție. Și atunci, bărbatul îi spune femeii sau femeia îi spune bărbatului, Ce nebuni suntem, ce proști am fost, iar unul dintre ei, milostiv, se abține să dea glas răspunsului corect, care ar fi, Tu, poate, eu doar te-am așteptat pe tine. Chiar dacă pare imposibil, tocmai această tăcere încărcată de vorbe nerostite salvează ceea ce se credea pierdut, ca o plută care înaintează din ceață cerându-și marinarii, cu vâslele și cu busola lor, vela și cufărul de pâine. Tertuliano Máximo Afonso propuse, Am putea să luăm prânzul împreună, nu știu dacă ești disponibilă, Firește că da, întotdeauna am fost, Voiam să spun că o ai pe mama ta, I-am explicat că aveam chef de o plimbare singură, că poate n-o să ajung să iau prânzul acasă, O scuză ca să vii aici, Nu neapărat, abia după ce am plecat de acasă m-am hotărât să vin să vorbesc cu tine, Am vorbit, Vrei să spui, întrebă Maria da Paz, că între noi totul va continua ca înainte, Sigur. Ne-am fi așteptat la mai multă elocvență din partea lui Tertuliano Máximo Afonso, dar el s-ar putea apăra, N-am avut timp, ea s-a agățat de mine cu sărutări, apoi eu de ea, într-o clipă eram din nou încolăciți, a fost un dumnezeu-să-ne-ajute, Și a ajutat, întrebă glasul necunoscut pe care nu l-am mai auzit de atâta

vreme, Nu știu dacă a fost el, dar de meritat a meritat, Și acum, Acum, ne ducem să prânzim, Și nu mai discutați despre problemă, Care problemă, A voastră, Am vorbit, N-ați vorbit, Ba da, Atunci s-au risipit norii, S-au risipit, Vrei să spui că nu te mai gândești să rupi relația, Asta e altceva, să lăsăm pentru ziua de mâine ceea ce aparține zilei de mâine, E o filozofie bună, Cea mai bună, Cu condiția să știm ce aparține acestei zile de mâine, Până nu ajungem acolo, nu putem ști, Ai răspuns la toate, Și dumneata ai avea dacă te-ai afla în situația de a trebui să minți cât am mințit eu în ultimele zile, Atunci, vă duceți să prânziți, Ne ducem, Poftă bună, și după aceea, După aceea o duc acasă și mă întorc, Ca să vezi casetele, Da, ca să văd casetele, Poftă bună, își luă rămas-bun glasul necunoscut. Maria da Paz se ridicase din pat, se auzea curgând apa la duș, era o vreme când se spălau întotdeauna împreună după ce făceau amor, dar de data asta nici ea nu și-a amintit, nici el nu și-a adus aminte, sau și-au amintit amândoi, dar au preferat să tacă, sunt momente când cel mai bine e ca omul să se mulțumească cu ce are, ca să nu piardă totul.

Era trecut de ora cinci după-amiază când Tertuliano Máximo Afonso s-a întors acasă. Atâta timp pierdut, se gândea el în vreme ce deschidea sertarul unde pusese lista și ezita între *La braț cu norocul* și *Și îngerii dansează*. Nu va ajunge să le pună în video-player, de aceea nu va ști niciodată că duplicatul său, acel actor exact la fel ca el, cum ar fi putut spune Maria da Paz, făcea pe crupierul în primul film și pe profesorul de dans în al doilea. Brusc se enervase din cauza obligației pe care și-o impusese lui însuși de a urma ordinea cronologică a producerii, de la cel mai vechi și așa mai departe, până la cel mai recent, consideră că nu era o idee rea să varieze, să spargă rutina, O să văd *Zeița scenei*, spuse el. Nu trecuseră nici zece minute când apăru sosia lui interpretând

un impresar de teatru. Tertuliano Máximo Afonso simți un șoc în capul pieptului, multe trebuie să se fi schimbat în viața acestui actor ca să joace acum rolul unui personaj care căpăta tot mai multă importanță, după ce a fost, ani de-a rândul, sporadic, recepționer de hotel, casier la bancă, infirmier, portar de discotecă și fotograf al poliției. După o jumătate de oră n-a mai rezistat, derulă banda cu toată viteza până la sfârșit, dar, contrar a ceea ce se aștepta, nu găsi în distribuție nici unul dintre numele pe care le avea pe listă. Se întoarse la început, la genericul principal, pe care, prin forța obișnuinței, nu-l observase, și-l descoperi acolo. Actorul care interpreta rolul impresarului de teatru în filmul *Zeița scenei* se numea Daniel Santa-Clara.

Descoperirile făcute în weekend nu sunt mai puțin valabile și demne de apreciere decât acelea care se produc sau ies la iveală în oricare din celelalte zile, cele numite lucrătoare. Și într-un caz și în celălalt, autorul descoperirii își va informa ajutoarele asupra celor întâmplate, dacă acestea făceau ore suplimentare, sau familia, dacă o are pe aproape, în lipsă de șampanie se sărbătorește cu sticla de spumos care-și aștepta rândul în frigider, se exprimă și se primesc felicitări, se notează datele pentru brevetare și viața continuă, imperturbabilă, după ce s-a demonstrat, încă o dată, că inspirația, talentul sau întâmplarea nu aleg, spre a se manifesta, nici ziua, nici locul. Rare trebuie să fi fost cazurile în care descoperitorul, din pricină că trăia singur și lucra fără ajutoare, n-a avut la îndemână cel puțin o persoană cu care să împartă bucuria de a fi dăruit lumii lumina unor noi cunoștințe. Și mai extraordinară, mai rară, dacă nu unică, este situația în care se află, în acest moment, Tertuliano Máximo Afonso, care, nu numai că nu are pe nimeni căruia să-i comunice că a descoperit numele actorului care e portretul său viu, dar va avea și cea mai mare grijă să păstreze tăcerea asupra descoperirii. De fapt, nici nu e de imaginat un Tertuliano Máximo Afonso alergând să-i telefoneze mamei sau Mariei da Paz sau colegului de matematică și să spună, în cuvinte împleticite de excitare, Am descoperit, am descoperit, tipul se numește Daniel Santa-Clara. Dacă există vreun secret pe care vrea să-l păstreze cu strictețe, despre

care nimeni să nu poată nici măcar bănui că există, exact ăsta este. De teama consecințelor, Tertuliano Máximo Afonso e obligat, poate pentru totdeauna, să păstreze tăcere absolută asupra rezultatului cercetărilor sale, atât cele din prima fază, care au culminat azi, cât și cele pe care le va realiza în viitor. Și e obligat, de asemenea, cel puțin până luni, la cea mai totală inactivitate. Știe că omul lui se numește Daniel Santa-Clara, dar acest lucru îi folosește tot atât cât i-ar folosi dacă ar putea spune că o anumită stea se numește Aldebaran și n-ar ști nimic despre ea. Casa de producție e închisă azi și mâine, nici n-are rost să încerce să comunice prin telefon, în cel mai bun caz i-ar răspunde un agent de pază, care s-ar limita la a spune, Telefonați luni, azi nu se lucrează, M-am gândit că pentru o firmă producătoare de filme nu există duminici și zile libere, că se filmează în toate zilele pe care Domnul nostru le-a lăsat pe lume, mai ales primăvara și vara, ca să nu se piardă orele în care e soare, ar susține Tertuliano Máximo Afonso, dorind să prelungească mai mult conversația, Chestiunile astea nu țin de domeniul meu, nu sunt de competența mea, sunt doar un angajat al serviciului de pază, Un agent de pază priceput ar trebui să fie informat despre toate, Nu mă plătesc pentru asta, Ce păcat, Mai doriți ceva, ar întreba omul nerăbdător, Spuneți-mi, cel puțin, cine dă informații acolo despre actori, Nu știu, nu știu nimic, v-am spus că sunt de la pază, telefonați luni, ar repeta omul, exasperat, dacă nu cumva i-ar ieși din gură vreo vorbă grosolană, justificată de impertinența interlocutorului. Așezat pe scaunul tapițat, cel care se află în fața televizorului, înconjurat de casete, Tertuliano Máximo Afonso recunoștea față de el însuși, Nu există altă soluție, va trebui să aștept până luni, ca să telefonez la casa de producție. O spuse și-n acel moment simți o apăsare în capul pieptului, ca o teamă subită. A fost ceva rapid, dar tremurul care a urmat se mai prelungi timp de

câteva secunde, ca vibrația neliniștitoare a unei corzi de contrabas. Ca să nu se gândească la ceea ce i se părea un fel de amenințare, se întrebă ce ar putea să facă el în restul weekendului, în timpul rămas din ziua de azi și toată ziua de mâine, cum să ocupe atâtea ore pustii, o soluție ar fi să vadă filmele pe care încă nu le-a văzut, dar asta nu i-ar furniza mai multe informații, și-ar vedea doar fața în alte roluri, cine știe dacă nu în rolul unui profesor de dans, poate un pompier, poate un crupier, un hoț de buzunare, un arhitect, un învățător, un actor în căutare de lucru, figura lui, corpul lui, vorbele lui, gesturile lui, până la saturație. Ar putea să-i telefoneze Mariei da Paz, s-o roage să vină să-l vadă, mâine, dacă nu se putea azi, dar asta ar însemna să se lege cu propriile lui mâini, un bărbat care se respectă nu cere ajutorul unei femei, chiar dacă ea nu știe, pentru ca, după aceea, s-o trimită la plimbare. Tocmai în acel moment, un gând care scosese deja capul de câteva ori prin spatele altora cu mai mult noroc, fără ca Tertuliano Máximo Afonso să-i fi dat atenție, reuși să treacă brusc pe primul loc, Dacă ai consulta cartea de telefon, spuse gândul, ai putea să afli unde locuiește, nu va trebui să întrebi la casa de producție și chiar, în caz că ești dispus la așa ceva, ai putea să te duci să vezi strada unde locuiește, și casa, bineînțeles că va trebui să ai în vedere un dram de prudență elementară, și să te deghizezi, nu mă întreba în ce, asta e treaba ta. Stomacul lui Tertuliano Máximo Afonso dădu din nou semne, omul ăsta refuză să priceapă că emoțiile sunt înțelepte, că își fac griji pentru noi, mâine îi vor aduce aminte, Noi te-am avertizat, dar atunci, după toate probabilitățile, va fi prea târziu. Tertuliano Máximo Afonso are cartea de telefon în mână, tremurând caută litera S, dă paginile înainte și înapoi, iată. Sunt trei Santa-Clara, și nici unul nu e Daniel.

Decepția n-a fost prea mare. O cercetare atât de laborioasă nu se putea termina așa, și cu asta, basta, ar fi ridicol de simplu. Cărțile de telefon, e adevărat, întotdeauna au constituit unul dintre primele instrumente de cercetare ale oricărui detectiv particular sau polițist de cartier dotat cu o inteligență elementară, un fel de microscop de hârtie capabil să aducă bacteria suspectă până la curba de percepție vizuală a investigatorului, dar la fel de adevărat este și faptul că această metodă de identificare a avut întotdeauna spinii și eșecurile ei, e vorba de numele care se repetă, de nemiloasele aparate de înregistrare, de tăcerile bănuitoare, de acel răspuns frecvent și descurajant, Acest domn nu mai locuiește aici. Primul gând, și corect, fiind logic, al lui Tertuliano Máximo Afonso a fost acela că respectivul Daniel Santa-Clara nu dorise ca numele lui să figureze în cartea de telefon. Unii oameni influenți, cu o poziție socială mai relevantă, adoptă acest mod de a proceda, se numește asta apărarea dreptului sfânt la intimitate, o fac, de exemplu, patronii și bancherii, politicienii de primă mărime, stelele, planetele, cometele și meteoriții de cinema, scriitorii geniali și visătorii, idolii fotbalului, concurenții de formula unu, modelele de *haute* și *moyenne couture,* la fel și cele de *basse couture* și, din motive mai lesne de înțeles, și delincvenții distinselor specialități ale crimei au preferat rezerva, discreția și modestia unui anonimat care, până la un anumit punct, îi ocrotește de o curiozitate bolnăvicioasă. În cazul acestora, chiar dacă isprăvile lor îi vor face faimoși, putem să fim siguri că niciodată nu-i vom întâlni în anuarul telefonic. Ei bine, Daniel Santa-Clara nefiind, din câte am aflat despre el până acum, un delincvent, nefiind nici o stea de cinema, și în ce privește acest aspect nu putem avea nici un fel de îndoială, deși aparține acestei profesii, motivul non-prezenței numelui său în grupul redus al celor cu numele de familie Santa-Clara ar trebui să provoace o vie

perplexitate, din care nu se va putea ieși decât reflectând. Exact asta a fost ocupația căreia i s-a dedicat Tertuliano Máximo Afonso în timp ce noi, cu o frivolitate reprobabilă, filozofam despre varietatea sociologică a acelor oameni cărora, în fond, le-ar face plăcere să fie prezenți într-o carte de telefon particulară, confidențială, secretă, un fel de alt almanah de la Gotha, care să consemneze noile forme de înnobilare din societățile moderne. Concluzia la care a ajuns Tertuliano Máximo Afonso, cu toate că aparține categoriei celor care sar în ochi, nu este, din acest motiv, mai puțin demnă de laudă, întrucât demonstrează că dezordinea mentală care a tulburat ultimele zile ale profesorului de istorie încă nu s-a transformat într-un impediment pentru o gândire liberă și normală. Sigur că numele de Daniel Santa-Clara nu se află în cartea de telefon, dar asta nu înseamnă că nu poate exista o legătură, să spunem așa, de rudenie, între una dintre cele trei persoane care figurează în ea și Santa-Clara, actorul de cinema. N-ar fi mai puțin admisibilă probabilitatea ca toți să aparțină aceleiași familii, sau chiar, dacă mergem pe această cale, ca Daniel Santa-Clara, până la urmă, să locuiască într-una dintre acele case, iar telefonul de care se folosește să fie încă, de exemplu, pe numele bunicului său decedat. Dacă, așa cum li se povestea copiilor pe vremuri pentru exemplificarea relației între cauzele mici și efectele mari, s-a pierdut o bătălie pentru că s-a desprins una dintre potcoavele unui cal, traiectoria deducțiilor și inducțiilor, care l-au dus pe Tertuliano Máximo Afonso la concluzia pe care am expus-o adineauri, nu se prezintă mai îndoielnică și mai problematică decât acel edificator episod al istoriei războaielor, al cărui prim agent și ultim responsabil a fost, la urma urmelor și fără umbră de tăgadă, incompetența profesională a fierarului armatei învinse. Ce pas va face acum Tertuliano Máximo Afonso, asta e chestiunea arzătoare. Poate că-l satisface faptul că a simplificat problema cu privire la

studiul ulterior al condițiilor pentru definirea unei tactici de apropiere non-frontală, din acelea prudente, care se desfășoară prin mici înaintări și păstrează mereu o doză de prudență. Cine l-ar vedea, așezat pe scaunul în care a început ceea ce este deja, sub toate aspectele, o nouă fază a vieții sale, aplecat în față, cu coatele pe genunchi și capul în mâini, nu și-ar putea imagina munca dură care se desfășoară în interiorul acelui creier, cântărind alternative, măsurând opțiuni, evaluând variante, anticipând situații dificile, ca un maestru de șah. A trecut o jumătate de oră și el nu se mișcă. Și va trebui să treacă altă jumătate de oră până ce, deodată, îl vom vedea ridicându-se ca să se ducă să se așeze la birou cu cartea de telefon deschisă la pagina cu enigma. E evident că a luat o hotărâre bărbătească, să admirăm curajul celui care, până la urmă, a dat la o parte prudența și s-a hotărât să atace frontal. Formă numărul primului Santa-Clara și așteptă. Nu răspunse nimeni și nu exista robot. Formă al doilea număr și răspunse un glas de femeie, Alo, Bună seară, doamnă, cer scuze dacă vă deranjez, dar aș dori să vorbesc cu domnul Daniel Santa-Clara, mi s-a spus că locuiește la această adresă, Vă înșelați, acest domn nu locuiește în această casă, nici n-a locuit vreodată, Dar numele de familie, Numele de familie e o coincidență, ca atâtea altele, Mă gândeam că cel puțin sunteți din familia lui și mă puteți ajuta să-l găsesc, Nici măcar nu-l cunosc, Pe el, Nici pe el și nici pe dumneavoastră, Iertați-mă, trebuia să vă spun numele meu, Nu mi-l spuneți, nu mă interesează, După câte se vede, am fost informat greșit, Așa e, după câte se vede, Vă mulțumesc pentru amabilitate, Pentru puțin, Bună seara, scuzați-mă că v-am deranjat, Bună seara. Firesc ar fi ca, după acest schimb de replici, în mod inexplicabil tensionat, Tertuliano Máximo Afonso să facă o pauză ca să-și recupereze seninătatea și normalitatea pulsului, dar nu s-a întâmplat așa. Sunt situații în viață în care

ne este indiferent dacă pierdem la o sută sau pierdem la o mie, nu vrem decât să aflăm rapid totalul ultim al dezastrului, pentru ca apoi, dacă așa ceva e posibil, să nu ne mai gândim la chestiunea respectivă. Al treilea număr a fost, prin urmare, format fără ezitare, o voce de bărbat întrebă de la capătul celălalt cu bruschețe, Cine e. Tertuliano Máximo Afonso se simți prins pe picior greșit, bolborosi un nume oarecare, Ce doriți, întrebă din nou vocea, tonul continua să fie aspru, dar, curios, nu se percepea în el nici un fel de ostilitate, așa sunt unii oameni, vocea le sună de așa manieră că dau impresia că toată lumea îi enervează și, până la urmă, se dovedește că au o inimă de aur. De data asta, din cauza scurtimii dialogului, nu vom putea afla dacă inima omului respectiv e, într-adevăr, făcută din acel metal foarte nobil. Tertuliano Máximo Afonso își manifestă dorința de a vorbi cu domnul Daniel Santa-Clara, omul cu vocea iritată răspunse că nu locuia acolo nimeni cu acest nume și conversația nu părea că putea să mai avanseze mult, n-avea rost să bată apa în piuă cu acea coincidență curioasă de nume, nici cu posibila existență a unei relații de familie care să-l îndrume pe cel interesat către destinația sa, în astfel de cazuri, întrebările și răspunsurile se repetă, sunt aceleași dintotdeauna, Cutărică e acasă, Cutărică nu locuiește aici, dar de data asta apăru o noutate și ea a constat în aceea că omul cu corzile vocale dezacordate și-a amintit că, înainte cu aproximativ o săptămână, mai sunase cineva întrebând exact același lucru, Presupun că n-ați fost dumneavoastră, cel puțin vocea nu seamănă, am un auz foarte bun pentru deosebirea vocilor, Nu, n-am fost eu, spuse Tertuliano Máximo Afonso, brusc tulburat, și persoana aceea cine era, un bărbat sau o femeie, Era un bărbat, bineînțeles. Mda, un bărbat, ce minte are, păi nu e clar că, oricâte diferențe ar exista între vocile a doi bărbați, mult mai multe ar fi între o voce feminină și o voce masculină, Cu toate că, adăugă

interlocutorul, acum că mă gândesc, a existat un moment în care mi s-a părut că se străduia să-şi schimbe vocea. După ce a mulţumit, aşa cum se cuvenea, Tertuliano Máximo Afonso puse receptorul în furcă şi se uită la cele trei nume. Dacă bărbatul acela telefonase întrebând de Daniel Santa-Clara, o logică simplă ducea la concluzia că, aşa cum făcuse el însuşi adineauri, sunase la toate cele trei numere. Tertuliano Máximo Afonso nu ştia, evident, dacă din prima casă îi răspunsese cineva şi totul arăta că femeia prost dispusă cu care vorbise, aceea da, persoană grosolană în ciuda tonului neutru al vocii, ori nu-şi amintea, ori, mai firesc, nu fusese ea cea care răspunsese la telefon. Poate pentru că locuiesc singur, îşi spuse Tertuliano Máximo Afonso, am tendinţa să-mi imaginez că şi ceilalţi trăiesc la fel. După tulburarea extrem de puternică pe care i-o provocase vestea că un necunoscut umbla şi el în căutarea lui Daniel Santa-Clara, rămăsese cu o senzaţie neliniştită de descumpănire, ca şi cum s-ar fi aflat în faţa unei ecuaţii de gradul doi după ce a uitat cum se rezolvă cele de gradul întâi. O fi, probabil, vreun creditor, se gândi, mai mult ca sigur, un creditor, tagma asta a artiştilor şi literaţilor sunt oameni care, aproape întotdeauna, duc o viaţă dezordonată, trebuie să fi rămas dator cu ceva bani în vreunul din locurile acelea unde se practică jocuri de noroc, iar acum vor să-l facă să plătească. Tertuliano Máximo Afonso citise pe vremuri că datoriile de la jocuri sunt cele mai sfinte dintre toate, unii chiar le numesc datorii de onoare şi, deşi nu pricepea de ce era mai implicată onoarea în aceste cazuri mai mult ca în celelalte, acceptase codul şi preceptul ca pe ceva ce nu-l privea, E treaba lor, îşi spusese. Cu toate acestea, astăzi, ar fi preferat ca aceste datorii să nu fie atât de sfinte, să fie din cele comune, din acelea care se iartă şi se uită, aşa cum, în vechiul tatăl-nostru, nu numai că se ruga, dar se şi promitea. Ca să-şi limpezească mintea, se duse la bucătărie să-şi

facă o cafea și, în timp ce o bea, făcu bilanțul situației, Mai trebuie să dau acel telefon, două lucruri se pot întâmpla atunci, ori îmi spun cei de acolo că nu cunosc acest nume și această persoană și, dinspre partea asta, subiectul se închide, ori mi se răspunde că da, locuiește acolo și atunci voi închide, în momentul acesta nu mă interesează decât să știu unde locuiește.

Cu elanul împrospătat de impecabilul raționament logic elaborat ceva mai devreme și de nu mai puțin impecabila sa concluzie, se întoarse în sufragerie. Cartea de telefon era, în continuare, deschisă pe birou, cei trei Santa-Clara nu se mutaseră din loc. Formă numărul primului și aşteptă. Aşteptă și continuă să aştepte chiar și după ce căpătase certitudinea că nu avea să i se răspundă. Azi e sâmbătă, gândi el, probabil că au plecat din oraș. Închise telefonul, făcuse tot ce-i stătuse în putință, nimeni nu-l putea acuza de nehotărâre sau de timiditate. Se uită la ceas, era o oră foarte potrivită ca să se ducă să cineze, dar amintirea sumbră a fețelor de masă din restaurant, albe ca niște lințolii, vazele amărâte cu floricele de plastic pe mese și, mai ales, amenințarea permanentă a diavolului de mare, l-au făcut să se răzgândească. Într-un oraș cu cinci milioane de locuitori există, evident, restaurante în număr proporțional, cel puțin câteva mii și, chiar trebuind să le excludă, dintr-un anume motiv, pe cele luxoase și, din alt motiv, pe cele insuportabile, tot îi mai rămânea o gamă de opțiuni extrem de largă, de exemplu, locul acela simpatic unde prânzise în ziua aceea cu Maria da Paz, descoperit din întâmplare, însă lui Tertuliano Máximo Afonso nu-i plăcu perspectiva de a fi văzut acum intrând singur, după ce, mai înainte, apăruse într-o companie atât de agreabilă. Se hotărî, prin urmare, să nu iasă, avea să mănânce, conform expresiei consacrate, ce-o găsi, și avea să se bage devreme în pat. Nici nu trebuia să-l desfacă, rămăsese așa cum îl lăsaseră, cu cearșafurile

răvășite, cu pernele mototolite, cu mirosul de amor acum rece. Se gândi că se cuvenea să-i telefoneze Mariei da Paz, să-i spună o vorbă amabilă, să-i trimită un zâmbet pe care ea l-ar simți, cu siguranță, de cealaltă parte, e adevărat că relația acestora stă să se termine în curând, dar există obligații tacite de delicatețe care nu pot și nici nu trebuie disprețuite, ar însemna să dea dovadă de o gravă lipsă de sensibilitate, ca să nu spunem de o grosolănie morală de neiertat, să se comporte ca și cum, în această casă, în dimineața asta, nu s-ar fi petrecut unele dintre acele acțiuni plăcute, benefice și distractive care, pe lângă aceea de a dormi, se obișnuiește să se petreacă în pat. Faptul de a fi bărbat n-ar trebui să constituie niciodată un impediment în comportamentul cavaleresc. Nu ne îndoim că Tertuliano Máximo Afonso avea să procedeze ca atare dacă, oricât de neobișnuit ar părea la prima vedere, amintirea exactă a Mariei da Paz nu l-ar fi făcut să se întoarcă la preocuparea lui obsesivă din ultimele zile, adică, cum să-l găsească pe Daniel Santa-Clara. Rezultatul nul al tentativelor pe care le făcuse prin telefon nu-i lăsase altă cale decât să scrie o scrisoare către casa de producție, de vreme ce ieșea din discuție ideea de a se prezenta el însuși, în carne și oase, riscând ca persoana căreia i-ar fi cerut informația să-l întrebe, Ce mai faceți, domnule Daniel Santa-Clara. Recurgerea la deghizare, la clasicele mustăți, barbă și perucă, pe lângă extrem de ridicolă, ar fi mai mult decât stupidă, l-ar face să se simtă ca un interpret slab de melodramă din anii o mie opt sute, ca un tată nobil sau un cinic de actul al patrulea și, cum întotdeauna se temuse ca viața să nu-și amintească de el ca să-l transforme în ținta farselor de prost gust, în care, nu rareori, unii se perfecționează, era convins că mustața și barba i-ar cădea exact în momentul în care ar întreba de domnul Daniel Santa-Clara și că persoana întrebată ar izbucni în râs și și-ar chema colegii să se

amuze, Ce glumă bună, ce glumă bună, veniți încoace să-l vedeți pe domnul Daniel Santa-Clara întrebând de el însuși. Scrisoarea era, prin urmare, singurul mijloc și cel mai sigur, de a-și atinge scopurile sale conspirative, cu condiția *sine qua non* de a nu-și menționa în ea numele sau adresa. La acest ghem de tactici putem jura că reflectase recent, deși într-un mod atât de difuz și confuz, încât această muncă mentală n-ar trebui să se numească tocmai gândire, mai degrabă a fost vorba de o plutire, de o vagabondare de fragmente ezitante de idei care, abia acum, au reușit să se îmbine și să se organizeze în mod suficient de pertinent, de aceea abia acum s-au și lăsat consemnate aici. Hotărârea pe care a luat-o Tertuliano Máximo Afonso adineauri e, realmente, de o simplitate deconcertantă, de o claritate evidentă și transparentă. Nu are aceeași părere și bunul-simț, care a intrat adineauri pe ușă, întrebând, indignat, Cum e posibil să se fi născut o asemenea idee în capul tău, E singura și e cea mai bună, răspunse Tertuliano Máximo Afonso cu răceală, Poate că e singura, poate că e cea mai bună, dar, dacă te interesează părerea mea, ar fi o rușine pentru tine să scrii scrisoarea aceea cu numele Mariei da Paz și dând adresa ei pentru răspuns, Rușine, de ce, Sărman de tine, dacă trebuie să ți se explice, N-o s-o deranjeze, Și de unde știi tu că n-o s-o deranjeze, dacă încă n-ai vorbit cu ea despre această chestiune, Am eu motivele mele, Motivele tale, dragul meu prieten, sunt arhicunoscute, se numesc închipuire de mascul, îngâmfare de seducător, ostentație de cuceritor, Mascul sunt, într-adevăr, ăsta e sexul meu, dar pe acel seducător nu l-am văzut niciodată reflectat în oglindă, iar în ce-l privește pe cuceritor, mai bine să nu vorbim, dacă viața mea e o carte, acesta este unul dintre capitolele care-i lipsesc, Mare surpriză, Eu nu cuceresc, sunt cucerit, Și ce explicație o să-i dai pentru faptul că scrii o scrisoare cerând informații despre un actor, N-o să

spun că mă interesează să aflu date despre un actor, Ce-o să spui, atunci, Că în scrisoare e vorba despre studiul de care i-am vorbit, Care studiu, Nu mă obliga să repet, Oricum ar fi, crezi că e de ajuns să pocnești din degete pentru ca Maria da Paz să alerge să-ți satisfacă mofturile, Mă limitez la a-i adresa o rugăminte, În punctul în care se află relația voastră, ai pierdut dreptul de a-i adresa rugăminți, Nu e recomandabil să semnez scrisoarea chiar cu numele meu, De ce, Nu se știe ce consecințe ar putea avea în viitor, Și de ce nu folosești un nume fals, Numele ar putea fi fals, dar adresa trebuie să fie cea autentică, Continui să cred că ar trebui să termini cu povestea asta blestemată despre sosii, gemeni și duplicate, Poate că ar trebui, dar nu pot, e mai puternică decât mine, Am impresia că ai pus în mișcare un malaxor care înaintează direct spre tine, îl avertiză bunul-simț și, cum interlocutorul nu-i răspunse, se retrase clătinând din cap, trist din pricina rezultatului discuției. Tertuliano Máximo Afonso formă numărul de telefon al Mariei da Paz, probabil o să-i răspundă mama și scurtul dialog va fi încă o comedioară plină de prefăcătorie, grotescă și cu o ușoară tentă patetică, Maria da Paz e acasă, o să întrebe, Cine dorește să vorbească cu ea, Un prieten, Care e numele dumneavoastră, Spuneți-i că e un prieten, o să știe ea despre cine e vorba, Fiica mea are și alți prieteni, Nu cred că are așa mulți, Mulți sau puțini, cei pe care-i are au nume, Bine, spuneți-i atunci că sunt Máximo. De-a lungul celor șase luni, de când dura relația lui cu Maria da Paz, Tertuliano Máximo Afonso n-a avut nevoie de prea multe ori s-o sune acasă și, de și mai puține ori îi răspunsese mai întâi mama ei, dar întotdeauna, din partea ei, conținutul vorbelor și tonul vocii exprimau suspiciune, iar din partea lui, întotdeauna, o nerăbdare prost înfrânată, ea, poate pentru că nu știa atât cât ar fi vrut să știe despre relația lor, el, cu siguranță, din cauza iritării că se știa

până și atât. Dialogurile anterioare nu fuseseră prea diferite de exemplul consemnat aici, doar ca o mostră mai înăsprită a ceea ce ar fi putut fi și, până la urmă, n-a fost, de vreme ce a răspuns Maria da Paz, însă toate, exemplul acesta și celelalte, fără excepție, s-ar fi încadrat perfect în capitolul Neînțelegere Reciprocă al unui breviar de Relații Umane. Credeam că nu mă mai suni, spuse Maria da Paz, După cum vezi, te-ai înșelat, iată-mă, Tăcerea ta ar fi însemnat că ziua de azi n-a reprezentat pentru tine nimic din ce a însemnat pentru mine, Ce a reprezentat, a reprezentat pentru amândoi, Dar poate nu în același fel și nu din aceleași motive, Ne lipsesc instrumentele ca să măsurăm aceste diferențe, dacă ele există, Continui să ții la mine, Da, continui să țin la tine, N-o spui cu prea mult entuziasm, n-ai făcut decât să repeți cuvintele mele, Explică-mi de ce n-ar trebui să mă servesc și eu de ele, dacă tu te-ai servit, Pentru că, atunci când sunt repetate, își pierd o parte din puterea de convingere pe care o au atunci când sunt rostite prima dată, Bineînțeles, aplauze pentru dibăcia și subtilitatea analistei, Ai fi știut-o și tu dacă te-ai fi preocupat să citești mai multă literatură, Cum vrei tu să mă apuc să citesc literatură, romane, nuvele sau altceva, când nu-mi ajunge timpul pentru istorie, care e munca mea, și acum mă chinui cu o carte fundamentală despre civilizațiile mesopotamice, Am observat-o, era pe noptieră, Vezi, În orice caz, nu cred că stai atât de prost cu timpul, Dacă ai cunoaște viața mea, n-ai mai spune asta, Aș cunoaște-o dacă m-ai lăsa, Nu despre asta vorbim, ci despre viața mea profesională, Mult mai mult decât un roman pe care l-ai citi în timpul tău liber, presupun că o prejudiciază acel faimos studiu cu care te ocupi, cu atâtea filme de văzut. Tertuliano Máximo Afonso își dăduse seama că direcția pe care o luase discuția nu-l avantaja, că se îndepărta tot mai mult de obiectivul lui, acela de a insera în ea, cu cel mai mare firesc posibil,

chestiunea scrisorii, iar acum, pentru a doua oară pe ziua de azi, ca și cum ar fi fost vorba de un joc automat de acțiuni și reacțiuni, însăși Maria da Paz îi oferise, practic, pe tavă prilejul. Trebuia să fie, însă, precaut, să n-o facă să creadă că motivul pentru care o sunase era doar interesul, că, până la urmă, nu ca să-i vorbească despre sentimente o sunase sau măcar despre momentele plăcute pe care le petrecuseră împreună în pat, dacă limba refuza să pronunțe cuvântul dragoste. E adevărat că subiectul mă interesează, spuse el împăciuitor, dar nu în măsura în care îți închipui, Nimeni n-ar zice dacă te-ar vedea cum te-am văzut eu, nepieptănat, în halat și papuci, nebărbierit, înconjurat de casete din toate părțile, nu semănai deloc cu bărbatul acela cu judecată, extrem de chibzuit, pe care credeam că-l cunosc, Eram în largul meu, singur acasă, e de înțeles, dar, dacă tot ai vorbit despre asta, mi-a venit o idee care ar putea facilita și grăbi lucrarea, Sper că nu intenționezi să mă pui și pe mine să-ți văd filmele, n-am făcut nimic ca să merit o asemenea pedeapsă, Fii liniștită, instinctele mele feroce nu ajung până la această extremă, ideea era doar să scrii casei de producție, solicitându-le un set de date concrete, legate, în special, de rețeaua de distribuție, de localizarea sălilor de proiecție și de numărul de spectatori per film, cred că mi-ar fi foarte utile și m-ar ajuta să trag unele concluzii, Nu prea văd ce are asta de-a face cu semnalele ideologice pe care le cauți, Poate că nu are atât cât îmi închipui, în orice caz vreau să încerc, Tu știi, Da, dar există o mică problemă, Care, N-aș vrea să scriu eu această scrisoare, Și de ce nu te duci tu acolo să vorbești personal, unele chestiuni se rezolvă mai bine pe viu și pariez că ei s-ar simți măguliți, un profesor de istorie interesându-se de filmele produse de ei, Este exact ce nu vreau, să amestec calificarea mea științifică și profesională cu un studiu în afara specialității mele, De ce, Nu știu să explic, poate

o chestiune de scrupul, Atunci nu văd cum ai să rezolvi o dificultate pe care ți-o creezi singur, Ai putea să scrii tu scrisoarea, Iată o idee absolut prostească, explică-mi cum o să scriu eu o scrisoare despre o chestiune care, pentru mine, e la fel de misterioasă ca și limba chineză, Când spun să scrii scrisoarea, vreau să spun, de fapt, că aș scri-o eu în numele tău și dând adresa ta, în felul acesta aș fi la adăpost de orice indiscreție, Care n-ar fi chiar atât de gravă, presupun că onoarea ta n-ar fi pusă sub semnul întrebării și nici demnitatea ta n-ar fi pusă la îndoială, Nu fi ironică, ți-am spus că e doar o chestiune de scrupul, Da, mi-ai spus, Și nu crezi, Cred, nu-ți face griji, Maria da Paz, Eu sunt, Știi bine că te iubesc, Cred că știu când mi-o spui, după aceea mă întreb dacă o fi adevărat, E adevărat, Și telefonul ăsta a fost pentru că erai nerăbdător să mi-o spui sau ca să mă rogi să scriu scrisoarea, Ideea scrisorii a venit ca o continuare a conversației, Da, dar sper că nu vrei să mă convingi că ți-a venit exact în timp ce stăteam de vorbă, E adevărat că mă gândisem deja, vag, la ea, Vag, Da, vag, Máximo, Spune, draga mea, Poți să scrii scrisoarea, Îți mulțumesc că ai acceptat, de fapt m-am gândit că n-o să te deranjeze, un lucru atât de simplu, Viața, dragă Máximo, m-a învățat că nimic nu e simplu, că doar pare uneori și că, exact atunci când pare mai mult, e mai indicat să ne îndoim, Ești sceptică, Nimeni nu se naște sceptic, din câte știu eu, Atunci, de vreme ce ești de acord, o să scriu scrisoarea în numele tău, Presupun că va trebui s-o semnez, Nu cred că are rost, inventez eu o semnătură, Cel puțin, să semene un pic cu a mea, Niciodată nu m-am priceput să imit scrisuri, dar o să-mi dau toată silința, Ai grijă, supraveghează-te, când cineva începe să falseze, nu se știe niciodată până unde ajunge, Falsare nu e chiar termenul exact, falsificare cred că ai vrut să spui, Mulțumesc pentru corectură, dragul meu Máximo, eu îmi manifestam doar dorința de a exista un

cuvânt care să exprime, doar el singur, sensul celor două, După știința mea, un cuvânt care să le reunească și să le contopească pe a falsa și pe a falsifica nu există, Dacă actul există, ar trebui să existe și cuvântul, Cele pe care le avem, se află în dicționare, Toate dicționarele la un loc nu conțin nici jumătate din termenii de care am avea nevoie ca să ne înțelegem unii pe alții, De exemplu, De exemplu, nu știu ce cuvânt ar putea exprima acum suprapunerea și amestecul de sentimente pe care îl observ în mine în acest moment, Sentimente, în legătură cu ce, Nu cu ce, cu cine, Cu mine, Da, cu tine, Sper să nu fie ceva foarte rău, Sunt de toate felurile, ca la drogherie, dar liniștește-te, n-aș putea să-ți explic, oricât aș încerca, O să revenim la subiectul ăsta în altă zi, Vrei să spui că discuția noastră a ajuns la capăt, N-au fost astea cuvintele mele și nici n-a fost ăsta sensul lor, Într-adevăr, nu, scuză-mă, În orice caz, dacă mă gândesc bine, ar fi indicat să ne oprim aici, se vede bine că e prea multă tensiune între noi, sar scântei la fiecare frază care ne iese din gură, Nu asta era intenția mea, Nici a mea, Dar așa s-a întâmplat, Da, așa s-a întâmplat, De aceea, hai să ne luăm rămas-bun, ca doi copii cuminți ce suntem, să ne urăm noapte bună și vise plăcute, pe curând, Sună-mă când vrei, Așa o să fac, Maria da Paz, Sunt tot eu, Țin la tine, Mi-ai mai spus-o.

După ce lăsă să cadă receptorul în furcă, Tertuliano Máximo Afonso își trecu dosul palmei peste fruntea udă de transpirație. Își atinsese obiectivul, nu-i lipseau, prin urmare, motivele ca să fie satisfăcut, dar dialogul acela lung și dificil fusese tot timpul condus de ea, chiar și atunci când nu părea să fie așa, supunându-l pe el unei umiliri continue care nu se concretiza explicit în cuvintele rostite de cei doi, dar care, totuși, unul după altul, îi lăsau un gust tot mai amar în gură, așa cum se obișnuiește să se spună despre gustul înfrângerii. Câștigase, o știa, dar își dădea seama, în același timp, că

victoria era în parte iluzorie, ca și cum fiecare dintre avansurile lui nu fusese decât consecința mecanică a unei retrageri tactice a inamicului, punți aurite întinse cu abilitate ca să-l atragă, cu steaguri desfășurate și în sunet de surle și trâmbițe, către un punct în care, poate, se va trezi încercuit fără ieșire. Ca să-și atingă obiectivul, o înconjurase pe Maria da Paz cu o rețea de discursuri insidioase, calculate, dar, în cele din urmă, nodurile cu care presupunea că a legat-o pe ea limitau libertatea propriilor lui mișcări. În timpul celor șase luni de când dura relația, ca să nu se implice prea mult, o menținuse, în mod științific, pe Maria da Paz la marginea vieții lui particulare, iar acum, când hotărâse să pună capăt legăturii și, pentru asta, nu așteptase decât momentul potrivit, se văzuse silit, nu numai să-i ceară ajutorul, dar și s-o facă participantă la acte ale căror origini și cauze, cât și intenții finale, ea nu le cunoștea deloc. Bunul-simț l-ar fi numit un profitor lipsit de scrupule, dar el ar răspunde că situația pe care o trăia era unică în lume, că nu existau antecedente care să stabilească modalități de acțiune acceptate la nivel social, că nici o lege nu prevăzuse cazul nemaiauzit al unei persoane duplicate și că, prin urmare, era el, Tertuliano Máximo Afonso, cel care trebuia să inventeze, în fiecare moment, un mod de a proceda, regulamentar sau neregulamentar, care să-l conducă la obiectivul lui. Scrisoarea acesta era doar unul dintre ele și, ca s-o scrie, fusese necesar să abuzeze de încrederea unei femei care spunea că-l iubește, crima nu era atât de gravă, alții făcuseră lucruri și mai rele și nimeni nu-i supunea oprobriului public.

Tertuliano Máximo Afonso puse o coală de hârtie în mașina de scris și începu să se gândească. Scrisoarea trebuia să pară opera unei admiratoare, trebuia să fie entuziastă, dar fără exagerări, de vreme ce Daniel Santa-Clara nu e tocmai o stea de cinema în stare să smulgă expresii extatice, în principiu va trebui să îndeplinească ritualul

cererii unei de fotografii cu autograf, deși, pentru Tertuliano Máximo Afonso, cel mai important e să afle unde locuiește și numele adevărat, dacă, așa cum indică totul, Daniel Santa-Clara e pseudonimul unui bărbat care, poate că se numește și el, cine știe, Tertuliano. Odată trimisă scrisoarea, sunt posibile două ipoteze, ori răspunde direct casa de producție dând informațiile solicitate, ori spune că nu e autorizată să le furnizeze și, în acest caz, după toate probabilitățile, va transmite scrisoarea adevăratului destinatar. Așa să fie, întrebă Tertuliano Máximo Afonso. O reflecție rapidă îl făcu să vadă că ultima ipoteză e cea mai puțin probabilă dintre toate, pentru că ar demonstra extrem de puținul profesionalism și încă și mai puțina considerație din partea firmei să-și supraîncarce actorii cu sarcina de a răspunde la scrisori și de a trimite fotografii, și cu cheltuielile aferente. Dea Domnul să fie așa, murmură el, totul s-ar năruí dacă el i-ar trimite Mariei da Paz un răspuns personal. Pentru o clipă i se păru că vede năruindu-se cu zgomot asurzitor castelul din cărți de joc pe care-l clădește de o săptămână cu o grijă milimetrică, dar logica administrativă, precum și conștiința că nu are altă cale, l-au ajutat, încet-încet, să-și restabilească curajul zdruncinat. Redactarea scrisorii n-a fost ușoară, ceea ce explică faptul că vecina de deasupra a auzit țăcănitul mașinii de scris timp de mai bine de o oră. La un moment dat a sunat telefonul, a sunat cu insistență, dar Tertuliano Máximo Afonso n-a răspuns. Trebuie să fi fost Maria da Paz.

S-a trezit târziu. Noaptea fusese agitată, străbătută de vise fugare și neliniștitoare, un consiliu pedagogic de la care lipseau toți profesorii, un coridor fără ieșire, o casetă video care refuza să intre în aparat, o sală de cinema cu ecranul negru și în care rula un film negru, o carte de telefon, toată cu același nume, repetat pe toate rândurile, dar pe care nu reușea să-l citească, un colet poștal cu un pește în el, un bărbat care ducea o piatră în spate și spunea Sunt amorit, o ecuație algebrică cu chipuri de oameni în locul literelor. Singurul vis pe care reușea să și-l amintească cu oarecare exactitate era cel cu coletul poștal, cu toate acestea nu putuse să identifice peștele, iar acum, abia trezit, se liniștea singur, gândindu-se că, cel puțin diavolul de mare nu putea fi, pentru că un diavol de mare n-ar încăpea în cutie. Se sculă cu greutate, ca și cum, din pricina unui efort fizic excesiv și neobișnuit i s-ar fi înțepenit articulațiile, și se duse la bucătărie să bea apă, un pahar plin, sorbit cu setea unuia care mâncase sărat la cină. Îi era foame, dar n-avea chef să pregătească micul dejun. Se întoarse în dormitor ca să îmbrace halatul și se îndreptă spre sufragerie. Scrisoarea către casa de producție se afla pe birou, ultima și definitivă, dintre numeroasele tentative care umpleau aproape până sus coșul de gunoi. O reciti și i se păru că era potrivită cu scopurile avute în vedere, nu se limita să solicite trimiterea unei fotografii cu autograf a actorului, se cerea, chipurile în treacăt, și adresa la care locuia acesta. O aluzie

finală, pe care Tertuliano Máximo Afonso nu se rușina s-o considere o lovitură imaginativă și strategică de prima clasă, insinua ceva în genul necesității urgente a unui studiu asupra importanței actorilor secundari, la fel de esențială pentru desfășurarea acțiunii filmului, după autoarea scrisorii, precum sunt micile cursuri de apă afluente în formarea râurilor mari. Tertuliano Máximo Afonso credea că un final atât de metaforic și sibilin avea să elimine complet posibilitatea ca firma producătoare să trimită scrisoarea unui actor care, cu toate că în ultima vreme începuse să-și vadă numele pe genericul filmelor în care juca, asta nu înseamnă că încetase să aparțină legiunii celor considerați inferiori, subalterni și accesorii, un fel de rău necesar, o inoportunitate de neînlăturat care, în opinia producătorului, apasă întotdeauna prea mult asupra bugetului. Dacă Daniel Santa-Clara ar ajunge să primească o scrisoare redactată în acești termeni, ar fi cât se poate de firesc să înceapă să se gândească la revendicări salariale și sociale proporționale cu contribuția sa ca afluent al Nilului și al Amazonului, capete de afiș. Și dacă această primă acțiune individuală, care a început prin a apăra simpla bunăstare egoistă a revendicatorului, s-ar multiplica, s-ar amplifica, s-ar extinde într-o copioasă și solidară acțiune colectivă, atunci toată structura piramidală a industriei filmului s-ar nărui ca un castel făcut din cărți de joc, iar noi ne-am bucura de șansa nemaiauzită sau, și mai bine, de privilegiul istoric de a fi martorii nașterii unei concepții noi și revoluționare asupra spectacolului și asupra vieții. Nu există, însă, pericolul producerii unui asemenea cataclism. Scrisoarea semnată cu numele unei femei numite Maria da Paz va fi remisă secției competente, acolo, un funcționar va atrage atenția șefului asupra sugestiei nefaste conținută în ultimul ei paragraf, șeful va face ca periculoasa hârtie să ajungă fără întârziere la superiorul său imediat și, chiar în aceeași zi,

înainte ca virusul, din cauza vreunei inadvertențe, să poată ieși în stradă, puținele persoane care au luat cunoștință de caz vor fi constrânse imediat să păstreze o tăcere absolută asupra lui, recompensată dinainte prin promovări corespunzătoare și măriri substanțiale de salariu. Mai rămâne de stabilit ce se va face cu scrisoarea, dacă să fie satisfăcută cererea de fotografie cu autograf și de informații asupra domiciliului actorului, prima de pură rutină, dar a doua, oarecum insolită, sau să se procedeze ca și cum n-ar fi fost scrisă niciodată sau s-ar fi rătăcit în confuzia de la poștă. Dezbaterile din consiliul de administrație asupra chestiunii vor ocupa toată ziua următoare, nu pentru că ar fi fost greu să se ajungă la o unitate de principiu, ci din pricina faptului că toate consecințele previzibile au făcut obiectul unei evaluări îndelungate, și nu numai ele, căci au fost analizate și alte câteva, care păreau mai degrabă născocite de imaginații bolnave. Deliberarea finală va fi, concomitent, radicală și abilă. Radicală, pentru că scrisoarea va fi mistuită de foc la sfârșitul ședinței, cu tot consiliul de administrație asistând și respirând ușurat, abilă, pentru că va satisface ambele cereri, astfel încât să garanteze o dublă gratitudine a petiționarei, prima, de rutină, așa cum s-a spus, fără nici o rezervă, a doua, Dată fiind aprecierea specială pe care am acordat-o scrisorii dumneavoastră, aceștia au fost termenii, dar subliniind caracterul excepțional al informației date. Nu se excludea posibilitatea ca această Maria da Paz, dacă-l va cunoaște într-o zi pe Daniel Santa-Clara, acum că va avea adresa lui, să-i vorbească despre teza ei privind râurile afluente aplicată la distribuirea rolurilor în arta dramatică, dar, așa cum a demonstrat din plin experiența comunicării, puterea de mobilizare a cuvântului oral, nefiind, în plan imediat, cu nimic inferioară cuvântului scris și chiar, într-un prim moment, poate mai apt decât acesta să adune voințe și mulțimi, e

dotată cu o acoperire istorică relativ mai limitată, datorită faptului că, prin repetițiile din discurs, îi obosește rapid suflul și îi sunt deviate scopurile. Nu se întrezărește un alt motiv pentru care legile care ne guvernează sunt toate scrise. E mai mult ca sigur, prin urmare, că, dacă o asemenea întâlnire se va produce și dacă, în cursul ei, se va aborda o asemenea chestiune, Daniel Santa-Clara nu va acorda tezei afluențiale a Mariei da Paz mai mult decât o atenție distrată și va sugera transferarea conversației la teme mai puțin aride, iertată să ne fie o contradicție atât de flagrantă, având în vedere că vorbeam despre apă și despre râurile care o duc la vale.

După ce și-a pus în față una dintre scrisorile pe care i le-a scris Maria da Paz cu ceva vreme în urmă și după un număr de încercări pentru relaxarea și deprinderea mâinii, Tertuliano Máximo Afonso caligrafie cât putu mai bine semnătura sobră, dar elegantă, care o încheia. A făcut-o ca să respecte dorința infantilă și oarecum melancolică formulată de ea și nu pentru că ar fi crezut că o mai mare perfecțiune a falsificării ar fi adăugat un plus de credibilitate unui document care, așa cum s-a anticipat, în câteva zile va dispărea din această lume, prefăcut în cenușă. Îți vine să spui, Atâta muncă pentru nimic. Scrisoarea se află deja în plic, timbrul e la locul lui, nu mai lipsește acum decât să coboare și s-o pună în cutia de scrisori de la colțul străzii. Cum astăzi e duminică, furgoneta poștei nu trece să adune corespondența, dar Tertuliano Máximo Afonso e nerăbdător să se vadă scăpat de scrisoare cât mai repede posibil. Atâta timp cât se află aici, asta e impresia lui extrem de vie, timpul va sta pe loc, ca o scenă pustie. Și aceeași nerăbdare nervoasă i-o provoacă șirul de casete de pe podea. Vrea să curețe terenul, să scape de urme, primul act s-a încheiat, e momentul să scoată decorurile de pe scenă. S-au terminat filmele lui Daniel Santa-Clara, s-au terminat frământările, Oare joacă în ăsta, Oare nu

joacă, O avea mustață, O avea cărarea pe mijloc, s-a terminat cu cruciulițele dinaintea numelor, s-a terminat cu șaradele. Tocmai în acest moment își aduse aminte de telefonul pe care-l dăduse primului dintre cei trei Santa-Clara din cartea de telefon, casa aceea unde nu răspunsese nimeni. Să fac o nouă încercare, se întrebă el. Dacă o făcea, dacă cei de acolo îi răspundeau, dacă îi spuneau că Daniel Santa-Clara locuia exact acolo, scrisoarea care-i solicitase atâta trudă mentală devenea inutilă, dispensabilă, putea s-o rupă și s-o arunce la coșul de gunoi, la fel de inutilă ca și ciornele greșite care-i pregătiseră drumul spre redactarea finală. Își dădu seama că avea nevoie de o pauză, un răgaz de odihnă, fie și numai o săptămână sau două, timpul necesar sosirii răspunsului de la casa de producție, o perioadă în care să se poată preface că nu văzuse niciodată *Perseverența e mama succesului* și nici pe recepționerul de hotel, știind, totuși, că această falsă tihnă, această aparență de liniște aveau o limită, un termen la vedere și că, atunci când va sosi momentul, cortina se va ridica, inexorabil, pentru actul al doilea. Dar înțelese și că, dacă n-ar suna din nou, ar rămâne, de aici încolo, legat de obsesia că se purtase în mod laș într-o dispută la care nu-l provocase nimeni și în care, după ce a provocat-o, intrase numai și exclusiv prin propria lui voință. Să umble în căutarea unui bărbat pe nume Daniel Santa-Clara, care nici nu-și putea imaginea că era căutat, iată situația absurdă pe care o crease Tertuliano Máximo Afonso, mult mai potrivită cu intriga unui roman polițist fără criminal cunoscut, decât justificabilă în viața, până acum lipsită de emoții, a unui profesor de istorie. Aflat între ciocan și nicovală, făcu un acord cu sine însuși, Mai sun o dată, dacă mi se răspunde și mi se spune că locuiește acolo, arunc scrisoarea și mă abțin, voi vedea dacă vorbesc sau nu vorbesc, dar, dacă nu mi se răspunde, scrisoarea pleacă spre destinația ei și nu mai sun niciodată, fie ce-o fi.

Senzația de foame pe care o simțise până atunci fusese înlocuită cu un fel de palpitație nervoasă în capul pieptului, dar hotărârea era luată, nu avea să dea înapoi. Numărul a fost format, telefonul a sunat acolo, departe, sudoarea începu să i se prelingă încet pe față, telefonul suna și suna, era evident că nu era nimeni acasă, dar Tertuliano Máximo Afonso provoca soarta, îi oferea adversarului o ultimă șansă neînchizând, până când acele sunete deveniră un semnal strident de victorie și telefonul apelat tăcu singur. Gata, spuse cu voce tare, să nu se spună despre mine că n-am făcut ce trebuia. Se simți dintr-odată liniștit, cum de mult nu mai fusese. Timpul lui de odihnă începuse, putea să intre în baie cu mintea înseninată, să se bărbierească, să se spele fără grabă, să se îmbrace cu grijă, în general duminicile sunt zile melancolice, de plictiseală, dar sunt și unele a căror venire pe lume constituie un noroc. Era prea târziu pentru micul dejun, încă devreme pentru prânz, trebuia să-și umple timpul cu ceva, putea să coboare ca să cumpere un ziar și să se întoarcă, putea să-și arunce ochii pe lecția pe care trebuie s-o predea a doua zi, putea să citească alte câteva pagini din *Istoria civilizațiilor mesopotamice*, putea, putea, în acest moment i se aprinse o luminiță într-un colțișor al memoriei, amintirea unuia dintre visele din noaptea trecută, acela în care un bărbat transporta o piatră în spate și spunea Sunt amorit, ar fi nostim ca acea piatră să fie faimosul cod al lui Hamurabi și nu o bucată oarecare de cremene, ridicată de pe jos, e logic, într-adevăr, ca visele istorice să fie visate de istorici, căci pentru asta au studiat. Că *Istoria civilizațiilor mesopotamice* îl dusese la legislația regelui Hamurabi nu trebuie să ne surprindă deloc, a fost o trecere la fel de naturală ca deschiderea ușii spre camera de alături, dar că piatra din spatele amoritului îl făcuse să-și aducă aminte că nu-i telefonase mamei de aproape o săptămână, asta nici cel mai versat specialist

în vise n-ar fi în stare să ne explice, fiind exclusă fără comentarii, ca abuzivă și rău intenționată, interpretarea facilă că Tertuliano Máximo Afonso, pe ascuns, fără să îndrăznească s-o mărturisească, o consideră pe cea care i-a dat viață o povară. Sărmană femeie, acolo departe, fără vești și atât de discretă și plină de respect față de viața fiului ei, imaginați-vă, profesor de liceu, încât numai în cazuri extreme ar îndrăzni să-i telefoneze, întrerupând o muncă ce, într-un anume fel, se află dincolo de înțelegerea ei, și nu pentru că n-ar avea pregătire, nu pentru că ea însăși n-ar fi învățat istorie pe când era o copilă, ceea ce întotdeauna a derutat-o e faptul că istoria poate fi predată. Când se așeza în băncile școlii și o auzea pe profesoară vorbind despre evenimentele din trecut, i se părea că totul nu era decât imaginație și că, dacă învățătoarea o avea, o putea avea și ea, așa cum se surprindea uneori imaginându-și propria viață. Că evenimentele îi apăreau apoi ordonate în cartea de istorie, asta nu-i schimba cu nimic ideea, compendiul nu făcea decât să adune fanteziile libere ale celui care-l scrisese și, prin urmare, nu trebuia să existe o diferență prea mare între acele fantezii și cele care se puteau citi într-un roman oarecare. Mama lui Tertuliano Máximo Afonso, Carolina, având numele de familie Máximo, care în sfârșit ne apare acum, este o cititoare fervență de romane. Ca atare, știe totul despre telefoane care, uneori, sună pe neașteptate și despre telefoane care sună uneori când aștepți cu disperare să sune. Nu a fost cazul acum, mama lui Tertuliano Máximo Afonso doar se întreba, Când o să mă sune băiatul, și iată că, deodată, are glasul lui lângă ureche, Bună ziua, mamă, ce mai faci, Bine, bine, ca de obicei, și tu, Și eu, ca întotdeauna, Ai avut mult de lucru la școală, Ca de obicei, teste, ascultări, câte un consiliu profesoral, Și cursurile alea, când se termină anul ăsta, Peste două săptămâni, apoi o să mai am o săptămână de examene,

Asta înseamnă că în mai puțin de o lună o să fii aici, cu mine, O să vin să te văd, bineînțeles, dar n-o să pot rămâne mai mult de trei sau patru zile, De ce, Mai am niște treburi de rezolvat pe aici, niște drumuri de făcut, Ce fel de treburi, ce fel de drumuri, școala se închide în vacanță, iar vacanța a fost făcută pentru ca oamenii să se odihnească, Fii liniștită, o să mă odihnesc, dar sunt unele chestiuni pe care trebuie să le rezolv mai întâi, Și sunt serioase acele chestiuni ale tale, Cred că da, Nu pricep, dacă sunt serioase, sunt chiar serioase, nu o e o chestiune de a crede sau a nu crede că sunt, A fost un mod de a vorbi, Are de-a face cu prietena ta, Maria da Paz, Până la un anumit punct, Pari un personaj dintr-o carte pe care am citit-o de curând, o femeie care, când e întrebată, răspunde întotdeauna cu o altă întrebare, Observă că întrebările le-ai pus dumneata, a mea, și singura, a fost ca să știu cum o mai duci, Și de ce nu-mi vorbești clar și de-a dreptul, spui cred că da, spui până la un anumit punct, nu eram obișnuită cu mistere între noi, Nu te supăra, Nu mă supăr, dar trebuie să înțelegi că mi se pare ciudat ca, intrând tu în vacanță, să nu vii imediat încoace, nu-mi amintesc să se mai fi întâmplat așa ceva vreodată, După aceea o să-ți povestesc totul, Faci vreo călătorie, Altă întrebare, Faci sau nu faci, Dacă aș face, ți-aș spune, Ceea ce nu pricep e de ce ai spus că Maria da Paz are de-a face cu acele treburi care te obligă să rămâi acolo, Nu e chiar așa, trebuie să fi exagerat, Te gândești să te însori din nou, Ce idee, mamă, Păi, poate că ar trebui, Acuma oamenii nu prea se mai căsătoresc, cu siguranță că ai dedus asta din romanele pe care le-ai citit, Nu sunt proastă și știu foarte bine în ce lume trăiesc, ceea ce gândesc e că n-ai dreptul s-o tot plimbi pe fată, Nu i-am promis niciodată căsătoria și nici nu i-am propus să trăim împreună, Pentru ea, o relație care durează de șase luni e ca o promisiune, nu cunoști femeile, Nu le cunosc pe cele din

vremea dumitale, Şi le cunoşti prea puţin pe cele din vremea ta, E posibil, n-am prea multă experienţă cu femeile, într-adevăr, m-am căsătorit o dată şi am divorţat, restul nu prea contează, Mai e şi Maria da Paz, Nici ea nu contează prea mult, Nu-ţi dai seama că eşti crud, Crud, ce cuvânt solemn, Ştiu că sună a roman ieftin, dar formele cruzimii sunt extrem de multe, unele chiar se deghizează în indiferenţă sau indolenţă, dacă vrei îţi dau un exemplu, a nu te hotărî la timp se poate transforma într-o armă conştientă de agresiune mentală împotriva celorlalţi, Ştiam că ai daruri de psihologă, dar nu ştiam că ele ajung aşa departe, Despre psihologie nu ştiu nimic, n-am învăţat niciodată vreun rând, dar despre oameni cred că ştiu câte ceva, Vorbim când vin acolo, Nu mă face să aştept mult, de-acum încolo nu voi avea nici un moment de tihnă, Linişteşte-te, te rog, în lumea asta, într-un fel sau altul, totul se rezolvă până la urmă, Uneori cum e mai rău, Nu va fi aşa, Să dea Domnul, Te sărut, mamă, Te sărut şi eu, fiule, ai grijă de tine, O să am. Neliniştea mamei a făcut să dispară impresia de bine care imprimase o vivacitate nouă minţii lui Tertuliano Máximo Afonso după ce sunase la Santa-Clara cel care nu era acasă. Faptul că vorbise despre chestiuni serioase după terminarea cursurilor era o greşeală de neiertat. E drept că discuţia a deviat apoi spre relaţia lui cu Maria da Paz şi chiar, într-un anumit moment, părea să fi rămas fixată acolo, dar expresia aceea a mamei, Uneori cum e mai rău, atunci când, ca s-o liniştească, el spusese că în lumea asta totul se rezolvă, îi suna acum ca o prevestire a unui dezastru, ca o prezicere a unei fatalităţi, ca şi cum, în locul bătrânei doamne care se numea Carolina Máximo şi era mama lui, i-ar fi apărut, la celălalt capăt al firului, o sibilă sau o cassandră care-i spunea, cu alte cuvinte, Încă mai ai timp să te opreşti. Pentru o clipă se gândi să se urce în maşină, să facă drumul de cinci ore care-l ducea în micul orăşel unde

locuia mama lui, să-i povestească totul şi apoi să revină, cu sufletul curăţat de miasmele bolnăvicioase, la munca lui de profesor de istorie prea puţin amator de filme, hotărât să întoarcă această pagină confuză a vieţii lui şi chiar, cine ştie, dispus să ia foarte serios în considerare posibilitatea de a se căsători cu Maria da Paz. *Les jeux sont faits, rien ne va plus*, spuse cu voce tare Tertuliano Máximo Afonso, care nu intrase niciodată în viaţa lui într-un cazinou, dar are la activul lui de cititor câteva romane celebre din *la belle époque*. Puse scrisoarea către casa de producţie într-unul dintre buzunarele sacoului şi plecă. Va uita s-o pună la cutie, va prânzi pe undeva pe acolo, apoi se va întoarce acasă ca să înghită până la sfârşit fecalele acestei după-amiezi de duminică.

A doua zi, prima misiune a lui Tertuliano Máximo Afonso a fost să facă două pachete cu casetele pe care urma să le restituie la magazin. Apoi le adună pe celelalte, le legă cu o sfoară și se duse să le pună într-un dulap din dormitor, încuiate cu cheia. Metodic, rupse hârtiile pe care notase numele actorilor, făcu același lucru cu ciornele scrisorii uitate în buzunarul sacoului și care trebuia să mai aștepte câteva minute înainte de a face primul său pas pe drumul care o va duce la destinatar și, în sfârșit, ca și cum ar fi avut vreun motiv întemeiat ca să-și șteargă amprentele digitale, curăță cu o cârpă umedă toate mobilele din living pe care le atinsese în aceste zile. Le șterse și pe cele lăsate de Maria da Paz, dar fără să se gândească la asta. Urmele pe care voia să le facă să dispară nu erau cele ale lui, nici ale ei, erau cele ale prezenței care-l smulsese cu violență din somn în prima noapte. Nu avea rost să i se atragă atenția că o asemenea prezență nu existase decât în creierul lui, că o fabricase, cu siguranță, o angoasă generată în mintea lui de vreun vis pe care-l uitase, nu avea rost să i se sugereze că ar fi putut fi, eventual, și numai atât, consecința supranaturală a unei digestii proaste a tocanei de carne, nu avea rost să i se demonstreze, în fine, cu raționamentele rațiunii, că, și dacă am fi dispuși să acceptăm ipoteza unei anume capacități de materializare a produselor minții în lumea exterioară, nu putem admite, în nici un caz, că prezența insesizabilă și invizibilă a imaginii cinematografice a recepționerului de hotel ar

fi lăsat împrăştiate prin toată casa urme de transpiraţie ale degetelor. Din câte se ştie până acum, ectoplasma nu transpiră. După ce termină treaba, Tertuliano Máximo Afonso se îmbrăcă, îşi luă servieta lui de profesor şi cele două pachete şi plecă. O întâlni pe scară pe vecina de la etajul de deasupra, care-l întrebă dacă avea nevoie de ajutor, iar el spuse că nu, doamnă, mulţumesc mult, apoi, la rândul lui, se interesă de modul în care decursese pentru ea sfârşitul de săptămână, iar ea îi răspunse că aşa şi aşa, ca de obicei, şi că-l auzise lucrând la maşina de scris, iar el spuse că, mai devreme sau mai târziu, trebuia să se hotărască să cumpere un calculator, pentru că alea, cel puţin, sunt silenţioase şi ea spuse că zgomotul maşinii de scris n-o incomoda deloc, dimpotrivă, chiar îi ţinea de urât. Cum azi era zi de curăţenie, ea îl întrebă dacă nu se întorcea acasă înainte de prânz, iar el răspunse că nu, avea să prânzească la şcoală şi nu se va întoarce decât după-amiază. Îşi luară la revedere şi Tertuliano Máximo Afonso, conştient că vecina îi urmărea neîndemânarea de a căra cele două pachete şi servieta, coborî scara, fiind atent unde punea piciorul ca să nu cadă de-a berbeleacul şi să moară de ruşine. Maşina lui se afla pe partea opusă cutiei de scrisori. Puse pachetele în portbagaj şi se întoarse înapoi, scoţând, între timp, scrisoarea din buzunar. Un puşti, care trecu alergând, îi dădu un ghiont fără să vrea şi scrisoarea îi scăpă din mână şi căzu pe trotuar. Băiatul se opri câţiva paşi mai încolo şi îşi ceru scuze, dar, poate de teama unei admonestări sau a unei pedepse, n-a venit s-o ridice şi s-o înapoieze, aşa cum era normal. Tertuliano Máximo Afonso făcu un semn de complezenţă cu mâna, gestul cuiva care se hotărâse să accepte scuzele şi să ierte restul şi se aplecă să ia scrisoarea. Se gândi că ar putea să facă un pariu cu el însuşi, s-o lase unde se afla şi să lase pe mâna întâmplării destinul amândurora, al ei şi al lui însuşi. Se putea întâmpla ca următoarea persoană care

avea să treacă pe acolo să ia de pe jos scrisoarea pierdută, să vadă că era timbrată și, ca un bun cetățean, s-o pună, scrupulos, la cutie, se putea întâmpla s-o deschidă, ca să vadă ce era înăuntru și s-o arunce după ce o citea, se putea întâmpla să nu-i dea atenție și, indiferentă, să calce pe ea, iar în restul zilei, s-o mai calce multe alte persoane, tot mai murdară și mai mototolită, până când cineva s-ar hotărî, în cele din urmă, s-o împingă cu vârful pantofului spre rigolă, unde ar găsi-o măturătorii de stradă. Pariul nu s-a făcut, scrisoarea a fost ridicată și pusă la cutie, roata destinului s-a pus, în sfârșit, în mișcare. Acum Tertuliano Máximo Afonso se va duce la magazinul de casete video, va verifica, împreună cu funcționarul, casetele pe care le are în pachete și, prin excludere, pe cele pe care le-a lăsat acasă, va plăti ce datorează și poate că-și va spune în sinea lui că nu va mai intra niciodată acolo. Până la urmă, spre ușurarea lui, funcționarul servil nu era acolo, l-a servit fata cea nouă și fără experiență, de aceea, operațiunile au durat ceva mai mult, deși ușurința clientului în a face calcule mentale a fost din nou de folos când a venit momentul socotelilor. Funcționara l-a întrebat dacă dorea să mai închirieze sau să cumpere și alte casete video, el a răspuns că nu, că ajunsese la sfârșitul lucrării sale, și asta a spus-o fără să-și amintească de faptul că fata încă nu era angajată la magazin când a fabricat el faimosul discurs despre marcajele ideologice prezente în orice relatare cinematografică, inclusiv, firește, în marile opere ale celei de-a șaptea arte, dar mai ales în producțiile pentru consumul curent, seriile b sau c, acelea de care, în general, nu se face caz, dar care sunt cele mai eficiente, pentru că îl prind pe spectator neprevenit. I se părea că magazinul era mai mic decât atunci când intrase aici pentru prima oară, cu nici o săptămână înainte, era realmente incredibil cum se transformase viața lui într-un timp atât de scurt, în momentul acesta

se simţea ca şi cum ar fi plutit într-un fel de limb, într-un coridor de trecere între cer şi infernul care-l făcea să se întrebe, cu un anume sentiment de uimire, de unde venise şi încotro se va duce acum, întrucât, socotind după ideile care circulă în legătură cu acest subiect, nu poate fi acelaşi lucru să se transporte un suflet de la infern la cer sau să fie împins din cer spre infern. Conducea deja automobilul spre şcoală când aceste reflecţii escatologice au fost înlocuite de o analogie de alt gen, culeasă, de data asta, din istoria naturală, secţia entomologie, care-l făcu să se privească pe sine însuşi ca pe o crisalidă în stadiu de reculegere profundă şi într-un tainic proces de transformare. În ciuda dispoziţiei sumbre care-l însoţea de când se sculase din pat, zâmbi din pricina comparaţiei, la gândul că, în acest caz, ar intra în cocon ca omidă şi ar ieşi ca fluture, Eu, fluture, murmură el, numai asta nu văzusem. Parcă maşina nu foarte departe de şcoală, îşi consultă ceasul, mai avea timp să bea o cafea şi să-şi arunce ochii pe ziare, dacă erau disponibile. Ştia că neglijase pregătirea lecţiei, dar experienţa anilor avea să rezolve problema, a mai fost el nevoit să improvizeze şi în alte dăţi şi nimeni nu-şi dăduse seama de diferenţă. Ceea ce n-ar face niciodată e să intre în clasă şi să lanseze asupra copiilor nevinovaţi un Astăzi vă ascult la oral. Ar fi un act neleal, un act despotic al celui care, având cuţitul în mână, îl foloseşte după bunul său plac şi variază grosimea feliilor de pâine conform capriciilor de moment şi preferinţelor prestabilite. Când intră în cancelarie, văzu că mai erau ziare disponibile pe raft, dar ca să ajungă acolo trebuia să treacă pe lângă o masă unde, având în faţă cești de cafea şi pahare cu apă, trei colegi stăteau de vorbă. N-ar fi frumos să treacă mai departe, cu atât mai mult cu cât unul dintre ei era profesorul de matematică, prietenul lui, căruia, în materie de înţelegere şi răbdare, îi datora atât de mult. Ceilalţi erau o

profesoară de literatură în vârstă și un profesor tânăr de științele naturii, cu care nu stabilise niciodată relații apropiate. Dădu bună ziua, întrebă dacă le putea ține companie și, fără să aștepte răspuns, trase un scaun și se așeză. Unei persoane neinformate asupra obiceiurilor locului, un asemenea mod de a proceda i s-ar putea părea vecin cu proasta creștere, dar protocolul relațiilor din cancelarie se desfășurau în maniera aceasta, într-un mod, ca să spunem așa, firesc, nu se scrisese nimic, dar totul se baza pe solide temelii consensuale, întrucât, cum nu-i trecea nimănui prin minte să răspundă negativ la întrebare, era mai bine să sară peste corul de aprobări, unele sincere, altele nu tocmai, și să considere că i se răspunsese afirmativ. Singurul punct delicat, acesta, într-adevăr, capabil să genereze tensiune între cei prezenți și un nou-sosit, rezida în posibilitatea ca subiectul dezbătut să fie de natură confidențială, dar aspectul acesta fusese rezolvat prin recurgerea tacită la altă întrebare, aceasta retorică prin excelență, Întrerup, la care nu era socialmente admisibil decât un singur răspuns, Nicidecum, vino lângă noi. A spune nou-venitului, de exemplu, chiar dacă în modul cel mai politicos, Da, întrerupi, du-te și te așază în altă parte, ar provoca un asemenea șoc, încât rețeaua intra-relațională a grupului ar fi grav zdruncinată și pusă sub semnul întrebării. Tertuliano Máximo Afonso se întoarse cu cafeaua după care se dusese, se instală și întrebă, Care sunt noutățile, Te referi la cele din afară sau la cele dinăuntru, întrebă, la rândul lui, profesorul de matematică, Pe cele dinăuntru e încă devreme ca să le aflăm, mă refeream la cele din afară, încă n-am citit ziarele, Războaiele de ieri continuă și azi, spuse profesoara de literatură, Fără să uităm probabilitatea extrem de mare sau chiar certitudinea că altul e gata să înceapă, adăugă profesorul de științele naturii, ca și cum ar fi fost vorbiți, Și dumneata, cum a fost în weekend, vru să știe profesorul de matematică,

Liniştit, în tihnă, am petrecut aproape tot timpul citind o carte despre care cred că ţi-am vorbit, una despre civilizaţiile mesopotamice, capitolul care se ocupă de amoriţi, e extrem de interesant, Eu am fost la film cu soţia, Ah, făcu Tertuliano Máximo Afonso ferindu-şi privirea, Colegul ăsta al nostru nu prea e amator de filme, le spuse profesorul de matematică celorlalţi, Niciodată n-am afirmat categoric că nu-mi plac, ceea ce am spus şi repet e că filmul nu face parte dintre preferinţele mele culturale, prefer cărţile, Dragul meu, n-are rost să te ofuschezi, chestiunea nu are importanţă, ştii bine că ţi-am sugerat cu cea mai bună intenţie să vezi filmul acela, Ce înseamnă exact a se ofusca, întrebă profesoara de literatură, atât din curiozitate, cât şi pentru a calma spiritele, A se ofusca, răspunse profesorul de matematică, înseamnă a se enerva, a se supăra sau, mai precis a se îmbufna, Şi de ce a se îmbufna e, în opinia dumitale, mai exact decât a se supăra sau a se enerva, întrebă profesorul de ştiinţele naturii, O fi doar o interpretare personală legată de amintiri din copilărie, când mama mă admonesta sau mă pedepsea pentru vreo poznă, eu mă posomoram şi refuzam să vorbesc, păstram o tăcere totală care putea să dureze multe ore, atunci ea spunea că eram îmbufnat, Sau ofuscat, Exact, La mine acasă, când aveam eu vârsta asta, spuse profesoara de literatură, metafora pentru îmbufnările infantile era diferită, Diferită, în ce, Să spunem că era măgărească, Explicaţi-ne, A lega măgarul, era ceea ce se spunea şi n-are rost să vă duceţi să căutaţi expresia în dicţionare pentru că nu o s-o găsiţi, presupun că era o expresie exclusivă a familiei. Toţi au râs, cu excepţia lui Tertuliano Máximo Afonso, care schiţă un zâmbet pe jumătate contrariat ca să corecteze, Nu cred să fi fost chiar atât de exclusivă, pentru că se folosea şi la mine acasă. S-a râs din nou, pacea se restabilise. Profesoara de literatură şi profesorul de ştiinţele naturii se ridicară, spuseră

ne vedem în pauză ca rămas-bun, probabil că aveau ore mai departe, poate la etajul de sus, cei care rămăseseră mai dispuneau de câteva minute pentru ce mai era de spus, De la cineva care a declarat că a petrecut două zile în serenitatea unei lecturi istorice, spuse colegul de matematică, mă aşteptam la orice, mai puţin la figura asta chinuită, E impresia dumitale, n-am nimic care să mă chinuie, trebuie că am figura cuiva care a dormit puţin, Poţi să-mi serveşti dumneata ce motive vrei, dar adevărul este că, de când ai văzut filmul ăla, nu pari acelaşi, Ce vrei să spui cu asta, că nu par acelaşi, întrebă Tertuliano Máximo Afonso pe un ton neaşteptat de alarmă, Nimic altceva decât ce am spus, că pari schimbat, Sunt acelaşi om, Nu mă îndoiesc, E adevărat că sunt un pic aprehensiv din pricina unor chestiuni sentimentale care s-au complicat în ultima vreme, aşa ceva i se poate întâmpla oricui, dar asta nu înseamnă că am devenit alt om, Nici eu n-am spus asta, n-am nici o îndoială că te numeşti în continuare Tertuliano Máximo Afonso şi eşti profesor de istorie în această şcoală, Atunci nu pricep de ce insişti în a spune că nu par acelaşi, De când ai văzut filmul acela, Să nu vorbim despre film, ştii ce părere am despre el, De acord, Sunt acelaşi om, Bineînţeles, Ar trebui să-ţi aminteşti că am avut o depresie, Sau marasm, celălalt nume pe care i-l dădeam, Exact, Şi că asta merită respect, Ai tot respectul din partea mea, o ştii bine, dar nu despre asta vorbeam, Sunt acelaşi om, Acum dumneata eşti cel care insişti, E adevărat, chiar acum câteva zile am spus-o, că trec printr-o perioadă de mare tensiune psihologică şi, prin urmare, e firesc să mi se vadă pe faţă şi să se observe în felul meu de-a fi, Bineînţeles, Dar asta nu înseamnă că m-am schimbat din punct de vedere moral şi fizic până într-atât încât să par alt om, Eu m-am limitat să spun că dumneata nu păreai acelaşi, nu că păreai alt om, Diferenţa nu e prea mare, Colega noastră de literatură ar spune

că, dimpotrivă, este enormă și ea se pricepe la lucrurile astea, cred că, în materie de subtilități și nuanțe, literatura e aproape ca matematica, Eu, sărmanul de mine, aparțin domeniului istoriei, unde nuanțele și subtilitățile nu există, Ar exista dacă istoria ar putea fi, să spunem așa, portretul vieții, Mi se pare ciudat, nu e genul dumitale să fii atât de convențional retoric, Ai perfectă dreptate, într-un asemenea caz istoria n-ar fi viața, ci doar unul dintre posibilele ei portrete, asemănător, e adevărat, dar niciodată identic. Tertuliano Máximo Afonso își întoarse privirea, apoi, cu un mare efort de voință, și-o fixă din nou asupra colegului, ca pentru a iscodi ce se ascundea în spatele seninătății aparente a chipului său. Profesorul de matematică îi susținu privirea fără să pară că-i dădea o atenție specială, după care, cu un zâmbet în care se amesteca atât ironia amabilă, cât și bunăvoința francă, spuse, Poate că într-o zi o să văd din nou comedia aceea, poate reușesc să descopăr ce te-a tulburat, presupunând că acolo se află originea răului. Tertuliano Máximo Afonso se înfioră din cap până-n picioare, dar, cu toată zăpăceala, cu toată panica, reuși să dea un răspuns plauzibil, Nu te obosi, ceea ce mă tulbură, ca să folosesc vorba dumitale, e o legătură din care nu știu cum să ies, dacă vreodată în viața dumitale ai fost într-o situație asemănătoare, știi cum e, și acum trebuie să mă duc la oră, am întârziat deja, Dacă nu te deranjează și cu toate că în istoria acestui loc există cel puțin un antecedent periculos, te însoțesc până la colțul coridorului, spuse profesorul de matematică, rămânând însă valabilă promisiunea solemnă că nu voi repeta gestul acela imprudent de a-ți pune mâna pe umăr, Așa e viața, azi s-ar putea întâmpla chiar să nu mă deranjeze, Dar eu nu vreau să risc, dumneata ai aspectul unuia cu bateriile încărcate la maxim. Au râs amândoi, profesorul de matematică fără nici o rezervă, Tertuliano Máximo Afonso forțat, în urechile lui încă răsunau vorbele

care-i provocaseră panică, cea mai cumplită amenințare pe care i-o putea adresa cineva în acel moment. S-au despărțit la colțul coridorului și s-au dus fiecare în drumul lui. Apariția profesorului de istorie îi făcu pe elevi să-și piardă dulcea iluzie pe care întârzierea acestuia o făcuse să înmugurească, aceea că azi nu s-ar ține ora. Chiar înainte de a se așeza, Tertuliano Máximo Afonso anunță că, peste trei zile, prin urmare, joia următoare, vor avea o nouă și ultimă lucrare scrisă, Vă spun de pe acum că e vorba de un test hotărâtor pentru definitivarea notelor, spuse el, având în vedere că nu intenționez să vă ascult la oral în cele două săptămâni care mai sunt până la sfârșitul anului școlar, în afară de asta, ora aceasta și următoarele două vor fi dedicate exclusiv unei recapitulări a materiei predate, astfel încât să vă puteți prezenta cu idei proaspete în ziua testului. Preambulul a fost bine primit de partea mai imparțială a clasei, era evident, slavă Domnului, că Tertuliano Máximo Afonso nu intenționa să facă să curgă mai mult sânge decât acela pe care nu-l putea evita. De acum încolo toată atenția elevilor se va concentra asupra importanței pe care o va da profesorul fiecăreia dintre temele cursului, de aceea, dacă logica măsurilor și greutăților e realmente ceva uman, iar soarta favorabilă, unul dintre factorii ei variabili, astfel de schimbări ale intensității comunicative ar putea fi, fără ca el să-și dea seama de dezvăluirea inconștientă, un indiciu privitor la alegerea subiectelor care vor alcătui testul. Dacă e un fapt destul de cunoscut că nici o ființă umană, incluzându-i și pe aceia care au atins vârsta pe care o numim senectute, nu poate subzista fără iluzii, această ciudată infirmitate psihică indispensabilă unei vieți normale, ce să spunem atunci de aceste fete și de acești băieți care, după ce-și pierduseră iluzia că în ziua aceea nu se face ora, se apucă acum să alimenteze o altă iluzie, mult mai problematică, aceea că testul de joi ar putea fi, pentru fiecare

și, prin urmare, pentru toți, puntea aurită pe unde vor trece triumfal spre clasa următoare. Ora era pe punctul de a se termina, când un funcționar bătu la ușă și intră ca să-i spună domnului profesor Tertuliano Máximo Afonso că domnul director îl ruga să aibă amabilitatea să treacă pe la cabinetul său imediat ce termina. Expunerea care era în curs de desfășurare, despre un tratat oarecare, a fost expediată în mai puțin de două minute și atât de superficial, încât Tertuliano Máximo Afonso găsi cu cale să spună, Nu vă căzniți prea mult cu asta pentru că n-o să primiți la test. Elevii schimbară priviri complice, din care se subînțelegea cu ușurință că ideile lor despre valorificarea importanței date de profesor tocmai fuseseră confirmate într-un caz în care, mai mult decât semnificația cuvintelor, contase tonul lipsit de interes cu care fuseseră pronunțate. De foarte puține dăți ora se terminase într-o astfel de atmosferă de înțelegere.

Tertuliano Máximo Afonso își puse hârtiile în servietă și plecă. Coridoarele se umpleau rapid de elevi care năvăleau pe toate ușile vorbind deja despre chestiuni care nu aveau nimic de-a face cu ceea ce le fusese predat cu un minut în urmă, ici și colo câte un profesor încerca să treacă neobservat prin marea agitată de capete care îl înconjura din toate părțile și, fentând cum putea mai bine obstacolele care-i ieșeau în cale, se refugia spre adăpostul lui firesc, cancelaria. Tertuliano Máximo Afonso își croi drum spre corpul de clădire unde se afla cabinetul directorului, se opri ca să răspundă profesoarei de literatură, care-i tăia calea, Ne lipsește un dicționar bun de expresii colocviale, spunea ea, apucându-l de mâneca sacoului, Cam toate dicționarele generale obișnuiesc să le culeagă, spuse el, Da, dar nu într-un mod sistematizat și analitic, nici cu ambiția de a epuiza subiectul, s-o consemneze, doar, pe aceea cu a lega măgarul, de exemplu și să spună ce înseamnă, n-ar fi suficient, ar trebui să meargă mai departe, să identifice,

în diferitele componente ale expresiei, analogii, directe și indirecte, cu starea sufletească ce se vrea exprimată, Aveți perfectă dreptate, răspunse profesorul de istorie, mai mult ca să facă plăcere decât pentru că subiectul l-ar fi interesat cu adevărat, și acum vă rog să mă scuzați, trebuie să plec, m-a chemat directorul, Mergeți, mergeți, să-l faci pe Dumnezeu să aștepte e cel mai mare dintre păcate. Trei minute mai târziu, Tertuliano Máximo Afonso bătea la ușa cabinetului, intră când se aprinse beculețul verde, dădu bună ziua și i se răspunse la fel, se așeză la gestul directorului și așteptă. Nu simțea nici o prezență intrusă, fie ea astrală sau de alt tip. Directorul puse deoparte hârtiile pe care le avea pe masă și spuse, surâzător, M-am gândit mult la ultima noastră conversație, aceea despre predarea istoriei, și am ajuns la o concluzie, Care, domnule director, Să te rog să faci o lucrare în vacanță, Ce lucrare, Evident, ai putea să-mi răspunzi că vacanța a fost făcută pentru odihnă și că e oricum, mai puțin rezonabil, să ceri unui profesor, după terminarea cursurilor, să continue să se ocupe de problemele școlii, Știți foarte bine, domnule director, că nu v-aș spune-o cu aceste cuvinte, Mi-ai spune-o cu altele, care ar însemna același lucru, Da, cu toate acestea, până acum, totuși n-am rostit nici un cuvânt, nici de unele, nici de altele, astfel încât trebuie să vă rog să vă expuneți mai întâi ideea până la capăt, M-am gândit că am putea încerca să convingem ministerul, nu să întoarcă programa cu susul în jos, căci asta ar fi prea mult, ministrul n-a fost niciodată omul revoluțiilor, dar să studieze, să organizeze și să pună în practică un mic experiment, un experiment-pilot, limitat, pentru început, la o școală și la un număr redus de elevi, de preferință voluntari, în care tematica istoriei să fie studiată din prezent spre trecut, în loc să fie studiată dinspre trecut spre prezent, în fine, teza pe care o susții de atâta timp și despre care am avut

plăcerea să fiu convins de dumneata că e o idee bună, Și treaba asta cu care vreți să mă însărcinați în ce ar consta exact, întrebă Tertuliano Máximo Afonso, Să elaborezi o propunere, bine fundamentată, pentru a fi trimisă la minister, Eu, domnule director, Nu ca să te flatez, dar efectiv nu găsesc în școala noastră pe cineva mai potrivit s-o facă, dumneata ai demonstrat că ai reflectat mult asupra chestiunii, ai idei clare despre ea, ar fi, într-adevăr, o mare satisfacție dacă ai accepta această însărcinare, ți-o spun cu toată sinceritatea, și nu mai e nevoie să spun că munca asta va fi remunerată, cu siguranță, va fi posibil să găsim în bugetul nostru o rubrică unde să încapă această responsabilitate, Mă îndoiesc că ideile mele, atât calitativ, cât și cantitativ, și cantitatea contează, după cum știți, sunt suficiente ca să convingă ministerul, dumneavoastră îi cunoașteți mai bine decât mine, Vai de mine, prea bine, Atunci, Atunci, dă-mi voie să insist, cred că asta ar fi cea mai bună ocazie ca să ne afirmăm în fața lor ca o școală capabilă să producă idei inovatoare, Chiar dacă ne trimit la plimbare, Poate o vor face, poate vor arhiva propunerea fără vreo analiză, dar ea va rămâne acolo, cineva, într-o zi, își va aminti de ea, Iar noi vom aștepta ziua aceea, Într-o a doua etapă, am putea să chemăm și alte școli să participe la proiect, să organizăm dezbateri, conferințe, să implicăm mass-media, Până când inspectorul general va scrie o scrisoare cerându-ne să ne potolim, Îmi pare rău să constat că rugămintea mea nu te entuziasmează, Vă mărturisesc, domnule director, că sunt puține lucruri în lumea asta care mă entuziasmează, dar problema nu e atât asta, cât faptul că nu știu ce-mi rezervă vacanța care vine, Nu înțeleg, Va trebui să înfrunt unele chestiuni importante care au apărut recent în viața mea și mă tem că n-o să-mi rămână timp și nici n-o să mă ajute dispoziția sufletească să mă dedic unei munci care ar cere din partea mea o dăruire totală, Dacă e așa,

considerăm închis subiectul acesta, Lăsați-mă să mă mai gândesc puțin, domnule director, acordați-mi câteva zile, mă angajez să vă dau un răspuns până la sfârșitul acestei săptămâni, Pot spera că va fi pozitiv, Poate, domnule director, dar nu vă asigur, Te văd realmente îngrijorat, să dea Domnul să reușești să-ți rezolvi cât mai bine problemele, Să dea Domnul, Cum a decurs ora, Ca pe roate, clasa lucrează, Uimitor, Joi o să avem un test, Și vineri îmi dai răspunsul, Da, Gândește-te bine, O să mă gândesc, Presupun că nu mai e nevoie să spun la cine mă gândesc ca să conducă experimentul-pilot, Mulțumesc, domnule director. Tertuliano Máximo Afonso coborî la cancelarie, avea să citească ziarele și să aștepte să se facă ora prânzului. Însă, pe măsură ce se apropia momentul, începu să-și dea seama că n-ar suporta compania oamenilor, că n-ar putea susține o altă conversație precum cea de dimineață, chiar dacă ea nu l-ar implica direct, chiar dacă s-ar ocupa, de la început până la sfârșit, de nevinovate expresii colocviale, cum ar fi a lega măgarul, a sta ca plouat sau a-i fi mâncat pisica limba. Înainte să sune de ieșire, plecă și se duse să prânzească la un restaurant. Se întoarse la școală pentru a doua oră, nu vorbi cu nimeni și, înainte de a se însera, era acasă. Se întinse pe canapea, închise ochii, încercă să-și golească creierul de gânduri, să doarmă dacă reușea, să fie ca o piatră care, unde e aruncată, acolo rămâne, dar nici uriașul efort mintal pe care l-a făcut după aceea, ca să se concentreze asupra cererii directorului, n-a reușit să alunge umbra cu care trebuia să trăiască până când sosea răspunsul la scrisoarea pe care o scrisese sub numele Mariei da Paz.

A așteptat aproape două săptămâni. Între timp, s-a dus la școală, i-a telefonat de două ori mamei, a pregătit testul pentru joi și l-a schițat pe cel pe care urma să-l dea elevilor din cealaltă clasă, vineri l-a informat pe director că accepta amabila sa invitație, în weekend n-a

ieşit din casă, a vorbit la telefon cu Maria da Paz ca să afle ce mai face şi dacă primise răspunsul, a răspuns la un telefon dat de colegul de matematică, acesta dorea să ştie dacă era totul în regulă, a terminat de citit capitolul despre amoriţi şi a trecut la asirieni, a văzut un documentar despre glaciaţiunile din Europa şi un altul despre strămoşii îndepărtaţi ai omului, s-a gândit că acest moment din viaţa lui ar putea fi subiect pentru un roman, s-a gândit că ar fi o trudă zadarnică pentru că nimeni n-ar crede într-o asemenea istorie, a sunat-o din nou pe Maria da Paz, dar cu un glas atât de leşinat, încât ea s-a îngrijorat şi a întrebat dacă putea fi de vreun ajutor, i-a spus să vină şi ea a venit, şi au făcut amor, şi după aceea au ieşit să ia cina, iar în ziua următoare a fost rândul ei să telefoneze ca să comunice că răspunsul casei de producţie a filmelor sosise, Te sun de la bancă, dacă vrei, treci pe aici sau ţi-o aduc eu mai târziu, când ies. Tremurând pe dinăuntru, scuturat de emoţie, Tertuliano Máximo Afonso reuşi să-şi reprime în ultima clipă întrebarea pe care ar fi fost cu totul nepotrivit s-o pună, Ai deschis-o, şi asta l-a făcut să zăbovească două secunde cu răspunsul categoric prin care avea să risipească orice îndoială existentă asupra disponibilităţii lui de a-i împărtăşi conţinutul scrisorii, Vin eu acolo. Dacă Maria da Paz îşi imaginase o scenă casnică înduioşătoare în care se vedea pe ea însăşi ascultând lectura în timp ce bea, cu înghiţituri mici, ceaiul pe care-l pregătise chiar ea în bucătăria bărbatului iubit, putea să-şi mute gândul. O vedem acum, aşezată la micul său birou de funcţionară de bancă, cu mâna încă pe telefonul pe care l-a închis adineauri, plicul de format lung în faţa ei şi în el scrisoarea pe care onestitatea ei nu-i va permite s-o citească pentru că nu-i aparţine, deşi venise pe numele ei. Încă nu trecuse o oră când Tertuliano Máximo Afonso intră în grabă în sediul băncii şi ceru să vorbească cu funcţionara Maria

da Paz. Acolo nu-l cunoştea nimeni, nimeni nu bănuia că avea afaceri amoroase şi secrete de budoar cu fata care se îndreaptă spre ghişeu. Ea îl văzuse din fundul sălii mari, unde-şi are cuibul de lucrătoare cu numerele, de aceea are deja scrisoarea în mână, Iat-o, spune ea, fără să se salute, fără să-şi spună unul altuia bună ziua, fără să spună bună, ce mai faci, nimic altceva de genul acesta, exista o scrisoare care trebuia înmânată şi a fost înmânată, el spune, La revedere, te sun mai încolo, iar ea, odată îndeplinită partea care-i revenise în această operaţiune de distribuire poştală urbană, se întoarce la locul ei, indiferentă la atenţia bănuitoare a unui coleg mai în vârstă care, cu câtva timp în urmă, se ţinuse după fusta ei fără rezultat şi care, de atunci, de ciudă, n-o scapă din ochi. Pe stradă Tertuliano Máximo Afonso merge repede, aproape aleargă, şi-a lăsat maşina într-o parcare subterană la trei cvartale distanţă, n-a pus scrisoarea în servietă, ci într-un buzunar interior al sacoului, de teamă că i-ar putea-o şterpeli vreun mic derbedeu, cum li se spunea pe vremuri băieţilor crescuţi în libertinajul străzii, apoi îngeri cu feţe murdare, apoi rebeli fără cauză, azi delincvenţi care nu beneficiază de eufemisme şi nici de metafore. Îşi spune în sinea lui că nu va deschide scrisoarea până nu ajunge acasă, că are destui ani ca să nu se mai poarte ca un adolescent nerăbdător, dar, în acelaşi timp, ştie că aceste propuneri adulte ale lui se vor evapora când se va afla în maşină, în semiobscuritatea parcării, cu portiera închisă apărându-l de curiozitatea morbidă a lumii. Găsi cu greu locul unde-şi lăsase automobilul, ceea ce agravă starea de angoasă în care se afla, bietul om părea, nefericită comparaţie, un câine slobozit în mijlocul deşertului, uitându-se pierdut în toate părţile, fără un miros cunoscut măcar, care să-l ghideze până acasă, Etajul e ăsta, de asta sunt sigur, dar de fapt nu era. În sfârşit, îşi găsi maşina, se aflase de trei ori la câţiva paşi de ea şi n-o văzuse. Se urcă repede, ca şi cum ar fi fost urmărit,

închise portiera și o blocă, aprinse becul din interior. Are plicul în mână, în sfârșit, e momentul să afle ce e înăuntru, la fel ca un comandant de navă care, atingând punctul unde se întâlnesc coordonatele, deschide scrisoarea sigilată ca să știe ce direcție va trebui să urmeze de aici înainte. Din plic apar o fotografie și o foaie de hârtie. Fotografia e a lui Tertuliano Máximo Afonso, dar are semnătura lui Daniel Santa-Clara sub cuvintele Cu multă simpatie. În ce privește foaia de hârtie, nu numai că informează că Daniel Santa-Clara e numele artistic al actorului António Claro, dar, în plus și cu titlu excepțional, dă adresa locuinței sale particulare, Având în vedere deosebita considerație de care s-a bucurat scrisoarea dumneavoastră din partea noastră, așa scrie. Tertuliano Máximo Afonso își amintește termenii în care a redactat-o și se felicită pentru ideea strălucită de a sugera casei de producție realizarea unui studiu asupra importanței actorilor secundari, Am aruncat nada și s-a prins, murmură el, în timp ce-și dădu seama, fără să fie surprins, că mintea lui își recuperase vechiul calm, că trupul lui e destins, nici o urmă de emoție, nici un semn de angoasă, afluentul s-a vărsat, simplu, în râu, debitul acestuia a crescut, Tertuliano Máximo Afonso știe acum încotro trebuie s-o ia. Scoase din buzunarul lateral al portierei mașinii o hartă a străzilor orașului și căută strada unde locuiește Daniel Santa-Clara. Se află într-un cartier pe care nu-l cunoaște, cel puțin nu-și amintește să fi trecut vreodată pe acolo și, pe deasupra, se află departe de centru, așa cum a văzut pe harta pe care a desfăcut-o pe volan. Nu contează, are timp, are tot timpul din lume. Coborî ca să plătească parcarea, întoarse mașina, stinse lumina din interior și porni. Obiectivul lui, așa cum e ușor de ghicit, e strada unde locuiește actorul. Vrea să vadă clădirea, să privească de jos apartamentul unde locuiește el, ferestrele, ce fel de oameni locuiesc în cartier, ce atmosferă, ce stil, ce maniere există. Circulația e intensă, automobilele se mișcă exasperant de lent, dar

Tertuliano Máximo Afonso nu se impacientează, nu există nici un pericol ca strada spre care se îndreaptă să-şi schimbe locul, e prizoniera reţelei de drumuri a oraşului, care o înconjoară din toate părţile, aşa cum se poate, foarte bine, confirma pe această hartă. Şi exact în timp ce Tertuliano Máximo Afonso aştepta la un semafor să apară culoarea verde, acompaniind cu bătăi ritmice din degete în cercul volanului un cântec fără cuvinte, se ivi în maşină şi bunul-simţ. Bună ziua, spuse el, Nu te-am chemat aici, răspunse şoferul, De fapt, nu-mi amintesc să mă fi rugat vreodată să vin, Chiar aş face-o dacă n-aş cunoaşte dinainte discursurile tale, Ca azi, Da, O să-mi spui să mă gândesc bine, să nu mă bag în treaba asta, că e o mare imprudenţă, că nimic nu-mi garantează că diavolul nu şi-a vârât coada, aceeaşi poveste dintotdeauna, Ei bine, de data asta te înşeli, ceea ce vei face nu e o imprudenţă, e o prostie, O prostie, Da, domnule, o prostie, şi dintre cele mai mari, Nu văd de ce, E firesc, una dintre formele secundare ale orbirii de spirit este exact prostia, Explică-te, Nu e nevoie să-mi spui că te îndrepţi spre strada unde locuieşte Daniel Santa-Clara al tău, e curios, se vedea coada pisicii şi tu n-ai observat, Ce pisică, ce coadă, lasă ghicitorile şi treci direct la subiect, E foarte simplu, pseudonimul Santa-Clara a fost creat de la numele de Claro, Nu e pseudonim, e nume artistic, Mai sunt şi alţii care n-au agreat vulgaritatea plebeiană a pseudonimului şi l-au numit heteronim[1], Şi la ce mi-ar folosi să fi văzut coada pisicii, Recunosc că nu prea mult, tot trebuia să cauţi, dar, cercetându-i pe cei cu numele de Claro din cartea de telefon, ai fi nimerit până la urmă, Am deja ce mă interesează, Iar acum te duci pe strada unde stă el, o să vezi clădirea, o să te

1. Aluzie la Fernando Pessoa (1888-1935), poet portughez, reprezentant al modernismului lusitan, cunoscut sub cel puţin alte trei nume cu care îşi semna lucrările, fiecare investit cu o personalitate creativă diferită.

uiți de jos la apartamentul unde locuiește, la ferestre, ce fel de oameni locuiesc în cartier, ce atmosferă, ce stil, ce maniere, astea au fost, dacă nu mă înșel, vorbele tale, Da, Imaginează-ți acuma că, în timp ce te uiți la ferestre, apare la una dintre ele nevasta actorului, în fine, să vorbim cu respect, soția acelui António Claro, și te întreabă de ce nu urci, sau poate, și mai rău, profită ca să te roage să te duci la farmacie să cumperi o cutie de aspirine sau un sirop de tuse, Prostii, Dacă ți se par prostii, imaginează-ți acum că trece cineva și te salută, nu ca acest Tertuliano Máximo Afonso care ești, ci ca António Claro, care nu vei fi niciodată, Altă prostie, Atunci, dacă și această ipoteză e o prostie, imaginează-ți că, în timp ce stai pe trotuar și te uiți la ferestre sau studiezi stilul locuitorilor, îți apare în față, în carne și oase, Daniel Santa-Clara și amândoi rămâneți uitându-vă unul la altul, identici ca doi cățeluși de porțelan, fiecare ca o reflectare a celuilalt, dar o reflectare diferită, căci aceasta, spre deosebire de cea a oglinzii, ar arăta stânga unde se află dreapta și dreapta unde se află stânga, tu cum ai reacționa dacă s-ar întâmpla așa ceva. Tertuliano Máximo Afonso nu răspunse imediat, rămase tăcut timp de două sau trei minute, apoi spuse, Soluția ar fi să nu cobor din mașină, Chiar și așa, dacă aș fi în locul tău, n-aș fi prea sigur, obiectă bunul-simț, se poate să fii nevoit să oprești la un semafor, se poate să se producă un ambuteiaj, o camionetă care descarcă, o ambulanță care ia un bolnav, iar tu, stând acolo ca la expoziție, ca un pește în acvariu, la dispoziția adolescentei cinefile, curioase, care locuiește la primul etaj al clădirii unde locuiești și care te întreabă despre următorul tău film, Ce să fac atunci, Asta nu știu, nu e de competența mea, rolul bunului-simț în istoria speciei voastre n-a mers niciodată mai departe de îndemnul la prudență, mai ales în cazurile în care prostia a luat deja cuvântul și amenință să pună mâna pe hățurile acțiunii, Soluția ar fi să mă deghizez, În ce, Nu știu, va trebui

să mă gândesc, După câte se vede, ca să fii cine eşti, singura posibilitate care-ţi rămâne este cea de a părea că eşti celălalt, Trebuie să mă gândesc, Da, era şi timpul, Aşa stând lucrurile, cel mai bine e să mă duc acasă, Dacă nu te deranjează, du-mă până la uşă, apoi mă descurc, Nu vrei să urci, Până azi nu m-ai invitat niciodată, Te invit acum, Mulţumesc, dar nu trebuie să accept, De ce, Pentru că nu e sănătos pentru minte să trăiască cot la cot cu bunul-simţ, să mănânce cu el la masă, să doarmă cu el în pat, să-l ia cu el la serviciu, să-i ceară aprobarea sau consimţământul înainte de a face un pas, trebuie să riscaţi câte ceva şi pe cont propriu, La cine te referi, La voi toţi, la specia umană, Am riscat să obţin această scrisoare şi tu mi-ai răspuns la vremea aceea, Nu mă pot mândri cu nimic referitor la modul în care ai obţinut-o, să contezi pe onestitatea unei persoane aşa cum ai făcut-o tu e o formă de şantaj destul de respingătoare, Vorbeşti despre Maria da Paz, Da, vorbesc despre Maria da Paz, dacă eu aş fi fost în locul ei, aş fi deschis scrisoarea, aş fi citit-o şi ţi-aş fi dat cu ea peste faţă până când implorai iertare în genunchi, Aşa procedează bunul-simţ, Aşa ar trebui să procedeze, La revedere, ne mai vedem, o să mă gândesc la deghizarea mea, Cu cât o să te deghizezi mai mult, cu atât o să semeni mai mult cu tine însuţi. Tertuliano Máximo Afonso găsi un loc liber aproape în faţa uşii clădirii unde locuia, parcă maşina, îşi luă servieta şi harta şi coborî. Pe celălalt trotuar, era un bărbat cu faţa îndreptată în sus, uitându-se la etajele înalte ale clădirii. Nu prezenta nici o asemănare a feţei sau a figurii, prezenţa lui nu era decât o întâmplare, dar Tertuliano Máximo Afonso simţi un fior pe şira spinării la gândul, pe care nu l-a putut evita, imaginaţia bolnăvicioasă a avut mai multă forţă decât el, că Daniel Santa-Clara ar putea umbla în căutarea lui, eu pe tine, tu pe mine. Îndepărtă iute fantezia incomodă, Văd fantome, tipul nici măcar nu ştie

că exist, adevărul, însă, e că încă îi tremurau genunchii când a intrat în casă și s-a lăsat să cadă, istovit, pe canapea. Timp de câteva minute rămase cufundat într-un fel de toropeală, absent din sine însuși, ca un maratonist a cărui putere s-a epuizat brusc la trecerea liniei de sosire. Din energia liniștită care-l însufleța când a ieșit din parcare și apoi, când conducea automobilul spre o destinație care, până la urmă, n-a fost atinsă, nu mai rămăsese decât o amintire difuză a unui fapt netrăit efectiv sau care fusese trăit de acea parte din el care acum era absentă. Se ridică anevoie, picioarele-i păreau ciudate, ca și cum ar fi aparținut altei persoane și se duse la bucătărie ca să facă o cafea. O bău cu înghițituri încete, conștient de căldura reconfortantă care-i cobora pe gât până în stomac, apoi spălă ceașca și farfuria și se întoarse în sufragerie. Toate gesturile lui deveniseră gândite, lente, ca și cum s-ar fi ocupat cu manipularea unor substanțe periculoase într-un laborator de chimie și, cu toate acestea, nu avea altceva de făcut decât să deschidă cartea de telefoane la litera C și să verifice informațiile din scrisoare. Și după aceea, ce fac, se întrebă în timp ce dădea paginile, până când găsi numele. Erau mulți Claro, dar António nu erau mai mulți de jumătate de duzină. Iată, în sfârșit, ceea ce îi dăduse atâta de furcă, atât de ușor că o putea face oricine, un nume, o adresă, un număr de telefon. Copie datele pe o hârtie și repetă întrebarea, Și acum, ce fac, Într-un act reflex, duse mâna dreaptă la receptor și rămase cu ea întinsă în timp ce recitea încă o dată și încă o dată ceea ce notase, apoi și-o retrase, se ridică și făcu o tură prin casă, discutând cu sine însuși, că poate cel mai înțelept era să amâne continuarea chestiunii până după terminarea examenelor, în felul acesta ar avea o grijă mai puțin, din nefericire, se angajase față de directorul școlii să redacteze proiectul acelei propuneri referitoare la predarea istoriei, nu putea să se sustragă de la această obligație, Într-una

din zilele astea nu voi mai avea altă soluţie decât să mă apuc de o lucrare de care nu va ţine nimeni cont, a fost o prostie desăvârşită că am acceptat această sarcină, totuşi, n-avea rost să-şi închipuie că se amăgea pe sine, să pară că admitea ipoteza de a amâna, până după terminarea treburilor la şcoală, primul pas pe drumul care trebuia să-l ducă la António Claro, de vreme ce Daniel Santa-Clara, după toate rigorile, nu exista, era o umbră, o marionetă, o siluetă variabilă care se agită şi vorbeşte într-o casetă video şi care se întoarce la tăcere şi la imobilitate când se termină rolul pe care l-au învăţat să-l joace, pe când celălalt, acel António Claro, e real, concret, la fel de consistent ca şi Tertuliano Máximo Afonso, profesorul de istorie care locuieşte în această casă şi al cărui nume poate fi găsit la litera A din cartea de telefoane, oricât ar afirma unii că Afonso nu e nume de familie, ci nume de botez. E din nou aşezat la birou, are hârtia cu cele notate în faţa lui, are, din nou, mâna dreaptă pe receptor, dă impresia că s-a hotărât, în sfârşit, să telefoneze, dar cât zăboveşte omul ăsta până să se hotărască, ce şovăitor, ce nehotărât ne-a ieşit, nimeni n-ar zice că e aceeaşi persoană care, abia acum câteva ore, aproape a smuls scrisoarea din mâna Mariei da Paz. Brusc, fără a se gândi, ca unică modalitate de a învinge laşitatea paralizantă, formă numărul. Tertuliano Máximo Afonso ascultă sunetul telefonului, o dată, de două ori, de trei, de multe ori şi, în momentul în care e pe punctul de a închide, gândindu-se, pe jumătate uşurat şi pe jumătate dezamăgit, că nu e nimeni care să răspundă, o femeie, gâfâind ca şi cum ar fi venit în fugă din celălalt capăt al casei, spuse simplu, Da. O contracţie musculară subită îi strânse beregata lui Tertuliano Máximo Afonso, răspunsul întârzie, îi dădu timp femeii să repete, nerăbdătoare, Da, cine e, în sfârşit, profesorul de istorie reuşi să rostească trei cuvinte, Bună seara, doamnă, dar femeia, în loc să răspundă pe tonul rezervat al cuiva

care se adresează unui necunoscut, căruia, pe deasupra, nu-i poate vedea fața, spuse cu un zâmbet care transpărea în fiecare cuvânt, Dacă vrei să te prefaci, nu te obosi, Scuzați-mă, bâigui Tertuliano Máximo Afonso, eu voiam doar o informație, Ce informație poate dori cineva care cunoaște totul în casa unde a sunat, Ceea ce voiam să știu e dacă acolo locuiește actorul Daniel Santa-Clara, Dragul meu domn, mă însărcinez să-i comunic actorului Daniel Santa-Clara când o veni, că a sunat António Claro să întrebe dacă cei doi locuiesc aici, Nu înțeleg, începu să spună Tertuliano Máximo Afonso ca să câștige timp, dar femeia i-o luă înainte abrupt, Nu te recunosc, nu e obiceiul tău să umbli cu glume din astea, spune odată ce vrei, s-au prelungit filmările, asta e, Scuzați-mă, doamnă, e o greșeală la mijloc, eu nu mă numesc António Claro, Nu sunteți soțul meu, întrebă ea, Sunt doar o persoană care dorea să știe dacă actorul Daniel Santa-Clara locuiește în această casă, După răspunsul pe care vi l-am dat, ați aflat că locuiește, Da, dar modul în care mi-ați spus-o m-a lăsat confuz, dezorientat, N-am avut această intenție, credeam că e o glumă a soțului meu, Puteți fi sigură că nu sunt soțul dumneavoastră, Mi-e greu să cred, Că eu nu sunt soțul dumneavoastră, Mă refer la voce, vocea dumneavoastră e exact la fel cu a lui, E o coincidență, Nu există astfel de coincidențe, două voci, ca și două persoane, pot fi mai mult sau mai puțin asemănătoare, dar identice până la acest punct, nu, Poate că nu e decât o impresie a dumneavoastră, Fiecare cuvânt îmi ajunge la urechi ca și cum ar ieși din gura lui, Într-adevăr, e greu de crezut, Vreți să-mi spuneți numele dumneavoastră ca să-i spun când vine, Lăsați, n-are rost, de altfel, soțul dumneavoastră nici nu mă cunoaște, Sunteți un admirator, Nu tocmai, Cu toate acestea, o să vrea să știe, O să sun în altă zi, Dar ascultați. Comunicarea a fost întreruptă, lent Tertuliano Máximo Afonso pusese receptorul în furcă.

Zilele au trecut și Tertuliano Máximo Afonso n-a telefonat. Era satisfăcut de modul în care decursese conversația cu nevasta lui António Claro, se simțea, prin urmare, destul de încrezător ca să revină, dar, gândindu-se mai bine, se hotărâse să opteze pentru tăcere. Din două motive. Primul, pentru că își dăduse seama că îi plăcea ideea de a prelungi și amplifica atmosfera de mister pe care trebuia s-o fi creat telefonul lui, chiar se distra imaginându-și dialogul dintre soț și soție, îndoielile lui în legătură cu presupusa identitate absolută a celor două glasuri, insistența ei precum că niciodată nu le-ar fi confundat dacă n-ar fi existat această identitate, Sper să fii acasă când o telefona, o să judeci atunci tu singur, îi spunea ea, iar el, Dacă o mai telefona, ceea ce voia să știe, i-ai spus tu, că locuiesc aici, Să nu uităm că a întrebat de Daniel Santa-Clara, și nu de António Claro, Asta e ciudat. Al doilea și cel mai puternic motiv a constat în faptul că a considerat pe deplin justificată ideea lui anterioară legată de avantajele curățirii terenului înainte de a face al doilea pas, adică, să aștepte să se termine cursurile și examenele, înainte de a apuca să traseze, cu mintea liniștită, noi strategii de apropiere și încercuire. E drept că îl așteaptă sarcina aceea plictisitoare pe care i-a dat-o directorul, dar, în cele aproape trei luni de vacanță pe care le va avea în față, va găsi un răgaz și dispoziția sufletească indispensabilă pentru acele studii aride. E chiar probabil să ia hotărârea de a se duce să petreacă câteva

zile, puține, cu mama, îndeplinind astfel promisiunea făcută, cu condiția, totuși, de a descoperi o modalitate sigură de a-și confirma cvasicertitudinea că actorul și nevasta lui nu vor pleca în concediu atât de devreme, ajunge să ne amintim întrebarea pusă de ea pe când credea că vorbește cu soțul, S-au prelungit filmările, asta e, ca să tragem concluzia, punând lucrurile cap la cap, că Daniel Santa-Clara juca într-un nou film și că, întrucât cariera lui se află în fază ascendentă, după cum indica *Zeița scenei*, timpul ocupat de activitatea profesională îl va depăși cu mult, prin forța lucrurilor, pe cel din vremea când era ceva mai mult decât un figurant, ca la început. Motivele lui Tertuliano Máximo Afonso de amânare a telefonului sunt, prin urmare, așa cum am văzut, convingătoare și substanțiale. Nu-l obligă, însă, nici nu-l condamnă la inactivitate. Ideea lui de a se duce să vadă strada unde locuiește Daniel Santa-Clara, în ciuda contrarietății provocate de acea brutală găleată de apă rece aruncată de bunul-simț, nu fusese lăsată deoparte. Considera chiar că acea observare, ca să spunem așa, prospectivă, era indispensabilă succesului operațiunilor următoare, întrucât era ca un fel de luare a pulsului, ceva asemănător, în războaiele clasice sau demodate, cu trimiterea unei patrule de recunoaștere având misiunea de a evalua forțele inamicului. Din fericire pentru siguranța lui, nu i se șterseseră din memorie providențialele manifestări de sarcasm ale bunului-simț, legate de efectele mai mult decât probabile ale unei apariții cu fața descoperită. Sigur că putea să-și lase barbă și mustăți, să-și pună pe nas niște ochelari fumurii, o șapcă pe cap, dar, excluzând ochelarii și șapca, care se pot pune și scoate oricând, era sigur că ornamentele piloase, barba și mustața, fie că era hotărârea capricioasă a casei de producție, fie că era o schimbare de ultimă oră în scenariu, începeau, chiar în această clipă, să crească pe fața lui Daniel Santa-Clara. Ca urmare, deghizarea, fără îndoială obligatorie, trebuia

să recurgă la falsurile tuturor modalităţilor de mascare vechi şi moderne, neavându-şi rostul, în faţa acestei necesităţi fără replică, temerile pe care le încercase zilele trecute, când îşi imaginase catastrofele care se puteau întâmpla dacă, astfel deghizat, s-ar fi dus la casa de producţie să ceară informaţii despre actorul Daniel Santa-Clara. Ca toată lumea, ştia de existenţa unor stabilimente specializate în vânzarea şi închirierea de costume, podoabe şi tot restul arsenalului indispensabil atât artei simulării scenice, cât şi avatarurilor proteiforme ale meseriei de spion. Ipoteza de a fi confundat cu Daniel Santa-Clara în momentul cumpărării ar trebui luată serios în considerare numai dacă înşişi actorii ar umbla pe acolo ca să cumpere bărbi, mustăţi şi gene false, peruci şi meşe, legături pentru ochi presupuşi orbi, negi şi aluniţe, umpluturi interne pentru dilatarea obrajilor, vată de toate felurile şi pentru ambele sexe, ca să nu mai vorbim de cosmeticele capabile să fabrice variaţii cromatice după bunul plac al fiecăruia. Asta ar mai lipsi. O casă producătoare de filme care se respectă trebuie să aibă în depozitele ei tot ce e necesar, dacă lipseşte ceva, cumpără şi, în caz de dificultăţi bugetare sau pur şi simplu pentru că nu merită, atunci să închirieze, că nu i-or cădea galoanele. Femei cinstite din familia lui se duceau să-şi amaneteze păturile şi plăpumile când începea să se încălzească vremea primăvara şi asta nu înseamnă că viaţa lor trebuie să fi fost mai puţin demnă de respectul societăţii, societatea are obligaţia de a şti ce înseamnă nevoia. Există îndoieli asupra celor scrise adineauri, de la cuvintele Femei cinstite până la cuvântul nevoia, dacă au fost opera efectivă a gândirii lui Tertuliano Máximo Afonso, dar cum ele reprezintă, ca şi cele ce se pot citi printre ele, cel mai sfânt şi pur adevăr, nu era bine să se scape ocazia. Ceea ce trebuie, până la urmă, să ne liniştească, odată lămuriţi paşii care urmează să fie făcuţi, e certitudinea

că Tertuliano Máximo Afonso se va putea deplasa fără nici o teamă la magazinul de articole pentru deghizări și podoabe, să aleagă și să obțină modelul de barbă care se potrivește cel mai bine cu figura lui, respectând, totuși, clauza necondiționată că o bărbuță de tipul cunoscut în general drept cât-să-treacă-păduchele[1], chiar dacă l-ar transforma într-un arbitru al eleganței, va trebui ferm respinsă, fără tocmeală și fără să cedeze tentațiilor unei reduceri de preț, căci desenul de la o ureche la alta și respectiva scurtime a părului, fără a mai vorbi de nuditatea buzei superioare, ar lăsa aproape la lumina crudă a zilei exact trăsăturile pe care vrea să le ascundă. În ordine inversă a motivelor, adică, pentru că ar atrage prea mult atenția curioșilor, va trebui exclusă și orice fel de barbă mare, chiar neaparținând tipului apostolic. Convenabilă ar fi, prin urmare, o barbă plină, destul de deasă, înclinând însă mai mult spre scurtă decât spre lungă. Tertuliano Máximo Afonso va petrece multe ore făcând experiențe în fața oglinzii din baie, lipind și dezlipind pelicula extrem de fină în care sunt implantate firele de păr, adaptând-o cu precizie la perciunii naturali și la contururile maxilarelor, ale urechilor și ale buzelor, acestea în special, pentru că vor trebui să se miște ca să vorbească și chiar, cine știe, ca să mănânce sau și, cine știe, ca să sărute. Când se uită pentru prima oară la noua lui fizionomie, simți un impact interior extrem de puternic, acea palpitație nervoasă intimă și insistentă din plexul solar pe care o cunoaște atât de bine, totuși, șocul n-a fost un rezultat numai al faptului că se vedea acum diferit de cel care era înainte, ci, și asta e mult mai interesant dacă avem în vedere situația neobișnuită în care a trăit în ultima vreme, al unei conștiințe de sine însuși de asemenea diferită, ca și cum, în sfârșit,

1. *Passa-piolho*, în original, expresie care desemnează o barbă scurtă, de la o ureche la alta, trecând pe sub bărbie (n.t.).

s-ar fi întâlnit în cele din urmă cu propria şi autentica sa identitate. Era ca şi cum, pentru că apărea cu o înfăţişare diferită, ar fi devenit şi mai mult el însuşi. Atât de intensă a fost impresia şocului, atât de extremă senzaţia de forţă care a pus stăpânire pe el, atât de exaltată bucuria de neînţeles care l-a invadat, încât o nevoie imperioasă de a păstra imaginea l-a făcut să iasă din casă, luându-şi toate măsurile de precauţie ca să nu fie văzut, şi s-a dus la un atelier fotografic departe de cartierul unde locuia, ca să i se facă o fotografie. Nu voia să se supună iluminării prost studiate şi mecanismelor oarbe ale unui fotomaton, voia o fotografie îngrijită, pe care să-i facă plăcere s-o păstreze şi s-o privească, o imagine despre care să-şi poată spune lui însuşi, Ăsta sunt eu. Plăti o suprataxă de urgenţă şi se aşeză să aştepte. Angajatului care îi sugerase să se plimbe puţin între timp, Mai durează un pic, îi răspunse că nu, că prefera să aştepte acolo şi adăugă, deşi nu era necesar, O fac ca s-o ofer. Din când în când îşi ducea mâna la barbă, ca şi cum ar fi netezit-o, se asigura, prin pipăire, că totul părea să fie la locul lui şi revenea la revistele foto expuse pe o masă. Când a plecat, lua cu el o jumătate de duzină de fotografii de format mediu, pe care se hotărâse deja să le distrugă, ca să nu fie nevoit să se vadă multiplicat, şi respectiva imagine mărită. Intră într-un centru comercial apropiat, acolo căută o toaletă şi, ferit de priviri indiscrete, îşi scoase barba falsă. Dacă cineva văzuse intrând în wc un bărbat bărbos, cu greu ar fi fost în stare să jure că era ăsta, cu faţa rasă, care iese după cinci minute. În general, la un bărbat cu barbă nu se observă neapărat deghizarea, iar plicul acela, eventual denunţător, cu care intrase în mână, acum se află ascuns între sacou şi cămaşă. Tertuliano Máximo Afonso, până în aceste zile un paşnic profesor de istorie de liceu, dovedeşte că e dotat cu suficient talent pentru exercitarea oricăreia dintre aceste două

activități profesionale, ori cea de delincvent deghizat, ori cea de polițist care îl investighează. Să avem răbdare și vom afla care dintre cele două vocații va predomina. Când ajunse acasă, începu prin a arde, în chiuveta din bucătărie, cele șase duplicate mai mici ale fotografiei mărite, lăsă să curgă apa, care luă cenușa cu ea pe scurgere și, după ce contemplă cu plăcere imaginea lui cea nouă și clandestină, o restitui plicului, pe care-l ascunse pe un raft al bibliotecii, în spatele unei *Istorii a revoluției industriale*, pe care nici el însuși n-o citise vreodată.

S-au mai scurs câteva zile, anul școlar a ajuns la sfârșit odată cu ultimul examen și afișarea ultimei liste cu rezultate, colegul de matematică și-a luat la revedere, Plec în concediu, dar după aceea, dacă ai nevoie de ceva, sună-mă, și ai grijă, mare grijă, i-a amintit directorul, Nu uita ce am stabilit, când mă întorc din concediu te sun ca să aflu cum merge lucrarea, dacă te hotărăști să pleci din oraș, ai și dumneata dreptul la odihnă, lasă-mi numărul pe robot. Într-una din aceste zile, Tertuliano Máximo Afonso a invitat-o pe Maria da Paz la cină, în sfârșit, îl mustra conștiința pentru comportamentul incorect pe care-l avusese față de ea, fără măcar delicatețea formală a unui mulțumesc, fără o explicație referitoare la rezultatele scrisorii, chiar dacă ar fi trebuit s-o inventeze. S-au întâlnit în restaurant, ea a întârziat puțin, s-a așezat imediat și s-a scuzat că mama, nimeni n-ar fi spus, privindu-i, că sunt amanți, sau poate se observa că au fost până de curând și că încă nu s-au obișnuit cu noua stare de indiferență unul față de celălalt sau cu însăși aparența de-a fi amanți. Rostiră câteva fraze de circumstanță, Ce mai faci, Cum o mai duci, Mult de lucru, Și eu la fel, iar când Tertuliano Máximo Afonso ezită din nou în privința cursului celui mai convenabil pe care să-l imprime conversației, ea luă inițiativa și atacă subiectul în plin, Ți-a satisfăcut

dorințele scrisoarea, întrebă, ți-a dat toate informațiile de care aveai nevoie, Da, spuse el, pe deplin conștient că răspunsul lui era, în același timp, fals și adevărat, Mie, la vremea respectivă, nu mi-a lăsat această impresie, De ce, Era de așteptat să fie mai voluminoasă, Nu înțeleg, Dacă-mi amintesc bine, datele de care aveai nevoie erau atât de multe și atât de amănunțite, încât nu puteau să încapă pe o singură foaie de hârtie, iar în plic nu era mai mult de atât, Dar tu de unde știi, l-ai deschis, întrebă Tertuliano Máximo Afonso cu o asprime bruscă și știind dinainte ce răspuns avea să primească provocarea lui gratuită. Maria da Paz îl privi drept în ochi și spuse senină, Nu, și ar fi trebuit s-o știi, Te rog să mă scuzi, mi-a ieșit din gură fără să gândesc, spuse el, Pot să te scuz, dacă ții neapărat, dar mă tem că nu pot merge mai departe, Mai departe unde, De exemplu, să uit că m-ai crezut în stare să deschid o scrisoare care-ți era adresată ție, În adâncul tău, știi că nu gândesc asta, În adâncul meu știu că nu știi nimic despre mine, Dacă m-aș fi îndoit de caracterul tău, nu te-aș fi rugat să accepți ca scrisoarea să fie trimisă pe numele tău, Numele meu n-a fost decât o mască, masca numelui tău, masca ta, Ți-am explicat motivele pentru care am considerat mai potrivită procedura pe care am urmat-o, Ai explicat, Iar tu ai fost de acord, Da, am fost de acord, Atunci, Atunci, din acest moment aștept să-mi arăți informațiile pe care spui că le-ai primit, și nu pentru că aș fi interesată de ele, ci doar pentru că mi se pare că e de datoria ta să mi le arăți, Acum tu ești cea care se îndoiește de mine, Da, dar voi înceta să mă îndoiesc dacă-mi spui cum a fost posibil să încapă pe o simplă foaie de hârtie toate acele date pe care le-ai cerut, Nu mi le-au dat pe toate, Ah, nu ți le-au dat pe toate, Exact asta am spus, Atunci o să-mi arăți ce ai. Mâncarea se răcea în farfurii, sosul de la carne se sleia, vinul dormea uitat în pahare, iar în ochii Mariei da Paz erau lacrimi.

Pentru o clipă, Tertuliano Máximo Afonso se gândi că ar fi o ușurare infinită să-i povestească toată tărășenia de la început, acest caz extrem de straniu, de singular, de uimitor și nemaivăzut al omului duplicat, inimaginabilul transformat în realitate, absurdul împăcat cu rațiunea, demonstrația finalizată a faptului că pentru Dumnezeu nimic nu e imposibil și că știința acestui secol e realmente, așa cum a spus celălalt, o proastă. Dacă ar face-o, dacă ar avea această francheță, atunci acțiunile sale anterioare derutante s-ar explica prin ele însele, inclusiv acelea care, pentru Maria da Paz, fuseseră agresive, grosolane sau neleale sau care, într-un cuvânt, au lezat cel mai elementar bun-simț, adică, aproape toate. Atunci buna înțelegere ar reveni, greșelile și lacunele ar fi iertate fără condiții și fără rezerve, Maria da Paz l-ar ruga Nu continua cu nebunia asta, că poate să iasă rău, iar el ar răspunde Parcă ai fi mama, și ea ar întreba I-ai povestit, iar el ar spune I-am dat doar de înțeles că aveam anumite probleme și ea ar conchide Acuma, că te-ai descărcat față de mine, o să le rezolvăm împreună. Mesele ocupate sunt puține, lor li s-a indicat o masă într-un colț și nimeni nu le dă vreo atenție specială, situații ca aceasta, de perechi care vin să-și frământe conflictele sentimentale sau casnice între preparatul de pește și cel de carne sau, și mai rău, ca să aibă mai mult timp pentru a le rezolva, între aperitiv și achitarea notei de plată, fac parte integrantă din cotidianul istoric al industriei hoteliere, specialitatea restaurant sau han. Gândul bine intenționat al lui Tertuliano Máximo Afonso, cum s-a ivit, așa s-a dus, ospătarul veni să întrebe dacă terminaseră și luă farfuriile, ochii Mariei da Paz sunt aproape uscați, s-a spus de o mie de ori că e inutil să plângi după laptele vărsat, mai rău a pățit-o, în acest caz, oala care-l conținea, asta s-a făcut țăndări pe podea. Chelnerul aduse cafeaua și nota de plată pe care o ceruse Tertuliano Máximo Afonso, după

câteva minute se aflau în mașină. Te duc acasă, spusese el, Da, te rog, răspunsese ea. Și până să ajungă pe strada unde locuia Maria da Paz n-au mai scos nici un cuvânt. Înainte de a parca în dreptul ușii în fața căreia trebuia să coboare ea, Tertuliano Máximo Afonso trase mașina lângă trotuar și opri motorul. Surprinsă de gestul neașteptat, ea îi aruncă o privire, dar rămase tăcută. Fără să-și întoarcă fața, fără s-o privească, pe un ton hotărât, dar încordat, el spuse, Tot ce ai auzit din gura mea în ultimele săptămâni, inclusiv discuția pe care am avut-o acum în restaurant, a fost minciună, dar nu-ți pierde timpul întrebându-mă care e adevărul pentru că nu-ți voi putea răspunde, Prin urmare, ceea ce voiai, de fapt, de la casa de producție nu erau lămuriri statistice, Exact, Presupun că ar fi inutil din partea mea să aștept să-mi spui ce te interesa cu adevărat, Așa e, Trebuie să aibă legătură cu casetele pe care le ai acasă, presupun, Mulțumește-te cu ce ți-am spus și lasă-te de întrebări și presupuneri, Întrebări, pot să promit că n-o să pun, dar sunt liberă să fac presupunerile pe care le vreau, chiar dacă ți se vor părea prostești, Curios e că n-ai fost surprinsă, Surprinsă de ce, Știi la ce mă refer, nu mă obliga să repet, Mai devreme sau mai târziu trebuia să-mi spui, ceea ce nu mă așteptam, era s-o faci azi, Și de ce trebuia să-ți spun, Pentru că ești mai onest decât crezi, În orice caz, nu destul ca să-ți spun adevărul, Nu cred că motivul este lipsa de onestitate, ceea ce-ți pecetluiește gura e altceva, Ce, O îndoială, o angoasă, o teamă, Ce te face să gândești așa, Am citit-o pe chipul tău, am perceput-o în vorbele tale, Ți-am spus că mințeau, Ele, da, dar nu felul în care sunau, E vremea să folosesc fraza politicienilor, nici nu confirm, nici nu dezmint, Ăsta e unul din acele trucuri de retorică de proastă calitate care nu înșală pe nimeni, De ce, Pentru că oricine vede imediat că fraza înclină mai mult spre partea confirmării decât spre partea dezmințirii, Niciodată

nu mi-am dat seama de asta, Nici eu, mi-a venit chiar acum, şi datorită ţie, N-am confirmat nici teama, nici angoasa, nici îndoiala, Da, dar nu le-ai dezminţit, Nu e momentul să ne distrăm jucându-ne cu vorbe, Mai bine asta, decât cu lacrimi în ochi la masa unui restaurant, Scuză-mă, De data asta n-am nimic de scuzat, ştiu deja jumătate din ceea ce era de ştiut, nu mă pot plânge, N-am mărturisit decât că era minciună ce ţi-am spus, Asta e jumătatea pe care o ştiu deja, de acum încolo sper să dorm mai bine, Poate că ţi-ai pierde somnul dacă ai şti şi cealaltă jumătate, Nu mă speria, te rog, Nici nu există vreun motiv pentru asta, linişteşte-te, nu e vorba de moarte de om, Nu mă speria, Potoleşte-te, cum obişnuieşte să spună mama, totul se rezolvă până la urmă, Promite-mi că o să ai grijă, Promit, Mare grijă, Da, Şi că, dacă în toate aceste secrete pe care nu pot să mi le imaginez, găseşti ceva ce mi-ai putea spune, îmi vei spune, chiar dacă ţie ţi se pare nesemnificativ, Promit, dar în cazul ăsta ori e totul ori nu e nimic, Chiar şi aşa, o să aştept. Maria da Paz se aplecă, îi dădu un sărut rapid pe obraz şi făcu mişcarea ca pentru a coborî. El îi puse mâna pe braţ şi o reţinu, Stai, mergem la mine acasă. Ea se desprinse încetişor şi spuse, Astăzi nu, n-ai putea să-mi dai mult decât mi-ai dat, Doar dacă ţi-aş povesti ce mai lipseşte, Nici măcar asta, imaginează-ţi. Deschise portiera, întoarse capul ca să-şi ia rămas-bun cu un zâmbet şi coborî. Tertuliano Máximo Afonso porni motorul, aşteptă până când intră ea în clădire şi apoi, cu un gest obosit, puse maşina în mişcare şi se duse acasă, acolo unde, răbdătoare şi sigură de puterea ei, îl aştepta singurătatea.

A doua zi, pe la mijlocul dimineţii, plecă într-o primă recunoaştere pe teritoriul necunoscut în care locuia Daniel Santa-Clara împreună cu soţia. Purta barba falsă, potrivită cu meticulozitate pe faţă, o şapcă ce avea ca scop să arunce o umbră protectoare asupra ochilor, pe care,

în ultimul moment, se hotărî să nu-i ascundă în spatele unor ochelari fumurii pentru că îi dădeau, împreună cu restul deghizării, un aer de individ certat cu legea, capabil să trezească toate bănuielile celor din vecinătate şi să fie motivul unei urmăriri poliţiste în toată regula, cu previzibilele consecinţe de arestare, identificare şi oprobriu public. Nu se ducea cu speranţa de a culege rezultate deosebit de relevante în această incursiune, cel mult avea să prindă ceva din aspectul exterior al lucrurilor, o recunoaştere topografică a locurilor, strada, clădirea şi cam atât. Ar fi culmea întâmplării să asiste la intrarea lui Daniel Santa-Clara în casă, având încă resturi de machiaj pe faţă şi aspectul şovăitor, perplex, al celui care întârzie prea mult în pielea personajului pe care l-a interpretat cu o oră mai înainte. Viaţa reală ni s-a părut întotdeauna mai zgârcită în coincidenţe decât romanul şi celelalte specii literare de ficţiune, afară de cazul în care admitem că principiul coincidenţei este singurul şi adevăratul diriguitor al lumii şi, în cazul acesta, cele trăite ar trebui să valoreze tot atât cât cele scrise şi viceversa. În timpul jumătăţii de oră cât a stat pe acolo Tertuliano Máximo Afonso, oprindu-se să se uite la vitrine şi să cumpere un ziar, citind apoi ştirile pe terasa unei cafenele chiar lângă clădire, Daniel Santa-Clara nu s-a văzut intrând şi nici ieşind. Poate că se odihneşte în tihna căminului cu nevasta şi cu copiii, în caz că îi are, poate, la fel ca zilele trecute, e ocupat cu filmările, poate că nu e nimeni acum în apartament, copiii, pentru că s-au dus să-şi petreacă vacanţa la bunici, mama, pentru că, la fel ca atâtea altele, lucrează în afara casei, fie pentru că a vrut să-şi păstreze un statut de reală sau presupusă independenţă personală, fie pentru că economia casnică nu se poate dispensa de contribuţia ei materială, în realitate, câştigul unui actor secundar, oricât s-ar strădui acesta să alerge de la un rolişor la altul, oricâtă bunăvoinţă de a-l utiliza ar avea casa de

producție cu care are contract, întotdeauna aceste câștiguri vor fi subordonate rigidității criteriilor cererii și ofertei, care nu vor fi niciodată determinate de necesitățile obiective ale individului, ci numai de presupusele sau adevăratele talente și priceperi, cele cărora li se face favoarea de a-i fi recunoscute sau cele care, cu intenții ascunse și aproape întotdeauna negative, îi sunt conferite, fără ca vreodată să le treacă prin minte că și alte talente și alte priceperi, mai puțin vizibile, ar merita puse la încercare. Cu alte cuvinte, Daniel Santa-Clara poate că va ajunge un mare artist dacă norocul îl va alege spre a fi privit cu ochi care văd de un producător sagace și iubitor de risc, din aceia care, dacă uneori le vine să distrugă stele de primă mărime, nu rareori, într-un mod magnific, îndreaptă reflectorul asupra celor de a doua și de a treia. Răbdarea a fost întotdeauna cea mai bună soluție pentru toate, de când e lumea lume, Daniel Santa-Clara e un bărbat încă tânăr, cu un chip simpatic, are o figură plăcută și calități inegalabile de interpret, n-ar fi drept să-și petreacă restul vieții jucând roluri de recepționer de hotel sau alte ocupații asemănătoare. Nu demult l-am văzut făcând pe impresarul teatral în *Zeița scenei*, în sfârșit, menționat corespunzător pe genericul inițial, și asta poate fi un indiciu că au început să-l observe. Acolo unde s-o afla, viitorul, chiar dacă nu e nici o noutate s-o spunem, așteaptă. Cel pentru care nu era bine să mai aștepte, sub pedeapsa de a lăsa înregistrată în memoria fotografică a ospătarilor de cafenele neliniștitoarea impresie întunecată a aspectului său general, mai trebuia menționat că a venit într-un costum de culoare închisă, iar acum, că, din pricina luminii intense a soarelui, a fost nevoit să recurgă la protecția ochelarilor, era Tertuliano Máximo Afonso. Lăsă banii pe masă ca să nu fie nevoit să cheme chelnerul și se îndreptă iute spre o cabină telefonică de pe celălalt trotuar. Scoase din buzunarul de sus al sacoului

o hârtie cu numărul de telefon al lui Daniel Santa-Clara și-l formă. Nu voia să vorbească, voia doar să vadă dacă răspundea cineva, și cine. De data asta nu veni o femeie alergând din celălalt capăt al casei, nu se auzi un copil spunând Mămica nu e acasă, și nici nu se auzi o voce identică cu cea a lui Tertuliano Máximo Afonso întrebând Cine e. Ea trebuie să fie la serviciu, își zise, iar el e, cu siguranță, la filmări, făcând pe agentul de circulație sau pe antreprenorul de lucrări publice. Ieși din cabină și se uită la ceas. Se apropia ora prânzului, Nici unul dintre ei nu va veni acasă, spuse, și în momentul acela trecu o femeie, nu reuși să-i vadă figura, traversa deja strada îndreptându-se spre cafenea, lăsa impresia cuiva care voia să se așeze pe terasă, dar n-a fost așa, merse mai departe, mai făcu câțiva pași și intră în clădirea unde locuiește Daniel Santa-Clara. Tertuliano Máximo Afonso făcu un gest de contrarietate nestăpânită, Ea era, cu siguranță, murmură, cel mai mare defect al acestui om, cel puțin de când îl cunoaștem, a fost excesul de imaginație, efectiv nimeni n-ar zice că e vorba de un profesor de istorie pe care ar trebui să-l intereseze doar faptele, numai pentru că a văzut-o din spate pe femeia care tocmai a trecut adineauri, iată-l acum imaginând identități, pe deasupra, cea a unei persoane pe care n-o cunoaște, pe care n-a văzut-o niciodată până acum, nici din spate, nici din față. Trebuie, totuși, să fim drepți cu Tertuliano Máximo Afonso, pentru că, în ciuda tendinței sale spre devieri în planul imaginației, încă reușește, în momente hotărâtoare, să suprapună răceala unei atitudini calculate, care l-ar face să pălească de invidie profesională și pe cel mai tăbăcit speculant de bursă. Există, efectiv, o modalitate simplă, chiar elementară de afla, însă, ca în orice lucru, e nevoie să fi avut ideea, dacă destinația femeii care a intrat în clădire era casa lui Daniel Santa-Clara, ar ajunge să aștepte câteva minute, timpul necesar ca liftul să urce la etajul al cincilea,

unde locuieşte António Claro, să deschidă uşa şi să intre, încă două minute ca să lase portmoneul pe canapea şi să se facă comodă, n-ar fi corect s-o obligăm să alerge, ca zilele trecute, când lucrul acesta se observa clar în respiraţia ei. Telefonul sună şi sună şi iar sună, dar nu răspunse nimeni. Până la urmă, nu era ea, spuse Tertuliano Máximo Afonso în timp ce închidea. Nu mai are nimic de făcut pe aici, ultima lui acţiune preliminară de apropiere e terminată, multe dintre cele anterioare fuseseră absolut indispensabile pentru succesul operaţiunii, cu altele n-ar fi meritat să-şi piardă timpul, dar acestea, cel puţin, serviseră la amăgirea îndoielilor, angoaselor, temerilor, ca să dea impresia că a bate pasul pe loc era acelaşi lucru cu a avansa şi că, dacă dăduse înapoi, fusese pentru a se gândi mai bine. Lăsase maşina pe o stradă din apropiere şi se îndrepta spre ea, treaba lui de spion se terminase, aşa credeam noi, dar Tertuliano Máximo Afonso nu se poate împiedica să nu se uite cu o intensă ardoare la toate femeile pe lângă care trece, oare ce-or crede ele, deşi nu chiar la toate, ies din sfera de interes cele prea bătrâne sau prea tinere ca să fie căsătorite cu un bărbat de treizeci şi opt de ani, Căci asta e vârsta pe care o am şi, prin urmare, trebuie să fie şi vârsta lui, în punctul acesta, ca să spunem aşa, gândurile lui Tertuliano Máximo Afonso se bifurcară, unele ca să pună în discuţie ideea discriminatoare care decurge din aluzia lui la diferenţele de vârstă în căsătorie sau uniuni similare, profilând astfel prejudecăţile de consens social în cadrul cărora au fost generate conceptele fluctuante, dar înrădăcinate, de potrivit şi nepotrivit, iar restul, la gânduri ne referim, ca să polemizeze posibilitatea confirmată ulterior, adică, având în vedere că fiecare dintre ei era portretul cât se poate de viu al celuilalt, aşa cum au demonstrat dovezile videografice la timpul potrivit, posibilitatea ca profesorul de istorie şi actorul să aibă exact aceeaşi vârstă în ani. În ce

privește primul grup de reflecții, Tertuliano Máximo Afonso n-a mai avut altă soluție decât să recunoască faptul că fiecare ființă umană, cu excepția unor impedimente morale private și imposibil de depășit, are dreptul să se unească cu cine dorește, unde dorește și cum dorește, cu condiția ca și cealaltă parte interesată să vrea același lucru. În privința celui de-al doilea grup, acesta a servit la reînvierea bruscă, în mintea lui Tertuliano Máximo Afonso, acum cu motive mai puternice, a neliniștitoarei chestiuni de a se ști cine e duplicatul cui, lăsând la o parte, fiind neverosimilă, ipoteza că amândoi s-ar fi născut, nu numai în aceeași zi, ci și la aceeași oră, în același minut și în aceeași fracțiune de secundă, întrucât asta ar implica faptul că, în afară că au văzut lumina zilei exact în aceeași clipă, exact în aceeași clipă au aflat ce e plânsul. Coincidențe, da, sigur, dar cu condiția solemnă de a respecta un minim de verosimil cerut de bunul-simț. Pe Tertuliano Máximo Afonso îl neliniștește acum posibilitatea de a fi el cel mai tânăr dintre ei doi, posibilitatea ca originalul să fie celălalt, caz în care el n-ar fi decât o simplă repetiție, chiar dinainte lipsită de valoare. Evident, puterile sale divinatorii nule nu-i permit să distingă prin negura timpului dacă asta va avea vreo influență într-un viitor pe care avem toate motivele să-l calificăm drept impenetrabil, dar faptul că el a fost descoperitorul minunii supranaturale pe care-o cunoaștem a făcut să se nască în mintea lui, fără să-și dea seama de asta, un fel de conștiință a primogeniturii care, în momentul acesta, se revoltă împotriva amenințării, ca și cum un frate bastard ambițios ar veni să-i uzurpe tronul. Absorbit în aceste gânduri serioase, măcinat de aceste neliniști insidioase, Tertuliano Máximo Afonso intră, având încă barba pusă, pe strada unde locuiește și unde îl cunoaște toată lumea, riscând ca cineva să înceapă să strige deodată că s-a furat mașina domnului profesor și vreun vecin hotărât să-i taie calea cu propriul

său automobil. Solidaritatea, însă, a pierdut multe dintre vechile ei virtuți, în cazul acesta, e corect să spunem că, din fericire, Tertuliano Máximo Afonso și-a continuat drumul fără impedimente, fără să dea cineva vreun semn că l-ar fi recunoscut, pe el sau mașina pe care o conducea, lăsă în urmă cartierul și împrejurimile lui și, cum nevoia îl transformase într-o persoană care frecventa cu asiduitate centrele comerciale, intră în primul care-i apăru în cale. După zece minute era din nou afară, perfect ras, cu excepția firelor din propria sa barbă care crescuseră extrem de puțin de când se răsese de dimineață. Când ajunse acasă, văzu un apel al Mariei da Paz pe robotul telefonic, nimic important, doar ca să știe ce mai făcea. Bine, murmură el, chiar foarte bine. Își promise lui însuși că avea să-i vorbească mai pe seară, dar mai mult ca sigur că n-o s-o facă, dacă se va hotărî să parcurgă și pasul rămas, acela care nu mai poate întârzia nici o pagină, de a-l suna pe Daniel Santa-Clara.

Aș putea vorbi cu domnul Daniel Santa-Clara, întrebă Tertuliano Máximo Afonso când răspunse soția lui, Presupun că e aceeași persoană care a sunat aici zilele trecute, vă recunosc după voce, spuse ea, Da, eu sunt, Numele, vă rog, Nu cred că are rost, soțul dumneavoastră nu mă cunoaște, Nici dumneavoastră nu-l cunoașteți pe el și, cu toate astea, știți cum se numește, E normal, el e actor, prin urmare, o figură publică, Toți suntem mai mult sau mai puțin figuri publice, numărul de spectatori diferă, Numele meu este Máximo Afonso, Un moment, Receptorul a fost lăsat pe masă, apoi ridicat din nou, glasul celor doi avea să se repete așa cum o oglindă se repetă în fața altei oglinzi, Sunt António Claro, ce doriți, Mă numesc Tertuliano Máximo Afonso, sunt profesor de istorie în învățământul liceal, Ați spus soției mele că vă numiți Máximo Afonso, Ca să scurtez, numele complet e acesta, Foarte bine, ce doriți, Ați observat, desigur, că vocile noastre sunt identice, Da, Perfect identice, Așa se pare, Am avut mai multe ocazii să verific, Cum, Am văzut câteva dintre filmele în care ați jucat în ultimii ani, primul a fost o comedie mai veche cu titlul *Perseverența e mama succesului*, ultimul a fost *Zeița scenei*, socotesc că trebuie să fi văzut, cu totul, vreo opt sau zece, Mărturisesc că mă simt puțin flatat, nu-mi închipuiam că genul de filme în care am fost nevoit să joc timp de câțiva ani, neavând altă soluție, putea să intereseze atât de mult un profesor de istorie, trebuie să spun, totusi, că rolurile pe care le

interpretez acum sunt foarte diferite, Am un motiv foarte bun pentru care le-am văzut și exact despre asta aș vrea să vă vorbesc personal, De ce, personal, Nu ne asemănăm numai la voce, Ce vreți să spuneți, Oricine ne-ar vedea împreună, ar fi în stare să jure cu mâna pe inimă, pe propria sa viață, că suntem gemeni, Gemeni, Mai mult decât gemeni, identici, Identici, cum, Identici, pur și simplu identici, Dragă domnule, eu nu vă cunosc, nici măcar nu pot fi sigur că ăsta e, cu adevărat, numele dumneavoastră și că profesia dumneavoastră e cea de istoric, Nu sunt istoric, sunt doar profesor de istorie, în ce privește numele, n-am avut niciodată altul, în învățământ nu folosim pseudonime, bine sau prost, predăm cu fața descoperită, Aceste considerații n-au nici o legătură, să încheiem aici conversația noastră, am treabă, Prin urmare, nu aveți încredere în mine, Nu cred în imposibil, Aveți două alunițe pe antebrațul drept, una lângă alta, dispuse longitudinal, Am, Și eu, Asta nu dovedește nimic, Aveți o cicatrice sub rotula stângă, Da, Și eu, Și de unde știți toate astea dacă nu ne-am întâlnit niciodată, Pentru mine a fost ușor, v-am văzut într-o scenă pe plajă, nu-mi amintesc acum în ce film, era un prim-plan, Și cum voi putea să știu că aveți aceleași alunițe ca și mine și aceeași cicatrice, Depinde numai de dumneavoastră să aflați, Imposibilitatea unei coincidențe e infinită, Și posibilitatea, la fel, sigur că alunițele noastre puteau fi din naștere sau puteau să apară după aceea, în timp, dar o cicatrice e întotdeauna consecința unui accident care a afectat o parte a corpului, amândoi am avut acest accident și, cu toată probabilitatea, în același moment, Admițând că există o astfel de asemănare absolută, observați că o admit doar ca ipoteză, nu văd nici un motiv pentru ca noi să ne întâlnim, nici nu înțeleg de ce m-ați sunat, Din curiozitate, nimic mai mult decât curiozitate, nu se întâlnesc în fiecare zi două persoane identice, Am trăit toată viața fără s-o știu și

n-am simțit lipsa, Dar începând de acum o știți, O să mă fac că nu știu, O să vi se întâmple la fel ca și mie, de fiecare dată când o să vă uitați în oglindă n-o să aveți niciodată certitudinea că ceea ce vedeți e imaginea dumneavoastră virtuală sau imaginea mea reală, Încep să cred că vorbesc cu un nebun, Amintiți-vă de cicatrice, dacă eu aș fi nebun, mai mult ca sigur că suntem amândoi, O să chem poliția, Mă îndoiesc că acest caz ar putea interesa autoritățile polițienești, m-am limitat la a da două telefoane, întrebând de actorul Daniel Santa-Clara, pe care nici nu l-am amenințat, nici nu l-am insultat, nici nu l-am prejudiciat în vreun fel, întreb unde e infracțiunea comisă de mine, Ne-ați deranjat, pe mine și pe soția mea, prin urmare să terminăm cu asta, închid, Sunteți sigur că nu vreți să vă întâlniți cu mine, nu simțiți nici un pic de curiozitate, Nu simt curiozitate și nici nu vreau să mă întâlnesc cu dumneata, E ultimul cuvânt, Primul și ultimul, Dacă-i așa, trebuie să vă cer scuze, nu aveam intenții rele, Promiteți-mi că nu mai sunați, Promit, Avem dreptul la liniștea noastră, la intimitatea căminului, Așa este, Mă bucur că sunteți de acord, După toate acestea, permiteți-mi s-o spun, mă întreb un singur lucru, Care, Dacă, fiind identici, vom muri în același moment, În fiecare zi mor, în același moment, oameni care nu sunt identici, nici nu locuiesc în același oraș, În aceste cazuri e vorba doar de coincidențe, de simple și banale coincidențe, Discuția asta a ajuns la capăt, nu mai avem nimic de spus, acum sper să aveți decența să vă țineți cuvântul, Am promis că n-o să mai sun la dumneavoastră și așa voi face, Foarte bine, Vă rog, încă o dată, să mă scuzați, V-am scuzat, Noapte bună, Noapte bună. Stranie seninătatea lui Tertuliano Máximo Afonso când firesc, logic, omenesc ar fi fost, în această ordine a gesturilor, să trântească receptorul în furcă, să dea cu pumnul în masă ca să-și descătușeze enervarea justificată și apoi să exclame cu amărăciune

Atâta muncă pentru nimic. Săptămână după săptămână trasând strategii, dezvoltând tactici, calculând fiecare nou pas, cântărind efectele pasului anterior, manevrând velele ca să profite de briza favorabilă, indiferent de unde bătea și toate astea ca să ajungă, în cele din urmă, să ceară scuze cu umilință și să promită, ca un copil prins la borcanul cu dulceață, că nu mai face. Contrar oricăror așteptări raționale, însă, Tertuliano Máximo Afonso e satisfăcut. În primul rând, întrucât consideră că, pe toată durata dialogului, a fost la înălțimea cerută de situație, fără să se intimideze vreo clipă, argumentând, acum e cazul s-o spunem, de la egal la egal și chiar, de câteva ori, preluând, cu eleganță, ofensiva. În al doilea rând, întrucât consideră că e, pur și simplu, de neconceput ca lucrurile să rămână aici, raționament, fără nici o îndoială, cât se poate de subiectiv, dar invalidat de experiența atâtor și atâtor acțiuni care, în ciuda forței curiozității, care trebuia să le pună prompt în mișcare, s-au lăsat amânate, într-atât, încât, în unele cazuri, păreau uitate pentru totdeauna. Chiar în ipoteza că efectul imediat al revelației nu va fi atât de tulburător pentru Daniel Santa-Clara cum fusese pentru Tertuliano Máximo Afonso, e imposibil ca António Claro, într-o zi, să nu facă un pas, frontal sau disimulat, ca să compare cele două figuri și cele două cicatrici. Efectiv, nu știu ce să fac, îi spuse el soției, după ce a completat partea lui de conversație cu partea interlocutorului, pe care ea n-o putuse auzi, tipul ăsta vorbește cu o asemenea siguranță, că îți trezește dorința de a afla dacă povestea lui chiar e adevărată, Dacă aș fi în locul tău, aș șterge din minte chestiunea asta, aș spune de o sută de ori pe zi că nu pot exista în lume doi oameni identici, până m-aș convinge și aș uita, Și n-ai face nici o încercare de a comunica cu el, Cred că nu, De ce, Nu știu, presupun că de teamă, Evident, situația nu e una obișnuită, dar nu văd vreun motiv pentru așa ceva, Zilele trecute

aproape m-a luat cu amețeală când mi-am dat seama că nu erai tu cel care vorbea la telefon, Îmi dau seama, a-l auzi pe el e ca și cum m-ai auzi pe mine, Ceea ce am gândit, nu, n-a fost gândit, a fost mai degrabă ceva simțit, ca un val de panică ce mă apăsa, îmi încrețea pielea, am simțit că, dacă vocea era identică, era și restul, Nu trebuie să fie neapărat așa, coincidența poate că nu e totală, El spune că da, Ar trebui s-o dovedim, Și cum s-o facem, îl chemăm aici, te dezbraci și tu, se dezbracă și el pentru ca eu, numită judecătoare de amândoi, să pronunț sentința sau să n-o pot pronunța pentru că identitatea e absolută, și dacă eu mă retrag și revin imediat după aceea n-o să mai știu care-i unul și care-i celălalt, iar dacă unul dintre voi doi iese și pleacă de aici, cu care am rămas după aceea, spune-mi, am rămas cu tine, am rămas cu el, Ne-ai distinge după haine, Da, dacă nu le schimbați, Calmează-te, discutăm doar, nu se va întâmpla nimic din toate astea, Imaginează-ți, să decizi după ceea ce e pe afară și nu după ceea ce e înăuntru, Liniștește-te, Și acum mă întreb ce-o fi vrut el să spună când a aruncat chestia aia cu, datorită faptului că sunteți identici, veți muri în același moment, N-a afirmat, s-a întrebat doar, a făcut o presupunere, ca și cum s-ar fi întrebat pe el însuși, În orice caz, nu înțeleg de ce a considerat necesar s-o spună, dacă nu avea nici o legătură, Poate ca să mă impresioneze, Cine e omul ăsta, ce-o vrea de la noi, Știu tot atât cât știi și tu, nimic, nici cine e, nici ce vrea, A spus că e profesor de istorie, O fi adevărat, n-o fi inventat, cel puțin mi s-a părut a fi o persoană cultă, în ce privește faptul că ne-a sunat, cred că s-ar fi întâmplat același lucru dacă, în locul lui, aș fi descoperit eu asemănarea, Și cum o să ne simțim noi de-acum încolo, cu acest soi de fantomă umblând prin casă, o să am impresia că-l văd pe el de câte ori mă uit la tine, Suntem încă sub efectul șocului, al surprizei, mâine totul o să ni se

pară simplu, o curiozitate ca atâtea altele, n-o fi o pisică cu două capete, nici un viţel cu un picior în plus, doar o pereche de siamezi care s-au născut despărţiţi, Adineauri am vorbit de teamă, de panică, dar acum îmi dau seama că e altceva ceea ce simt, Ce, Nu ştiu să explic, poate o presimţire, Rea sau bună, E doar o presimţire, ca o uşă închisă în spatele altei uşi închise, Tremuri, Se pare că da. Helena, acesta e numele ei şi încă nu-l ştiam, îi întoarse absentă îmbrăţişarea soţului, apoi se ghemui în colţul canapelei pe care se aşezase şi închise ochii. António Claro încercă să-i distragă atenţia, s-o însufleţească cu o glumă, Dacă într-o zi o să ajung un actor de primă mărime, acest Tertuliano va putea să-mi servească de dublură, îl pun pe el să facă scenele periculoase şi plictisitoare, iar eu rămân acasă, nimeni nu şi-ar da seama de înlocuire. Ea deschise ochii, zâmbi anemic şi răspunse, Un profesor de istorie făcând pe dublura ar fi ceva care ar merita văzut, diferenţa e că dublurile în cinema vin doar când sunt chemate, iar asta a dat buzna în casa noastră, Nu te mai gândi la asta, citeşte o carte, uită-te la televizor, distrează-te, N-am chef să citesc şi cu atât mai puţin să mă uit la televizor, mă duc să mă culc. O oră mai târziu, când António Claro se duse şi el la culcare, Helena părea că doarme. Se prefăcu că o crede şi stinse lumina, ştiind dinainte că va dura ceva vreme până să adoarmă. Îşi amintea dialogul neliniştitor pe care-l purtase cu intrusul, căuta intenţii ascunse în frazele pe care le auzise, până ce cuvintele, în sfârşit, la fel de obosite ca şi el, au început să devină neutre, şi-au pierdut semnificaţia, ca şi cum n-ar mai fi avut nimic de-a face cu lumea mentală a celui care, în tăcere şi disperat, continua să le pronunţe, Infinitele posibilităţi ale unei coincidenţe, Mor împreună cei care sunt identici, spusese el şi, de asemenea, Imaginea virtuală a celui care se priveşte în oglindă, Imaginea reală a celui care-l priveşte din oglindă, apoi conversaţia cu

soția, presimțirile ei, teama, târziu în noapte, luă hotărârea, în sinea lui, că chestiunea trebuia rezolvată, bine sau rău, oricum o fi, însă cât mai rapid, O să vorbesc cu el. Hotărârea îi păcăli mintea, îi amăgi tensiunile din corp, iar somnul, găsind calea liberă, înaintă încetișor și el adormi. Obosită de efortul unei imobilități împotriva căreia îi protestau toți nervii, Helena adormise în cele din urmă, timp de două ore reuși să se odihnească alături de soțul ei, António Claro, ca și cum nici un bărbat nu venise să se interpună între ei doi și, probabil, ar fi continuat astfel până în zori, dacă propriul ei vis n-ar fi trezit-o brusc. Deschise ochii în camera cufundată într-o penumbră care era aproape întuneric, auzi respirația lentă și rară a soțului ei și, deodată, își dădu seama de încă o respirație care există în casă, cineva care intrase, care se mișca afară, poate în sufragerie, poate în bucătărie, acum în spatele acestei uși care dă în hol, peste tot, chiar aici. Înfiorată de frică, Helena întinse brațul ca să-și trezească soțul, dar, în ultima clipă, rațiunea a făcut-o să se oprească. Nu e nimeni, se gândi, nu e posibil să fie cineva acolo, afară, e imaginația mea, uneori se întâmplă să iasă visele din creierul care le visa, atunci le numim viziuni, fantasmagorii, premoniții, avertismente, comunicări din lumea de dincolo, cine respiră și umblă prin casă, cine s-a așezat mai adineauri pe fotoliul meu, cine e ascuns după perdea, nu e bărbatul acela, e fantezia pe care-o am în cap, figura asta care înaintează drept spre mine, care mă atinge cu mâini identice cu cele ale ăstuilalt bărbat, adormit lângă mine, care mă privește cu aceiași ochi, care m-ar săruta cu aceleași buze, care mi-ar spune, cu același glas, vorbele de fiecare zi, și pe celelalte, pe cele apropiate, intime, pe cele ale sufletului și pe cele ale cărnii, e o fantezie, doar o fantezie nebunească, un coșmar nocturn născut din teamă și angoasă, mâine toate lucrurile se vor întoarce la locul lor, nu va trebui

să cânte un cocoș ca să alunge visele rele, va fi destul să sune ceasul, toată lumea știe că nici un om nu poate fi exact la fel cu altul într-o lume în care se fabrică mașini de trezit. Concluzia era deplasată, leza bunul-simț, simplul respect pentru logică, dar femeii acesteia, care toată noaptea rătăcise printre nebulozitățile unor gânduri întunecate, alcătuite din zdrențe mișcătoare de ceață care-și schimbau forma și direcția în fiecare clipă, i se păru de-a dreptul fără replică și irefutabilă. Până și raționamentelor absurde ar trebui să le fim recunoscători dacă sunt din acelea care, în mijlocul nopții amare, ne restituie un strop de seninătate, chiar dacă ea este la fel de frauduloasă ca aceasta, și ne dau cheia cu care, în cele din urmă vom descuia, șovăielnici, ușa somnului. Helena deschise ochii înainte de ora la care trebuia să sune deșteptătorul, îl opri, ca să nu se trezească soțul ei și, culcată pe spate, cu ochii pironiți în tavan, lăsă ca ideile confuze să se ordoneze încet-încet și s-o ia pe calea unei reuniri într-o gândire rațională, coerentă, eliberată de temeri inexplicabile și de fantezii cu explicații prea facile. Cu greu putea crede că dintre toate fantasmele, cele adevărate, cele mitologice, acelea care vărsau flăcări și aveau cap de leu, coadă de dragon și corp de capră, pentru că și capra putea să fie o figură sub care se arătau monștrii flacizi ai insomniei, cu greu putea crede că a chinuit-o, ca o ispită nepotrivită, ca să nu spunem indecentă, imaginea celuilalt bărbat, pe care n-avea nevoie să-l dezbrace ca să știe cum arăta din punct de vedere fizic, din cap până-n picioare, în întregime, lângă ea doarme unul identic. Nu și-a reproșat, pentru că acele idei, în realitate, nu-i aparțineau, fuseseră fructul eronat al unei imaginații care, scuturată de o emoție violentă și ieșită din comun, sărise de pe șine, important este că e lucidă și prezentă în acest moment, stăpână pe gândurile ei și pe ceea ce vrea, halucinațiile nopții, fie ele ale cărnii, fie ale minții, s-au risipit în

văzduh odată cu primele raze de lumină ale dimineții, cele care pun din nou ordine în lume și o repun pe orbita ei dintotdeauna, rescriind, de fiecare dată, cărțile legii. E timpul să se scoale, sediul firmei de turism la care lucrează se află în celălalt capăt al orașului, ar fi minunat, în fiecare dimineață se gândește la asta pe drum, dacă ar reuși să fie transferată la una dintre agențiile centrale, iar blestematul de trafic, la ora asta de vârf, justifică din plin denumirea de infernal, pe care cineva, într-un fericit moment de inspirație, i-a dat-o, nu se știe când și nici în ce țară. Soțul va mai rămâne culcat încă vreo oră sau două, azi nu are filmări care să-i reclame prezența, iar cele actuale, din câte se pare, sunt pe sfârșite. Helena alunecă afară din pat cu o ușurință care, fiind naturală prin ea însăși, s-a și perfecționat în cei zece ani de când trăiește ca soție atentă și devotată, apoi se mișcă fără zgomot prin cameră, își luă halatul și-l îmbrăcă, după care ieși pe hol. Pe aici umblase vizitatorul nocturn, lângă crăpătura acestei uși respirase înainte de a intra ca să se ascundă în spatele perdelei, nu, nu avem de ce să ne temem, nu e vorba de un al doilea atac vicios al imaginației Helenei, e ea însăși ironizându-și ispitele, o nimica toată, până la urmă, acum că le poate compara cu lumina rozalie care intră prin fereastra aceea, cea a livingului în care cu o seară în urmă s-a simțit la fel de speriată precum fetița din poveste părăsită în codru. Iată fotoliul pe care s-a așezat vizitatorul, și n-a făcut-o din întâmplare, dintre toate locurile în care s-ar fi putut odihni, dacă asta voia, l-a ales pe ăsta, fotoliul Helenei, ca pentru a-l împărți cu ea sau a-l lua în stăpânire. Nu lipsesc motivele pentru a gândi că imaginația noastră caută și atacă acele puncte ale armurii pe care, conștient sau inconștient, le-am lăsat nesupravegheate, și cu atât mai abitir cu cât intenționăm să le respingem. Într-o zi, această Helena, care se grăbește și are un orar de lucru de respectat, ne

va spune din ce motiv s-a așezat și ea pe fotoliu, din ce motiv a rămas acolo cuibărită timp de un minut lung, din ce motiv, după ce a fost atât de fermă când s-a trezit, acum se comportă ca și cum visul ar fi luat-o din nou în brațele lui și ar fi legănat-o încetișor. Și, de asemenea, de ce, când era deja îmbrăcată și gata de plecare, a deschis cartea de telefon și a copiat pe o hârtie adresa lui Tertuliano Máximo Afonso. Întredeschise ușa dormitorului, soțul ei părea să doarmă încă, dar somnul lui nu mai era decât ultimul prag difuz al treziei, putea, prin urmare, să se apropie de pat, să-l sărute pe frunte și să-i spună, Plec, iar apoi să primească sărutul lui și buzele celuilalt pe gură, Doamne, femeia asta trebuie să fie nebună, ce lucruri face, ce lucruri îi trec prin minte. Ai întârziat, întrebă António Claro frecându-se la ochi, Mai am două minute, răspunse ea și se așeză pe marginea patului, Ce facem cu omul ăsta, Ce intenționezi să faci tu, În noaptea asta, în timp ce așteptam să adorm, m-am gândit că ar trebui să mă duc să vorbesc cu el, dar acum nu mai știu dacă e cel mai bun lucru, Ori îi deschidem ușa, ori i-o închidem, nu văd altă soluție, într-un fel sau altul, viața noastră s-a schimbat, nu va mai fi aceeași, Stă în puterea noastră să hotărâm, Dar nu stă în puterea noastră, sau a cui o fi, să silim ceea ce a fost să nu mai fie, apariția acestui om e un fapt pe care nu-l putem șterge sau înlătura, chiar dacă nu-l lăsăm să intre, chiar dacă-i închidem ușa, va aștepta afară până când n-o să mai putem rezista, Vezi lucrurile prea în negru, poate că, la urma urmelor, se poate rezolva totul cu o simplă întâlnire, el îmi dovedește că e identic cu mine, eu îi spun, da, domnule, ai dreptate, și după asta, adio și la revedere, fii amabil și nu ne mai deranja, El va continua să aștepte afară, Nu-i vom deschide ușa, A intrat deja, se află în mintea ta și în mintea mea, Vom uita până la urmă, E posibil, nu e sigur. Helena se ridică, se uită la

ceas şi spuse, Trebuie să plec, altfel întârzii, făcu doi paşi ca să plece, dar mai întrebă, O să-l suni, o să stabileşti vreo întâlnire, Azi nu, răspunse soţul ridicându-se într-un cot, nici mâine, o să mai aştept câteva zile, poate că nu e o idee rea să mizăm pe indiferenţă, pe tăcere, să dăm timp subiectului să putrezească singur, Tu ştii, la revedere. Uşa de la intrare se deschise şi se închise, nu ni se va spune dacă Tertuliano Máximo Afonso stătea pe vreo treaptă, aşteptând. António Claro se întinse din nou în pat, dacă viaţa nu s-ar fi schimbat într-adevăr, aşa cum spusese soţia, s-ar întoarce pe partea cealaltă şi ar mai dormi un ceas, se pare că e adevărat ceea ce afirmă invidioşii, că actorii trebuie să doarmă mult, o fi o consecinţă a vieţii neregulate pe care o duc, chiar ieşind atât de puţin noaptea, ca Daniel Santa-Clara. După cinci minute, António Claro era sculat, lucru puţin cam ciudat la ora aceea, deşi, ca să fim drepţi, trebuie să spunem că atunci când datoria profesiei sale o cere, actorul acesta, leneş după toate aparenţele, e la fel de capabil să se scoale în zori precum cea mai matinală ciocârlie. Iscodi cerul prin fereastra dormitorului, nu era greu de prevăzut că avea să fie o zi caldă, şi se duse la bucătărie ca să-şi pregătească micul dejun. Se gândea la ce-i spusese soţia, Îl avem în minte, asta e firea ei, categorică, nu chiar categorică, are darul frazelor scurte, condensate, demonstrative, poate folosi patru vorbe ca să spună ceea ce alţii n-ar fi în stare să exprime nici în patruzeci, şi chiar şi aşa, ar rămâne la jumătatea drumului. Nu era sigur că cea mai bună soluţie era neapărat cea pe care o sugerase, să aştepte un timp înainte de a trece la ofensivă, fie că asta avea să se întâmple într-o întâlnire personală şi secretă, fără martori care, după aceea, să dea din gură, fie printr-o convorbire telefonică seacă, din acelea care-l lasă pe interlocutor blocat, fără respiraţie şi fără replică. Mai mult se îndoia, însă, de eficienţa capacităţii sale dialectice în a-i tăia

din rădăcină, și fără tărăgăneli, acestui blestemat de Tertuliano Máximo Afonso, orice veleitate, prezentă sau viitoare, de a arunca în viața celor care locuiesc în această casă factori de perturbare psihologică și conjugală atât de perverși ca aceia cu care, implicit, se fălea și la care dăduse naștere în mod explicit, așa cum a fost, de exemplu, faptul că Helena, ieri-noapte, a avut îndrăzneala să declare, O să am impresia că-l văd pe el ori de câte ori mă uit la tine. Într-adevăr, numai o femeie care ar fi fost serios atinsă în principiile sale morale cele mai adânci ar fi putut arunca asemenea vorbe în fața propriului ei soț, fără să observe elementul adulterin prezent în ele, diafan, desigur, dar suficient de revelator. Lui António Claro îi trecu, totuși, prin minte, deși, fără îndoială, ar nega-o iritat dacă i s-ar atrage atenția asupra ei, o schiță de idee pe care, numai din precauție, nu vom merge până la extrema de a o clasifica drept demnă de un macchiaveli, cel puțin atâta timp cât nu se vor manifesta eventualele ei efecte, după toate probabilitățile negative. Această idee, care deocamdată nu e decât o simplă schiță mentală, constă, nici mai mult nici mai puțin, și oricât de scandalos ni s-ar părea, în a vedea dacă va fi posibil, cu abilitate și șiretenie, să obțină din asemănare, din identitatea absolută, în caz că se va confirma, vreun avantaj de ordin personal, adică, dacă António Claro sau Daniel Santa-Clara vor reuși să iasă în câștig dintr-o afacere care, în momentul acesta, nu prezintă nici un aspect favorabil pentru interesele sale. Dacă de la responsabilul însuși al ideii nu ne putem aștepta, în acest moment, să ne lumineze calea, fără nici o îndoială sinuoasă, pe care își imaginează vag că-și va atinge obiectivele, să nu se conteze pe noi, care nu facem decât să transcriem gândurile altora și să copiem fidel acțiunile lor, de ce să anticipăm pașii următori ai unei procesiuni care abia se află în

fața bisericii[1]. Ceea ce, într-adevăr, poate fi exclus de pe acum din proiectul aflat în fază embrionară este pomenita posibilitate ca Tertuliano Máximo Afonso să-i servească, eventual, ca dublură actorului Daniel Santa-Clara, să fim de acord că ar însemna o lipsă a respectului intelectual cuvenit să-i ceară unui profesor de istorie să accepte să-i fie partener în frivolitățile piloase ale celei de-a șaptea arte. António Claro tocmai își bea ultima înghițitură de cafea când o altă idee îi trecu prin sinapsele creierului, care avea să se concretizeze în a se urca în mașină și a arunca o privire străzii și clădirii unde locuiește Tertuliano Máximo Afonso. Acțiunile ființelor umane, deși nu mai sunt dirijate de instincte ereditare irezistibile, se repetă cu o regularitate atât de uimitoare, încât credem că ne este îngăduit, fără să forțăm nota, să admitem ipoteza unei formări lente, dar constante, a unui nou tip de instinct, să presupunem că socio-cultural ar fi cuvântul adecvat, care, indus de variante dobândite de tropisme repetitive și cu condiția să răspundă la stimuli identici, ar face ca ideea care i-a venit unuia să-i vină, neapărat, și celuilalt. Mai întâi a fost Tertuliano Máximo Afonso cel care a venit pe această stradă, mascat în mod dramatic, îmbrăcat tot în haine închise într-o dimineață luminoasă de vară, acum António Claro este gata să se ducă pe strada lui fără să se gândească la complicațiile care ar putea să decurgă din apariția lui prin acele locuri cu fața descoperită, afară de cazul în care, în timp ce se bărbierește, face duș și se aranjează, degetul inspirației i-ar atinge fruntea, amintindu-i că păstrase într-un sertar cu haine de-ale lui, într-o cutie goală de trabucuri, ca o sensibilizatoare amintire profesională, mustața cu care Daniel Santa-Clara a interpretat, cu cinci ani în urmă, rolul recepționerului din comedia

1. Expresie care înseamnă că lucrurile sunt încă într-o fază inițială (n.t.).

Perseverența e mama succesului. Așa cum ne învață, cu înțelepciune, vechiul dicton latin, vei găsi ce-ți trebuie dacă ai păstrat ce nu mai era de folos. Unde locuiește acel profesor de istorie, António Claro va afla degrabă din binefăcătoarea carte de telefon, care azi stă un pic câș pe raftul unde o țin ei întotdeauna, ca și cum ar fi fost pusă la locul ei în grabă de o mână precipitată, după ce a fost consultată precipitat. A notat în agenda de buzunar adresa, precum și numărul de telefon, deși folosirea lui nu e inclusă în intențiile de azi, dacă într-o zi va suna la Tertuliano Máximo Afonso, vrea s-o poată face de oriunde s-ar afla, fără să fie nevoit să depindă de o carte de telefon pe care a uitat s-o pună la loc și de aceea nu o găsește când are nevoie. E gata de plecare, are mustața lipită la locul ei, nu destul de sigur pentru că a mai pierdut din aderență cu timpul, în orice caz nu trebuie să se teamă că va cădea tocmai când nu e momentul, va fi doar o chestiune de câteva secunde să treacă prin fața casei și să-i arunce o privire. În timp ce și-o punea, ghidându-se după oglindă, își aminti că, în urmă cu cinci ani, fusese nevoit să-și radă mustața naturală care-i împodobea pe atunci spațiul dintre nas și buza superioară, numai pentru că realizatorului filmului nu i se păruseră potrivite cu scopul avut în vedere nici profilul, nici forma respectivă. Ajunși în acest punct, să ne pregătim pentru momentul în care un cititor din aceia atenți, descendent în linie dreaptă din acei băieței ingenui, dar foarte șmecheri, care, pe vremea vechiului cinema, strigau din sală către băiatul din film că harta minei era ascunsă în panglica pălăriei dușmanului cinic și rău căzut la picioarele lui, să ne pregătim să ne admonesteze și să ne semnaleze, ca pe o pierdere din vedere de neiertat, inegalitatea dintre modul de a proceda al personajului Tertuliano Máximo Afonso și cel al personajului António Claro, căci, în situații întru totul asemănătoare, primul trebuie să intre într-un centru

comercial ca să-și poată pune sau scoate barba și mustața falsă, în timp ce al doilea iese din casă cu totul în largul lui și la lumina zilei având pe față o mustață care, aparținându-i de drept, nu e a lui, de fapt. Acest cititor atent uită ceea ce a fost semnalat de mai multe ori în cursul acestei relatări, adică, faptul că, așa cum Tertuliano Máximo Afonso este, sub toate aspectele, un celălalt al actorului Daniel Santa-Clara, tot așa, actorul Daniel Santa-Clara, deși din altfel de motive, e un celălalt al lui António Claro. Nici unei vecine din clădire sau de pe stradă nu i s-ar părea ciudat că iese acum cu mustață cineva care ieri a intrat fără ea, cel mult, dacă ar observa diferența, ar spune, Se duce deja pregătit pentru filmare. În mașină, cu fereastra deschisă, António Claro consultă lista străzilor și harta, învață din ele ceea ce noi știam deja, că strada unde locuiește Tertuliano Máximo Afonso se află în cealaltă extremitate a orașului și, după ce răspunse cu amabilitate la bună ziua unui vecin, se puse în mișcare. Îi va trebui aproape o oră ca să ajungă la destinație, încercându-și norocul, va trece de trei ori prin fața clădirii la intervale de zece minute, ca și cum ar fi umblat în căutarea unui loc liber să-și parcheze mașina, se putea întâmpla ca o coincidență norocoasă să-l facă pe Tertuliano Máximo Afonso să coboare în stradă, însă, cei care dispun de informații asupra îndatoririlor pe care le are de îndeplinit un profesor de istorie știu că el, exact în acest moment, se află așezat în liniște la birou, lucrând sârguincios la propunerea pe care i-a solicitat-o directorul școlii, ca și cum, de rezultatul acestei trude ar depinde viitorul lui, când e sigur, și asta da, putem anticipa, că profesorul Tertuliano Máximo Afonso nu va mai intra niciodată într-o sală de clasă, nici în școala la care a trebuit să-l însoțim de câteva ori, nici în oricare alta. La timpul potrivit se va afla de ce. António Claro văzu ce era de văzut, o stradă fără importanță, o clădire la fel ca atâtea altele, nimeni nu și-ar

putea imagina că în acel apartament de la etajul doi, pe dreapta, în spatele acelor perdele inocente, trăiește un fenomen al naturii nu mai puțin extraordinar decât cele șapte capete ale hidrei din Lerna și alte asemenea minuni. Că Tertuliano Máximo Afonso merită, într-adevăr, un calificativ care-l va expulza din normalitatea umană e o chestiune care rămâne încă de elucidat, de vreme ce continuăm să nu știm care dintre acești doi bărbați s-a născut primul. Dacă a fost Tertuliano Máximo Afonso, atunci lui António Claro îi revine să fie desemnat ca fenomen al naturii, de vreme ce, apărând ulterior, s-a prezentat ca să ocupe în această lume, în mod abuziv, la fel ca și hidra din Lerna, și de aceea a ucis-o Hercule, un loc care nu era al lui. Echilibrul suveran al universului n-ar fi fost perturbat cu nimic dacă António Claro s-ar fi născut și ar fi fost actor de cinema într-un alt sistem solar, dar aici, în același oraș, ușă-n ușă, ca să spunem așa, pentru un observator care ne-ar privi de pe lună, e posibilă orice încurcătură și orice confuzie, mai ales cele mai mari, mai ales cele mai teribile. Și ca să nu se creadă că, datorită faptului că-l cunoaștem de mai mult timp, nutrim vreo preferință specială pentru Tertuliano Máximo Afonso, ne grăbim să amintim că, matematic, asupra capului său atârnă tot atâtea probabilități inexorabile de a fi el cel care s-a născut al doilea ca și pentru António Claro. Prin urmare, oricât de ciudată ar apărea unor ochi și unor urechi sensibile construcția sintactică, e legitim să spunem că ceea ce trebuie să fie, a fost, și nu mai trebuie decât s-o scriem. António Claro n-a mai trecut pe stradă, patru străzi mai înainte, pe ascuns, nu cumva să se întâmple ca vreun bun cetățean să-i surprindă mișcarea și să cheme poliția, își scoase mustața lui Daniel Santa-Clara și, cum n-avea altceva de făcut, o luă spre casă, unde îl aștepta, spre studiere și adnotări, scenariul viitorului său film. Va ieși din nou ca să mănânce de prânz într-un restaurant din apropiere,

se va odihni într-o scurtă siestă și va lucra din nou până la sosirea soției. Încă nu era personajul principal, dar își va avea deja numele pe afișe care, la vremea respectivă, vor fi fixate strategic în oraș și era aproape sigur că interpretarea rolului de avocat, în care fusese distribuit de data asta, nu va trece neobservată de critică și chiar cu un comentariu elogios, indiferent cât de scurt. Singura lui problemă consta în cantitatea enormă de avocați de toate formele și genurile pe care îi văzuse la cinema și la televiziune, acuzatori publici și particulari, cu diferite stiluri de pledoarii, de la mângâietoare la agresivă, apărători mai buni sau mai puțin buni vorbitori, pentru care, a fi convins de nevinovăția clientului nu părea întotdeauna lucrul cel mai important. I-ar plăcea să creeze un tip nou de avocat, o personalitate care, cu fiecare cuvânt și cu fiecare gest, să fie în stare să-l zăpăcească pe judecător și să uimească asistența cu incisivitatea replicilor lui, cu puterea lui implacabilă de a raționa, cu inteligența lui supraomenească. Era adevărat că în scenariu nu se afla nimic din toate acestea, dar poate că realizatorul se lăsa convins să-l orienteze în această direcție pe scenarist dacă i s-ar spune la ureche, de către producător, o vorbă în acest sens. Trebuia să se gândească la asta. Faptul că și-a murmurat lui însuși că trebuia să se gândească la asta îi transportă gândurile instantaneu spre alte locuri, la profesorul de istorie, la strada lui, la clădire, la ferestrele cu perdele și, de acolo, retrospectiv, la telefonul de cu o seară în urmă, la conversațiile cu Helena, la hotărârile pe care va trebui să le ia, mai devreme sau mai târziu, acum nu mai era atât de sigur că putea să tragă vreun folos din povestea asta, dar, așa cum spusese mai înainte, trebuia să se gândească la asta. Soția sosi un pic mai târziu decât de obicei, nu, nu fusese la cumpărături, vina fusese a traficului, cu traficul ăsta nu se știe niciodată ce se poate întâmpla, o știa prea bine António Claro,

căruia îi trebuise o oră ca să ajungă pe strada lui Tertuliano Máximo Afonso, dar despre asta nu e convenabil să vorbim azi, sunt sigur că ea n-ar înțelege de ce am făcut-o. Și Helena va tăcea, sigură, la rândul ei, că soțul n-ar înțelege de ce o făcuse ea.

După trei zile, pe la mijlocul dimineţii, telefonul lui Tertuliano Máximo Afonso sună. Nu era mama, din pricină că-i era dor de el, nu era Maria da Paz, care îl iubea, nu era profesorul de matematică, prietenul lui, şi nu era nici directorul şcolii ca să afle cum mergea treaba. Sunt António Claro, asta i s-a spus de la celălalt capăt al firului, Bună ziua, Poate că sun prea devreme, Nu vă faceţi griji, m-am sculat deja şi lucrez, Dacă vă întrerup, o să revin mai târziu, Ceea ce făceam poate aştepta un ceas, nu există pericolul să pierd şirul, Intrând direct în subiect, m-am gândit foarte serios în aceste zile şi am ajuns la concluzia că ar trebui să ne întâlnim, Asta e şi părerea mea, n-ar avea sens ca doi oameni în situaţia noastră să nu vrea să se cunoască, Soţia mea avea unele îndoieli, dar până la urmă a recunoscut că lucrurile nu puteau să rămână aşa, Ce bine, Problema e că ideea de a apărea împreună în public iese din discuţie, n-am câştiga nimic dacă am deveni subiect de ştiri, la televiziune sau în presă, mai ales eu, ar fi un prejudiciu pentru cariera mea să se afle că am o sosie atât de asemănătoare, până şi la voce, Mai mult decât o sosie, Sau un geamăn, Mai mult decât un geamăn, Exact asta vreau eu să verific, cu toate că, vă mărturisesc, mi-e greu să cred că există între noi acea identitate absolută de care vorbiţi, Lămurirea situaţiei se află în mâinile dumneavoastră, Va trebui să ne întâlnim, prin urmare, Da, dar unde, Aveţi vreo idee, O posibilitate ar fi să veniţi la mine acasă, dar există inconvenientul

vecinilor, doamna care locuieşte la etajul de deasupra, de exemplu, ştie că n-am ieşit, imaginaţi-vă cum ar fi dacă m-ar vedea intrând unde mă aflu deja, Aş putea să mă deghizez, Cu ce, Cu o mustaţă, N-ar fi suficient, sau v-ar întreba, adică, m-ar întreba pe mine, pentru că ar crede că vorbeşte cu mine, dacă fug de poliţie, Aveţi o relaţie aşa de apropiată, Ea îmi face ordine şi curăţenie în casă, Înţeleg, de fapt n-ar fi prudent, în afară de asta, mai există şi restul vecinilor, Mda, Atunci cred că va trebui să ne întâlnim departe de aici, într-un loc pustiu, pe câmp, unde să nu ne vadă nimeni şi unde să putem sta de vorbă în linişte, Mi se pare o idee bună, Ştiu un loc potrivit, la vreo treizeci de kilometri de la ieşirea din oraş, În ce direcţie, Nu e posibil să vă explic aşa, o să vă trimit chiar azi un crochiu cu toate indicaţiile, ne întâlnim peste patru zile, ca să aveţi timp să primiţi scrisoarea, Peste patru zile e duminică, O zi la fel de bună ca oricare alta, Şi de ce la treizeci de kilometri, Ştiţi cum sunt oraşele astea, până ieşi din ele durează, când se termină străzile, încep fabricile, iar când se termină fabricile, încep barăcile, fără să mai vorbim de acele aşezări care sunt deja intrate în oraş şi încă nu ştiu, Descrieţi bine, Mulţumesc, sâmbătă o să vă sun ca să confirmăm întâlnirea, Foarte bine, Mai e un lucru pe care vreau să-l ştiţi, Despre ce e vorba, O să vin înarmat, De ce, Nu vă cunosc, nu ştiu ce alte intenţii aţi mai putea avea, Dacă vă e teamă că o să vă sechestrez, de exemplu, sau că o să vă elimin ca să rămân singur în lume cu această figură pe care o avem amândoi, vă spun de pe acum că nu voi lua cu mine nici o armă, nici măcar un simplu briceag, Nu vă suspectez chiar până acolo, Dar veţi veni înarmat, Precauţie, nimic mai mult, Singura intenţie e să vă dovedesc că am dreptate, iar în ce priveşte faptul că nu mă cunoaşteţi, îmi permit să obiectez că ne aflăm pe aceeaşi poziţie, sigur că pe mine nu m-aţi văzut niciodată, iar eu, până

acum, nu v-am văzut pe dumneavoastră decât ca unul care nu sunteţi, jucând diferite roluri, prin urmare, suntem la egalitate, Să nu ne certăm, trebuie să mergem calmi la întâlnirea noastră, fără declaraţii de război anticipate, Nu eu iau armă cu mine, Va fi descărcată, Atunci la ce bun s-o luaţi dacă va fi descărcată, Închipuiţi-vă că voi juca încă unul dintre rolurile mele, acela al unui personaj atras într-o ambuscadă din care ştie că va ieşi viu pentru că i-au dat să citească scenariul, în fine, filme, În istorie e exact invers, s-a ştiut abia după aceea, Interesantă observaţie, nu m-am gândit niciodată la asta, Nici eu, abia acum mi-am dat seama, Atunci suntem de acord, ne întâlnim duminică, Aştept să mă sunaţi, N-o să uit, mi-a făcut plăcere să vorbesc cu dumneavoastră, Şi mie, Bună ziua, Bună ziua, salutări soţiei. La fel ca şi Tertuliano Máximo Afonso, António Claro era singur acasă. O anunţase pe Helena că avea să-l sune pe profesorul de istorie, dar că prefera ca ea să nu fie de faţă, după aceea avea să-i povestească ce-au vorbit. Soţia nu s-a opus, a spus că îi înţelegea dorinţa de a se simţi în largul lui într-un dialog care, cu siguranţă, nu avea să fie uşor de purtat, dar ceea ce el nu avea să afle niciodată este că Helena a efectuat două apeluri de la firma de turism unde lucrează, prima către propriul său număr, a doua, către numărul lui Tertuliano Máximo Afonso, soarta a vrut să fie în timp ce el şi soţul comunicau unul cu celălalt, astfel a avut certitudinea că această chestiune mersese înainte, nici de data asta n-ar şti să spună de ce o făcuse, devine tot mai evident faptul că, după atâtea tentative mai mult sau mai puţin nereuşite, vom ajunge, în cele din urmă, la explicaţia completă a actelor noastre dacă ne propunem să spunem de ce facem ceea ce spunem că nu ştim de ce am făcut-o. În spiritul încrederii şi al concilierii, să presupunem că, în cazul în care telefonul lui Tertuliano Máximo Afonso n-ar fi sunat ocupat, soţia lui António Claro ar fi întrerupt

legătura, fără să aştepte să i se răspundă, cu siguranţă n-ar fi anunţat Sunt Helena, soţia lui António Claro, n-ar fi întrebat Am vrut să ştiu ce mai faceţi, astfel de vorbe, în situaţia actuală, ar fi oarecum nepotrivite, dacă nu chiar cu totul nerecomandabile, întrucât între aceste persoane, cu toate că vorbiseră deja una cu alta de două ori, nu există suficientă intimitate ca să fie firesc să se intereseze una de starea sufletească sau de sănătatea celeilalte, neputându-se accepta ca motiv pentru a scuza un exces de familiaritate care sare în ochi faptul că e vorba de expresii normale, curente, din acelea care, în principiu, nu obligă la nimic şi nu angajează cu nimic, afară de cazul în care vrem să ne perfecţionăm organul auditiv pentru a percepe gama complexă de subtonuri care, eventual, le-ar fi însoţit, conform demonstraţiei exhaustive pe care am consemnat-o într-un alt moment al acestei relatări pentru informarea cititorilor mai interesaţi de ceea ce e ascuns, decât de ceea ce se vede. În ce-l priveşte pe Tertuliano Máximo Afonso, a fost evidentă uşurarea cu care s-a lăsat pe spătarul scaunului şi a respirat adânc când conversaţia cu António Claro a ajuns la final. Dacă cineva l-ar întreba care dintre cei doi conducea jocul, în opinia lui, în punctul în care ne aflăm, ar înclina să răspundă, Eu, deşi nu se îndoia că celălalt ar considera că are suficiente motive ca să dea acelaşi răspuns, dacă i s-ar pune întrebarea. Nu-l îngrijora faptul că locul ales pentru întâlnire era atât de departe de oraş, nu-l neliniştea faptul că António Claro urma să fie înarmat, deşi era convins că pistolul, mai mult ca sigur era un pistol, contrar celor ce i se spusese, avea să fie încărcat. Într-un fel de care el însuşi îşi dădea seama că era total lipsit de logică, de raţionalitate, de bun-simţ, credea că barba falsă, pe care avea s-o poarte, îl va proteja atâta timp cât o va avea pusă, bazându-şi convingerea asta absurdă pe ideea fermă că n-avea să şi-o scoată în primul moment al întâlnirii,

abia mai încolo, când identitatea absolută a mâinilor, a ochilor, a sprâncenelor, a frunții, a urechilor, a nasului, a părului va fi recunoscută, fără vreo discrepanță, de amândoi. Va lua cu el o oglindă suficient de mare, astfel încât, odată înlăturată, în sfârșit, barba, cele două figuri, una lângă alta, să poată fi comparate direct, în care ochii să poată trece de la chipul căruia îi aparțineau la chipul căruia i-ar fi putut aparține, o oglindă care să declare sentința definitivă, Dacă ceea ce e la vedere e identic, trebuie să fie și restul, nu credea că e necesar să rămână goi ca să continue cu comparațiile, aici nu e plajă de nudiști, nici concurs de greutate și măsuri. Liniștit, sigur de el însuși, ca și cum această mutare de șah ar fi fost prevăzută de la început, Tertuliano Máximo Afonso se întoarse la treabă, gândindu-se că, la fel ca în propunerea lui îndrăzneață referitoare la studiul istoriei, și viețile oamenilor ar putea fi povestite dinainte spre înapoi, să aștepte să ajungă la sfârșit pentru ca apoi, încet-încet să urce pe firul curentului până la țâșnirea izvorului, identificând pe drum cursurile afluente și să navigheze pe ele în sus, să înțeleagă că fiecare, chiar și cele mai înguste și sărace în debit, era, la rândul lui, fiecare pentru el însuși, un râu principal și, în felul acesta lent, domol, dând atenție fiecărei sclipiri a apei, fiecărei învolburări bruște a fundului, fiecărei accelerări determinate de înclinarea terenului, fiecărei suspensii mâloase, ca să atingă finalul povestirii și să pună, în cea dintâi clipă, ultimul punct, să dureze tot atâta timp cât ar fi durat viețile astfel povestite. Să nu ne grăbim, avem atât de multe de spus atunci când tăcem, murmură Tertuliano Máximo Afonso și continuă să lucreze. Pe la mijlocul după-amiezii telefonă Maria da Paz și-o întrebă dacă voia să treacă pe acolo când ieșea de la bancă, ea spuse că da, dar că nu putea sta mult pentru că mama nu se simțea bine cu sănătatea și atunci el i-a spus să nu vină, că pe primul loc se aflau obligațiile

familiale, iar ea insistă, Măcar ca să te văd, iar el a fost de acord, spuse, Măcar ca să ne vedem, ca și cum ea ar fi fost femeia iubită, și știm că nu e, sau poate că e și el nu știe, sau poate, se opri la acest cuvânt pentru că nu știa cum ar putea să termine fraza în mod cinstit, ce minciună sau ce adevăr simulat avea să-și spună lui însuși, sigur că emoția îi umezise ușor ochii, ea voia să-l vadă, da, uneori e bine să existe cineva care vrea să ne vadă și o spune, dar lacrima denunțătoare, ștearsă deja cu dosul palmei, dacă s-a ivit, a fost pentru că e singur și pentru că singurătatea, deodată, îl apăsa mai mult decât în momentele cele mai grele. A venit Maria da Paz, au schimbat două săruturi pe obraz, apoi s-au așezat și au stat de vorbă, el a întrebat-o dacă boala mamei era gravă, ea a răspuns că, din fericire, nu, sunt problemele specifice vârstei, vin și se duc, se duc și vin, până ce rămân pentru totdeauna. El a întrebat-o când intra în concediu, ea a spus că peste două săptămâni, dar că, mai mult ca sigur, nu vor putea să plece de acasă, depindea de starea mamei. El a vrut să știe cum mergea treaba la bancă și ea a răspuns că mergea ca de obicei, unele zile mai bune ca altele. Apoi ea a întrebat dacă el nu se plictisea, acum că se terminaseră cursurile, iar el a spus că, din întâmplare, nu, că directorul școlii îi dăduse o misiune, să redacteze o propunere către minister despre metodele de predare a istoriei. Ea a spus, Ce interesant, și după aceea au rămas tăcuți, până când ea a întrebat dacă el nu avea nimic să-i spună, iar el a răspuns că încă nu era momentul, să mai aibă un pic de răbdare. Ea a spus că avea să aștepte cât era necesar, că discuția pe care o avuseseră în mașină după cina aceea, când el mărturisise că mințise, fusese ca o ușă care se deschide pentru o clipă, pentru ca apoi să se închidă din nou, dar cel puțin aflase că ceea ce-i despărțea era doar o ușă, nu un zid. El n-a răspuns, s-a limitat să facă semn din cap că da, gândindu-se că cel

mai rău dintre toate zidurile e o ușă a cărei cheie n-ai avut-o niciodată, iar el nu știa unde s-o găsească, nici măcar nu știa dacă acea cheie exista. Atunci, cum el nu vorbea, ea a spus, E târziu, plec, iar el a spus, Nu pleca încă, Trebuie să plec, mă așteaptă mama, Scuze. Ea s-a ridicat, el, de asemenea, s-au uitat unul la celălalt, s-au sărutat pe obraz, așa cum au făcut și la venire, Atunci, la revedere, a spus ea, Atunci, la revedere, a spus el, sună-mă când ești acasă, Da, s-au mai privit o dată, apoi ea l-a luat de mâna pe care el voia să i-o pună pe umăr în semn de despărțire și, încetișor, ca și cum ar fi condus un copil, l-a dus în dormitor.

Scrisoarea lui António Claro a sosit vineri. Împreună cu crochiul era și o notă scrisă de mână, nesemnată și fără nici o formulă de adresare, care spunea, Ne întâlnim la șase seara, sper că veți găsi locul fără greutate. Scrisul nu este exact la fel cu al meu, dar diferența e minimă, unde se observă mai mult e la majuscule, murmură Tertuliano Máximo Afonso. Crochiul arăta o ieșire din oraș, semnala două localități situate la o distanță de opt kilometri, câte una de fiecare parte a drumului și, între ele, un drum spre dreapta care intra în câmp, până la o altă localitate, de mai mică importanță decât celelalte judecând după desen. De acolo, un alt drum, mai strâmt, se oprea, la circa un kilometru distanță, în dreptul unei case. Era semnalată prin cuvântul casă, nu printr-un desen rudimentar, o schiță simplă pe care era capabilă s-o traseze și cea mai nepricepută mână, un acoperiș cu hornul său, o fațadă cu ușa la mijloc și câte o fereastră de fiecare parte. Deasupra cuvântului, o săgeată roșie elimina orice posibilitate de eroare, Nu mergeți mai departe. Tertuliano Máximo Afonso deschise un sertar, scoase o hartă a orașului și a zonelor limitrofe, căută și identifică ieșirea respectivă, iată și prima localitate, drumul care face la dreapta înainte de a ajunge la cea de-a doua, localitatea cea mică mai înainte, lipsește

doar accesul final. Tertuliano Máximo Afonso se uită din nou la crochiu, Dacă e o casă, gândi, n-are rost să mă car cu o oglindă, se găsesc în toate casele. Își imaginase că întâlnirea se va produce într-un loc nepopulat, departe de privirile curioșilor, poate chiar la adăpostul unui pom rămuros și, până la urmă, avea să fie sub un acoperiș, ceva ca o întâlnire între oameni cunoscuți, cu paharul în mână și fructe uscate la dispoziție. Se întrebă dacă avea să vină și soția lui António Claro, dacă avea să fie acolo ca să confirme mărimea și configurația cicatricilor de la genunchiul stâng, ca să măsoare spațiul dintre cele două alunițe de pe antebrațul drept și distanța care le desparte, pe una, de epicondil, pe cealaltă, de oasele carpului, iar după aceea să spună Nu ieșiți din spațiul meu vizual ca să nu vă confund. Se gândi că nu, că n-ar avea sens ca un bărbat demn de acest nume să vină la o întâlnire potențial conflictuală, ca să nu spunem de-a dreptul riscantă, e destul să amintim că António Claro a avut amabilitatea cavalerească să-l prevină pe Tertuliano Máximo Afonso că avea să vină înarmat, și să-și ia nevasta după el, ca pentru a se ascunde sub fustele ei la cel mai mic semn de pericol. Va veni singur, nici eu n-o iau pe Maria da Paz, Tertuliano Máximo Afonso rosti aceste cuvinte deconcertante fără a avea în vedere diferența abisală care există între o soție legitimă, împodobită cu toate drepturile și îndatoririle inerente și o legătură sentimentală de sezon, oricât de puternică ni s-a părut afecțiunea numitei Maria da Paz, de vreme ce, de cealaltă parte, suntem îndreptățiți, dacă nu chiar nevoiți să ne îndoim. Tertuliano Máximo Afonso puse crochiul și harta în sertar, dar nu și biletul scris de mână. Pe acesta îl puse în fața lui, luă pixul și scrise toată fraza pe o hârtie, cu o caligrafie care căuta s-o imite, cât de bine putea, pe cealaltă, mai ales majuscula, unde se observa cel mai mult diferența. Continuă să scrie, repetă fraza până când umplu toată foaia de hârtie, la

ultima încercare, nici cel mai experimentat grafolog n-ar fi fost în stare să descopere vreun indiciu, oricât de nesemnificativ, că e vorba de o falsificare, ceea ce a reușit Tertuliano Máximo Afonso în acea rapidă copiere a semnăturii Mariei da Paz nu se poate compara nici pe departe cu opera de artă pe care a elaborat-o adineauri. De acum încolo va trebui să afle doar cum trasează António Claro majusculele de la A la M și de la O la Z și apoi să învețe să le imite. Asta nu înseamnă însă că Tertuliano Máximo Afonso nutrește în mintea lui proiecte de viitor care implică persoana actorului Daniel Santa-Clara, e vorba doar de a da satisfacție, în acest caz, unui gust pentru studiul care l-a condus, pe când era încă tânăr, la exercitarea publică a meritoriei activități de dascăl. Așa cum e oricând posibil să dovedească util faptul de-a ști cum se poate menține un ou în picioare, tot așa nu trebuie să excludem posibilitatea ca o imitare corectă a majusculelor lui António Claro să folosească vreodată la ceva în viața lui Tertuliano Máximo Afonso. După cum ne învățau anticii, să nu spui niciodată din apa asta n-o să beau, mai ales, adăugăm noi, dacă n-ai alta. Întrucât aceste considerații n-au fost formulate de Tertuliano Máximo Afonso, nu stă în puterea noastră să detaliem relația care ar putea să existe, totuși, între ele și hotărârea pe care a luat-o adineauri și la care, cu siguranță, l-a condus vreo reflecție a lui pe care n-am apucat s-o captăm. Această hotărâre are caracterul, ca să spunem așa, inevitabil al evidentului, întrucât, cum Tertuliano Máximo Afonso dispunea de crochiul care-l va conduce la locul unde va avea loc întâlnirea, nimic mai firesc decât să-i vină ideea de a se duce să inspecteze mai întâi locul, să-i studieze intrările și ieșirile, să-i ia măsurile, dacă expresia e permisă, cu avantajul suplimentar deloc de disprețuit că, făcând acest lucru, va evita riscul de a se rătăci duminică. Perspectiva de a fi distras timp de câteva ore de scurta călătorie de la obligația plictisitoare de a redacta propunerea către

minister, nu numai că i-a înseninat gândurile, dar i-a înseninat și fața într-un mod cu adevărat surprinzător. Tertuliano Máximo Afonso nu face parte dintre acei oameni extraordinari capabili să zâmbească chiar și când sunt singuri, natura lui înclină mai mult spre melancolie, spre interiorizare, spre o conștiință exagerată a caracterului tranzitoriu al vieții, spre o perplexitate incurabilă în fața autenticelor labirinturi cretane care sunt relațiile umane. Nu înțelege în mod satisfăcător rațiunile misteriosului mod de funcționare al unui roi de albine, nici ce anume face ca o ramură a unui pom să crească unde și cum crește, adică, nici mai sus, nici mai jos, nici mai groasă, nici mai subțire, dar pune această dificultate a lui de a înțelege pe seama faptului că nu cunoaște codurile de comunicare genetică și gestuală aflate în vigoare între albine și, cu atât mai puțin, fluxurile informaționale care circulă, mai mult sau mai puțin orbește, prin ochiurile rețelei de autostrăzi vegetale care leagă rădăcinile afundate în pământ de frunzele care îmbracă pomul și care se odihnesc când vremea e calmă sau se leagănă când bate vântul. Ceea ce nu înțelege deloc-deloc, oricât și-a pus mintea la treabă, este faptul că, deși tehnologiile de comunicare se dezvoltă într-o autentică progresie geometrică, din perfecționare în perfecționare, cealaltă comunicare, cea propriu-zisă, cea reală, cea de la mine la tine, cea de la noi la voi, continuă să fie confuzia încrucișată de fundături care este atât de înșelătoare, cu esplanade iluzorii, la fel de disimulată când exprimă, ca și atunci când încearcă să ascundă ceva. Pe Tertuliano Máximo Afonso poate că nu l-ar deranja să ajungă să fie un pom, dar nu va reuși niciodată, viața lui, la fel ca a tuturor oamenilor care au trăit și care vor trăi, nu va încerca niciodată suprema experiență a vegetalului. Supremă, ne imaginăm noi, căci până acum nu i-a fost dat nimănui să citească biografia sau memoriile unui stejar, scrise de el însuși.

Să se preocupe, prin urmare, Tertuliano Máximo Afonso, cu treburi din lumea căreia îi aparţine, aceasta de bărbaţi şi femei care glăsuiesc şi fac paradă prin toate mijloacele naturale şi artificiale şi să lase în pace lemnoasele, căci lor le sunt prea de ajuns calamităţile fitopatologice, fierăstrăul electric şi focurile de prin păduri. Să-şi vadă de condusul maşinii care-l duce la ţară, care-l transportă afară dintr-un oraş ce este un model perfect al dificultăţilor moderne de comunicare, transpus în versiunea traficului de vehicule şi de pietoni, mai ales în zile precum cea de azi, vineri după-amiază, cu toată lumea plecând să-şi petreacă weekendul. Tertuliano Máximo Afonso pleacă, dar apoi se va întoarce. Porţiunea cu traficul cel mai intens a rămas deja în urmă, drumul pe unde va trebui să meargă nu e prea circulat, în scurt timp se va afla în faţa casei în care îl va aştepta António Claro poimâine. Are pusă barba, bine potrivită, nu cumva, în timpul traversării ultimei localităţi, cineva să-l cheme cu numele de Daniel Santa-Clara şi să-l invite la o bere, dacă, aşa cum e de presupus, casa pe care se duce s-o examineze e proprietatea lui António Claro sau a fost închiriată de el, casă la ţară, a doua reşedinţă, bună viaţă duc actorii secundari de cinema dacă deja au acces la comodităţi care, până nu demult, constituiau privilegiul câtorva persoane. Tertuliano Máximo Afonso se teme, totuşi, că drumul strâmt pe unde va ajunge la casa respectivă şi care i-a apărut acum în faţă, nu serveşte decât pentru atât, cu alte cuvinte, dacă nu continuă dincolo de ea sau dacă nu există alte locuinţe prin apropiere, atunci femeia care a apărut la fereastră se întreabă, probabil, sau o întreabă cu glas tare pe vecina de alături, Unde s-o duce maşina aceea, din câte ştiu nu e nimeni în casa domnului António Claro, iar mutra acelui om nu-mi place deloc, cine poartă barbă are ceva de ascuns, bine că Tertuliano Máximo Afonso n-a auzit-o, ar mai avea încă un motiv serios să fie

neliniștit. Pe drumul cu macadam aproape că nu încap două mașini, trebuie să fie puțină circulație pe aici. Pe partea stângă, terenul pietros coboară încet-încet spre o vale unde un șir lung și neîntrerupt de pomi înalți, care, de la această distanță, s-ar părea că e format din frasini și plopi, semnalează, probabil, malul unui râu. Chiar la viteza prudentă cu care merge Tertuliano Máximo Afonso, ar fi bine să nu-i apară o altă mașină în față, un kilometru se parcurge într-o clipă, și l-a parcurs deja, casa trebuie să fie aceea. Drumul continuă, șerpuiește pe coasta a două coline încălecate și dispare de cealaltă parte, mai mult ca sigur deservește alte locuințe care nu se văd de aici, până la urmă femeia bănuitoare pare să fie preocupată numai de ceea ce se află aproape de sătucul unde locuiește, ce e dincolo de hotarele lui n-o interesează. De la terasamentul care se lărgește în fața casei, coboară spre vale un alt drum, încă și mai strâmt și cu suprafața într-o stare mai proastă, O fi un alt mod de a ajunge aici, se gândi Tertuliano Máximo Afonso. E conștient că n-ar trebui să se apropie prea mult de casă, pentru ca nu cumva vreun trecător sau păstor de capre, cu figură nu tocmai prietenoasă să dea alarma, Săriți, e un hoț, și în doi timpi și trei mișcări să apară acolo poliția sau, în lipsa ei, un detașament de vecini înarmați cu sulițe și coase, ca pe vremuri. Trebuie să se comporte ca un călător în trecere care s-a oprit un minut să privească peisajul și care, dacă tot e acolo, aruncă o privire apreciativă unei case ai căror stăpâni, acum absenți, au norocul de a se bucura de această priveliște magnifică. Casa e simplă, fără etaj, o locuință rurală tipică, având aspectul de a fi beneficiat de o restaurare judicioasă, dar dând unele semne de abandon, ca și cum proprietarii ar veni rar pe aici și de fiecare dată pentru puțin timp. De la o casă de țară te aștepți să aibă plante la intrare și pe pervazurile ferestrelor, iar asta abia dacă are niște tulpini pe jumătate

uscate, o floare care e pe trecute, doar o muşcată curajoasă încă mai luptă cu absenţa. Casa e despărţită de drum printr-un zid scund, iar în spatele ei, înălţându-şi coroanele deasupra acoperişului, sunt doi castani care, după înălţime şi după vârsta lor longevivă, care nu e greu de presupus, trebuie să fi existat acolo cu mult înaintea construcţiei. Un loc solitar, ideal pentru oameni contemplativi, din aceia care iubesc natura pentru ceea ce este ea, fără să mai facă diferenţa între soare şi ploaie, între căldură şi frig, între vânt şi vreme calmă, nici între confortul pe care ni-l dau unele, iar celelalte ni-l refuză. Tertuliano Máximo Afonso dădu ocol prin spatele casei, printr-o grădină care, pe vremuri, trebuie să fi meritat acest nume, iar acum nu e decât un spaţiu prost îngrădit, invadat de ciulini şi ierburi încâlcite care sufocă un măr atrofiat şi un piersic cu trunchiul acoperit de licheni, câteva ciumăfăi sau daturi, ca să folosim termenul cult. Pentru António Claro, poate că şi pentru soţie, casa de la ţară trebuie să fi fost o iubire de scurtă durată, una din acele pasiuni bucolice care-i apucă uneori pe orăşeni şi care, ca un foc de paie, se aprinde iute şi, în scurtă vreme, nu mai rămâne decât cenuşa. Tertuliano Máximo Afonso poate să se întoarcă în apartamentul lui de la etajul al doilea cu vedere spre cealaltă parte a străzii şi să aştepte telefonul care-l va face să se întoarcă aici duminică. Se urcă în maşină, o luă înapoi pe unde venise şi, ca să-i dovedească femeii de la fereastră că nu-i apăsa conştiinţa nici un delict împotriva proprietăţii altcuiva, traversă localitatea cu viteză mică, încet, conducând ca şi cum şi-ar fi croit drum prin mijlocul unei turme de capre obişnuite să meargă pe străzi cu acelaşi calm cu care pasc pe câmp, printre grozame şi cimbrişor. Tertuliano Máximo Afonso se întrebă dacă avea rost, numai pentru a-şi satisface curiozitatea, să caute scurtătura care, din faţa casei, părea să coboare spre râu, dar îşi reconsideră la timp ideea, cu cât îl vedeau mai puţini

prin aceste locuri, cu atât mai bine. E drept că după ziua de duminică nu se va mai întoarce aici, dar tot era de preferat ca nimeni să nu-şi amintească de bărbatul cu barbă. La ieşirea din localitate acceleră, în câteva minute se afla pe şoseaua principală, iar după mai puţin de o oră intra în casă. Făcu o baie care-l revigoră după arşiţa călătoriei, îşi schimbă hainele şi, cu o băutură răcoritoare de lămâie pe care o luase din frigider, se aşeză la birou. Nu va continua să lucreze la propunerea pentru minister, ci, ca un fiu bun, îi va telefona mamei. O va întreba ce mai face, ea va spune că bine, şi tu ce mai faci, ca de obicei, n-am de ce să mă plâng, începuse să mi se pară ciudată tăcerea ta, scuză-mă, am avut multe de făcut, se presupune că aceste vorbe, la fiinţele umane, sunt echivalentele acelor atingeri rapide de recunoaştere pe care furnicile le fac cu antenele când se lovesc unele de altele pe cărare, ca şi cum ar spune, Eşti de-ai mei, putem să ne ocupăm de lucruri serioase. Şi cum stau problemele tale, întrebă mama, Sunt în curs de rezolvare, nu te îngrijora, Ce idee, ca şi cum n-aş mai avea nimic altceva de făcut decât să mă îngrijorez, Bine că nu pui prea mult la inimă chestiunea asta, Asta pentru că nu-mi vezi faţa, Hai, mamă, linişteşte-te, Sper să mă liniştesc când o să fii aici, Nu mai e mult până atunci, Şi relaţia ta cu Maria da Paz, pe ce picior stă în acest moment, Nu e uşor de explicat, Cel puţin, ai putea să încerci, E adevărat că îmi place şi am nevoie de ea, Alţii s-au căsătorit din mai puţine motive, Da, dar îmi dau seama că nevoia e doar o chestie de o clipă, nimic mai mult, dacă mâine n-o mai simt, ce fac, Dar faptul că-ţi place, Faptul că-mi place e firesc la un bărbat care trăia singur şi a avut şansa să cunoască o femeie simpatică, care are un aspect plăcut, care arată bine şi, cum se spune de obicei, cu sentimente frumoase, Prin urmare, puţin, Nu zic că e puţin, zic că nu e destul, Ai iubit-o pe soţia ta, Nu ştiu, nu-mi aduc aminte, au trecut şase

ani de atunci, Șase ani nu e atât de mult încât să uiți așa, Am crezut că o iubeam, ea trebuie să fi crezut același lucru în legătură cu mine, până la urmă ne înșelam amândoi, asta se întâmplă cel mai adesea, Și nu vrei să se întâmple același lucru și cu Maria da Paz, Nu, nu vreau, Te gândești la tine sau la ea, La amândoi, Mai mult la tine decât la ea, în orice caz, Nu sunt perfect, va fi suficient s-o scutesc pe ea de răul care mi s-ar putea întâmpla mie, egoismul meu, în cazul ăsta, nu merge până acolo încât să nu fiu în stare s-o ocrotesc și pe ea, Poate că pe Maria da Paz n-ar deranja-o să riște, Alt divorț, al doilea pentru mine, primul pentru ea, nu, mamă, nici să nu te gândești, Până la urmă ar putea ieși ceva bun, nu știm nimic despre ceea ce ne așteaptă, în afară de fiecare acțiune a noastră, Așa e, De ce o spui în felul ăsta, În ce fel, Ca și cum am fi pe întuneric și deodată ai aprinde și ai stinge o lumină, A fost impresia dumitale, Repetă, Să repet, ce, Ce ai spus, De ce, Repetă, te rog, Facă-se voia dumitale, așa e, Spune doar cele două vorbe, Așa e, N-a fost același lucru, Cum n-a fost același lucru, N-a fost același lucru, Hai, mamă, lasă-te de fantezii, te rog, prea multă fantezie nu e calea cea mai bună pentru pacea sufletului, vorbele pe care le-am spus nu înseamnă mai mult decât asentiment, acord, Până acolo mă duce și pe mine mintea, pe vremea când eram tânără am consultat și eu dicționare, Nu te supăra, Când vii, Ți-am spus, curând, Trebuie să stăm de vorbă, O să vorbim despre tot ce vrei dumneata, Nu vreau decât despre un singur lucru, Care, Nu te face că nu pricepi, vreau să știu ce se întâmplă cu tine și te rog să nu-mi vii aici cu povești gata pregătite, joc cinstit și cărțile pe masă, asta aștept de la tine, Vorbele astea nu par să fie ale dumitale, Erau ale tatălui tău, adu-ți aminte, O să pun toate cărțile pe masă, Și-mi promiți că jocul o să fie cinstit, fără trucuri, Va fi cinstit, nu vor fi trucuri, Așa-l vreau pe fiul meu, Să vedem ce-o să ai

de zis când o să-ți pun în față prima carte din acest pachet, Cred că am văzut tot ce era de văzut în viață, Rămâi cu iluzia asta până o să vorbim, E chiar atât de serios, O va spune viitorul când o să ajungem acolo, Să nu întârzii, te rog, Poate pe la mijlocul săptămânii care vine, Să sperăm, Te sărut, mamă, Te sărut, fiule. Tertuliano Máximo Afonso puse receptorul în furcă, apoi își lăsă gândurile să rătăcească în voie, ca și cum ar fi continuat să vorbească cu mama, Vorbele sunt diavolul, noi credem că le lăsăm să ne iasă din gură pe acelea care ne convin și deodată apare una care se vâră printre ele, nu vedem de unde a apărut, nu fusese chemată și, din cauza acestei vorbe, de care nu rareori se întâmplă să ne fie greu să ne amintim, coaja de nucă o ia brusc în altă direcție, începem să afirmăm ceea ce înainte negam sau viceversa, ce s-a întâmplat adineauri a fost cel mai bun exemplu, nu aveam intenția să vorbesc prea curând cu mama despre povestea asta nebunească, dacă mă gândeam efectiv s-o fac vreodată și, de la o clipă la alta, fără să-mi dau seama cum, ea a avut promisiunea formală că o să-i povestesc, probabil că în clipa asta face o cruce în calendar pe ziua de luni a săptămânii viitoare, dacă eu nu apar acolo pe neașteptate, o cunosc eu, fiecare zi pe care o însemnează e ziua în care eu ar trebui să vin, vina nu va fi a ei dacă nu apar. Tertuliano Máximo Afonso nu e contrariat, dimpotrivă, se bucură de o senzație de ușurare greu de descris, ca și cum i s-ar fi luat, dintr-odată, o greutate de pe umeri, se întreabă ce a câștigat până la urmă păstrând tăcerea de-a lungul acestor zile și nu găsește nici un răspuns just, peste puțin timp poate că va fi în stare să dea o mie de explicații, una mai plauzibilă decât alta, acum nu se gândește decât că trebuie să se elibereze cât mai repede posibil, se va întâlni cu António Claro duminică, peste două zile, numai dacă nu vrea nu se urcă în mașină luni dimineață, apoi o să-i arate mamei toate cărțile care compun

șarada asta, efectiv pe toate, pentru că una era să-i fi spus acum câtva timp, Există un bărbat care seamănă atât de mult cu mine că și dumneata ne-ai confunda, și cu totul altceva să trebuiască să-i spună, Am fost alături de el și acum nu mai știu cine sunt. Exact în acest moment, dispăru scurta consolare care-l legănase cu generozitate și, în locul ei, ca o durere care îi aduse brusc aminte de ea, reapăru teama. Nu știm nimic despre ceea ce ne așteaptă în afară de fiecare acțiune a noastră, așa spusese mama și acest adevăr bine cunoscut, la îndemâna unei simple femei casnice din provincie, acest adevăr banal care face parte din lista infinită a acelora pe care n-are rost să pierdem timpul ca să le enunțăm, pentru că nu mai alungă somnul nimănui, acest adevăr al tuturor și același pentru toți poate, în unele situații, să necăjească și să sperie la fel precum cea mai teribilă dintre amenințări. Fiecare secundă care trece e ca o ușă care se deschide pentru a lăsa să intre ceea ce încă nu s-a produs, acel ceva căruia îi dăm numele de viitor, însă, sfidând contradicția cu ceea ce s-a spus adineauri, poate că mai corect ar fi să spunem că viitorul e doar un gol imens, că viitorul nu e decât timpul din care se alimentează eternul prezent. Dacă viitorul e gol, gândi Tertuliano Máximo Afonso, atunci nu există nimic căruia să-i pot da numele de duminică, eventuala sa existență depinde de existența mea, dacă eu aș muri în momentul acesta, o parte din viitor sau din viitorurile posibile ar fi anulată pentru totdeauna. Concluzia la care avea să ajungă Tertuliano Máximo Afonso, Pentru ca duminică să existe cu adevărat, trebuie ca eu să exist în continuare, a fost brusc întreruptă de sunetul telefonului. Era António Claro care întreba, Ați primit crochiul, Am primit, Aveți vreo nelămurire, Nici una, Rămăsese să vă sun mâine, dar m-am gândit că scrisoarea trebuia să fi ajuns și, prin urmare, am sunat ca să confirm întâlnirea, Foarte bine, voi fi acolo la ora

șase, Nu vă faceți griji în legătură cu faptul că va trebui să traversați sătucul, eu o să folosesc o scurtătură care mă duce direct la casă, așa nu va fi nimeni mirat de trecerea a doi oameni cu fața identică, Și automobilul, Care, Al meu, N-are importanță, dacă cineva vă confundă cu mine o să creadă că mi-am schimbat mașina, de altfel, în ultima vreme m-am dus de puține ori la casa aceea, Foarte bine, Pe poimâine, Pe duminică. După ce închise, Tertuliano Máximo Afonso se gândi că putea să-i fi spus că avea să poarte o barbă falsă, N-are importanță, o va scoate imediat. Duminică făcu un pas mare înainte.

Era ora șase și cinci minute când Tertuliano Máximo Afonso parcă mașina în fața casei, de cealaltă parte a drumului. Automobilul lui António Claro e deja acolo, la intrare, lângă zid. Între ele este o diferență de o generație mecanică, Daniel Santa-Clara n-ar fi dat niciodată mașina lui pe ceva asemănător cu cea a lui Tertuliano Máximo Afonso. Portița e deschisă, ușa casei la fel, dar ferestrele sunt închise. În interior se zărește o siluetă care aproape nu se distinge de afară, însă vocea care iese dinăuntru e clară și precisă, așa cum trebuie să fie cea a unui artist de platou, Intrați, simțiți-vă ca acasă. Tertuliano Máximo Afonso urcă cele patru trepte ale scării de la intrare și se opri în prag. Intrați, intrați, repetă vocea, fără formalități, cu toate că, din câte văd, nu mi se pare că sunteți dumneavoastră persoana pe care o așteptam, presupuneam că eu eram actorul, dar m-am înșelat. Fără să rostească nici o vorbă, cu cea mai mare grijă, Tertuliano Máximo Afonso își dezlipi barba și intră. Iată ceea ce se numește a avea simțul teatral al dramaticului, mi-ați amintit de acele personaje care apar impetuos exclamând Iată-mă, ca și cum acest lucru ar avea vreo importanță, spuse António Claro, în timp ce ieșea din penumbră și apărea în lumina care intra prin ușa deschisă. Rămaseră nemișcați, privindu-se. Lent, ca și cum i-ar fi fost greu să se smulgă din cel mai adânc imposibil, stupefacția se desenă pe chipul lui António Claro, nu pe cel al lui Tertuliano Máximo Afonso, care stia deja ce avea să găsească. Sunt persoana care

v-a telefonat, spuse el, sunt aici ca să vedeți cu propriii dumneavoastră ochi că nu voiam să mă distrez pe seama dumneavoastră când vă spuneam că suntem identici, Într-adevăr, bâigui António Claro cu un glas care nu mai părea cel al lui Daniel Santa-Clara, mi-am închipuit, din pricina insistenței dumneavoastră, că exista o mare asemănare între noi, dar vă mărturisesc că nu eram pregătit pentru ceea ce am în fața mea, propriul meu portret, Acum, că aveți dovada, pot să mă retrag, spuse Tertuliano Máximo Afonso, Nu, asta nu, v-am rugat să intrați, acum vă rog să ne așezăm să stăm de vorbă, casa e cam neîngrijită, dar fotoliile acestea sunt în stare bună și trebuie să mai am pe aici niște băuturi, gheață nu e, Nu vreau să vă deranjez, Ei, asta-i, dacă ar fi venit și soția mea, v-ar fi oferit o tratație mai bună, dar nu e greu de imaginat cum s-ar simți ea în momentul acesta, mai dezorientată și mai tulburată decât mine, asta cu siguranță, Judecând după mine, n-am nici o îndoială, ce am trăit eu în aceste săptămâni n-aș dori nici celui mai aprig dușman al meu, Luați loc, vă rog, ce preferați să beți, whisky sau coniac, Nu sunt un băutor, cu toate astea, prefer coniac, o picătură, doar atât. António Claro aduse sticlele și paharele, îl servi pe musafir, turnă pentru el trei degete de whisky fără apă, apoi se așeză de cealaltă parte a măsuței care-i despărțea. Nu-mi revin din uimire, spuse el, Eu am trecut deja prin faza asta, răspunse Tertuliano Máximo Afonso, acum mă întreb doar ce se va întâmpla după asta, Cum ați descoperit, V-am spus când v-am telefonat, v-am văzut într-un film, Da, îmi amintesc, acela în care am făcut pe recepționerul de hotel, Exact, Apoi m-ați văzut în alte filme, Exact, Și cum ați reușit să ajungeți până la mine, dacă numele de Daniel Santa-Clara nu apare în cartea de telefon, Înainte de asta a trebuit să găsesc un mod de a vă identifica printre diferiții actori secundari care apar pe generice fără referire la personajele

pe care le interpretează, Aveți dreptate, A luat ceva timp, dar am ajuns unde voiam, Și de ce ați făcut treaba asta, Cred că oricine altcineva ar fi făcut același lucru în locul meu, Presupun că da, cazul era prea ieșit din comun ca să nu i se dea importanță, Am telefonat celor cu numele de familie de Santa-Clara care apăreau în cartea de telefon, Evident, v-au spus că nu mă cunoșteau, Da, totuși una dintre persoane și-a amintit că era a doua oară când cineva suna întrebând de Daniel Santa-Clara, Că altă persoană, înainte de dumneavoastră, întrebase de mine, Da, O fi vreo admiratoare, Nu, un bărbat, Ciudat, Mai ciudat a fost că mi-a spus că omul părea să vrea să-și schimbe vocea, Nu pricep, de ce și-ar schimba-o. N-am nici o idee, Poate că a fost impresia persoanei cu care ați vorbit, Poate, Și cum ați dat de mine până la urmă, Am scris la casa de producție, Mă surprinde că v-au informat asupra adresei mele, Mi-au dat și numele dumneavoastră adevărat, Am crezut că l-ați aflat abia la prima conversație cu soția mea, Mi l-a spus casa de producție, În ce mă privește, cel puțin din câte știu eu, a fost prima dată când au făcut așa ceva, Am introdus în scrisoare un paragraf în care vorbesc despre importanța actorilor secundari, presupun că asta trebuie să-i fi convins, Mai firesc ar fi fost exact contrariul, Cu toate astea, am reușit, Și iată-ne aici, Da, iată-ne aici. António Claro bău o înghițitură de whisky, Tertuliano Máximo Afonso își înmuie buzele în coniac, apoi se priviră și, în aceeași clipă, își întoarseră privirile în altă parte. Prin ușa care continua să rămână deschisă intra lumina tot mai slabă a înserării. Tertuliano Máximo Afonso dădu paharul la o parte și își puse amândouă mâinile pe masă, cu degetele întinse, în formă de stea, Să comparăm, spuse el. António Claro mai bău o înghițitură de whisky și le puse pe ale sale simetric cu ale lui, apăsându-le pe masă ca să nu observe că-i tremurau. Tertuliano Máximo Afonso dădea impresia că făcea același lucru. Mâinile

erau întru totul identice, fiecare venă, fiecare rid, fiecare fir de păr, unghiile, una câte una, totul se repeta ca și cum ar fi ieșit dintr-un tipar. Singura diferență era verigheta de aur pe care António Claro o purta pe inelarul stâng. Să vedem acum aluniţele pe care le avem pe antebraţul drept, spuse Tertuliano Máximo Afonso. Se ridică, își dezbrăcă sacoul, pe care-l lăsă să cadă pe fotoliu, își suflecă mâneca de la cămașă până la cot. António Claro se ridicase și el, dar se duse mai întâi să închidă ușa și să aprindă lumina în sufragerie. Când a pus sacoul pe spătarul unui scaun, n-a putut evita un zgomot surd. E pistolul, întrebă Tertuliano Máximo Afonso, E, Credeam că v-ați hotărât să nu-l aduceți, Nu e încărcat, Nu e încărcat sunt trei cuvinte care spun că nu e încărcat, Vreți să vi-l arăt, se pare că nu aveți încredere în mine, Faceți cum vreți. António Claro băgă mâna într-un buzunar interior al sacoului și scoase arma la vedere, Iată-l. Cu mișcări rapide, eficiente scoase încărcătorul gol, trase înapoi opritorul și arătă camera glonțului, și ea goală. V-ați convins, întrebă el, M-am, Și nu suspectați că aș avea alt pistol în alt buzunar, Ar fi prea multe pistoale, Ar fi cele necesare dacă eu aș fi plănuit să mă descotorosesc de dumneavoastră, Și de ce ar vrea actorul Daniel Santa-Clara să se descotorosească de profesorul de istorie Tertuliano Máximo Afonso, Chiar dumneavoastră ați pus degetul pe rană când v-ați întrebat ce se va întâmpla după asta, Eram dispus să plec, dumneavoastră mi-ați spus să rămân, Sigur, dar retragerea dumneavoastră n-ar fi rezolvat nimic, aici sau acasă la dumneavoastră sau predând la școală sau dormind cu soția dumneavoastră, Nu sunt căsătorit, Dumneavoastră veți fi întotdeauna copia mea, duplicatul meu, o imagine permanentă a mea într-o oglindă în care eu nu mă uit, ceva, probabil, insuportabil, Două gloanțe ar rezolva chestiunea înainte ca ea să apară, Așa este, Dar pistolul nu e încărcat, Exact, Și nu există altul în alt buzunar,

Întocmai, Prin urmare, ne întoarcem de unde am plecat, nu știm ce se va întâmpla după asta. António Claro își trăsese în sus mâneca de la cămașă, la distanța la care se aflau unul de celălalt nu se vedeau prea bine alunițele pe piele, dar când se apropiară în lumină, ele apărură, clare, precise, identice, parcă am fi într-un film științifico-fantastic scris, regizat și interpretat de clone la ordinele unui înțelept nebun, spuse António Claro, Mai avem de văzut cicatricea de la genunchi, aminti Tertuliano Máximo Afonso, Nu cred că merită efortul, dovada e mai mult decât clară, mâini, brațe, figuri, glasuri, totul în noi e identic, nu mai lipsește decât să ne dezbrăcăm complet. Se servi din nou din whisky, se uită la lichid ca și cum ar fi sperat că de acolo ar putea să apară vreo idee și, deodată, întrebă, Și de ce nu, da, de ce nu, Ar fi caraghios, chiar dumneata ai spus că dovada e clară, Caraghios, de ce, de la brâu în sus sau de la brâu în sus și-n jos, noi actorii de cinema, precum și cei de teatru, aproape nu facem altceva decât să ne dezbrăcăm, Nu sunt actor, Nu te dezbrăca, dacă nu vrei, dar eu am s-o fac, nu mi-e greu deloc, sunt mai mult decât obișnuit și, dacă identitatea se repetă în tot corpul, te vei vedea pe dumneata însuți când te vei uita la mine, spuse António Claro. Își scoase cămașa dintr-o singură mișcare, se descălță și își dezbrăcă pantalonii, apoi lenjeria intimă, în cele din urmă ciorapii. Era gol din cap până-n picioare și era, din cap până-n picioare, Tertuliano Máximo Afonso, profesor de istorie. Atunci, Tertuliano Máximo Afonso se gândi că nu putea să rămână mai prejos, că trebuia să accepte provocarea, se ridică din fotoliu și începu și el să se dezbrace, mai reținut în gesturi din cauza pudorii și a lipsei de obișnuință, dar când termină, cu chipul un pic crispat din cauza timidității, se transformase în Daniel Santa-Clara, actor de cinema, cu singura excepție vizibilă a picioarelor, pentru că nu ajunsese să-și descalțe ciorapii. Se priviră în tăcere, conștienți de

inutilitatea absolută a oricărui cuvânt, pradă amândoi unui sentiment confuz de umilință și pierdere care îndepărta uimirea, care era manifestarea firească, ca și cum potrivirea șocantă a unuia i-ar fi răpit ceva identității proprii a celuilalt. Primul care termină de îmbrăcat a fost Tertuliano Máximo Afonso. Rămase în picioare, cu atitudinea unuia care consideră că e momentul să se retragă, dar António Claro spuse, Te rog să iei loc, mai există un ultim punct pe care aș vrea să-l clarific cu dumneata, n-o să te mai reții mult timp, Despre ce e vorba, întrebă Tertuliano Máximo Afonso în timp ce se așeza din nou, împotriva voinței lui, Mă refer la datele la care ne-am născut, precum și la ore, spuse António Claro, în timp ce scotea portmoneul din buzunarul sacoului și, din interiorul acestuia, un act de identitate, pe care i-l întinse lui Tertuliano Máximo Afonso pe deasupra mesei. Acesta se uită pe el rapid, i-l dădu înapoi și spuse, M-am născut la aceeași dată, an, zi și lună, N-o să te superi dacă-ți cer actul de identitate, În nici un caz. Cartea de identitate a lui Tertuliano Máximo Afonso trecu în mâna lui António Claro, unde rămase zece secunde și se întoarse la proprietarul său, care întrebă, Te declari satisfăcut, Încă nu, mai rămâne să știm orele, sugestia mea e să le scriem pe o hârtie, fiecare pe hârtia sa, De ce, Pentru ca acela dintre noi care va vorbi al doilea, dacă asta e modalitatea pe care o vom alege, să nu cedeze tentației de a scădea cincisprezece minute din ora declarată de primul, Și de ce n-ar adăuga aceste cincisprezece minute, Pentru că orice adaus ar fi împotriva intereselor celui care ar vorbi al doilea, Hârtia nu garantează seriozitatea actului, nimeni nu m-ar putea împiedica să scriu, asta nu e decât un exemplu, că m-am născut în primul minut al zilei, când, în realitate, n-a fost așa, Ai minți, Mda, așa e, dar oricare dintre noi, dacă vrea, tot poate să nu spună adevărul, chiar dacă ne-am limita doar la a spune cu voce tare ora la care ne-am născut, Ai dreptate,

e o chestiune de corectitudine şi bună credinţă. Tertuliano Máximo Afonso tremura pe dinăuntru, de la bun început avusese certitudinea că avea să vină momentul acesta, singurul lucru pe care nu şi-l imaginase era că el însuşi avea să-l invite să se prezinte, să rupă ultimul sigiliu, să dezvăluie singura diferenţă, Ştia dinainte care avea să fie răspunsul lui António Claro, dar cu toate acestea întrebă, Şi de ce e important să spunem unul celuilalt ora la care am venit pe lume, E important pentru că vom afla care dintre noi doi, dumneata sau eu, e duplicatul celuilalt, Şi ce li se va întâmpla celor doi prin faptul că o să aflăm, Despre asta n-am nici cea mai vagă idee, totuşi, imaginaţia mea, actorii sunt dotaţi şi cu ceva imaginaţie, îmi spune că, în cel mai bun caz, va fi incomod să trăieşti ştiindu-te duplicatul altcuiva, Şi eşti dispus, în ce te priveşte, să rişti, Mai mult decât dispus, Fără să minţi, Sper să nu fie necesar, răspunse António Claro cu un zâmbet studiat, o compoziţie plastică de buze şi dinţi unde, în doze identice şi care nu se puteau distinge, se reuneau francheţea şi răutatea, inocenţa şi obrăznicia. Apoi adăugă, Firește, dacă preferi, putem să tragem la sorţi cine va vorbi primul, Nu e nevoie, încep eu, chiar dumneata ai menţionat că e o chestiune de corectitudine şi bună credinţă, spuse Tertuliano Máximo Afonso, Prin urmare, te-ai născut la ce oră, La două după-amiază. António Claro îşi compuse o figură care exprima părere de rău şi spuse, Eu m-am născut o jumătate de oră înainte sau, ca să spun cu absolută exactitate cronometrică, am scos capul la ora treisprezece şi douăzeci şi nouă de minute, îmi pare rău, dragul meu, dar eu eram deja aici când te-ai născut dumneata, duplicatul eşti dumneata. Tertuliano Máximo Afonso înghiţi dintr-o sorbitură restul de coniac, se ridică şi spuse, Curiozitatea a fost cea care m-a adus la această întâlnire, acum, că e satisfăcută, mă retrag, Omule, nu pleca aşa degrabă, să mai stăm puţin de vorbă, încă nu

e târziu, ba chiar, dacă n-ai alt angajament, am putea să cinăm împreună, aici aproape e un restaurant bun, cu barba dumitale nu va fi nici un pericol, Mulţumesc pentru invitaţie, dar nu accept, am avea, cu siguranţă, puţine să ne spunem unul altuia, pe dumneata nu cred că te interesează istoria, iar eu m-am vindecat de cinema pentru următorii ani, Eşti contrariat de faptul că nu te-ai născut primul, că eu sunt originalul şi dumneata duplicatul, Contrariat nu e cuvântul potrivit, preferam doar să nu se fi întâmplat aşa, dar nu mă întreba de ce, oricum, n-am pierdut totul, am câştigat chiar o anume compensaţie, Ce compensaţie, Aceea că dumneata n-ai câştiga nimic umblând prin lume fălindu-te că, dintre noi doi, eşti originalul, dacă duplicatul, care sunt eu, n-ar fi la vedere ca să poată face dovada necesară, Nu intenţionez să împrăştii în cele patru vânturi povestea asta incredibilă, sunt un artist de cinema, nu un fenomen de bâlci, Iar eu sunt un profesor de istorie, nu un caz teratologic, Suntem de acord, Nu există, prin urmare, nici un motiv ca să ne întâlnim din nou, Şi eu cred că nu, Nu-mi rămâne, deci, decât să-ţi doresc toată fericirea în interpretarea unui rol din care nu vei obţine nici un avantaj, de vreme ce nu va exista public care să te aplaude, şi să-ţi promit că acest duplicat se va ţine departe de curiozitatea ştiinţifică, mai mult decât legitimă, şi de iscodeala jurnalistică, nu mai puţin curioasă, întrucât din asta trăieşte, presupun că ai auzit că obiceiul face legea, dacă n-ar fi aşa, codul lui Hamurabi, pot să te asigur, nu s-ar fi scris, Ne vom ţine departe unul de celălalt, Într-un oraş atât mare ca ăsta în care trăim nu va fi deloc greu, în afară de asta, vieţile noastre profesionale sunt atât de diferite că eu n-aş fi aflat niciodată de existenţa dumitale, dacă n-ar fi fost filmul acela blestemat, în ce priveşte probabilitatea ca un actor de cinema să se intereseze de un profesor de istorie, asta nici măcar nu cred că are o expresie matematică, Nu se

ştie niciodată, probabilitatea ca noi să existăm aşa cum suntem era zero şi, totuşi, iată-ne, Voi încerca să-mi imaginez că n-am văzut filmul, acela şi pe următoarele, sau să-mi amintesc doar că am suferit un coşmar lung şi agonizant, pentru ca, în cele din urmă, să-mi dau seama că nu era atât de grav, un bărbat identic cu altul, ce importanţă are, dacă vrei să-ţi spun sincer, singurul lucru care mă îngrijorează cu adevărat în acest moment este dacă, având în vedere că ne-am născut în aceeaşi zi, o să şi murim în aceeaşi zi, Nu văd în legătură cu ce vine acum asemenea îngrijorare, Moartea vine întotdeauna la timpul potrivit[1], Dumneata dai impresia că suferi de o obsesie morbidă, când mi-ai telefonat ai spus aceleaşi vorbe şi tot fără legătură, Atunci mi-au ieşit fără să mă gândesc, a fost una din acele fraze în afara contextului, care se vâră în discuţie nechemate, N-a fost cazul acum, Te deranjează, Nu mă deranjează deloc, Poate că o să te deranjeze dacă o să-ţi spun o idee care mi-a venit adineauri, Ce idee, Dacă suntem atât de identici precum am putut să constatăm azi, logica identitară, care pare să ne lege, va face ca dumneata să mori înaintea mea, exact cu treizeci şi unu de minute înaintea mea, timp de treizeci şi unu de minute, duplicatul va lua locul originalului, va fi propriul său original, Îţi doresc să te bucuri de acele treizeci şi unu de minute de identitate personală, absolută şi exclusivă, pentru că de acum încolo nu vei mai avea altele, Drăguţ din partea dumitale, mulţumi Tertuliano Máximo Afonso. Îşi puse barba cu multă grijă, apăsând-o delicat cu vârfurile degetelor, nu-i mai tremurau mâinile, spuse bună seara şi se îndreptă spre uşă. Acolo se opri brusc, se întoarse şi spuse, Ah, am uitat ce era mai important, toate probele au fost făcute, cu excepţia uneia, Care, întrebă António Claro,

1. Joc de cuvinte. Expresia portugheză *a propósito* înseamnă şi „în legătură cu" şi „la timpul potrivit" (n.t.).

Proba ADN, analiza codificării informației noastre genetice sau, în cuvinte mai simple, la îndemâna oricărei inteligențe, argumentul decisiv, dovada incontestabilă, Asta nici să nu te gândești, Ai dreptate, ar trebui să mergem amândoi la laboratorul de genetică, ținându-ne de mână, ca să ne pilească o unghie sau să ne ia o picătură de sânge și atunci, într-adevăr, am ști dacă această identitate nu e decât o coincidență întâmplătoare de culori și forme exterioare sau suntem demonstrația duplicată, în original și în duplicat, vreau să spun, a faptului că imposibilitatea era ultima iluzie care ne rămânea, Ne-am considera niște cazuri teratologice, Sau fenomene de bâlci, Iar asta ar fi insuportabil pentru amândoi, Nimic mai exact, Bine că suntem de acord, Trebuia să fim în ceva, Bună seara, Bună seara.

Soarele se ascunsese pe după munții care închideau orizontul de cealaltă parte a râului, dar luminozitatea cerului fără nori nu se diminuase mai deloc, doar intensitatea crudă a albastrului fusese atenuată de un ton rozaliu care se extindea lent. Tertuliano Máximo Afonso puse mașina în mișcare și răsuci volanul ca să intre pe drumul care traversa sătucul. Privind spre casă, îl văzu pe António Claro în pragul ușii, dar merse înainte. N-au fost semne de rămas-bun, nici de o parte, nici de cealaltă. Continui să porți barba asta ridicolă, spuse bunul-simț, O scot înainte să ajungem la șosea, asta va fi ultima dată când mă mai prinzi cu ea, de acum încolo voi umbla cu fața descoperită, să se deghizeze cine-o vrea, De unde știi, De știut, ceea ce se numește, efectiv, a ști, nu știu, e doar o idee, o presupunere, o presimțire, Trebuie să mărturisesc că nu mă așteptam la atât de la tine, te-ai comportat foarte bine, ca un bărbat, Sunt un bărbat, N-o să neg că ești, dar, de regulă, tăria îți era învinsă de slăbiciuni, Prin urmare, e bărbat oricine nu e supus slăbiciunilor, E și acela care reușește să le domine, În cazul acesta, o femeie capabilă să-și învingă slăbiciunile

feminine e bărbat, e ca un bărbat, În sens figurat, da, putem s-o spunem, Ei bine, atunci îți spun eu că bunul-simț se exprimă ca un machist în sensul cel mai propriu, Nu e vina mea, așa m-au făcut, Nu e o scuză bună pentru cineva care nu face nimic altceva decât să dea sfaturi și păreri, Nu greșesc întotdeauna, Îți stă bine modestia asta subită, Aș fi mai bun decât sunt, mai eficient, mai util, dacă m-ați ajuta, Cine, Voi toți, bărbați, femei, bunul-simț nu e într-o anumită formă decât o medie aritmetică, ce urcă sau coboară în funcție de flux și reflux, Previzibil, deci, Efectiv, sunt cel mai previzibil dintre toate lucrurile care există pe lume, De aceea mă așteptai în mașină, Era timpul să apar din nou, puteam fi chiar acuzat că întârziasem, Ai auzit tot, De la un cap la altul, Crezi că am făcut rău că am venit să vorbesc cu el, Depinde ce se înțelege prin rău sau prin bine, de altfel, nu e nici o diferență, având în vedere situația în care ajunseseși, nu exista altă alternativă, Asta era singura modalitate, dacă voiam să pun punct acestei chestiuni, Ce fel de punct, A rămas stabilit între noi că nu vor mai exista întâlniri, Vrei să spui că toată încurcătura pe care ai provocat-o se va termina așa, că tu te întorci la munca ta și el la a lui, tu la Maria da Paz a ta, cât o dura, iar el la Helena lui sau cum s-o numi, și că, de-acum încolo, nici nu te-am văzut, nici nu te cunosc, asta vrei să-mi spui, Nu există nici un motiv ca să fie altfel, Există toate motivele ca să fie altfel, pe cuvânt de bun-simț, E destul să nu vrem, Dacă oprești motorul, mașina va continua să meargă, Coborâm, Ar continua să meargă, e drept că mult mai puțin timp, și dacă ne-am afla pe o suprafață orizontală, asta se numește forță de inerție, după cum trebuie să știi, deși nu e vorba de un subiect care să țină de istorie, sau poate că da, acum că mă gândesc, cred că exact în istorie se observă mai mult forța de inerție, Nu emite păreri despre ceea ce n-ai învățat, o partidă de șah poate fi întreruptă

în orice moment, Eu vorbeam de istorie, Iar eu vorbesc de șah, Foarte bine, facă-se voia ta, unul dintre jucători poate continua să joace singur dacă are chef și acesta va câștiga oricum, chiar fără să fie nevoie să trișeze, fie că joacă cu piesele albe, fie că joacă cu cele negre, pentru că joacă cu toate, Eu m-am ridicat de la masă, am ieșit din sală, nu mai sunt acolo, Au mai rămas trei jucători, Presupun că vrei să spui că a rămas acel António Claro, Și soția lui, și Maria da Paz, Ce are de-a face Maria da Paz cu asta, Slabă memorie mai ai, dragul meu, pari să fi uitat că te-ai folosit de numele ei pentru investigațiile tale, mai devreme sau mai târziu, fie prin tine, fie prin altcineva, Maria da Paz va afla de tărășenia în care e implicată fără să știe, iar în ce-o privește pe nevasta actorului, presupunând că încă n-a intrat în joc, mâine ar putea fi regina triumfătoare, Pentru bunul-simț ai prea multă imaginație, Adu-ți aminte de ce ți-am spus acum câteva săptămâni, numai un bun-simț cu imaginație de poet putea fi inventatorul roții, N-a fost tocmai asta ceea ce ai spus, Nu contează, o spun în momentul ăsta, Ai fi o companie mai plăcută dacă n-ai vrea să ai întotdeauna dreptate, Nu m-am făli niciodată că aș avea întotdeauna dreptate, dacă am greșit vreodată, am fost primul care mi-am recunoscut greșeala, Poate, dar cu mutra unuia care a fost victima unei răsunătoare erori judiciare, Și potcoava, Ce-i cu potcoava, Eu, bunul-simț, am inventat și potcoava, Cu imaginația unui poet, Caii ar fi gata să jure că da, La revedere, la revedere, am luat-o pe aripile fanteziei, Ce te gândești să faci acum, Să dau două telefoane, unul mamei, să-i spun că mă duc s-o vizitez poimâine și celălalt Mariei da Paz, să-i spun că poimâine mă duc s-o vizitez pe mama și că voi rămâne acolo o săptămână, după cum vezi, nimic mai simplu, nimic mai nevinovat, nimic mai familiar și mai casnic. În momentul acela, un automobil îi depăși cu mare viteză, șoferul făcu un semn cu mâna dreaptă. Îl cunoști

pe tipul ăla, cine e, întrebă bunul-simţ, E bărbatul cu care am stat de vorbă, António Claro, Daniel Santa-Clara, originalul al cărui duplicat sunt, credeam că l-ai recunoscut, Nu pot să recunosc o persoană pe care n-am mai văzut-o niciodată, A mă vedea pe mine e acelaşi lucru cu a-l vedea pe el, Dar nu în spatele unei bărbi ca asta, M-am luat cu vorba şi am uitat s-o scot, gata, am scos-o, cum mă găseşti acum, Maşina lui e mai puternică decât a ta, Mult mai puternică, A dispărut într-o clipă, Aleargă să-i povestească nevestei întâlnirea noastră, E posibil, nu e sigur, Eşti un sceptic incurabil, Nu, sunt doar ceea ce voi numiţi bun-simţ, pentru că nu ştiţi ce alt nume mai bun i-aţi putea da, Inventatorul roţii şi al potcoavei, În momentele poetice, numai în momentele poetice, Ce bine ar fi să fie mai multe, Când ajungem, mă laşi la intrarea pe strada ta, dacă nu te deranjează, Nu vrei să urci, să te odihneşti puţin, Nu, prefer să mă duc să-mi pun imaginaţia la treabă, căci vom avea mare nevoie de ea.

Când se trezi a doua zi de dimineaţă, Tertuliano Máximo Afonso află de ce îi spusese bunului-simţ, imediat ce se urcase în maşină, că aceea era ultima dată când îl vedea cu barba falsă şi că de atunci înainte va umbla cu faţa descoperită faţă de toată lumea. Să se deghizeze cine-o vrea, au fost, categorice, cuvintele lui. Ceea ce atunci putea să-i pară cuiva neavizat doar o simplă declaraţie temperamentală de intenţie, motivată de nerăbdarea justificată a celui care fusese supus unei succesiuni de probe dure, era, până la urmă, fără să bănuim, sămânţa unei acţiuni gestante cu consecinţe viitoare, respectiv o provocare adresată duşmanului, ştiind dinainte că lucrurile nu se vor opri aici. Înainte de a continua, însă, ar fi bine, pentru buna armonie a relatării, să dedicăm câteva rânduri analizei unei eventuale contradicţii neobservate care ar exista între acţiunea despre care vom aduce informaţii în continuare şi hotărârile anunţate de Tertuliano Máximo Afonso în timpul scurtei călătorii cu bunul-simţ. O întoarcere rapidă la paginile finale ale capitolului anterior va evidenţia imediat existenţa unei contradicţii elementare, manifestată în variante expresive distincte, aşa cum a fost faptul că Tertuliano Máximo Afonso a spus, în faţa scepticismului prudent al bunului-simţ, în primul rând, că pusese punct chestiunii celor doi bărbaţi identici, în al doilea rând, că rămăsese stabilit că el şi António Claro nu se vor mai întâlni niciodată şi, în al treilea rând, cu retorica ingenuă a unui final de act, că se ridicase de la masa de joc,

că ieşise din sală, că nu mai rămăsese acolo. Aceasta e contradicţia. Cum poate Tertuliano Máximo Afonso să afirme că n-a mai rămas acolo, că a plecat, că a părăsit masa, când, imediat ce a înghiţit micul dejun, îl vedem precipitându-se spre papetăria cea mai apropiată ca să cumpere o cutie de carton în care-i va trimite lui António Claro, prin poştă, nici mai mult nici mai puţin decât aceeaşi barbă cu care l-am văzut deghizat în ultimul timp. Presupunând că, într-una din zile, António Claro va trebui să se deghizeze, asta va fi treaba lui, nu va avea nimic de-a face cu un Tertuliano Máximo Afonso care a plecat trântind uşa şi spunând că nu se mai întoarce. Când, peste două sau trei zile, António Claro va deschide cutia la el acasă şi se va trezi în faţa unei bărbi false pe care o va recunoaşte imediat, îi va spune, inevitabil, soţiei, Ceea ce vezi aici, părând a fi o barbă, e o provocare, iar soţia va întreba, Dar cum poate fi, dacă nu ai duşmani. António Claro nu va pierde timp să-i răspundă că e imposibil să nu ai duşmani, că duşmanii nu apar din dorinţa noastră de a-i avea, ci din dorinţa lor irezistibilă de a ne avea pe noi. În cercul actorilor, de exemplu, roluri de zece rânduri trezesc, cu o frecvenţă demoralizantă, invidia rolurilor de cinci, aşa începe întotdeauna, cu invidia şi, dacă ulterior, rolurile de zece rânduri trec la douăzeci, iar cele de cinci trebuie să se mulţumească cu şapte, atunci terenul e pregătit pentru o stufoasă, prosperă şi durabilă duşmănie. Şi barba asta, va întreba Helena, care e rolul ei în toate astea, Barba asta, am uitat să-ţi spun zilele trecute, e cea pe care a purtat-o Tertuliano Máximo Afonso când a venit să se întâlnească cu mine, e de înţeles faptul că şi-a pus-o şi mărturisesc că îi sunt chiar recunoscător pentru idee, imaginează-ţi că cineva îl vedea traversând sătucul şi-l confunda cu mine, ce complicaţii ar fi putut ieşi de aici, Ce-o să faci cu ea, Aş putea s-o trimit înapoi cu un bilet sec în care să-l pun pe intrusul ăsta la locul lui, dar asta

ar însemna să intru într-o polemică interminabilă cu consecințe imprevizibile, știm cum încep lucrurile, dar nu știm cum se vor termina, iar eu am o carieră de apărat, acum că rolurile mele sunt de cincizeci de rânduri, cu posibilitatea de a crește dacă totul merge bine în continuare, așa cum promite scenariul pe care îl am aici, Dacă eu aș fi în situația ta, aș rupe-o, aș arunca-o sau aș arde-o, odată cu moartea dihaniei s-ar isprăvi și otrava, Nu mi se pare că ar fi un caz de moarte, în afară de asta, am impresia că ție nu ți-ar sta bine cu barbă, Nu glumi, a fost un fel de a vorbi, dar știu că mă tulbură, că mă neliniștește chiar fizic să știu că există în orașul ăsta un bărbat identic cu tine, deși continui să refuz să cred că asemănarea ajunge până acolo, Îți repet că e totală, că e absolută, chiar și amprentele digitale de pe cărțile noastre de identitate sunt identice, am avut prilejul să compar, Mă ia amețeala numai când mă gândesc, Nu te lăsa obsedată, ia un calmant, Am luat, iau de când a sunat omul ăsta la noi, Nu mi-am dat seama, Asta pentru că nu-mi dai prea multă atenție, Nu-i adevărat, cum aș putea eu să știu eu că iei pastile dacă o faci pe ascuns, Scuză-mă, sunt cam nervoasă, dar n-are importanță, o să treacă, Va veni o zi în care nici n-o să ne mai aducem aminte de povestea asta blestemată, Până atunci trebuie să te hotărăști ce-o să faci cu perii ăia respingători, O s-o pun lângă mustața pe care am purtat-o în filmul acela, Ce rost are să păstrezi o barbă care a fost folosită pe fața altei persoane, Tocmai asta e chestiunea, într-adevăr, persoana e alta, dar fața nu, fața e aceeași, Nu e aceeași, E aceeași, Dacă vrei să înnebunesc, continuă să spui că fața ta e fața lui, Te rog, calmează-te, În afară de asta, cum o să pui tu în aceeași oală intenția asta de a păstra barba, ca și cum ar fi vorba de o relicvă și faptul c-o numești nici mai mult nici mai puțin decât o provocare din partea unui dușman, căci așa ai spus când ai deschis cutia, N-am

spus că venea de la un dușman, Dar ai gândit-o, E posibil, poate c-am gândit-o, dar nu sunt sigur că e cuvântul corect, omul ăsta nu mi-a făcut rău niciodată, Există, Există pentru mine la fel cum exist eu pentru el, Nu tu ai fost cel care l-ai căutat, presupun, Dacă eu aș fi fost în locul lui, n-aș fi procedat altfel, Jur că ai fi făcut-o dacă te sfătuiai cu mine, Văd bine că situația nu e plăcută, pentru nici unul dintre noi, dar nu pot să-nțeleg de ce te aprinzi atâta, Eu nu mă aprind, Mai ai puțin și începi să arunci flăcări din ochi. Helenei nu-i țâșniră flăcările, ci, neașteptat, lacrimile. Îi întoarse spatele soțului și fugi să se ascundă în dormitor, închizând ușa cu mai multă putere decât era necesar. Cineva înclinat spre superstiții și care ar fi fost martor al deplorabilei scene conjugale pe care am descris-o adineauri, poate că n-ar pierde ocazia să atribuie cauza conflictului vreunei influențe maligne a apendicelui fals pe care António Claro se va încăpățâna să-l păstreze alături de mustața cu care, practic, își începuse cariera de actor. Și, mai mult ca sigur, acel cineva ar clătina din cap cu un aer de falsă compasiune și ar spune sentențios, Cine l-a băgat în casă pe dușman cu mâna lui, să nu se plângă după aceea, era prevenit, dar n-a ținut seama.

La mai mult de patru sute de kilometri de aici, în fosta lui cameră de copil, Tertuliano Máximo Afonso se pregătea de culcare. După ce a ieșit din oraș, marți de dimineață, a venit tot drumul discutând cu el însuși dacă ar trebui să-i povestească mamei ceva din ceea ce se întâmpla sau dacă, dimpotrivă, ar fi mai prudent să-și țină gura pecetluită cu strășnicie. La cincizeci de kilometri hotărî că cel mai bine era să deșerte tot sacul, la o sută douăzeci era indignat că fusese capabil de o asemenea idee, la două sute zece s-a gândit că o explicație ușoară și pe un ton anecdotic poate că ar fi suficientă ca să-i satisfacă mamei curiozitatea, la trei sute paisprezece și-a spus că era un prost și că asta ar fi

însemnat că n-o cunoștea, la patru sute patruzeci și șapte, când a oprit în fața casei familiare, nu știa ce să facă. Iar acum, în timp ce-și îmbracă pijamaua, se gândește că această călătorie a fost o greșeală gravă, de luat la palmă, că ar fi fost mai bine să nu iasă din casa lui, să stea închis în cochilia lui protectoare, așteptând. Bineînțeles că aici e în siguranță, dar, fără intenția de a o jigni prin asta pe doamna Carolina, care, atât sub aspect fizic, cât și sub aspectul considerentelor morale, nu merita asemenea comparații, Tertuliano Máximo Afonso simte că a intrat în gura lupului ca o vrabie imprudentă care a zburat spre capcană fără să țină seama de consecințe. Mama nu-i pune întrebări, se limitează să-l privească din când în când cu o expresie expectativă, pentru ca imediat să-și devieze lent privirea, gestul spunea, Nu vreau să fiu indiscretă, dar ai spus o vorbă, Dacă crezi că o să pleci fără să vorbești, te înșeli. Întins în pat, Tertuliano Máximo Afonso răsucește subiectul pe toate fețele și nu găsește soluția. Mama nu e făcută din același aluat ca Maria da Paz, care se mulțumește, sau așa lasă să se creadă, cu orice explicație i se dă, care ar putea aștepta și toată viața, dacă ar fi necesar, momentul dezvăluirilor. Mama lui Tertuliano Máximo Afonso, cu fiecare atitudine, cu fiecare gest, când îi pune în față o farfurie, când îl ajută să îmbrace sacoul, când îi dă o cămașă curată, îi spune, Nu-ți cer să-mi povestești tot, ai dreptul la secretele tale, dar cu o singură excepție, la care nu pot renunța, aceea a chestiunilor de care depinde viața ta, viitorul tău, fericirea ta, pe acestea vreau să le știu, e dreptul meu, iar tu nu mi-l poți nega. Tertuliano Máximo Afonso stinse veioza de pe noptieră, adusese câteva cărți, dar sufletul nu-i cere lecturi în seara asta, iar în ce privește civilizațiile mesopotamice, care, fără îndoială, l-ar purta încetișor până în pragul diafan al somnului, acestea, fiind foarte grele, au rămas acasă, tot pe noptieră, cu semnul marcând

începutul capitolului ilustrativ care se ocupă de regele Tukulti-Ninurta I, care a înflorit, cum era obiceiul să se spună despre figurile istorice, între secolele doisprezece și treisprezece înainte de Christos. Ușa dormitorului, care era doar împinsă, se deschise încetișor în semiîntuneric, a intrat Tomarctus, câinele casei. Venea să vadă dacă acest stăpân, care apare pe aici doar din când în când, mai era în cameră. E de talie medie, tot numai o pată neagră, nu ca alții care, priviți de aproape, capătă irizații cenușii. Numele ciudat îi fusese pus de Tertuliano Máximo Afonso, așa se întâmplă când ai un stăpân erudit, în loc să fi botezat animalul cu un nume pe care să-l poată capta fără greutate pe căile directe ale geneticii, cum ar fi Fiel, Piloto, Sultan sau Almirante, moștenite și transmise succesiv din generație în generație, în loc de asta i-a pus numele unui canid care se zice că ar fi trăit acum cincisprezece milioane de ani și care, după cum ne asigură paleontologii, este fosila Adam a neamului acestor animale cu patru picioare care aleargă, adulmecă și se scarpină de purici și care, așa cum e firesc să te aștepți de la prieteni, mai și mușcă. Tomarctus n-a venit aici pentru mult timp, o să doarmă câteva minute încovrigat la picioarele patului, apoi o să se scoale ca să dea o raită prin casă, să vadă dacă totul e în ordine și, în cele din urmă, în restul nopții, va fi tovarăș vigilent al stăpânei sale permanente, afară de cazul în care va trebui să iasă în curte să latre și, în drum, să bea apă din strachină și să ridice piciorul în rondul cu mușcate sau în tufișul de rozmarin. Se va întoarce în camera lui Tertuliano Máximo Afonso la apariția primilor zori, va lua cunoștință de faptul că nici partea asta a pământului nu s-a mutat din loc, la asta țin câinii cel mai mult, să nu plece nimeni. Când se va trezi Tertuliano Máximo Afonso, ușa o să fie închisă, semn că mama s-a sculat deja și că Tomarctus a ieșit s-o însoțească. Tertuliano Máximo Afonso se uită la ceas și își spune,

E devreme încă, cât timp mai durează lumina asta neclară și ultimul somn, grijile pot aștepta.

S-ar fi trezit tresărind dacă vreo stafie răutăcioasă ar fi venit să-i sufle la ureche că, exact în momentul acesta, în casa lui António Claro sau, ca s-o spunem drept și cu exactitate, în interiorul muncit al creierului său, se naște ceva de o importanță extremă. Pe Helena au ajutat-o mult tranchilizantele, dovadă e felul în care doarme, cu respirația normală, chipul calm și absent al unui copil, dar nu același lucru putem spune despre soț, el n-a profitat de noapte, mereu răsucind pe-o parte și pe alta chestiunea bărbii false, întrebându-se cu ce intenții i-o fi trimis-o Tertuliano Máximo Afonso, visând întâlnirea din casa de la țară, trezindu-se agitat, de câteva ori lac de transpirație. Azi n-a fost așa. Noaptea a fost dușmănoasă, ca și cele anterioare, dar zorile au fost salvatoare, așa cum ar trebui să fie toate. Deschise ochii și așteptă, surprins să-și dea seama că aștepta ceva ce trebuia să fie pe punctul de a țâșni și că deodată chiar țâșni, a fost o sclipire, un fulger care a umplut de lumină toată camera, amintirea faptului că Tertuliano Máximo Afonso spusese, la începutul conversației, Am scris casei de producție, ăsta a fost răspunsul pe care l-a dat la întrebarea pusă de el, Și cum ați dat de mine până la urmă. Zâmbi de pură bucurie, așa cum trebuie să fi zâmbit toți navigatorii la vederea insulei necunoscute, dar bucuria exaltantă a descoperirii n-a durat mult, ideile astea matinale au, în general, un defect de fabricație, ni se pare că inventăm un perpetuum mobile, însă, imediat cum ne întoarcem cu spatele, mașinăria se oprește. Scrisori care cer fotografii și autografe ale artiștilor nu lipsesc în casele de producție, marile stele, atâta timp cât sunt în grațiile publicului, le primesc cu miile pe săptămână, adică, de primit, ceea ce numim efectiv a primi, nu le primesc, nici măcar nu și-ar pierde timpul să-și arunce ochii pe ele, pentru asta există angajați ai casei de

producţie care iau din raft fotografia dorită, o pun într-un plic, cu dedicaţia deja tipărită, la fel pentru toţi, şi p'aci ţi-e drumul, altul la rând. Evident că Daniel Santa-Clara nu e nicidecum o stea, că, dacă într-o zi ar apărea la casa de producţie trei scrisori deodată solicitând o fotografie de-a lui, ar fi prilej să se pună drapelul la fereastră şi să se declare sărbătoare naţională, şi asta fără să uităm că astfel de scrisori nu se păstrează, merg imediat, fără excepţie, la tocătorul de hârtie, toate acele emoţii, toată acea nerăbdare sunt reduse la mizeria unei grămezi de fâşiuţe indescifrabile. Presupunând, totuşi, că arhivarii casei de producţie ar avea instrucţiuni să înregistreze, să ordoneze şi să clasifice pe diferite criterii, astfel încât să nu se piardă nici măcar una dintre atâtea mărturii ale admiraţiei publicului pentru artiştii săi, e inevitabil să întrebăm la ce i-ar folosi lui António Claro scrisoarea scrisă de Tertuliano Máximo Afonso sau, mai exact, cu ce ar putea contribui scrisoarea aceea la găsirea unei ieşiri, dacă ea există, pentru complicatul, insolitul, nemaivăzutul caz al celor doi bărbaţi identici. Trebuie să spunem că această speranţă deplasată, iute prefăcută în praf şi pulbere de logica faptelor, a fost cea care a însufleţit atât de evident deşteptarea lui António Claro şi dacă a mai rămas ceva din ea, e doar posibilitatea îndepărtată ca acea parte din scrisoarea pe care Tertuliano Máximo Afonso a zis că a scris-o despre importanţa actorilor secundari să fi fost considerată suficient de interesantă ca să merite onoarea unui loc în arhivă şi chiar, cine ştie, atenţia vreunui specialist în marketing, căruia factorul uman să nu-i fie complet străin. În fond, avem de-a face aici doar cu nevoia minusculei satisfacţii pe care i-ar aduce-o ego-ului lui Daniel Santa-Clara, prin strădania unui profesor de istorie, recunoaşterea importanţei muşilor în navigaţia port-avioanelor, chiar dacă n-au făcut altceva în timpul periplului decât să lustruiască alămurile. Că asta e suficient pentru ca António Claro să

se hotărască să se ducă la case de producție în dimineața asta ca să întrebe de existența unei scrisori scrisă de un anume Tertuliano Máximo Afonso e sincer discutabil, trebuie avută în vedere incertitudinea de a găsi acolo ceea ce și-a imaginat, în mod atât de iluzoriu, dar sunt momente în viață în care o nevoie urgentă de a ne smulge din marasmul nehotărârii, de a face ceva, orice, chiar dacă inutil, chiar dacă superfluu, este ultimul semn de capacitate volitivă care ne-a mai rămas, ca trasul cu ochiul prin gaura cheii unei uși pe care ne-a fost interzis să intrăm. António Claro s-a sculat deja din pat, a făcut-o cu multă grijă ca să nu-și trezească nevasta, acum stă, pe jumătate întins, pe canapeaua mare din living și are scenariul următorului film deschis pe genunchi, va fi justificarea lui ca să se ducă la casa de producție, el, care n-a avut niciodată nevoie de justificări, nici nu i-au fost cerute vreodată, asta se întâmplă când nu ai conștiința complet liniștită, E aici o chestiune pe care trebuie s-o lămuresc, o să spună când o să apară Helena, lipsește cel puțin o replică, așa cum arată, pasajul nu are sens. Până la urmă va dormi când va intra soția în living, dar efectul nu s-a pierdut de tot, ea a crezut că el se sculase ca să studieze rolul, sunt unii oameni așa, oameni pe care un dezvoltat simț al responsabilității îi menține permanent neliniștiți, ca și cum, în orice moment, ar nesocoti o datorie și s-ar acuza pentru asta. Se trezi tresărind, explică, bâiguind, că petrecuse prost noaptea, iar ea îl întrebă de ce nu se ducea din nou în pat, atunci el îi spuse că găsise o greșeală în scenariu care numai la casa de producție putea fi corectată și ea spuse că asta nu-l obliga să alerge acolo, mai bine să se ducă după prânz, iar acum să doarmă. El insistă, ea renunță, spuse doar că ea, într-adevăr, avea chef să se bage din nou în pat. Peste două săptămâni începe concediul, o să vezi cât o să dorm, tot mai mult cu aceste pastile, o să fie ca-n rai, N-o să-ți petreci concediul în pat, spuse el,

Patul e castelul meu, răspunse ea, în spatele zidurilor lui sunt în siguranță, Ai nevoie de un medic, tu nu erai așa, E de înțeles, niciodată n-am avut în gând doi bărbați până acum, Presupun că nu vorbești serios, În sensul pe care-l dai, evident că nu, în afară de asta, recunoaște că ar fi destul de ridicol să fii gelos pe o persoană pe care eu nici măcar n-o cunosc și pe care, dacă va fi după mine, nici n-o voi cunoaște vreodată. Acesta ar fi momentul cel mai bun pentru ca António Claro să mărturisească faptul că nu din pricina presupuselor deficiențe ale scenariului se duce la casa de producție, ci ca să citească, dacă e posibil, o scrisoare scrisă tocmai de al doilea dintre bărbații care-i ocupă gândurile soției, deși e legitim să presupunem, având în vedere modul în care funcționează, de regulă, creierul uman, gata tot timpul să alunece spre o formă de delir, că, cel puțin în aceste zile agitate, acest al doilea bărbat a trecut înaintea primului. Să recunoaștem însă că o asemenea explicație, în afară că cerea prea mult efort din partea minții confuze a lui António Claro, n-ar face decât să încâlcească și mai mult situația și, cu mare probabilitate, n-ar fi receptată de Helena cu prea multă înțelegere. António Claro se limită să răspundă că nu era gelos, că ar fi stupid să fie, își făcea doar griji pentru sănătatea ei, Ar trebui să profităm de concediul tău și să ne ducem departe de aici, spuse, Prefer să rămân acasă și, în afară de asta, tu vei avea filmul acela, E timp, nu începe chiar acum, Chiar și așa, Am putea să mergem la casa de la țară, rog pe cineva din sătuc să ne curețe grădina, Mă sufoc în singurătatea aia, Atunci mergem în altă parte, Ți-am spus că prefer să stau acasă, Va fi altă singurătate, Dar în asta mă simt bine, Dacă asta vrei cu adevărat, Da, asta vreau cu adevărat. Nu mai era nimic de spus. Micul dejun a fost luat în tăcere și o jumătate de oră mai târziu, Helena se afla pe stradă, în drum spre serviciu. António Claro nu era

la fel de grăbit, dar nici n-a întârziat să plece. Se urcă în mașină gândind că avea să treacă la atac. Doar că nu știa pentru ce.

Nu se întâmplă prea des să apară actori prin birourile casei de producție, iar acum trebuie să fie prima dată când unul dintre ei vine să întrebe despre scrisoarea unui admirator, deși ea pare să se deosebească de celelalte prin faptul neobișnuit că nu cere nici fotografie, nici autograf, doar adresa, António Claro nu știe ce spune scrisoarea, presupune că cere doar adresa unde locuiește. Probabil, pentru António Claro treaba n-ar fi ușoară dacă n-ar avea șansa de a cunoaște un șef de serviciu care îi fusese coleg de școală și care-l primi cu brațele deschise, cu fraza obișnuită, Hei, ce te aduce pe aici, Știu că cineva a scris o scrisoare cerând adresa mea și aș vrea s-o citesc, spuse el, De aspectul ăsta nu mă ocup eu, dar o să rog pe cineva să te ajute. Chemă prin interfon, explică sumar despre ce era vorba și peste câteva momente apăru o femeie tânără zâmbind, având cuvintele deja pregătite, Bună ziua, mi-a plăcut mult ultimul dumneavoastră film, Sunteți foarte drăguță, Ce doriți să știți, E vorba de o scrisoare scrisă de o persoană pe nume Tertuliano Máximo Afonso, Dacă cerea fotografie, nu mai există, scrisorile astea nu le păstrăm, ar plesni arhivele pe la cusături dacă le-am păstra, După câte știu, cerea adresa mea și făcea un comentariu despre ceva ce mă interesează, de aceea am venit aici, Cum ați spus că se numea, Tertuliano Máximo Afonso, e profesor de istorie, Îl cunoașteți, Da și nu, adică, mi s-a vorbit de el, Când a fost scrisă scrisoarea, Probabil acum mai mult de două săptămâni și mai puțin de trei, dar nu sunt sigur, Voi vedea mai întâi în registrul de intrări, cu toate că, de fapt, acest nume nu-mi spune nimic, Dumneavoastră aveți sarcina de a înregistra, Nu, o colegă care e în concediu, dar cu un nume ca ăsta n-ar fi lipsit comentariile, Tertulienii trebuie să fie puțini în

prezent, Presupun că da, Veniți cu mine, vă rog, spuse femeia. António Claro își luă rămas-bun de la amicul său și o urmă, nu era deloc dezagreabilă, avea o înfățișare plăcută și folosea un parfum bun. Traversară o încăpere unde lucrau mai multe persoane, două dintre ele schițară un zâmbet ușor când l-au văzut trecând, ceea ce demonstrează, în ciuda părerilor contrare care, în majoritate, se conduc după prejudecăți de clasă zaharisite, că mai există unii care își aleg idolii dintre actorii secundari. Au intrat într-o încăpere cu pereții ticsiți de rafturi, aproape toate încărcate cu registre de format mare. Un registru identic era deschis pe singura masă care se afla acolo. Încăperea asta are un aspect de reconstituire istorică, spuse António Claro, pare arhiva unei Stări Civile, Arhivă e, dar temporară, când registrul aflat aici pe masă se termină, cel mai vechi dintre celelalte merge la gunoi, nu e la fel ca într-o Stare Civilă, unde se păstrează totul, vii și morți, În comparație cu încăperea de unde am venit, aici e altă lume, Presupun că și în birourile mai moderne trebuie să existe locuri asemănătoare cu acesta, ca o ancoră ruginită înțepenită în trecut și care nu folosește la nimic. António Claro o privi cu atenție și spuse, De când am intrat aici am auzit un întreg șir de idei interesante de la dumneavoastră, Credeți, Asta gândesc, Poate ceva asemănător cu o vrabie care, pe neașteptate, a început să cânte ca un canar, Și ideea asta îmi place. Femeia nu răspunse, întoarse câteva pagini, se duse în urmă cu trei săptămâni și, cu degetul arătător al mâinii drepte, începu să parcurgă numele unul câte unul. A treia săptămână trecu, a doua la fel, suntem în prima, am ajuns la ziua de azi și numele de Tertuliano Máximo Afonso n-a apărut. Trebuie să fi fost prost informat, spuse femeia, numele ăsta nu apare aici, ceea ce înseamnă că scrisoarea aceea, dacă a fost scrisă, n-a intrat aici, s-o fi pierdut pe drum, Vă dau prea mult de lucru, abuzez de timpul dumneavoastră, dar, interveni insinuant Antonio

Claro, poate, dacă mergem cu o săptămână mai înapoi, Sigur că da. Femeia dădu din nou paginile și oftă. A patra săptămână fusese extrem de abundentă în cereri de fotografii, avea să dureze o bună bucată de timp până să ajungă la sâmbătă și, slavă Domnului, să mulțumim cerului că solicitările referitoare la actorii mai importanți sunt rezolvate într-un sector al serviciului dotat cu sisteme informatice, nimic care să semene cu arhaismul aproape incunabular al acestui munte de in-folio rezervate vulgului. Conștiinței lui António Claro i-a trebuit ceva timp ca să-și dea seama că munca de căutare pe care o executa amabila femeie putea s-o facă el și că era chiar obligația lui să se ofere s-o înlocuiască, cu atât mai mult că datele înregistrate acolo, prin caracterul lor elementar, nimic altceva decât o listă de nume și adrese, același lucru pe care oricine îl găsește într-o banală carte de telefon, nu implica nici cel mai mic grad de confidențialitate, nici o necesitate de a face apel la discreție care să impună menținerea lor la adăpost de curiozitatea unor persoane străine de serviciu. Femeia îi mulțumi pentru ofertă cu un surâs, dar nu acceptă, căci n-o să rămână acolo cu brațele încrucișate uitându-se la el cum lucrează, spuse ea. Minutele treceau, foile treceau, era deja joi și Tertuliano Máximo Afonso nu apărea. António Claro începu să devină nervos, să dea la dracul ideea pe care-o avusese, să se întrebe la ce avea să-i servească blestemata de scrisoare, dacă ar fi apărut până la urmă, și nu găsea un răspuns care să fie la înălțimea situației incomode, până și satisfacția slabă pe care ego-ul său, ca un pisoi lacom, venise s-o caute, se transforma rapid în rușine. Femeia închise registrul, Îmi pare foarte rău, dar nu este, Iar eu trebuie să vă rog să mă iertați pentru munca pe care v-am pus s-o faceți pentru un lucru fără importanță, Dacă doreați atât de mult să vedeți scrisoarea, nu trebuie să fi fost fără importanță, încercă femeia, generoasă, să diminueze

tensiunea, Mi s-a spus că era acolo un pasaj care m-ar putea interesa, Ce pasaj, Nu sunt foarte sigur, cred că era despre importanța actorilor secundari pentru succesul filmului, ceva de genul acesta. Femeia făcu o mișcare bruscă, ca și cum memoria ar fi scuturat-o violent pe dinăuntru, și întrebă, Despre actorii secundari, asta ați spus, Da, răspunse António Claro, fără să-i vină a crede că încă se mai putea ivi de acolo vreo fărâmă de speranță, Dar scrisoarea aceea a fost scrisă de o femeie, De o femeie, repetă António Claro, simțind că i se învârte capul, Da, domnule, de o femeie, Și ce s-a întâmplat cu ea, mă refer la scrisoare, evident, Prima persoană care a citit-o a considerat că era total în afara regulilor și a dat fuga să aducă la cunoștința fostului șef de departament cazul, acesta, la rândul lui, a trimis hârtia la administrație, Și după aceea, Nu s-a mai întors la serviciile noastre, ori au pus-o în seif, ori a fost făcută praf în tocătorul de hârtie din biroul președintelui consiliului de administrație, Dar de ce, de ce, Întrebările sunt două la număr, și amândouă pertinente, probabil din cauza acelui pasaj, probabil pentru că administrația n-a văzut cu ochi buni posibilitatea de a începe să circule pe aici, înăuntru și în afara firmei, prin toată țara, un înscris care cerea echitate și dreptate pentru actorii secundari, ar fi o revoluție în industria cinematografică și imaginați-vă ce s-ar putea întâmpla după aceea dacă revendicarea ar fi preluată de clasele inferioare, de secundarii din societate în general, Ați vorbit de un fost șef de departament, de ce fost, Pentru că, datorită intuiției sale geniale a fost imediat promovat, Atunci scrisoarea a dispărut, s-a evaporat, murmură António Claro dezamăgit, Originalul da, dar eu am păstrat o copie pentru mine, un duplicat, Ați păstrat o copie, repetă António Claro, simțind în același timp că freamătul care-i străbătuse trupul fusese provocat nu de primul, ci de al doilea dintre cele două cuvinte, Ideea mi s-a părut atât

de extraordinară, încât am hotărât să comit o mică abatere de la regulamentul intern al personalului, Și scrisoarea aceea, o aveți la dumneavoastră, O am acasă, Ah, o aveți acasă, Dacă vreți un duplicat al ei, nu-i nici o problemă să vă dau, la urma urmelor adevăratul destinatar al scrisorii e actorul Daniel Santa-Clara, aici reprezentat legal, Nu știu cum să vă mulțumesc și permiteți-mi să repet ce-am spus mai înainte, a fost o plăcere să vă cunosc și să stau de vorbă cu dumneavoastră, Sunt zile mai bune și zile mai puțin bune, azi m-ați găsit în pasă bună, sau poate pentru că m-am simțit în pielea personajului unui roman, Ce roman, ce personaj, N-are importanță, să revenim la viața reală, să ne lăsăm de fantezii și ficțiuni, mâine vă fac o copie a scrisorii și v-o trimit acasă prin poștă, Nu vreau să vă deranjați, trec eu pe aici, Nici vorbă de așa ceva, imaginați-vă ce ar gândi cei din această firmă dacă m-ar vedea cineva că vă dau o hârtie, V-ați pune reputația în pericol, întrebă António Claro începând să schițeze un surâs ușor maliții os, Mai rău decât atât, reteză ea, mi-aș pune slujba în pericol, Scuzați-mă, trebuie să vă fi părut deplasat, dar n-am avut intenția să vă supăr, Presupun că nu, ați confundat doar sensul cuvintelor, se întâmplă mereu, noroc cu filtrele care se țes în noi cu timpul și auzirea repetată, Ce fel de filtre, Sunt ca un fel de strecurătoare de voce, când trec, cuvintele lasă întotdeauna drojdii, ca să știm ce au vrut, de fapt, să ne comunice, trebuie să analizăm minuțios aceste drojdii, Pare un proces complicat, Dimpotrivă, operațiile necesare sunt instantanee, ca într-un calculator, dar niciodată nu se împiedică unele de altele, totul decurge în ordine, drept spre țintă, e o chestiune de antrenament, Dacă nu e mai degrabă un dar natural, așa cum se întâmplă cu auzul absolut, În acest caz nu e nevoie de atât, ajunge să poți să auzi cuvântul, acuitatea se află în alt loc, dar să nu credeți că totul merge ca pe roate, uneori, și vorbesc pentru mine, nu știu ce

se întâmplă cu ceilalţi, ajung acasă cu filtrele mele ca şi cum ar fi astupate, e păcat că duşurile pe care le facem pe dinafară nu ne pot curăţa şi pe dinăuntru, Ajung la concluzia că vrabia nu cântă ca un canar, ci ca o privighetoare, Doamne, ce de drojdii, exclamă femeia, Mi-ar plăcea să vă mai văd, Socotesc că da, filtrul meu mi-a spus-o adineauri, Vorbesc serios, Dar nu cu seriozitate, Nici măcar nu vă ştiu numele, De ce vreţi să ştiţi, Nu vă enervaţi, se obişnuieşte ca oamenii să se prezinte, Când există un motiv, Şi în acest caz nu există, întrebă António Claro, Sincer, nu-l văd, Închipuiţi-vă că o să am nevoie din nou de ajutorul dumneavoastră, E simplu, spuneţi-i şefului meu s-o cheme pe acea funcţionară care v-a ajutat de data asta, deşi mai mult ca sigur o să se ocupe de dumneavoastră colega care acum e în concediu, Atunci nu voi mai avea veşti despre dumneavoastră, Îmi voi îndeplini promisiunea, veţi primi scrisoarea persoanei care a vrut să ştie adresa dumneavoastră, Nimic altceva, Nimic altceva, răspunse femeia. António Claro se duse să-i mulţumească fostului coleg şi, după ce au stat un pic de vorbă, în cele din urmă îl întrebă, Cum se numeşte funcţionara care s-a ocupat de mine, Maria, de ce, De fapt, dacă mă gândesc bine, fără motiv, n-am aflat mai mult decât ştiam, Şi ce ştiai, Nimic.

Socotelile erau ușor de făcut. Dacă cineva ne spune că a scris o scrisoare, iar ea ne apare după aceea cu semnătura altei persoane, va trebui să optăm pentru una dintre următoarele două ipoteze, ori această a doua persoană a scris-o la cererea primei persoane, ori acea primă persoană, din motive pe care António Claro nu le cunoaște, a falsificat numele celei de-a doua. Altă soluție nu există. Oricum, luând în considerare faptul că adresa scrisă la rubrica expeditorului scrisorii nu e cea a primei persoane, ci a celei de-a doua, căreia, evident, trebuie să-i fi fost adresat răspunsul casei de producție, luând în considerare faptul că toți pașii care au rezultat din cunoașterea conținutului său au fost făcuți de prima persoană și nici unul singur de cea de-a doua, concluziile care se desprind din toate acestea sunt, mai mult decât logice, transparente. În primul rând, e limpede, vădit și evident că cele două părți s-au pus de acord ca să ducă la bun sfârșit mistificarea epistolară, în al doilea rând, că, din motive la fel de necunoscute lui António Claro, obiectivul primei persoane era acela de a rămâne în umbră până în ultimul moment, și a reușit. Astfel și-a consumat António Claro cele trei zile cât a durat până a sosit scrisoarea trimisă de enigmatica Maria, răsucind pe toate fețele aceste inducții elementare. Scrisoarea era însoțită de un cartonaș cu următoarele cuvinte, scrise de mână, dar fără semnătură, Sper să vă folosească la ceva. Exact aceasta era întrebarea pe care António Claro și-o punea acum lui însuși, Și după asta

ce fac. Trebuie să spunem, cu toate acestea, că, dacă am aplica la situaţia de faţă teoria filtrelor sau strecurătoarelor de cuvinte, atunci ne-am da seama de prezenţa unui depozit, a unei broaşte, a unui sediment sau, mai simplu, a unor drojdii, aşa cum preferă să le categorisească aceeaşi Maria, pe care António Claro a îndrăznit s-o numească, numai el ştie cu ce intenţii, mai întâi canar, iar apoi privighetoare, care drojdii, spuneam, acum că suntem instruiţi în ale respectivului proces de analiză, scot în evidenţă existenţa unui scop, poate încă nedefinit, difuz, dar care, punem capul, nu s-ar fi ivit dacă scrisoarea primită ar fi fost semnată, nu de o femeie, ci de un bărbat. Cu alte cuvinte, dacă Tertuliano Máximo Afonso ar fi avut, de exemplu, un prieten de încredere şi ar fi aranjat cu el stratagema întortocheată, Daniel Santa-Clara ar fi rupt, pur şi simplu, scrisoarea, pentru că ar considera-o un amănunt fără importanţă în raport cu fondul chestiunii, adică, identitatea absolută care-i apropie şi, în faza în care ne aflăm, foarte probabil, îi va despărţi. Dar, vai de noi, scrisoarea e semnată de o femeie, Maria da Paz e numele ei de botez, şi António Claro, care, în exercitarea profesiei lui n-a fost niciodată admis pentru interpretarea unui june prim seducător, nici măcar din cei de nivel secundar, se străduieşte cât poate să găsească unele compensaţii echilibrante în viaţa reală, chiar dacă nu întotdeauna cu rezultate promiţătoare, aşa cum am avut ocazia, recent, să constatăm în acel episod cu funcţionara de la casa de producţie, e cazul să lămurim acum faptul că, dacă mai înainte nu s-a făcut referire la aceste înclinaţii erotice ale lui, a fost numai din pricină că nu aveau legătură cu faptele relatate în momentele respective. Întrucât acţiunile umane sunt însă, în general, determinate de un concurs de impulsuri provenind din toate punctele cardinale şi colaterale ale individului supus instinctelor care n-am încetat să fim până acum, alături, evident, de unii factori raţionali

pe care, cu toate dificultățile, reușim totuși să-i introducem în urzeala de motive și, de vreme ce în amintitele acțiuni intră atât purul cel mai pur, cât și sordidul cel mai sordid și contează atât onestitatea, cât și abaterile, n-am fi drepți cu António Claro dacă n-am accepta, chiar dacă provizoriu, explicația care, fără îndoială, ne-ar folosi în legătură cu interesul perceptibil pe care-l manifestă pentru semnatara scrisorii, adică, curiozitatea firească și foarte omenească de a ști ce fel de relații există între un Tertuliano Máximo Afonso, autorul său intelectual și, așa crede el, autoarea sa materială, acea Maria da Paz. Am avut destule ocazii să recunoaștem că perspicacitatea și privirea pătrunzătoare sunt calități care nu-i lipsesc lui António Claro, dar cert este că nici cel mai subtil dintre cercetătorii care au marcat știința criminologiei n-ar fi capabil să-și imagineze că, în acest caz ieșit din comun, și împotriva tuturor evidențelor, în special cele documentale, autorul moral și autorul material al înșelăciunii sunt una și aceeași persoană. Două ipoteze evidente se cer luate în considerare, în această ordine și urcând de la minus la plus, aceea că sunt doar prieteni și cea că sunt doar amanți. António Claro înclină către această ultimă ipoteză, în primul rând pentru că este cea mai potrivită cu intrigile sentimentale la care se limitează să fie doar martor în filmele în care joacă de obicei, în al doilea rând și în consecință, pentru că în cadrul ei se află pe un teritoriu cunoscut și cu itinerarii trasate. Este momentul să întrebăm dacă Helena are cunoștință de ceea ce se petrece acum, dacă António Claro, într-una din zilele astea, a avut delicatețea s-o informeze despre faptul că s-a dus la casa de producție, despre căutatul în registru și despre dialogul cu inteligenta și parfumata funcționară Maria, dacă i-a arătat sau îi va arăta scrisoarea semnată de Maria da Paz, dacă, în sfârșit, în calitate de soție, o va face părtașă la periculosul du-te-vino de gânduri care-i străbate mintea.

Răspunsul e nu, de trei ori nu. Scrisoarea a sosit ieri-dimineață și singura grijă a lui António Claro, în acel moment, a fost să caute un loc unde să n-o poată descoperi nimeni. Iat-o aici, presată între paginile unei *Istorii a cinematografiei*, care nu i-a mai trezit interesul Helenei după ce, foarte pe sărite, a citit-o în primele luni de căsnicie. Din respect pentru adevăr, trebuie să spunem că António Claro, până acum și în ciuda faptului că a răsucit atâta chestiunea, n-a reușit să schițeze un plan de acțiune rezonabil de satisfăcător care să merite acest nume. Totuși, privilegiul de care ne bucurăm, acela de a ști tot ceea ce se va întâmpla până la sfârșitul acestei istorii, cu excepția a ceea ce va mai trebui inventat în viitor, ne permite să anticipăm faptul că actorul Daniel Santa-Clara va da mâine un telefon acasă la Maria da Paz, doar ca să știe dacă e cineva acasă, să nu uităm că e vară, perioadă de concedii, dar nu va scoate nici un cuvânt, din gura lui nu va ieși nici măcar un sunet, tăcere totală, ca să nu apară vreo confuzie în mintea persoanei care se va afla la celălalt capăt al firului, între vocea lui și cea a lui Tertuliano Máximo Afonso, caz în care, probabil, nu ar avea altă soluție, ca să disimuleze, decât să-și asume identitatea lui, cu consecințe imprevizibile în actuala stare de lucruri. Oricât de neașteptat ar părea, peste câteva minute, înainte ca Helena să se întoarcă de la serviciu, și tot doar ca să știe dacă profesorul de istorie e cumva acasă, îl va suna, însă de data aceasta nu vor lipsi cuvintele, António Claro are deja discursul pregătit, fie că are cine să-l asculte acolo, fie că trebuie să vorbească pentru robot. Iată ce va spune, iată ce spune acum, Bună seara, sunt António Claro, îmi închipui că nu vă așteptați la un telefon de la mine, de fapt, aș fi surprins de contrariu, presupun că nu sunteți acasă, poate că vă bucurați de un concediu în provincie, e firesc, e vremea concediilor, oricum, fie că sunteți absent, fie că nu, vin să vă fac o

mare rugăminte, vă rog să mă sunaţi imediat ce vă întoarceţi, cred sincer că mai avem multe să ne spunem unul altuia, cred că ar trebui să ne întâlnim, nu în casa mea de la ţară, care nu e deloc la îndemână, ci în alt loc, într-un loc discret în care să fim la adăpost de priviri curioase, care nu ne-ar fi de nici un folos, sper că sunteţi de acord, cel mai potrivit interval de timp în care să mă sunaţi e între zece dimineaţa şi şase seara, în orice zi în afară de sâmbătă şi duminică, dar, luaţi aminte, numai până la sfârşitul săptămânii viitoare. Nu adăugă, Pentru că după aceea, Helena, aşa se numeşte nevastă-mea, nu ştiu dacă v-am spus, va fi acasă, în concediu, în orice caz, deşi nu sunt ocupat cu filmări, nu plecăm din oraş. Ar fi ca şi cum i-ar mărturisi că ea nu e la curent cu ceea ce se petrece şi, întrucât lipseşte încrederea, care e nulă în această împrejurare, o persoană înţeleaptă şi echilibrată nu se va apuca să divulge intimităţile vieţii sale conjugale, mai ales într-un caz atât de important ca acesta. António Claro, a cărui ingeniozitate s-a dovedit a nu-i fi rămas cu nimic datoare celei a lui Tertuliano Máximo Afonso, îşi dă seama că rolurile pe care le-au jucat cei doi până acum au fost inversate, că, de acum încolo, el e cel care va trebui să se ascundă, iar ceea ce a început prin a părea o provocare tardivă şi gratuită a profesorului de istorie, trimiterea, ca o palmă, a bărbii false, avusese, până la urmă, o intenţie, izvorâse dintr-o premoniţie, anunţa un sens. În locul unde António Claro se va întâlni cu Tertuliano Máximo Afonso, oricare ar fi el, António Claro e cel care va trebui să se ducă deghizat, şi nu Tertuliano Máximo Afonso. Şi, aşa cum Tertuliano Máximo Afonso a venit cu barba falsă pe strada asta cu intenţia de a-l vedea pe António Claro şi pe nevasta lui, tot aşa, cu barba falsă, se va duce şi António Claro pe strada unde locuieşte Maria da Paz ca să descopere ce fel de femeie e ea, aşa o va urmări până la bancă şi o dată chiar până în faţa casei

lui Tertuliano Máximo Afonso, așa va fi umbra ei cât timp va fi necesar și până ce forța compulsivă a ceea ce stă scris și a ceea ce se va scrie va dispune altfel. După cele spuse, se înțelege că António Claro s-a dus să deschidă sertarul comodei, unde se află cutia cu mustața care, pe vremuri, a împodobit figura lui Daniel Santa-Clara, disimulare, evident, insuficientă pentru actualele necesități, cutia de trabucuri goală care, de câteva zile, păstrează și barba falsă pe care o va folosi António Claro. Tot pe vremuri a existat pe pământ un rege considerat a fi foarte înțelept care, într-un moment de inspirație filozofică nu tocmai profundă, a afirmat, cu solemnitatea inerentă a tronului, așa se presupune, că nu era nimic nou sub soare. Fraze ca acestea nu e bine să le luăm niciodată prea în serios, nu cumva să continuăm să le spunem când totul în jurul nostru s-a schimbat și nici soarele nu mai e cel care era. În schimb, nu s-au schimbat prea mult mișcările și gesturile oamenilor, nu numai de la al treilea rege al Israelului, ci și de la acea zi imemorială în care un chip omenesc și-a dat seama pentru prima oară de el însuși văzându-se pe suprafața netedă a unei bălți și s-a gândit, Ăsta sunt eu. Aici, unde ne aflăm, aici unde am ajuns, după ce s-au scurs patru sau cinci milioane de ani, gesturile primitive continuă să se repete monoton, străine de schimbarea soarelui și a lumii luminate de el, și dacă am mai avea nevoie de ceva ca să fim siguri că așa este, ne-ar fi suficient să observăm cum, pe suprafața netedă a oglinzii din baia sa, António Claro își potrivește barba, care a fost a lui Tertuliano Máximo Afonso, cu aceeași grijă, aceeași concentrare și, poate, cu o teamă asemănătoare aceleia cu care, acum nu multe săptămâni, Tertuliano Máximo Afonso, în altă baie și în fața altei oglinzi, desenase mustața lui António Claro pe propria față. Mai puțin siguri, însă, de ei înșiși decât primitivul lor strămoș comun, n-au căzut în ispita ingenuă de a spune, Ăsta

sunt eu, de atunci temerile s-au schimbat mult, iar îndoielile și mai mult, acum, aici, în loc de o afirmație încrezătoare, singurul lucru care ne iese din gură e întrebarea, Ăsta cine e, și la această întrebare nici alte patru sau cinci milioane de ani nu vor reuși, probabil, să dea răspuns. António Claro dezlipi barba și o puse în cutie, Helena nu va întârzia, obosită de la muncă și mai tăcută decât de obicei, va părea că se mișcă prin casă ca și cum n-ar fi a ei, ca și cum mobilele i-ar fi străine, ca și cum colțurile și muchiile lor n-ar recunoaște-o și, la fel ca acei câini leneși de pază, ar mârâi amenințător la trecerea ei. O anumită vorbă a soțului poate că ar putea schimba lucrurile, dar știm că nici António Claro, nici Daniel Santa-Clara n-o vor rosti. Poate nu vor, poate nu pot, toate rațiunile destinului sunt omenești, exclusiv omenești, iar cel care, bazându-se pe lecții ale trecutului, preferă să spună contrariul, fie în proză, fie în versuri, nu știe despre ce vorbește, fie-mi iertată judecata îndrăzneață.

A doua zi, după ce a plecat Helena, António Claro a sunat acasă la Maria da Paz. Nu se simțea emoționat sau agitat în mod special, tăcerea avea să-i fie scut protector. Vocea care a răspuns de cealaltă parte era ternă, cu fragilitatea ezitantă a cuiva care se află în convalescență după un disconfort fizic și, deși era, după toate aparențele, a unei femei cu o anumită vârstă, nu suna atât de fragilă, precum cea a unei bătrâne sau a unei femei în vârstă, pentru cei care preferă eufemismele. N-a rostit multe cuvinte, Alo, alo, cine e, vă rog să răspundeți, alo, alo, ce lipsă de respect, nici în propria casă nu poate omul să stea liniștit, și închise, dar Daniel Santa-Clara, cu toate că nu-și avea orbita în sistemul solar al actorilor de primă mărime, are un auz excelent, în cazul ăsta pentru rude, de aceea n-a fost nici o problemă să deducă, în legătură cu doamna în vârstă, că, dacă nu e mama, e bunica, iar dacă nu e bunica, e mătușa, cu

excluderea radicală, fiind cu totul în afara realităților actuale, a acelui topic literar uzat al servitoarei-bătrâne-care-din-dragoste-pentru-stăpâni-nu-s-a-căsătorit. Evident, doar dintr-o chestiune de metodă, mai trebuie să afle dacă sunt bărbați în casă, un tată, un bunic, vreun unchi, vreun frate, dar în legătură cu această posibilitate António Claro nu va trebui să-și facă prea multe griji, de vreme ce, în tot și în toate, la boală și la sănătate, în viață și în moarte, nu-i va apărea Mariei da Paz ca Daniel Santa-Clara, ci ca Tertuliano Máximo Afonso, iar acesta, fie ca prieten, fie ca amant, dacă nu i-a deschis larg ușa, ar trebui, cel puțin, să se bucure de avantajele unui statut relațional recunoscut în mod tacit. Dacă l-am întreba pe António Claro ce ar prefera el, în conformitate cu scopurile pe care le are în vedere, relativ la natura relației dintre Tertuliano Máximo Afonso și Maria da Paz, pe cea de amanți ori pe cea de prieteni, nu ne-am îndoi că ne-ar răspunde că, dacă această relație ar fi doar una de prietenie, n-ar prezenta pentru el nici jumătate din interesul pe care l-ar prezenta dacă ar fi amanți. După cum se poate vedea, planul de acțiune pe care-l schițase António Claro nu numai că a avansat mult în stabilirea obiectivelor, dar începe să capete și consistența motivelor, care îi lipsea, deși o asemenea consistență, cu excepția unei grave erori de interpretare din partea noastră, pare să fi fost rezultatul rău voitoarelor idei de răzbunare personală pe care situația, așa cum ni se prezenta, n-o anunța și nici n-o justifica în vreun fel. E adevărat că Tertuliano Máximo Afonso l-a provocat frontal pe Daniel Santa-Clara când, fără nici o vorbă, și asta a fost, poate, cel mai rău, i-a trimis barba falsă, dar cu un pic de bun-simț lucrurile ar putea să rămână aici, António Claro ar putea să ridice din umeri și să-i spună nevestei, Tipul e un imbecil, dacă a crezut că eu o să mă las provocat, se înșală amarnic, aruncă porcăria asta la lada de gunoi, iar dacă va comite măgăria de a insista

cu astfel de prostii, chemăm poliția și terminăm o dată cu povestea asta, oricare ar fi consecințele. Din nefericire, bunul-simț nu apare întotdeauna când e necesar, nu de puține ori rezultatele absenței lui de moment au fost cele mai mari drame și cele mai înspăimântătoare catastrofe. Dovada că universul n-a fost atât de bine gândit pe cât trebuia constă în faptul că Creatorul a poruncit să se numească soare steaua care ne luminează. Dacă astrul-rege ar fi purtat numele de Bun-simț, am vedea ce luminată ar fi azi mintea omenească, și asta atât în ce privește diurnul, cât și în ce privește nocturnul, pentru că, toată lumea știe, lumina pe care o numim a lunii nu e lumina lunii, ci tot lumina soarelui, și numai a lui. E cazul să ne gândim că, dacă au fost atât de multe teoriile cosmogonice create de la apariția graiului articulat și a cuvântului, asta s-a întâmplat pentru că toate, una câte una, au eșuat jalnic, regularitate care nu prevestește nimic bun pentru ceea ce, cu unele variații, ne guvernează în mod consensual. Să ne întoarcem însă la António Claro. Am văzut că el vrea, și cât mai curând posibil, s-o cunoască pe Maria da Paz, din motive rău intenționate i-a intrat în cap obsesia răzbunării și, cum v-ați dat seama, desigur, nu există forțe nici în cer, nici pe pământ care să-l scoată din asta. Nu va putea, evident, să se ducă să se posteze la ușa clădirii în care locuiește ea și să o întrebe pe fiecare femeie care intră sau care iese, Dumneavoastră sunteți Maria da Paz, nici nu se va putea lăsa pe mâna unor întâmplări fortuite ale norocului, de exemplu, să se ducă să se plimbe o dată, de două, de trei ori pe strada unde locuiește ea și a treia oară să-i spună primei femei care-i apare în față, Dumneavoastră păreți a fi Maria da Paz, nici nu vă puteți închipui bucuria imensă pe care o simt pentru că, în sfârșit, vă cunosc, sunt actor de cinema și mă numesc Daniel Santa-Clara, permiteți-mi să vă invit la o cafea, nu trebuie decât să traversăm strada, sunt convins că

vom avea multe să ne spunem unul altuia, barba, ah, da, barba, vă felicit pentru că sunteţi atât de ageră şi nu vă lăsaţi amăgită, dar vă rog să nu vă speriaţi, fiţi liniştită, când o să ne întâlnim într-un loc discret, un loc unde eu s-o pot scoate fără nici un pericol, o să vedeţi cum o să apară în faţa dumneavoastră o persoană pe care o cunoaşteţi bine, chiar intim, aş crede, şi pe care eu, fără cea mai slabă invidie, aş felicita-o chiar acum dacă ar fi aici, Tertuliano Máximo Afonso al nostru. Sărmana doamnă ar fi teribil de încurcată în faţa uimitoarei transmutaţii, inexplicabilă sub toate aspectele în acest moment al povestirii, e indispensabil să avem tot timpul în minte ideea conducătoare fundamentală că fiecare lucru ar trebui să-şi aştepte cu răbdare timpul său, să nu împingă, nici să nu întindă braţul peste umărul celor care au venit înainte, să nu strige, Sunt aici, deşi nu e cu totul de dispreţuit ipoteza că, dacă din când în când, le-am lăsa să treacă înainte, poate că unele rele care se întrezăresc şi-ar pierde o parte din virulenţă sau s-ar risipi ca un fum în văzduh, dintr-un motiv atât de banal ca acela că şi-au pierdut rândul. Această revărsare de consideraţii şi analize, acest flux benevol de reflecţii şi derivate cu care am zăbovit în ultimul timp, n-ar trebui să ne facă să pierdem din vedere prozaica realitate că, în fond, în fond, ceea ce vrea să ştie António Claro este dacă Maria da Paz va merita, dacă va merita cu adevărat osteneala pe care şi-o dă cu ea. Dacă ar fi o femeie dizgraţioasă, un băţ-de-întors-maţele sau, dimpotrivă, ar suferi de o abundenţă excesivă de volume, ceea ce, atât într-un caz cât şi în celălalt, să ne grăbim s-o spunem, n-ar constitui un obstacol major dacă dragostea ar fi pus restul, atunci l-am vedea pe Daniel Santa-Clara întorcându-se rapid înapoi, aşa cum trebuie să se fi întâmplat de atâtea ori în trecut, în acele întâlniri care se stabileau prin scrisori, strategii ridicole, identificări ingenue, eu o să am o umbreluţă albastră în mâna

dreaptă, eu o să am o floare albă la butonieră, şi până la urmă, nici tu umbreluţă, nici tu floare, poate unul dintre ei aşteptând în zadar la locul stabilit, sau nici unul, nici altul, floarea aruncată precipitat într-un şanţ, umbreluţa ascunzând un chip care, până la urmă, n-a vrut să fie văzut. Să fie însă liniştit Daniel Santa-Clara, Maria da Paz e o femeie tânără, drăguţă, elegantă, bine modelată la trup şi bine făcută la caracter, atribut, în orice caz, nedeterminant în situaţia analizată, de vreme ce balanţa cu care înainte se hotăra soarta umbreluţei şi destinul florii nu e astăzi sensibilă în mod special la cântăriri de această natură. Cu toate acestea, António Claro mai are o chestiune importantă de rezolvat dacă nu vrea să petreacă ore în şir proptit pe trotuarul din faţa casei Mariei da Paz aşteptând ca ea să apară, cu consecinţele fatale şi periculoase izvorâte din neîncrederea firească a vecinilor, care nu vor aştepta mult timp până să telefoneze la poliţie informând despre prezenţa suspectă a unui bărbat cu barbă care, cu siguranţă, n-a venit aici ca să sprijine clădirea cu cârca. Trebuie să recurgă, în consecinţă, la raţionament şi la logică. Mai mult ca sigur, evident, Maria da Paz lucrează, are un serviciu regulat şi ore fixe de intrare şi de ieşire. Ca şi Helena. António Claro nu vrea să se gândească la Helena, îşi repetă lui însuşi că n-are nici o legătură una cu alta, că ce se va întâmpla cu Maria da Paz nu-i va periclita căsnicia, chiar se va putea numi un simplu capriciu, din acelea despre care se spune că bărbaţii le cad uşor pradă, dacă nu cumva, cuvintele mai exacte, în cazul de faţă, n-ar fi mai degrabă acelea de revanşă, vendetă, răfuială, satisfacţie, răzbunare, represalii, ranchiună, pedeapsă, dacă nu chiar cel mai rău dintre toate, ură. Doamne, ce exagerare, ce grozăvie, vor spune oamenii fericiţi că nu s-au văzut niciodată în faţa unei copii a lor, că n-au primit niciodată ofensa insolentă a unei bărbi false într-o cutie şi fără, cel puţin, un bilet cu o

vorbă bună sau politicoasă care să diminueze şocul. Ceea ce trece în acest moment prin minte lui António Claro va dovedi până unde e capabilă, împotriva celui mai elementar bun-simţ, o minte dominată de sentimente inferioare să-şi oblige propria conştiinţă să pactizeze cu ele, forţând-o, cu viclenie, să pună cele mai rele acţiuni în armonie cu cele mai bune motive şi să le justifice unele prin altele, într-un soi de joc încrucişat în care mereu acelaşi va trebui să câştige sau să piardă. Ceea ce a gândit António Claro adineauri, oricât de incredibil ne-ar părea, a fost că, dacă ar duce-o în pat pe amanta lui Tertuliano Máximo Afonso prin înşelăciune, pe lângă că ar răspunde palmei cu o palmă mai sonoră, ar fi, închipuiţi-vă scopul absurd, cel mai drastic mod de a răzbuna demnitatea lezată a Helenei, nevasta lui. Chiar dacă l-am ruga din tot sufletul, António Claro n-ar şti să ne explice care au fost acele ofense atât de extraordinare pe care numai o altă ofensă, şi nu mai puţin şocantă, le-ar putea răzbuna. Are el această idee fixă, nu-i nimic de făcut deocamdată. Tot e bine că încă mai poate reveni la raţionamentul întrerupt, acela în care s-a gândit la Helena ca sinonimă a Mariei da Paz în privinţa obligaţiilor lor ca angajate, respectiv serviciu regulat şi intrarea şi ieşirea la ore fixe. În loc să măsoare strada de la un capăt la altul şi înapoi, în aşteptarea unei mai puţin decât improbabile întâlniri întâmplătoare, ar trebui să se ducă acolo foarte devreme, să se posteze într-un loc unde să nu fie observat, să aştepte ca Maria da Paz să iasă şi apoi s-o urmărească până la serviciu. Nimic mai simplu, s-ar zice, şi totuşi, ce mare eroare. Prima dificultate constă în faptul că el nu ştie dacă, odată ieşită pe uşă, Maria da Paz o ia la dreapta sau la stânga şi, prin urmare, în ce măsură poziţia lui de supraveghere va facilita sau va complica, atât în raport cu direcţia aleasă de ea, cât şi în raport cu locul unde-şi va lăsa el maşina, acţiunea de urmărire, fără să uităm, şi aici

apare a doua problemă și nu mai puțin semnificativă, posibilitatea ca ea să aibă propria mașină parcată la intrare, ceea ce nu i-ar da lui timp să alerge până la a lui și să se înscrie în trafic fără s-o piardă din vedere. Mai mult ca sigur că va rata totul în prima zi, că se va întoarce a doua zi și va rata numai parțial, pentru ca în a treia zi să spere că patronul detectivilor, impresionat de penitența lui, să ia în grija sa transformarea celei de-a treia zile într-o victorie perfectă și definitivă în arta de a merge pe urmele cuiva. António Claro o să mai aibă o problemă de rezolvat, sigur că relativ nesemnificativă în comparație cu dificultățile uriașe deja soluționate, dar care se cere abordată cu un tact și o naturalețe desăvârșite. Cu excepția zilelor în care obligațiile de serviciu, filmările matinale sau într-un loc situat la distanță de oraș îi impun să se smulgă devreme din confortul așternuturilor, Daniel Santa-Clara, așa cum trebuie să se fi constatat, are tendința să mai rămână în căldura patului încă o oră sau două după ce pleacă Helena la serviciu. Va trebui deci să inventeze o explicație plauzibilă pentru faptul insolit de a fi matinal, nu o zi, ci două și poate chiar trei, când, așa cum știm, se află într-o perioadă de răgaz profesional, așteptând semnalul de acțiune pentru Judecata Hoțului Simpatic, în care va interpreta rolul unui avocat asistent. Să-i spună Helenei că are o ședință cu producătorii n-ar fi deloc o idee rea, dacă investigațiile legate de Maria da Paz s-ar termina într-o singură zi, dar probabilitatea unui asemenea noroc, având în vedere împrejurările, e mai mult decât redusă. Pe de altă parte, zilele necesare cercetărilor sale nu vor trebui să fie neapărat succesive, nici n-ar fi convenabil, dacă ne gândim bine, pentru scopul pe care îl are în vedere, întrucât apariția unui bărbat cu barbă, trei zile la rând, pe strada unde locuiește Maria da Paz, pe lângă că ar trezi suspiciuni și alarmă printre vecini, așa cum am spus mai înainte, ar putea

prilejui reapariţia coşmarurilor infantile, cărora, istoriceşte, le-a trecut vremea, prin urmare, ar fi de două ori traumatice, când eram atât de siguri că apariţia televiziunii ştersese din imaginaţia copiilor moderni, şi pentru totdeauna, teribila ameninţare pe care a reprezentat-o omul cu barbă pentru multe generaţii de copii inocenţi. Gândind în acest mod, António Claro ajunse repede la concluzia că nu avea nici un sens să-şi facă griji în legătură cu nişte ipotetice zile a doua şi a treia înainte de a şti ce avea să-i ofere prima zi. Îi va spune, deci, Helenei că mâine va participa la o şedinţă de lucru la casa de producţie, Va trebui să fiu acolo cel mai târziu la opt, Atât de devreme, se va mira ea, dar fără să dea prea multă importanţă, Nu se putea decât la ora asta, realizatorul pleacă la prânz la aeroport, Foarte bine, spuse ea şi se duse la bucătărie, închizând uşa, ca să se hotărască ce avea să facă pentru masa de seară. Avea timp din belşug, dar voia să fie singură. Spusese zilele trecute că patul era castelul ei, putea să spună şi că bucătăria era bastionul ei. Agil şi silenţios ca un hoţ cumsecade, António Claro se duse să deschidă sertarul unde se afla cutia cu barba şi mustaţa false, scoase barba şi, silenţios şi agil, o ascunse sub una dintre pernele canapelei din living, în partea unde, aproape niciodată, nu se aşază nimeni. Ca să nu se mototolească prea tare, gândi.

Era ora opt şi câteva minute a dimineţii următoare când îşi parcă maşina aproape în faţa uşii pe unde spera s-o vadă ieşind pe Maria da Paz, pe cealaltă parte a străzii. Părea că patronul detectivilor rămăsese acolo toată noaptea ca să-i păstreze locul. Majoritatea magazinelor sunt încă închise, unele, din cauza concediului personalului, după cum explică hârtiile afişate în geam, pe stradă e lume puţină, un şir de oameni, mai mult scurt decât lung, aşteaptă autobuzul. António Claro îşi dădu seama curând că laborioasele sale planuri despre

cum şi unde trebuia să se posteze ca s-o spioneze pe Maria da Paz fuseseră nu doar o pierdere de timp, ci şi o cheltuială inutilă de energie mintală. În maşină, citind ziarul, aşa riscă cel mai puţin să atragă atenţia, va părea că aşteaptă pe cineva, şi ăsta e purul adevăr, dar nu se poate spune cu glas tare. Din clădirea aflată sub observaţie, la anumite intervale, ieşiră câteva persoane, bărbaţi aproape toţi, dar, dintre femei, nici una care să corespundă imaginii pe care António Claro, fără să-şi dea seama, şi-o formase în mintea lui cu ajutorul câtorva figuri feminine din filmele în care jucase. Era opt şi jumătate fix când uşa clădirii se deschise şi o femeie tânără şi drăguţă, pe care-ţi făcea plăcere s-o vezi din cap până-n picioare, ieşi însoţită de o doamnă în vârstă. Ele sunt, gândi. Lăsă ziarul, porni motorul şi aşteptă, agitat precum un cal închis în grajd, aşteptând focul de start. Încet, cele două femei merseră pe trotuarul din dreapta, cea mai tânără dând braţul celei mai bătrâne, nu trebuie să ştii prea multe, sunt mamă şi fiică şi, probabil, locuiesc singure, Bătrâna a răspuns la telefon ieri, după cum merge trebuie să fi fost bolnavă, iar cealaltă, cealaltă îmi pun capul că e celebra Maria da Paz, care nu arată deloc rău fizic, nu, nu, profesorul de istorie are bun-gust. Cele două mergeau înainte şi António Claro nu ştia ce să facă. Putea să le urmărească şi să se întoarcă înapoi când se urcau în maşină, dar asta însemna să rişte să le piardă. Ce fac, rămân pe loc, nu rămân, unde s-or duce muierile alea, vinovată de expresia grosolană a fost nervozitatea, nu e obiceiul lui António Claro să folosească un astfel de limbaj, i-a scăpat fără să vrea. Dispus la orice, sări din maşină şi, mărind pasul, porni în urma celor două femei. Când le-a avut la o distanţă de vreo treizeci de metri încetini pasul şi căută să-şi potrivească mersul după ele. Ca să nu se apropie prea mult, atât de încet mergea mama Mariei da Paz, trebui să se oprească din când în când

prefăcându-se că se uita la vitrinele magazinelor. Își dădu seama că lentoarea începea să-l enerveze, ca și cum ar fi întrezărit în ea un obstacol în calea unor acțiuni viitoare care, deși încă nedefinite complet în mintea lui, nu puteau, în nici un caz, să tolereze nici cel mai mic impediment. Barba falsă îi dădea mâncărimi, drumul părea să nu se mai termine niciodată, și adevărul e că nu merseseră atât de mult, cu totul vreo trei sute de metri, colțul următor a fost sfârșitul călătoriei, Maria da Paz își ajută mama să urce treptele bisericii, își ia rămas-bun cu un sărut și acum se întoarce înapoi pe același trotuar, cu pasul sprinten pe care-l au unele femei care merg de parcă ar dansa. António Claro traversă pe cealaltă parte a străzii, se mai opri o dată în fața unei vitrine în geamul căreia, în scurt timp, va trece silueta zveltă a Mariei da Paz. Acum, oricât ar fi de atent, va fi insuficient, o ezitare ar putea să ducă totul de râpă, dacă ea se urcă într-una dintre aceste mașini, iar el nu reușește să ajungă la timp la a lui, adio planurile mele, rămâne pe a doua zi. Ce nu știe António Claro e că Maria da Paz nu are automobil, că va aștepta liniștită autobuzul care o va duce până aproape de banca unde lucrează, până la urmă compendiul detectivului perfect, actualizat în privința tehnologiilor de vârf, uitase de faptul că, din cei cinci milioane de locuitori ai orașului, unii trebuie să fi rămas în urmă la capitolul achiziționare de mijloace de locomoție proprii. Coada de așteptare se mărise puțin, Maria da Paz se așează la rând, iar António Claro, ca să nu se afle prea aproape, lăsă să-i treacă în față trei persoane, sigur că barba falsă îi acoperă fața, dar ochii nu, nici nasul, nici sprâncenele, nici fruntea, nici părul, nici urechile. Cineva cu pregătire în domeniul doctrinelor ezoterice ar profita ca să adauge și sufletul pe lista celor pe care nu le acoperă o barbă, dar despre acest punct vom păstra tăcere, nu se

va amplifica, din pricina noastră, o dezbatere începută mai mult sau mai puțin la începutul veacurilor și care nu se va sfârși prea curând. Autobuzul sosi, Maria da Paz mai găsi un loc liber, António Claro va rămâne în picioare pe interval, în spate. A fost mai bine așa, gândi el, vom călători împreună.

Tertuliano Máximo Afonso i-a povestit mamei că a cunoscut pe cineva, un bărbat, care semăna atât de mult cu el, încât, cine nu-i cunoştea perfect i-ar fi confundat, cu siguranţă, că s-a întâlnit cu el şi că regreta că făcuse acest pas, pentru că, faptul de a se vedea repetat, cu mici diferenţe, în unu sau doi fraţi gemeni autentici mai e cum mai e, odată ce sunt toţi din aceeaşi familie, dar să te afli în faţa unui străin, pe care nu l-ai mai văzut niciodată, şi pentru o clipă să simţi că nu ştii care era unul şi care era celălalt, Sunt convins că dumneata, cel puţin la prima vedere, n-ai fi fost în stare să ghiceşti care dintre noi doi era fiul dumitale, iar dacă ai fi nimerit, ar fi fost o simplă întâmplare, Şi dacă mi-ar fi aduşi aici zece identici cu tine, îmbrăcaţi la fel şi tu amestecat printre ei, l-aş indica imediat pe fiul meu, instinctul matern nu se înşală, Nu există nimic în lume căruia să i se potrivească denumirea de instinct matern, dacă am fi fost despărţiţi când m-am născut şi ne-am fi întâlnit după douăzeci de ani, eşti sigură că ai fi fost în stare să mă recunoşti, Chiar să te recunosc, n-aş zice, pentru că nu e acelaşi lucru feţişoara încreţită a unui copil nou-născut şi chipul unui bărbat de douăzeci de ani, dar pariez pe ce vrei tu că ceva în mine m-ar face să te privesc de două ori, Iar a treia oară, poate că ai întoarce privirea în partea cealaltă, E posibil, dar, din acel moment, cu o durere în suflet, poate, Dar eu, te-aş privi eu pe dumneata de două ori, întrebă Tertuliano Máximo Afonso, Mai mult ca sigur că nu, spuse mama,

dar asta pentru că fiii sunt toţi nişte ingraţi. Râseră amândoi, iar ea întrebă, Şi ăsta era motivul pentru care erai atât de îngrijorat, Da, şocul a fost foarte puternic, nu-mi vine să cred că s-a mai întâmplat vreodată vreun alt caz asemănător, presupun că însăşi genetica l-ar contrazice, în primele nopţi am avut chiar coşmaruri, era ca o obsesie, Şi acum pe ce picior stau lucrurile, Din fericire, bunul-simţ a dat o mână de ajutor, ne-a făcut să pricepem că, dacă fiecare dintre noi trăise până atunci ignorând existenţa celuilalt, cu atât mai mult trebuia să ne menţinem la distanţă după ce ne-am cunoscut, ia aminte că nici n-am putea să ne aflăm împreună, n-am putea să fim prieteni, Mai probabil duşmani, A fost un moment în care am ajuns să gândesc că aşa ceva se putea întâmpla, dar zilele au trecut, apele s-au întors în matcă, ce a mai rămas din toate astea e ca amintirea unui vis urât pe care timpul îl va şterge încet-încet din memorie, Să sperăm că de data asta aşa va fi. Tomarctus era culcat la picioarele doamnei Carolina, cu gâtul întins şi capul odihnindu-i-se pe labele încrucişate, ca şi cum ar fi dormit. Tertuliano Máximo Afonso îl privi timp de câteva clipe şi spuse, Mă întreb ce-ar face animalul ăsta dacă s-ar afla în faţa acelui om şi a mea, în care dintre noi doi şi-ar vedea el stăpânul, Te-ar cunoaşte după miros, Asta dacă presupunem că nu mirosim la fel, iar eu nu sunt sigur de asta, Trebuie să existe vreo diferenţă, E posibil, Oamenii pot să semene foarte mult la figură, dar nu şi la corp, îmi închipui că nu v-aţi aşezat goi în faţa unei oglinzi, comparând totul, chiar şi unghiile de la picioare, Evident că nu, mamă, răspunse repede Tertuliano Máximo Afonso şi, la drept vorbind, nu era minciună, căci, în faţa oglinzii, efectiv în faţa oglinzii, nu se aflase niciodată împreună cu António Claro. Câinele deschise ochii, îi închise din nou, iar îi deschise, se gândea, probabil, că era vremea să se scoale şi să se ducă în curte, ca să vadă dacă muşcatele şi rozmarinul

crescuseră mult de la ultima lui vizită. Se întinse, întinse mai întâi labele din față și apoi pe cele dinapoi, arcuindu-și șira spinării cât de mult putea și o porni spre ușă. Unde te duci, Tomarctus, întrebă acel stăpân care apare numai din când în când. Câinele se opri în prag, întoarse capul așteptând un ordin pe care să-l priceapă și, cum acesta nu venea, ieși. Și Maria da Paz, i-ai spus ce se petrecea, întrebă doamna Carolina, Nu, nu era s-o încarc cu frământări pe care eu le suportam cu mare greutate, Înțeleg, dar aș fi înțeles și dacă i-ai fi spus, Am considerat că era mai bine să nu-i vorbesc despre întâmplarea asta, Dar acum că a trecut totul, n-o să-i spui, N-are rost, într-o zi, în care m-a văzut mai neliniștit, i-am promis că o să-i spun ce se întâmpla cu mine, că în momentul acela nu puteam, dar că într-o zi aveam să-i povestesc totul, Și, după câte se vede, ziua aceea nu va veni, E de preferat să las lucrurile așa cum sunt, Sunt situații în care cel mai rău e să lași lucrurile așa cum sunt, asta nu face decât să le dea mai multă forță, Ar putea și să obosească și să ne lase în pace, Dacă ai ține la Maria da Paz, i-ai povesti, Eu țin la ea, Oi ține, dar nu îndeajuns, dacă dormi în același pat cu o femeie care te iubește și nu te deschizi față de ea, te întreb ce mai cauți cu ea, Îi iei apărarea ca și cum ai cunoaște-o, N-am văzut-o niciodată, dar o cunosc, Doar ce ai aflat de la mine și nu poate fi prea mult, Cele două scrisori în care mi-ai vorbit despre ea, unele comentarii la telefon, nu mi-a trebuit mai mult, Ca să știi că era femeia potrivită, Aș fi putut s-o spun și cu aceste cuvinte dacă aș putea să spun și despre tine că erai bărbatul potrivit pentru ea, Și nu crezi că aș fi sau că sunt, Poate că nu, Soluția cea mai bună, prin urmare, e cea mai simplă, să terminăm cu relația pe care am avut-o, Tu o spui, nu eu, Trebuie să fim logici, mamă, dacă ea e potrivită pentru mine, dar eu nu sunt potrivit pentru ea, ce sens are să dorești atâta să ne căsătorim, Pentru

ca ea să mai fie acolo când o să te trezești, Nu umblu dormind, nu sunt somnambul, am viața mea, munca mea, Există o parte din tine care doarme de când te-ai născut și mă tem că într-o zi vei fi obligat să te trezești în mod violent, Ai vocație de Cassandra, Ce e asta, Nu trebuie să întrebi ce e asta, ci cine e asta, Atunci, învață-mă, Întotdeauna am auzit că a învăța pe cine nu știe e o operă de caritate, Acea Cassandra era fiica regelui Troiei, unul care se numea Priam, și când grecii au pus calul de lemn la porțile cetății, ea a început să strige că cetatea va fi distrusă dacă vor aduce calul înăuntru, totul e explicat în amănunt în *Iliada* lui Homer, *Iliada* e o epopee, Am auzit, și ce s-a întâmplat după aceea, Troienii au crezut că era nebună și n-au luat în seamă prezicerile, Și după aceea, După aceea cetatea a fost atacată, jefuită și făcută scrum, Prin urmare acea Cassandra de care vorbești tu avea dreptate, Istoria m-a învățat că are întotdeauna dreptate Cassandra, Iar tu ai declarat că eu am vocație de Cassandra, Am spus-o și o repet, cu toată dragostea unui fiu care are o mamă vrăjitoare, Deci, tu ești unul dintre troienii aceia care n-au crezut, și din cauza asta Troia a fost arsă, În cazul acesta nu există nici o Troie care să fie arsă, Câte Troi cu alte nume și în alte locuri au fost arse după acea primă Troie, Nenumărate, Vezi să nu fii tu încă una, N-am nici un cal de lemn la ușa casei, Dar dacă oi avea, ascultă glasul acestei Casandre bătrâne, nu-l lăsa să intre, O să fiu atent la nechezaturi, Te rog doar să nu te mai întâlnești cu omul acela, promite-mi, Promit. Câinele Tomarctus găsi că era timpul să se întoarcă, adulmecase rozmarinul și mușcatele din curte, dar nu de acolo venea acum. Ultima lui trecere fusese prin camera lui Tertuliano Máximo Afonso, a văzut pe pat valiza deschisă și ducea în spate destui ani de viață de câine ca să știe ce însemna asta, de aceea, de data asta nu s-a culcat la picioarele

stăpânei, care nu pleca niciodată de acolo, ci ale acestuilalt stăpân, care e pe punctul de a pleca.

După toate ezitările pe care le avusese în legătură cu forma cea mai precaută de a-şi informa mama despre cazul spinos al geamănului absolut sau, ca să folosim aceste cuvinte populare şi pleonastice, al sosiei identice şi perfect aidoma, Tertuliano Máximo Afonso era acum convins că reuşise să ocolească subiectul fără să lase în urmă prea mare îngrijorare. Nu putuse să evite subiectul Maria da Paz, dar se pomeni că-şi aminteşte ceva ce se întâmplase în timpul discuţiei, în momentul în care spusese că cel mai bine era să termine o dată cu relaţia, ei bine, chiar în acel moment, imediat după ce a pronunţat sentinţa aparent irevocabilă, l-a încercat un fel de moleşeală interioară, o dorinţă semiconştientă de abdicare, ca şi cum un glas în mintea lui ar fi lucrat ca să-l facă să vadă că, poate, obstinaţia lui nu era altceva decât o ultimă redută în spatele căreia încă mai încerca să-şi înăbuşe voinţa de a înălţa steagul alb al capitulării necondiţionate. Dacă-i aşa, cugetă el, am obligaţia strictă de a reflecta serios asupra chestiunii, de a analiza temerile şi nehotărârile care, mai mult ca sigur, sunt moşteniri din cealaltă căsătorie şi, mai ales, să rezolv o dată pentru totdeauna, ca să ştiu şi eu, ce înseamnă să ţii la cineva într-atât încât să vrei să trăieşti alături de acel cineva, pentru că adevărul mă obligă să recunosc că nici măcar la asta nu m-am gândit când m-am însurat şi acelaşi adevăr mă obligă să mărturisesc că, în fond, ceea ce mă sperie e posibilitatea de a da greş din nou. Aceste intenţii lăudabile l-au întreţinut pe Tertuliano Máximo Afonso în timpul călătoriei, în alternanţă cu imagini fugare ale lui António Claro, pe care gândul, curios, refuza să-l reprezinte în asemănarea totală care-i corespundea, ca şi cum, împotriva evidenţei însăşi a faptelor, ar fi refuzat să-i admită existenţa. Îşi amintea şi fragmente din conversaţiile pe care le avusese cu el,

mai ales cea din casa de la țară, dar cu o anumită impresie de distanță și înstrăinare, ca și cum nimic din ce s-a întâmplat n-ar fi avut, efectiv, legătură cu el, ca și cum ar fi fost vorba de o poveste citită pe vremuri într-o carte și din care n-ar fi rămas decât câteva pagini disparate. I-a promis mamei că nu se va mai întâlni niciodată cu António Claro și așa va fi, nimeni nu-l va putea acuza mâine că a făcut un singur pas în acest sens. Viața se va schimba. O va suna pe Maria da Paz imediat ce va ajunge acasă, Trebuia să fi sunat încă de acolo, gândi, a fost o lipsă de atenție fără nici o scuză, chiar dacă o făceam, cel puțin, ca să întreb despre starea de sănătate a mamei, era minimum, cu atât mai mult cu cât se poate întâmpla să-mi devină soacră. Tertuliano Máximo Afonso zâmbi unei perspective care, cu douăzeci și patru de ore înainte, i-ar fi crispat nervii, se vede că vacanța i-a făcut bine la trup și la minte, mai ales i-a lămurit gândurile, e alt om. Ajunse pe seară, parcă mașina în fața ușii și, agil, flexibil, binedispus, ca și cum n-ar fi făcut, fără să oprească măcar o dată, peste patru sute de kilometri, urcă scara cu ușurința unui adolescent, nici nu simțea greutatea unei valize care, așa cum e firesc, conținea mai multe la întoarcere decât la ducere, și puțin i-a lipsit să intre în casă în pas de dans. Conform convențiilor tradiționale ale genului literar căruia i s-a dat numele de roman și care așa va trebui să se numească în continuare, atâta timp cât nu se va inventa o denumire mai potrivită cu configurațiile sale actuale, această descriere veselă, organizată într-o succesiune simplă de date narative în care, în mod deliberat, n-a fost permisă introducerea nici unui singur element cu caracter negativ, ar trebui să pregătească acum, cu dibăcie, o operațiune de contrast care, în funcție de obiectivele romancierului, ar putea fi atât dramatică, cât și brutală sau înspăimântătoare, de exemplu, o persoană asasinată pe podea și scăldată în propriul sânge,

o adunare consistorială de spirite, un roi de trântori furioși în perioada de împerechere care l-ar confunda pe profesorul de istorie cu regina sau, și mai rău, toate astea reunite într-un singur coșmar, de vreme ce, așa cum s-a demonstrat din plin, nu există limite pentru imaginația romancierilor occidentali, cel puțin de la mai sus amintitul Homer, care, dacă ne gândim bine, a fost primul dintre toți. Casa lui Tertuliano Máximo Afonso îl primi cu brațele deschise, ca o a doua mamă, cu glasul aerului murmură, Vino, fiule, sunt aici așteptându-te, eu sunt castelul și bastionul tău, nici o putere nu-mi poate sta împotrivă, pentru că sunt a ta, chiar și atunci când lipsești și, chiar distrusă, voi fi întotdeauna locul care a fost al tău. Tertuliano Máximo Afonso puse valiza pe podea și aprinse lumina din tavan. În living era ordine, pe mobile nu era un fir de praf, e un mare adevăr că bărbații, chiar locuind singuri, nu se pot lipsi în întregime de femei, și acum nu ne gândim la Maria da Paz, care, din motivele ei personale și echivoce ar confirma-o, în ciuda a tot și a toate, ci la vecina de deasupra, care cu o zi înainte și-a petrecut toată dimineața aici curățând cu atâta grijă și atenție, de parcă ar fi fost casa ei, sau și mai multă, probabil, decât dacă ar fi fost. Robotul telefonic are becul aprins, Tertuliano Máximo Afonso se așază ca să asculte. Primul apel care țâșni dinăuntru a fost cel al directorului școlii, care-i ura concediu plăcut și dorea să știe dacă redactarea propunerii către minister avansa, Fără a prejudicia, bineînțeles, dreptul dumitale legitim la odihnă, după un an școlar atât de încărcat, a doua a lăsat să se audă glasul molcom și paternal al colegului de matematică, nimic important, doar ca să întrebe cum o mai ducea cu marasmul și să sugereze că o plimbare amplă prin țară, fără nici o grabă și într-o companie plăcută, ar fi, poate, cea mai bună terapie pentru suferințele lui, al treilea apel era cel lăsat de António Claro zilele trecute, cel care începea așa, Bună

seara, sunt António Claro, socotesc că nu vă aşteptaţi la un telefon de la mine, a fost de ajuns ca vocea lui să răsune în acel living, până acum liniştit, ca să devină evident că mai sus amintitele convenţii tradiţionale ale romanului nu sunt, la urma urmelor, o simplă şi uzată resursă a naratorilor aflaţi ocazional în pană de imaginaţie, ci o rezultantă literară a majestuosului echilibru cosmic, de vreme ce universul, deşi este, de la începuturile sale, un sistem lipsit de orice fel de inteligenţă organizatorică, a dispus, în orice caz, de timp mai mult decât suficient ca să înveţe odată cu înmulţirea infinită a propriilor sale experienţe, astfel încât să culmineze, aşa cum o demonstrează spectacolul necontenit al vieţii, într-o maşinărie infailibilă de compensaţii care nu va avea nevoie, nici ea, decât de încă puţin timp ca să demonstreze că orice mică întârziere în funcţionarea angrenajelor sale nu are nici cea mai mică importanţă pentru esenţial, nu contează că trebuie să se aştepte un minut sau o oră ori un an sau un secol. Să ne amintim dispoziţia excelentă cu care Tertuliano Máximo Afonso al nostru a intrat în casă, să ne amintim, încă o dată, de acord cu convenţiile tradiţionale ale romanului, întărite de existenţa efectivă a maşinăriei de compensare universală la care am făcut, adineauri, o fundamentată referire, trebuia să dea peste ceva care, în aceeaşi clipă, să-i distrugă bucuria şi să-l afunde în agonia disperării, a angoasei, a fricii, a tot ce ştim că e posibil să întâlnim după un colţ sau la introducerea cheii într-o uşă. Monstruoasele terori pe care le-am descris atunci n-au fost decât simple exemple, puteau fi acelea, puteau fi altele mai rele, şi până la urmă n-au fost nici unele, nici altele, casa şi-a deschis maternal braţele pentru proprietarul ei, i-a spus câteva cuvinte drăguţe, din acelea pe care toate casele ştiu să le spună, dar pe care, de cele mai multe ori, locuitorii lor n-au învăţat să le audă, în fine, ca să nu trebuiască să mai folosim şi alte cuvinte, părea că nimic nu putea

să strice întoarcerea fericită a lui Tertuliano Máximo Afonso la căminul lui. Pură eroare, pură confuzie, iluzie pură. Roțile mașinăriei cosmice se mutaseră în intestinele electronice ale robotului telefonic, așteptând să vină un deget să apese butonul care deschidea ușa cuștii ultimului și celui mai de temut dintre monștri, nu un cadavru însângerat pe podea, nu consistoriu inconsistent de fantome, nu norul bâzâitor și libidinos al trântorilor, ci vocea studiată și insinuantă a lui António Claro, aceste rugăminți presante ale lui, precum că, vă rog, să ne vedem din nou, precum că, vă rog, avem multe de vorbit unul cu celălalt, când noi, cei care ne aflăm de partea asta, suntem martori că abia ieri, exact pe la ora asta, Tertuliano Máximo Afonso îi promitea mamei că nu va mai avea de-a face niciodată cu omul acela, nici nu se va întâlni cu el în persoană, nici măcar nu-i va telefona ca să-i spună că ce a fost a fost și să-l lase în pace și liniște. Aplaudăm energic hotărârea, însă, și pentru asta e de ajuns să ne punem în locul lui, să suferim pentru o clipă starea de nervi în care l-a lăsat apelul telefonic pe bietul Tertuliano Máximo Afonso, fruntea scăldată iar în sudoare, mâinile tremurându-i iar, senzația, până acum necunoscută, că tavanul o să-i cadă în cap dintr-un moment în altul. Lumina robotului continuă să fie aprinsă, semn că mai e un apel sau mai multe. Sub impresia violentă a șocului provocat de mesajul lui António Claro, Tertuliano Máximo Afonso oprise mecanismul de citire și acum tremură la ideea de a auzi restul, nu cumva să apară aceeași voce, cine știe dacă nu ca să stabilească, disprețuind acordul său, ziua, ora și locul noii întâlniri. Se ridică de pe scaun și din starea în care căzuse, se îndreptă spre dormitor ca să se schimbe, dar acolo se răzgândi, ceea ce îi trebuie mai degrabă e un duș cu apă rece care să-l scuture și să-l revigoreze, care să ia cu el pe canalul de scurgere norii negri care-i întunecă mintea și i-au blocat raționamentul într-atât încât nici nu

i-a trecut prin minte că, mai mult ca sigur, apelul, sau cel puțin unul dintre ele, dacă mai sunt și altele, trebuie să fie de la Maria da Paz. Abia acum s-a gândit și a fost ca o binecuvântare întârziată care a coborât, în sfârșit, din duș, ca o altă baie purificatoare, nu a celor trei femei goale pe terasă, ci a acestui bărbat singur și închis în siguranța precară a casei sale, plin de compasiune, sub același șuvoi de apă și spumă, care l-a scăpat de murdăria de pe corp și de temerile din suflet. Se gândi la Maria da Paz cu un fel de seninătate nostalgică, așa cum s-ar fi gândit la portul de unde a plecat un vapor care naviga în jurul lumii. Spălat și șters, revigorat și îmbrăcat cu haine curate, se întoarse în living ca să asculte restul mesajelor. Începu prin a le șterge pe cele de la directorul școlii și de la profesorul de matematică, pe care n-avea rost să le păstreze, cu fruntea încruntată îl ascultă din nou pe cel de la António Claro, pe care l-a făcut să dispară cu o lovitură seacă pe tasta respectivă și se pregăti să le asculte pe cele care urmau. Al patrulea apel a fost de la cineva care n-a vrut să vorbească, legătura dură cât o eternitate de treizeci de secunde, dar de cealaltă parte nu ieși nici un murmur, nici o muzică nu se auzi în fundal, nici măcar o respirație cât de ușoară nu se lăsă captată din greșeală, cu atât mai puțin una intenționat apăsată, cum se obișnuiește în filme când se urmărește ridicarea tensiunii dramatice până la angoasă. Să nu-mi spuneți că e iar tipul ăla, gândea Tertuliano Máximo Afonso, furios, în timp ce aștepta ca persoana care sunase să închidă. Nu era el, nu putea să fie, cine a lăsat mai înainte un discurs atât de complet, cu siguranță n-ar fi sunat din nou ca să rămână tăcut. Al cincilea și ultimul apel a fost al Mariei da Paz, Eu sunt, spuse ea, ca și cum în lume n-ar exista nici o altă persoană care ar putea să spună, Eu sunt, știind dinainte că avea să fie recunoscută, Presupun că trebuie să sosești zilele astea, sper că te-ai odihnit suficient, mă gândeam

că mă suni de la mama ta, dar trebuia să știu că nu se poate conta pe tine în chestiile astea, în fine, nu contează, vei găsi aici mesajul de bun venit al unei prietene, sună-mă când ai chef, când vrei, dar nu din obligație, n-ar fi bine nici pentru tine, nici pentru mine, uneori îmi imaginez ce minunat ar fi dacă mi-ai telefona doar ca să mă auzi, ca atunci când ți se face sete și te duci să bei un pahar de apă, dar știu că asta ar însemna să-ți cer prea mult, să nu simulezi niciodată cu mine o sete pe care n-o simți, scuză-mă, nu asta voiam să-ți spun, ci doar să-ți urez să te întorci sănătos acasă, ah, apropo de sănătate, mama se simte mult mai bine, se duce la biserică și la cumpărături, în câteva zile va fi la fel de bine ca înainte, te sărut, și încă o dată, și încă o dată. Tertuliano Máximo Afonso dădu caseta înapoi și ascultă din nou, mai întâi cu surâsul infatuat al unuia care aude laude și lingușeli de care nu pare să aibă îndoieli că le-ar merita, încet-încet expresia i-a devenit serioasă, apoi reflexivă, apoi neliniștită, își amintise ce spusese mama, Sper ca ea să mai fie acolo când o să te trezești, și aceste vorbe răsunau acum în mintea lui ca un ultim avertisment al unei cassandre care a obosit să nu fie ascultată. Se uită la ceas, Maria da Paz trebuia să se fi întors de la bancă. Îi mai dădu un sfert de oră, apoi sună. Cine e, întrebă ea, Eu sunt, răspunse el, În sfârșit, Am ajuns acum nici o oră, doar am făcut o baie și am așteptat ca să fiu sigur că te prind acasă, Ai ascultat mesajul pe care ți l-am lăsat, Am ascultat, Am impresia că am spus lucruri pe care nu trebuia să le spun, Ca de exemplu, Nu mai pot să-mi amintesc exact, dar a fost ca și cum ți-aș fi cerut pentru a mia oară să mă observi, mereu jur că n-o să se mai întâmple și cad iar în aceeași umilință, Nu spune vorba asta, nu e drept pentru tine, și nu e nici pentru mine, în ciuda a tot și a toate, Spune-i atunci cum vrei, ceea ce văd clar e că situația asta nu mai poate continua sau voi sfârși prin a pierde și bruma de

respect pe care o mai am față de mine însămi, Va continua, Ce, vrei să spui că dezacordurile noastre vor continua ca până acum, că nu va avea sfârșit acest vorbit al meu la un perete care nici măcar ecoul nu mi-l întoarce, Îți spun că te iubesc, Am mai auzit vorbele astea de la tine, mai ales în pat, înainte, în timpul, dar niciodată după, Și totuși e adevărat, te iubesc, Te rog, te rog, nu mă mai chinui, Ascultă-mă, Te ascult, niciodată n-am dorit ceva atât de mult așa cum doresc să te ascult, Viața noastră se va schimba, Nu cred, Să crezi, trebuie să crezi, Iar tu ai grijă ce-mi spui, nu-mi da azi speranțe pe care, după aceea, să nu poți sau să nu vrei să le împlinești, Nici tu, nici eu nu știm ce ne va aduce viitorul, de aceea pentru ziua asta în care ne aflăm te rog să-mi acorzi încredere, Și de ce vii să-mi ceri azi un lucru pe care l-ai avut întotdeauna, Ca să trăiesc cu tine, ca să trăim împreună, Trebuie că visez, e imposibil să fie adevărat ce-am auzit adineauri, N-am nici o problemă s-o spun din nou, dacă vrei, Cu condiția să fie cu aceleași cuvinte, Ca să trăiesc cu tine, ca să trăim împreună, Repet că nu e posibil, oamenii nu se schimbă așa de la o oră la alta, ce s-a petrecut în capul ăla sau în inima aia ca să-mi ceri să vin să trăiesc cu tine, când, până acum, toată grija ta s-a concentrat în a mă face să pricep că asemenea idee nu intra în planurile tale și că cel mai bine era să nu hrănesc iluzii, Oamenii se pot schimba de la o oră la alta continuând să fie aceiași, Atunci e sigur că vrei să trăim împreună, Da, Că o iubești pe Maria da Paz suficient ca să vrei să trăiești cu ea, Da, Spune-mi încă o dată, Da, da, da, Ajunge, nu mă sufoca, aproape plesnesc, Ai grijă, te vreau întreagă, Te deranjează dacă-i spun mamei, trăia așteptând bucuria asta, Sigur că nu mă deranjează, cu toate că ea nu prea moare după mine, Avea ea, săraca, motivele ei, tu tot tărăgănai, nu te hotărai, ea voia să-și vadă fata fericită, iar eu nu prea dădeam semne de

fericire, mamele sunt toate la fel, Vrei să ştii ce mi-a spus mama ieri, într-un moment în care vorbeam de tine, Ce, Sper ca ea să mai fie acolo când o să te trezeşti, Presupun că astea erau cuvintele pe care aveai nevoie să le auzi, Aşa e, Te-ai trezit, iar eu încă mai eram aici, nu ştiu pentru cât timp, dar eram, Spune-i mamei tale că de-acum încolo poate dormi liniştită, Cea care nu va dormi sunt eu, Când ne vedem, Mâine, cum ies de la bancă, iau un taxi şi vin acolo, Vino fuga, În braţele tale. Tertuliano Máximo Afonso puse receptorul în furcă, închise ochii şi o auzi pe Maria da Paz râzând şi strigând, Mămico, mămico, apoi le văzu pe amândouă îmbrăţişate şi, în loc de strigăte, şoapte, în loc de râsete, lacrimi, uneori ne întrebăm de ce a întârziat atâta fericirea, de ce n-a venit mai devreme, dar dacă vine pe neaşteptate, ca în acest caz, când n-o mai aşteptam, atunci mai mult ca sigur că nu ştim ce să facem, şi nu e vorba atât de a alege.între râs şi plâns, e vorba de angoasa secretă de a gândi că poate n-o să reuşim să fim la înălţime. Ca şi cum s-ar fi întors la obiceiuri uitate, Tertuliano Máximo Afonso se duse la bucătărie să vadă dacă găsea ceva de mâncare. Eternele conserve, gândi el. De frigider era lipită o hârtie care spunea, cu litere mari, roşii, ca să se vadă mai bine, Aveţi supă în frigider, era de la vecina de deasupra, fie binecuvântată, de data asta conservele vor aştepta. Ostenit de călătorie, obosit de emoţii, Tertuliano Máximo Afonso se duse să se culce încă înainte de ora unsprezece. Încercă să citească o pagină din civilizaţiile mesopotamice, de două ori îi căzu cartea din mână, în cele din urmă stinse lumina şi se culcă. Aluneca încetişor în somn când Maria da Paz veni să-i şoptească la ureche, Ce minunat ar fi dacă mi-ai telefona doar ca să mă auzi. Probabil ar spune şi restul frazei, dar el se sculase deja, îşi îmbrăcase halatul peste pijama şi forma numărul. Maria da Paz întrebă, Tu eşti, iar el răspunse, Eu sunt, mi s-a făcut sete, am venit să cer un pahar cu apă.

Spre deosebire de ceea ce se crede în general, luarea unei hotărâri e una dintre cele mai uşoare hotărâri din lume, aşa cum se demonstrează pe deplin prin faptul că nu facem altceva decât să le tot înmulţim cât e ziulica de mare, însă, şi aici ne izbim de nodul chestiunii, ele ne vin întotdeauna *a posteriori* cu micile lor probleme particulare sau, ca să ne înţelegem, cu cozile lor de năpârlit, prima dintre ele fiind capacitatea noastră de a le menţine, iar a doua, voinţa noastră de a le realiza. Nu că acestea i-ar lipsi lui Tertuliano Máximo Afonso în relaţiile sale cu Maria da Paz, am fost martori că ele au încercat în ultimele ore o importantă schimbare calitativă, cum a devenit obişnuit să se spună. A hotărât că va trăi cu ea şi în asta s-a menţinut ferm, iar dacă hotărârea încă n-a fost concretizată sau pusă în practică, cum se spune, de asemenea, în mod uzual, asta s-a întâmplat pentru că trecerea de la vorbă la faptă îşi are şi ea semnele ei de întrebare, cozile ei de năpârlit, e indispensabil, de exemplu, ca mintea să se înarmeze cu forţe suficiente pentru a împinge trupul indolent la îndeplinirea datoriei, fără să mai vorbim de aspectele prozaice ale logisticii, care nu se pot rezolva aşa, cât ai bate din palme, ca de exemplu, cine se va duce să locuiască în casa cui, Maria da Paz în căsuţa iubitului sau Tertuliano Máximo Afonso în casa mai mare a iubitei. Aşezaţi comod pe canapea sau întinşi în pat, ultimele consideraţiuni ale promisiunilor, cu toată rezistenţa firească a fiecăruia de a-şi abandona cochilia casnică cu care era obişnuit,

au sfârșit prin a înclina către cea de-a doua alternativă, de vreme ce, dacă în casa Mariei da Paz va fi spațiu mai mult decât suficient pentru cărțile lui Tertuliano Máximo Afonso, în casa lui Tertuliano Máximo Afonso n-ar fi spațiu pentru mama Mariei da Paz. Din acest punct de vedere, lucrurile nu puteau decurge mai bine. Partea proastă e că, dacă Tertuliano Máximo Afonso, după ce a ezitat atâta între avantaje și inconveniente, i-a povestit, în cele din urmă, mamei, bineînțeles, evitând aspectele mai acute și asperitățile mai incisive, cazul extraordinar al bărbaților duplicați, acum nu se întrezărește momentul în care se va hotărî să-și îndeplinească promisiunea făcută Mariei da Paz în seara aceea în care, după ce a recunoscut că era minciună tot ce-i spusese despre motivele faimoasei scrisori către casa de producție, a amânat pentru altă dată ceea ce-i mai lipsea mărturisirii făcute pe jumătate ca să fie completă, sinceră și concludentă. El n-a spus, ea nu l-a întrebat, puținele cuvinte care ar fi deschis această ultimă ușă, Îți amintești, iubito, când te-am mințit, Îți amintești, iubitule, când m-ai mințit, nu puteau fi rostite și, atât acest bărbat, cât și această femeie, mai mult ca sigur, își vor justifica tăcerea, în felul acesta vor mai avea timp să încheie subiectul dureros, susținând că n-au vrut să întineze fericirea acestor momente cu o poveste care implică o formă de răutate și de perversiune genetică. Vom afla fără întârziere nefastele consecințe ale faptului de a fi lăsat îngropată acolo unde a căzut o bombă din al doilea război mondial, crezând că, odată trecut momentul, nu va mai exploda niciodată. Casandra a avertizat, grecii vor incendia Troia.

De două zile, Tertuliano Máximo Afonso, hotărât să termine definitiv lucrarea care-i fusese cerută de directorul școlii pentru ministerul educației, aproape că nu-și ridică privirea din hârtiile de pe birou. Cu toate că data la care se va muta în casa Mariei da Paz încă n-a fost

stabilită, vrea să se vadă scăpat de promisiune cât mai curând posibil, ca să nu aibă complicații în noua sa locuință, îi va fi de ajuns organizarea hârtiilor, cantitatea de cărți pe care va trebui s-o pună în ordine. Ca să evite să-l distragă, Maria da Paz n-a telefonat și el preferă așa, într-un fel e ca și cum și-ar lua rămas-bun de la viața lui anterioară, de la singurătatea, de la liniștea, de la tihna casei pe care zgomotul mașinii de scris, surprinzător, nu reușește s-o tulbure. S-a dus la restaurant să mănânce de prânz și s-a întors curând, încă două sau trei zile și va reuși să termine treaba, apoi va mai trebui doar să corecteze și să treacă pe curat, să scrie totul din nou, într-adevăr, mai degrabă mai devreme decât mai târziu, va trebui să se hotărască să-și cumpere un calculator și o imprimantă, așa cum au făcut aproape toți colegii, e o rușine că încă mai continuă să sape cu o cazma când plugurile și grapele de ultimă generație au devenit ceva obișnuit. Maria da Paz îl va iniția în misterele informaticii, ea a învățat, se pricepe la chestia asta, la banca unde lucrează sunt calculatoare pe toate mesele, nu e ca în birourile vechi ale stării civile. Soneria de la ușă sună. Cine-o fi la ora asta, se întrebă impacientat din cauza întreruperii, nu e ziua în care vine vecina de sus, poștașul lasă corespondența în cutie, lucrătorii de la apă, gaz și electricitate au fost aici abia acum câteva zile ca să facă citirea contoarelor, poate e vreunul dintre tinerii aceia care fac publicitate unor enciclopedii în care se explică obiceiurile diavolului de mare. Soneria sună din nou, Tertuliano Máximo Afonso se duse să deschidă, în fața lui se afla un bărbat cu barbă și bărbatul acela spuse, Eu sunt, deși poate nu par, Ce vrei de la mine, întrebă Tertuliano Máximo Afonso cu glas scăzut și tensionat. Doar să vorbesc cu dumneata, răspunse António Claro, te-am rugat să mă suni când te întorci din concediu și n-ai făcut-o, Ce aveam să ne spunem unul altuia ne-am spus,

Poate, dar mai trebuie spus și ceea ce am eu să-ți spun dumitale, Nu pricep, E normal, totuși nu cred că te aștepți să-ți spun aici, pe hol, la intrarea în casă, riscând să ne audă vecinii, Oricum, nu mă interesează, Dimpotrivă, sunt sigur că te va interesa foarte mult, e vorba de prietena dumitale, cred că Maria da Paz e numele ei, Ce s-a întâmplat, Deocamdată, nimic, și exact despre asta trebuie să vorbim, Dacă nu s-a întâmplat nimic, nu avem nimic de vorbit, Eu am spus, deocamdată. Tertuliano Máximo Afonso deschise mai mult ușa și se dădu în lături, Intră, spuse el. António Claro intră și, cum celălalt nu părea dispus să se miște de acolo, întrebă, N-ai un scaun să-mi oferi, cred că am discuta mai bine dacă am sta și jos. Tertuliano Máximo Afonso își reținu prost un gest de iritare și, fără o vorbă, intră în living, care-i servea și de birou. António Claro îl urmă, se uită în jur, ca și cum ar fi ales locul cel mai bun și se hotărî pentru scaunul tapițat, apoi spuse, în timp ce-și dezlipea cu grijă barba de pe față, Socotesc că aici stăteai când m-ai văzut prima dată. Tertuliano Máximo Afonso nu răspunse. Rămăsese în picioare, postura crispată a corpului său era un protest viu, Spune ce ai de spus și dispari din ochii mei, dar António Claro nu se grăbea, Dacă nu stai jos, spuse el, mă obligi să mă ridic și, efectiv, n-am chef. Își plimbă senin privirea în jur, zăbovind asupra cărților, asupra gravurilor atârnate pe pereți, asupra mașinii de scris, asupra hârtiilor împrăștiate pe birou, asupra telefonului, apoi spuse, Văd că lucrai, că am ales un moment prost să vin să vorbesc cu dumneata, dar, dat fiind că ceea ce m-a adus aici e urgent, nu aveam altă soluție, Și ce te-a adus la mine acasă nechemat, Ți-am spus la intrare, e vorba de prietena dumitale, Ce ai dumneata de-a face cu Maria da Paz, Mai mult decât ți-ai putea închipui, dar înainte de a-ți explica cum, de ce și până unde, dă-mi voie să-ți arăt asta. Scoase din buzunarul interior al hainei o hârtie împăturită în patru,

pe care o desfăcu şi o întinse cu vârful degetelor, ca şi cum ar fi fost pe punctul de a o lăsa să cadă, Te sfătuiesc să iei scrisoarea asta şi s-o citeşti, spuse el, dacă nu vrei să mă faci să fiu nepoliticos şi s-o arunc pe jos, de altfel, pentru dumneata nu e o noutate, cred că-ţi aminteşti că mi-ai vorbit despre ea când ne-am întâlnit în casa mea de la ţară, singura diferenţă a constat în faptul că atunci mi-ai spus că a fost scrisă de dumneata, când semnătura e a prietenei dumitale. Tertuliano Máximo Afonso aruncă hârtiei o privire rapidă şi-o înapoie, Cum a ajuns chestia asta în mâinile dumitale, întrebă el aşezându-se, Mi-a dat ceva de furcă până am dat de ea, dar a meritat, răspunse António Claro şi adăugă, Din toate punctele de vedere, De ce, Trebuie să încep prin a recunoaşte că a fost un sentiment inferior cel care m-a făcut să mă duc la arhiva casei de producţie, un grăunte de vanitate, de narcisism, cred că aşa se numeşte, în fine, am vrut să văd ce puteai să scrii dumneata despre actorii secundari într-o scrisoare al cărei subiect eram eu, A fost un pretext, o scuză ca să aflu numele dumitale adevărat, nimic mai mult, Şi ai reuşit, Ar fi fost mai bine dacă nu-mi răspundeau, Prea târziu, dragul meu, prea târziu, ai deschis cutia Pandorei, acum suportă, n-ai altă soluţie, Nu e nimic de suportat, subiectul e mort şi îngropat, Aşa ţi se pare dumitale, De ce, Uiţi de semnătura prietenei dumitale, Are o explicaţie, Care, Am considerat că era mai bine ca eu să rămân nevăzut, E rândul meu să te întreb de ce, Voiam să rămân în umbră până în ultimul moment, să apar dintr-odată, Da, sigur, şi într-un asemenea mod, încât Helena nu mai e acelaşi om din ziua aceea, zdruncinarea pe care i-ai provocat-o a fost îngrozitoare, faptul că ştie că există în acest oraş un bărbat identic cu soţul ei i-a terminat nervii, acum, sub acţiunea tranchilizantelor, se simte un pic mai bine, însă, doar un pic, Îmi pare rău, nu mă aşteptam să se întâmple aşa ceva, Nu ţi-ar fi fost greu, era de-ajuns să

te pui în locul meu, Nu știam că ești căsătorit, Chiar și așa, imaginează-ți, doar ca un exemplu, că eu m-aș duce de aici să-i spun prietenei dumitale, Maria da Paz, că dumneata, Tertuliano Máximo Afonso, și eu, António Claro, suntem identici, absolut identici în totul, până și în mărimea penisului, gândește-te la șocul pe care l-ar suferi sărmana doamnă, Îți interzic s-o faci, Liniștește-te, nu numai că nu i-am spus, dar nici n-o să-i spun. Tertuliano Máximo Afonso se ridică brusc, Ce înseamnă asta, n-am spus, n-o să spun, ce înseamnă aceste vorbe, Iată o întrebare fără conținut, retorică, din acelea care se practică pentru a câștiga timp sau pentru că nu știi cum să reacționezi, Lasă-te de rahaturi, răspunde-mi, Păstrează-ți pofta de violență pentru mai târziu, însă, te anunț, ca să știi, că am suficiente cunoștințe de karate ca să te trântesc în cinci secunde, e adevărat că în ultima vreme am cam neglijat antrenamentul, dar pentru o persoană ca dumneata sunt mai mult decât suficient de antrenat, faptul că suntem identici la mărimea penisului nu înseamnă că suntem identici și în forță, Ieși de aici în clipa asta sau chem poliția, Cheamă și televiziunile, fotografii, presa, în câteva minute vom fi un eveniment mondial, Îți amintesc că dacă acest caz ar fi cunoscut, cariera dumitale ar avea de suferit, se apără Tertuliano Máximo Afonso, Presupun că da, deși cariera unui actor secundar nu interesează pe nimeni, cu excepția lui însuși, E un motiv suficient ca să terminăm cu asta, dumneata pleci, uiți ce s-a întâmplat, iar eu voi încerca să fac același lucru, De acord, dar operațiunea asta, o putem numi Operațiunea Uitare, va începe abia peste douăzeci și patru de ore, De ce, Motivul se numește Maria da Paz, aceeași Maria da Paz din cauza căreia dumneata te-ai îmburicat atâta adineauri și pe care acum se pare că vrei să ascunzi sub covor, ca să nu se mai vorbească despre ea, Maria da Paz e în afara subiectului, Da, atât de în afara subiectului încât sunt în stare să-mi pun capul

că ea nu ştie de existenţa mea, De unde ştii, Nu sunt sigur, e o presupunere, dar dumneata nu negi, Am considerat că era mai bine aşa, n-am vrut să se întâmple ce i s-a întâmplat soţiei dumitale, Ce inimă minunată asta a dumitale, şi de dumneata depinde să nu se întâmple, Nu înţeleg, Hai să terminăm cu ocolişurile, dumneata mi-ai pus o întrebare şi de atunci te-ai tot învârtit ca să nu auzi răspunsul pe care îl am de dat, Pleacă, Nu intenţionez să rămân aici, Pleacă imediat, în clipa asta, Foarte bine, o să mă duc să mă prezint în carne şi oase la prietena dumitale şi o să-i povestesc ceea ce i-ai ascuns din lipsă de curaj sau din alt motiv, pe care numai dumneata îl cunoşti, Dacă aş avea o armă aici, te-aş ucide, E posibil, dar ăsta nu e un film, dragul meu, în viaţă lucrurile sunt mult mai simple, chiar când e vorba de asasini şi asasinaţi, Deşartă sacul o dată, ai vorbit cu ea, răspunde-mi o dată, Am vorbit, la telefon, Şi ce i-ai spus, Am invitat-o să meargă azi cu mine să vadă o casă la ţară care e de închiriat, Casa dumitale de la ţară, Exact, casa mea de la ţară, dar fii liniştit, cel care a vorbit la telefon cu prietena dumitale, Maria da Paz, n-a fost António Claro, ci Tertuliano Máximo Afonso, Eşti nebun, ce maşinaţie diabolică e asta, ce vrei, Vrei să-ţi spun, Ţi-o cer, Vreau să petrec noaptea asta cu ea, doar atât. Tertuliano Máximo Afonso ţâşni de pe scaun şi înaintă spre António Claro cu pumnii strânşi, dar se împiedică de măsuţa care-i despărţea şi ar fi aterizat pe podea dacă celălalt nu l-ar fi ţinut în ultima clipă. Dădu din mâini, se zbătu, dar António Claro, agil, îl domină printr-o prindere rapidă de braţ, care-l imobiliză, Bagă-ţi asta în cap înainte să te răneşti, spuse el, dumneata nu te poţi măsura cu mine. Îl împinse pe canapea şi se aşeză din nou. Tertuliano Máximo Afonso îl privi cu ranchiună, în timp ce-şi freca braţul care-l durea. N-am vrut să te bruschez, spuse António Claro, dar era singurul mod de a evita repetarea celei mai frecvente şi

întotdeauna caraghioase scene de bătaie între doi masculi care-şi dispută femela, Maria da Paz şi cu mine ne vom căsători, spuse Tertuliano Máximo Afonso, ca şi cum ar fi fost vorba de un argument cu autoritate inatacabilă, Nu mă surprinde, când am vorbit cu ea am rămas cu impresia că relaţia voastră era, într-adevăr, serioasă şi adevărul e că a trebuit să recurg la experienţa mea actoricească pentru a imprima tonul potrivit conversaţiei, totuşi, pot să te asigur că în nici un moment nu s-a îndoit că vorbea cu dumneata, mai mult, acum pot să înţeleg mai bine bucuria cu care a primit invitaţia de a merge să vadă casa, se şi vedea locuind în ea, Mama ei a fost bolnavă, nu cred c-o va lăsa singură, Într-adevăr, mi-a vorbit despre asta, dar nu i-a trebuit mult până să se lase convinsă, o noapte trece repede. Tertuliano Máximo Afonso se foi pe canapea, exasperat de el însuşi pentru că părea că admisese, prin ultimele lui cuvinte, posibilitatea consumării intenţiilor pe care le avea António Claro. De ce să faci asta, întrebă, dându-şi seama, din nou prea târziu, că făcuse încă un pas pe drumul resemnării, Nu e uşor de explicat, dar voi încerca, răspunse António Claro, poate ca reparaţie a perturbării pe care apariţia dumitale a pricinuit-o în relaţia mea conjugală şi pe care dumneata nici n-o bănuieşti, poate dintr-un capriciu don-juanesc de seducător obsesiv de femele, poate, şi asta e cu siguranţă cel mai probabil, din pură şi simplă ranchiună, Ranchiună, Da, ranchiună, ai spus acum câteva minute că dacă aveai o armă mă omorai, era modul dumitale de a declara că unul dintre noi e în plus în lumea asta, iar eu sunt total de acord cu dumneata, unul dintre noi e în plus în lumea asta şi e păcat că asta nu se poate spune cu majuscule, problema ar fi rezolvată dacă pistolul pe care l-am avut cu mine când ne-am întâlnit ar fi fost încărcat, iar eu aş fi avut curajul să trag, dar e lucru ştiut, suntem oameni de bine, ne e frică de puşcărie şi, prin urmare, cum nu sunt în stare

să te omor pe dumneata, te omor în alt mod, îți fut femeia, mai rău e că ea nu va ști niciodată, va crede tot timpul că face amor cu dumneata, toate vorbele duioase și pasionale pe care mi le va spune vor fi spuse lui Tertuliano Máximo Afonso și nu lui António Claro, cel puțin consolarea asta s-o ai. Tertuliano Máximo Afonso nu răspunse, își lăsase ochii în jos rapid, ca pentru a nu lăsa să se citească în ei gândul care tocmai îi străbătuse creierul dintr-o parte într-alta. De la un moment la altul se simțise ca și cum ar fi jucat o partidă de șah, așteptând următoarea mutare a lui António Claro. Părea că-și lăsase umerii în jos, învins, când celălalt spuse, după ce se uită la ceas, E vremea să plec, trebuie să trec pe la Maria da Paz s-o iau de acasă, dar imediat se îndreptă, cu o energie renăscută, când îl auzi adăugând, Evident, nu pot să mă duc așa cum sunt, am nevoie de haine de ale dumitale și de mașina dumitale, dacă iau figura dumitale, trebuie să iau și restul, Nu pricep, spuse Tertuliano Máximo Afonso luându-și un aer de perplexitate, iar apoi, Ah, da, evident, nu poți risca să i se pară ciudat costumul cu care ești îmbrăcat și să te întrebe de unde ai făcut rost de bani ca să cumperi așa o mașină, Exact, Și, prin urmare, vrei să-ți împrumut haine și mașina, Asta am și spus, Și ce ai face dacă eu aș refuza, Ceva foarte simplu, aș pune mâna pe telefonul ăla și i-aș povesti totul Mariei da Paz, iar dacă dumneata ai avea ideea nefericită de a încerca să mă împiedici, fii sigur că te-aș face să dormi în mai puțin timp decât e necesar ca s-o spun, ai grijă, până acum am putut evita violența, dar dacă e necesară, nu voi ezita, Foarte bine, spuse Tertuliano Máximo Afonso, și de ce fel de haine ai nevoie, costum complet cu cravată sau așa cum te văd îmbrăcat acum, de vară, Haine ușoare, ceva de genul ăsta. Tertuliano Máximo Afonso ieși, se duse în dormitor, deschise șifonierul, deschise sertare, în mai puțin de cinci minute era înapoi cu toate

cele necesare, o cămaşă, nişte pantaloni, jerseu, ciorapi, pantofi. Îmbracă-te în baie, spuse. Când se întoarse, António Claro văzu pe masa din mijloc un ceas de mână, un portmoneu şi acte de identitate, Actele maşinii se află în torpedou, spuse Tertuliano Máximo Afonso, şi iată şi cheile, şi pe cele de la casa asta, pentru cazul că eu nu voi fi aici când o să vii să te schimbi, presupun că o să vii să te schimbi, O să vin pe la mijlocul dimineţii, i-am promis nevesti-mii că n-o să întârzii până după prânz, răspunse António Claro, Socotesc că i-ai oferit un motiv bun pentru faptul că nu-ţi petreci noaptea acasă, Chestiuni de serviciu, nu e prima oară, şi António Claro, zăpăcit, se întreba de ce naiba dădea toate aceste explicaţii dacă autoritatea şi controlul situaţiei fuseseră de partea lui de când intrase aici. Tertuliano Máximo Afonso spuse, Nu trebuie să iei documentele dumitale, nici ceasul, nici cheile de la casa dumitale şi de la maşină, nici un obiect personal, nimic care să te poată identifica, femeile, în afară că sunt curioase din fire, cel puţin aşa s-a spus întotdeauna, observă toate amănuntele, Şi cheile dumitale, cu siguranţă o să ai nevoie de ele, Poţi să le iei, nu-ţi face griji, vecina de deasupra are duplicate, sau copii, dacă preferi cuvântul ăsta, ea are grijă de curăţenia casei, Ah, foarte bine. António Claro nu reuşea să scape de senzaţia de nelinişte care luase locul răcelii ferme cu care condusese înainte dialogul sinuos în direcţia care-l interesa. Reuşise, dar acum i se părea că se abătuse într-un punct oarecare al discuţiei sau că fusese împins în afara drumului de o subtilă atingere laterală de care nu reuşise să-şi dea seama. Momentul în care trebuie s-o ia pe Maria da Paz se apropie, dar, în afară de urgenţa asta, cu oră fixă, ca să spunem aşa, mai e una, interioară, şi mai presantă, care-l zoreşte, Du-te, pleacă de aici, adu-ţi aminte că până şi din cele mai mari victorii e bine să te retragi la timp. În grabă, puse pe masa din mijloc, unele lângă

altele, documentele de identitate, cheile casei, cele ale maşinii, ceasul de mână, verigheta, o batistă cu iniţialele lui, un pieptene mic de buzunar, spuse inutil că hârtiile maşinii automobilului sunt în torpedoul pentru mănuşi şi apoi întrebă, Cunoşti maşina mea, am lăsat-o foarte aproape de uşa de la intrare, iar Tertuliano Máximo Afonso răspunse că da, Am văzut-o în faţa casei de la ţară când am sosit, Şi a dumitale, unde e, O vei găsi chiar la colţul străzii, ia-o la stânga când ieşi din clădire, e una cu două uşi, albastră, spuse Tertuliano Máximo Afonso, şi, ca să nu existe încurcături, completă informaţia cu marca maşinii şi numărul de înmatriculare. Barba falsă se afla pe braţul scaunului pe care stătuse António Claro. N-o s-o iei, întrebă Tertuliano Máximo Afonso, Dumneata ai cumpărat-o, păstreaz-o, figura cu care voi ieşi acum e aceeaşi cu care voi intra mâine când voi veni să mă schimb, răspunse António Claro, recuperând ceva din autoritatea anterioară, şi adăugă sarcastic, Până atunci, eu voi fi profesorul de istorie Tertuliano Máximo Afonso. Se priviră câteva secunde, acum, da, erau adevărate, adevărate pentru totdeauna, vorbele cu care celălalt Tertuliano Máximo Afonso îl primise la venire pe António Claro, Ce aveam de spus unul celuilalt s-a spus. Tertuliano Máximo Afonso deschise fără zgomot uşa apartamentului, se dădu la o parte ca să-l lase pe vizitator să iasă şi, încetişor, cu aceeaşi grijă, o închise din nou. Cel mai firesc ar fi să gândim că a procedat aşa ca să nu deştepte curiozitatea răutăcioasă a vecinilor, dar cassandra, dacă ar fi aici, ne-ar aminti că exact aşa se lasă capacul unui sicriu. Tertuliano Máximo Afonso se întoarse în living, se aşeză pe canapea şi, închizând ochii, se lăsă pe spate. Timp de o oră nu s-a mişcat, dar, contrar celor ce am putea crede, n-a dormit, a aşteptat doar să treacă timpul necesar ca maşina lui veche să iasă din oraş. Se gândi la Maria da Paz fără mâhnire, doar ca la cineva care,

încet-încet, se pierdea în depărtare, se gândi la António Claro ca la un inamic care învinsese în prima bătălie, dar care o va pierde pe a doua, dacă în lumea asta mai rămâne vreun dram de dreptate. Lumina amurgului scădea, maşina lui trebuie să fi părăsit deja şoseaua principală, mai mult ca sigur o luaseră pe scurtătura care evită traversarea sătucului, în acest moment se opresc în faţa casei de la ţară, Antonio Claro scoase o cheie din buzunar, pe asta n-o putea lăsa în casa lui Tertuliano Máximo Afonso, îi va spune Mariei da Paz că i-a fost cedată de proprietarul casei, dar, evident, el nu ştie că vom petrece noaptea aici, E colegul meu de şcoală, om de toată încrederea, dar nu într-atât încât să-i dau socoteală asupra chestiunilor mele particulare, acum aşteaptă un pic aici, mă duc să văd dacă e totul în ordine înăuntru. Maria da Paz voia să întrebe ce putea să nu fie în ordine într-o casă de ţară care e de închiriat, dar un sărut al lui Tertuliano Máximo Afonso, din acelea adânci, din acelea copleşitoare, o distrase, iar apoi, în minutele în care el a lipsit, a fost atrasă de frumuseţea peisajului, valea, şirul întunecat de plopi şi frasini care însoţeau albia râului, colinele din fundal, soarele care aproape atinge deja culmea cea mai înaltă. Tertuliano Máximo Afonso, acesta care s-a ridicat acum de pe canapea, ghiceşte ce face António Claro acolo înăuntru, trece în revistă, rece, tot ce l-ar putea denunţa, vreun afiş de film, dar acestea nu reprezintă un pericol, o să le lase unde sunt, un profesor poate fi, foarte bine, un cinefil, cel mai rău era acea fotografie a lui, alături de Helena, care se află pe o masă în holul de la intrare. Apăru, în sfârşit, în uşă, o chemă, Poţi să vii, erau nişte perdele vechi căzute pe jos, care dădeau casei un aspect urât. Ea coborî din maşină, urcă în fugă, fericită, treptele de la intrare, uşa se închise cu zgomot, la prima vedere ar putea să pară o imprudenţă condamnabilă, dar trebuie să ţinem seama de faptul că locuinţa e izolată, nu

are vecini nici aproape, nici departe, pe lângă asta, e de datoria noastră să fim înțelegători, cei doi care au intrat adineauri au chestiuni mult mai interesante de rezolvat decât să-și facă griji în legătură cu zgomotul pe care-l face o ușă care se închide.

Tertuliano Máximo Afonso ridică de pe jos, unde căzuse, copia scrisorii pe care o adusese António Claro, deschise apoi sertarul biroului în care păstrase răspunsul casei de producție și, cu cele două hârtii în mână, plus fotografia pe care o făcuse cu barba falsă, se îndreptă spre bucătărie. Le puse în chiuvetă, apropie de ele un chibrit aprins și rămase să privească lucrarea rapidă a focului, flacăra care mesteca și înghițea hârtiile, iar apoi le vomita prefăcute în cenușă, scintilațiile rapide care se încăpățânau să le muște atunci când flacăra, ici și colo, părea să se fi stins. Răsfiră ceea ce mai rămăsese ca să termine de ars, apoi lăsă apa să curgă din robinet până când ultima particulă de cenușă dispăru pe canal. După aceea, se duse în dormitor, scoase casetele video din dulapul unde le ascunsese și se întoarse în living. Hainele lui António Claro, aduse de el din baie, se aflau puse în ordine pe scaunul tapițat. Tertuliano Máximo Afonso se dezbrăcă de tot. Strâmbă nasul de silă când îmbrăcă lenjeria intimă care fusese purtată de celălalt, dar nu avea altă soluție, îl obliga necesitatea, acesta fiind unul dintre numele pe care le ia destinul când e cazul să se deghizeze. Acum, că era transpus în situația unui alt Tertuliano Máximo Afonso, nu-i mai rămânea decât să se transforme în António Claro pe care însuși António Claro îl abandonase. La rândul lui, când va veni mâine să-și recupereze hainele, António Claro va putea ieși în stradă doar ca Tertuliano Máximo Afonso, va trebui să fie Tertuliano Máximo Afonso atâta timp cât propriile lui haine, astea pe care le-a lăsat aici sau altele, nu-i vor înapoia identitatea de António Claro. Fie că vrem, fie că nu, haina e cea care, până la urmă,

îl face pe om. Tertuliano Máximo Afonso se apropie de masa pe care António Claro își lăsase obiectele personale și, metodic, își termină opera de transformare. Începu cu ceasul de mână, puse verigheta pe degetul inelar stâng, puse în buzunarul pantalonilor pieptenele și batista cu inițialele AC, în celălalt buzunar cheile casei și ale mașinii, în cel de la spate, documentele de identitate care, în caz de dubiu, vor trebui să-l acrediteze ca indiscutabil António Claro. E gata de plecare, îi mai trebuie doar retușul final, barba falsă pe care António Claro o purta când a intrat aici, s-ar spune că ghicise că avea să fie necesară, dar nu, barba rămăsese doar în așteptarea unei coincidențe, dacă uneori întârzie ani întregi ca să se ivească, alteori vin în goană, toate în șir, una după alta. Tertuliano Máximo Afonso se duse la baie ca să-și definitiveze deghizarea, de atâta scos și pus, de atâta trecut de la o față la alta, barba se prinde prost, amenință deja să devină suspectă la prima privire de linx a unui agent al autorității sau în fața permanentelor suspiciuni ale unui cetățean fricos. Mai bine sau mai prost, se prinse, în cele din urmă, de piele, acuma nu va trebui decât să reziste timpul necesar pentru ca Tertuliano Máximo Afonso să găsească un tomberon într-un loc nu prea circulat. Acolo își va termina barba falsă scurta, dar agitata ei istorie, acolo vor sfârși, printre resturi fetide și în beznă, casetele video. Tertuliano Máximo Afonso se întoarse în living, se uită de jur împrejur ca să vadă dacă uita ceva ce i-ar fi trebuit, apoi intră în dormitor, pe noptieră se află cartea vechilor civilizații mesopotamice, nu există nici un motiv ca s-o ia cu el, dar cu toate astea, o va lua, într-adevăr, nimeni nu poate pricepe mintea omenească, la ce-i va trebui lui Tertuliano Máximo Afonso compania semiților amoriți și a asirienilor, dacă în mai puțin de douăzeci și patru de ore se va afla din nou în această casă a lui. *Alea jacta est*, murmură pentru sine, nu mai e nimic de

discutat, ce trebuie să se întâmple se va întâmpla, nu va putea scăpa de sine însuşi. Rubiconul e uşa asta care se închide, scara asta care se coboară, paşii ăştia care duc la automobilul acela, cheia asta care îl deschide, motorul ăsta care îl face, suav, să alunece pe stradă, zarurile au fost aruncate, acum zeii să hotărască. Luna e august, ziua e vineri, e puţină circulaţie de maşini şi de oameni, strada către care se îndrepta era atât de departe şi deodată deveni aproape. S-a înnoptat de mai bine de o jumătate de oră. Tertuliano Máximo Afonso parcă maşina în faţa clădirii. Înainte de a coborî se uită la ferestre şi la nici una nu văzu lumină. Ezită, se întrebă, Şi acum ce fac, la care răspunse raţiunea, Vom vedea, nu pricep nehotărârea asta, dacă eşti, aşa cum ai vrut să pari, António Claro, ceea ce trebuie să faci e să urci liniştit la tine acasă, iar dacă luminile sunt stinse, trebuie să existe un motiv, observă că nu sunt singurele în tot blocul şi, cum nu eşti pisică, deci nu poţi vedea pe întuneric, trebuie să le aprinzi, asta presupunând că, dintr-un motiv pe care nu-l cunoaştem, nu te aşteaptă nimeni, sau mai exact, motivul îl cunoaştem cu toţii, adu-ţi aminte că i-ai spus nevestei că, din cauza unor chestiuni de serviciu, nu vei putea petrece noaptea acasă, acum suportă. Tertuliano Máximo Afonso traversă strada cu cartea mesopotamienilor sub braţ, deschise uşa blocului, intră în lift şi văzu că nu era singur, Bună seara, te aşteptam, spuse bunul-simţ, Nu se putea să nu apari, Ce idee să vii aici, Nu face pe naivul, ştii la fel de bine ca mine, Să te răzbuni, să-ţi iei revanşa, să te culci cu femeia duşmanului, de vreme ce a ta se află în pat cu el, Exact, Şi după aceea, După aceea, nimic, Mariei da Paz nu-i va trece niciodată prin minte că s-a culcat cu celălalt bărbat, Dar ăştia de aici, Ăştia vor fi nevoiţi să trăiască partea cea mai rea a tragicomediei, De ce, Dacă eşti bunul-simţ, ar trebui să ştii, Îmi pierd calităţile în lift, Când António Claro va

intra mâine în casă, îi va fi foarte greu să-i explice nevestei cum a reușit să doarmă cu ea și, în același timp, să lucreze afară din oraș, Nu mi-am imaginat că erai capabil de așa ceva, e un plan absolut diabolic, Omenesc, dragul meu, doar omenesc, diavolul nu face planuri, de altfel, dacă oamenii ar fi buni, el nici n-ar exista, Și mâine, O să aranjez un pretext ca să plec devreme, Cartea asta, Nu știu, poate o las aici ca amintire. Liftul se opri la etajul cinci. Tertuliano Máximo Afonso întrebă, Vii cu mine, Sunt bunul-simț, nu e loc pentru mine acolo înăuntru, Atunci, să ne vedem cu bine, Mă îndoiesc.

Tertuliano Máximo Afonso își lipi urechea de ușă. Din interior nu venea nici un zgomot. Trebuia să se poarte cu naturalețe, ca și cum ar fi fost stăpânul casei, dar părea că bătăile inimii, de violente ce erau, îi scuturau tot corpul. Nu va avea curaj să înainteze. Deodată liftul începu să coboare, Cine-o fi, se întrebă speriat și, fără să mai ezite, băgă cheia în broască și intră. Casa era în întuneric, dar o luminozitate vagă, estompată, care venea, probabil, de la ferestre, începu, lent, să deseneze contururi, să deslușească forme. Tertuliano Máximo Afonso pipăi peretele de lângă ușă până când găsi un întrerupător. Nu se mișcă nimic în casă. Nu e nimeni, gândi el, pot să văd totul, într-adevăr, trebuie să cunoască urgent casa care, pentru o noapte, va fi a lui, poate numai a lui, poate singur în ea, să ne imaginăm, de exemplu, că Helena are familie în oraș și, profitând de absența soțului, s-a dus s-o viziteze, să ne imaginăm că se întoarce abia a doua zi, atunci planul acela pe care bunul-simț l-a categorisit drept diabolic se va duce pe apa sâmbetei ca un banal șiretlic mental, ca un castel din cărți de joc pe care îl dărâmă și un copil suflând în el. Se spune că viața își are ironiile ei, când se știe că ea e cel mai obtuz dintre toate lucrurile cunoscute,

într-o zi trebuie să-i fi spus cineva, Mergi înainte, tot înainte, nu te abate din drum, și de atunci, tolomacă, incapabilă să învețe din lecțiile pe care se grozăvește că ni le dă, n-a făcut altceva decât să îndeplinească orbește ordinul care i s-a dat, lovind tot ce întâlnește în cale, fără a se opri ca să evalueze pagubele, ca să ne ceară scuze, măcar o dată. Tertuliano Máximo Afonso străbătuse casa de la un capăt la altul, aprinsese și stinsese lumini, deschisese și închisese uși, dulapuri, sertare, a văzut haine bărbătești, lenjerie feminină intimă și tulburătoare, pistolul, dar n-a atins nimic, voia doar să știe unde intrase, ce relație era între spațiile din casă și ceea se putea vedea legat de locuitorii ei, la fel cum fac hărțile, îți spun pe unde trebuie s-o iei, dar nu-ți garantează că ajungi. Când termină inspecția, când putea deja să circule cu ochii închiși prin toată casa, se așeză în fotoliul care trebuia să fie al lui António Claro și se puse pe așteptat. Să vină Helena, asta e tot ce cere, să intre Helena pe ușa aceea și să mă vadă, să poată cineva să fie martor că am îndrăznit să vin aici, în fond asta vrea, un martor. Era trecut de ora unsprezece când a venit. Speriată de faptul că a văzut luminile aprinse, întrebă încă de la intrare, Tu ești, Da, eu sunt, spuse Tertuliano Máximo Afonso cu gâtul uscat. În clipa următoare ea intra în living, Ce s-a întâmplat, te așteptam abia mâine, schimbară un sărut rapid între întrebare și răspuns, Treaba a fost amânată, și imediat Tertuliano Máximo Afonso trebui să se așeze pentru că-i tremurau picioarele, o fi din cauza emoțiilor, o fi efectul sărutului. Abia auzi ce i-a spus femeia, M-am dus să-mi văd părinții, Ce mai fac, reuși să întrebe, Bine, a fost răspunsul, și apoi, Ai mâncat, Da, nu-ți face griji, Sunt obosită, mă duc să mă culc, ce carte e asta, Am cumpărat-o din cauza unui film istoric în care voi juca, E veche, are adnotări, Am văzut-o la un anticar. Helena plecă, după câteva

minute era din nou liniște. Era târziu când Tertuliano Máximo Afonso intră în dormitor. Helena dormea, pe pernă se afla pijamaua pe care trebuia să și-o pună. După două ore, bărbatul era încă treaz. Avea sexul inert. Apoi femeia deschise ochii. Nu dormi, întrebă ea, Nu, De ce, Nu știu. Atunci ea se întoarse spre el și-l îmbrățișă.

Primul care s-a trezit a fost Tertuliano Máximo Afonso. Era gol. Plapuma și cearșaful alunecaseră pe podea în partea lui, lăsând descoperit un sân al Helenei. Ea părea să doarmă adânc. Lumina dimineții, străbătând prin grosimea perdelelor, umplea dormitorul tot de o penumbră fulgurantă. Afară trebuia să fie deja cald. Tertuliano Máximo Afonso simți tensiunea din sex, duritatea lui din nou nesatisfăcută. În momentul acela își aminti de Maria da Paz. Își imagină un alt dormitor, un alt pat, corpul ei culcat, pe care-l cunoștea centimetru cu centimetru, corpul culcat al lui António Claro, identic cu al lui, și deodată se gândi că ajunsese la capătul drumului, că avea în față, blocându-l, un zid cu o plăcuță care spunea, Abis, A nu se trece, și apoi văzu că nu se putea întoarce înapoi, că drumul pe unde venise dispăruse, că din el rămăsese doar suprafața redusă pe care încă mai stăteau picioarele lui. Visa, și nu știa. O angoasă care devenise teroare îl făcu să se trezească violent exact în momentul în care zidul se sfărâma, iar brațele lui, s-au văzut lucruri mult mai bizare decât creșterea unor brațe dintr-un zid, îl târau spre abis. Helena îl strângea de mână, încerca să-l liniștească, Calmează-te, a fost un coșmar, a trecut, acum ești aici. El gâfâia, cu icnituri, ca și cum căderea i-ar fi golit plămânii dintr-odată, Liniștește-te, liniștește-te, repeta Helena. Se sprijinea într-un cot, cu sânii la vedere, plapuma subțire desenându-i adâncitura taliei, conturul șoldului, iar cuvintele pe care le rostea cădeau peste

corpul bărbatului chinuit ca o ploaie fină, din acelea care ne ating pielea ca o mângâiere, ca un sărut de apă. Încet-încet, ca un nor de aburi care se retrăgea la locul de origine, spiritul îngrozit a lui Tertuliano Máximo Afonso se întoarse la mintea sa istovită, iar când Helena întrebă, Ce vis urât ai visat, povestește-mi, bărbatul acesta confuz, urzitor de labirinturi și pierdut în ele, iar acum, aici, culcat lângă o femeie care, cu excepția sexului, îi este întru totul necunoscută, vorbi despre un drum care nu mai avea început, ca și cum înșiși pașii făcuți i-ar fi devorat substanțele componente, oricare ar fi fost ele, care dau sau împrumută durată timpului și dimensiuni spațiului, și despre zidul, care, curmându-l pe unul, îl curma și pe celălalt, și despre locul unde stau picioarele, acele două insule mici, acel minuscul arhipelag uman, unul aici, altul dincolo, și despre plăcuța pe care scria Abis, A nu se trece, adu-ți aminte, cel care te avertizează e dușmanul tău, cum i-ar fi putut spune Hamlet unchiului și tatălui său vitreg Claudius. Ea l-a ascultat surprinsă, oarecum perplexă, soțul ei n-o obișnuise să-i asculte astfel reflecțiile, cu atât mai puțin pe tonul pe care le exprimase acum, ca și cum fiecare cuvânt ar fi venit însoțit de dublura lui, un fel de ecou de cavernă locuită, în care nu se poate ști cine respiră, cine a murmurat adineauri, cine a suspinat. I-a plăcut să se gândească și la picioarele ei ca la două mici insule din acelea, și că, foarte aproape de ele, se odineau alte două, și că toate patru împreună puteau alcătui, alcătuiau, alcătuiseră un arhipelag perfect, dacă perfecțiunea face parte din această lume, iar cearșaful de pe pat, oceanul unde își dorea să fie ancorată. Ești mai liniștit, întrebă ea, Mai bine decât atât nu cred că se poate, spuse el, E ciudat, în noaptea asta ai venit spre mine cum nu s-a mai întâmplat niciodată înainte, am simțit că intrai cu o blândețe care mi s-a părut apoi că era frământată cu dorință și cu lacrimi, și era și o bucurie,

un geamăt de durere, o cerere de iertare, Așa a fost totul, dacă așa ai simțit, Din nefericire, unele lucruri se întâmplă și nu se mai repetă, Altele se întâmplă și iar se întâmplă, Așa crezi, cineva a spus că cine a dăruit o dată trandafiri, nu mai poate dărui mai puțin decât trandafiri, E o chestiune de experimentat, Acuma, Da, dacă tot suntem dezbrăcați, E un motiv bun, Suficient, deși nu este, cu siguranță, cel mai bun. Cele patru insule se uniră, arhipelagul se refăcu, marea lovi agitată în malurile stâncoase, dacă acolo sus au fost strigăte, le-au slobozit sirenele care călăreau pe valuri, dacă au fost gemete, nici unul n-a fost de durere, dacă cineva a cerut iertare, să fie iertat, acum și întotdeauna. S-au odihnit pentru scurt timp unul în brațele celuilalt, apoi, cu un ultim sărut, ea alunecă din pat, Nu te scula, mai dormi un pic, eu o să mă ocup de micul dejun.

Tertuliano Máximo Afonso n-a dormit. Trebuia să iasă rapid din casa asta, nu putea risca să se întoarcă António Claro acasă mai devreme decât spusese, înainte de prânz fuseseră cuvintele lui formale, să ne imaginăm că, acolo, în casa de la țară, lucrurile n-au mers așa cum spera el și că se întoarce deja nestăpânit, enervat pe el însuși, grăbit să-și ascundă frustrarea în pacea căminului, în timp ce-i povestește soției cum mersese munca, inventând, ca să-i treacă proasta dispoziție, adversități inexistente, discuții care n-au avut loc, acorduri care nu s-au realizat. Problema lui Tertuliano Máximo Afonso constă în faptul că nu poate pleca de aici așa, pur și simplu, trebuie să-i dea Helenei o explicație care să nu poată trezi suspiciuni, să ne amintim că până în acest moment, ea n-a avut nici un motiv ca să bănuiască ce s-a întâmplat, că bărbatul cu care a dormit și s-a delectat în noaptea asta nu e soțul ei, așa fiind, cu ce îndrăzneală să-i spună acum, pe deasupra după ce a ascuns informația până în ultima clipă, că există chestiuni urgente de care trebuie să se ocupe și, deci, trebuie să plece de

acasă într-o dimineaţă ca asta, de sâmbătă estivală, când logic ar fi, având în vedere că armonia cuplului a atins sublimul la care am fost martori, să rămână în pat ca să continue conversaţia întreruptă, pe lângă faptul că se putea întâmpla şi altceva mai bun. Nu durează mult şi Helena apare cu micul dejun, de atâta vreme nu l-au mai luat aşa, împreună, în intimitatea unui pat încă înmiresmat de aromele specifice ale amorului, încât ar fi de neiertat să rateze o ocazie care poate fi ultima, având în vedere că toate probabilităţile, cel puţin acelea pe care le cunoaştem noi, conspiră în mod expres să fie aşa. Tertuliano Máximo Afonso se gândeşte, se gândeşte şi iar se gândeşte şi tot gândindu-se, la această extremă poate ajunge în persoana lui ceea ce desemnăm prin energia paradoxală a sufletului omenesc, i se pare tot mai anemică, mai puţin imperioasă necesitatea de a pleca şi, în acelaşi timp, trecând pe deasupra tuturor riscurilor previzibile, devine tot mai consistentă în sufletul lui o dorinţă nebună de a fi martor fizic al triumfului său definitiv asupra lui António Claro. În carne şi oase şi expunându-se tuturor consecinţelor. Să vină şi să-l găsească aici, să se înfurie, să se dezlănţuie, să facă uz de violenţă, nimic nu va putea diminua, orice ar face, amploarea înfrângerii sale. El ştie că ultima armă se află în mâna lui Tertuliano Máximo Afonso, e de ajuns ca acest profesor de istorie de o mie de ori blestemat să-l întrebe de unde vine la ora asta şi ca Helena, în sfârşit, să cunoască latura sordidă a prodigioasei aventuri a celor doi bărbaţi identici în alunişele de pe braţe, în cicatricile de la genunchi şi în dimensiunile penisului şi, începând de azi, identici şi în împerecheri. Poate că va trebui să vină o ambulanţă ca să ridice corpul maltratat al lui Tertuliano Máximo Afonso, dar rana agresorului său, asta nu se va mai închide. S-ar fi putut opri aici ideile meschine de răzbunare produse de creierul unui bărbat culcat care aşteaptă micul dejun, dar asta ar

însemna să nu ținem seama de mai sus menționata energie paradoxală a sufletului omenesc sau, dacă preferăm să-i dăm alt nume, posibilitatea de apariție a unor sentimente de o noblețe neobișnuită, de un cavalerism cu atât mai demn de laudă cu cât e sigur că nu pledează în favoarea lui antecedente personale absolut ireproșabile. Oricât de incredibil ne-ar părea, bărbatul care, din lașitate morală, din teama de a se afla adevărul, a lăsat-o pe Maria da Paz să se ducă în brațele lui António Claro, este același care, nu numai că e pregătit să încaseze cea mai mare chelfăneală din viața lui, dar a început să creadă că e datoria lui strictă să n-o lase pe Helena singură în situația delicată de a avea un soț alături și a vedea încă unul intrând pe ușă. Sufletul omenesc e o cutie de unde oricând poate sări un clovn care se strâmbă și scoate limba la noi, dar sunt momente în care același clovn se limitează să ne privească peste marginea cutiei și dacă vede că, din întâmplare, acționăm în conformitate cu ceea ce este drept și cinstit, face semn aprobator din cap și dispare gândind că încă nu suntem un caz pierdut. Datorită hotărârii pe care a luat-o adineauri, Tertuliano Máximo Afonso a șters din cazierul său câteva lipsuri minore, dar va trebui să mai pătimească mult până când cerneala care le consemnează pe celelalte să înceapă să dispară de pe hârtia neagră a memoriei. Se obișnuiește să se spună, Să dăm timp timpului, dar întotdeauna uităm să ne întrebăm dacă există timp de dat. Helena intră cu micul dejun când Tertuliano Máximo Afonso se scula, Până la urmă nu vrei să mănânci în pat, întrebă ea, iar el răspunse că nu, că prefera să se așeze comod pe un scaun în loc să fie nevoit să stea cu ochii pe o tavă care alunecă, pe o ceașcă gata să se verse, pe scurgerile de unt care pătează, pe firimiturile care se vâră printre cutele cearșafului și întotdeauna se înfig în punctele mai sensibile ale pielii. A fost un discurs pe care s-a străduit

să-l facă să pară nostim şi binedispus, dar singurul lui obiectiv era acela de a disimula o nouă şi presantă preocupare a lui Tertuliano Máximo Afonso, adică, dacă António Claro vine aici, cel puţin să nu ne surprindă în patul conjugal muşcând păcătos din biscuiţi şi pâine prăjită, dacă António Claro vine aici, cel puţin să-şi găsească patul făcut şi dormitorul aerisit, dacă Antonio Claro vine aici, cel puţin să ne poată vedea spălaţi, pieptănaţi şi îmbrăcaţi aşa cum porunceşte Dumnezeu, pentru că treaba asta cu aparenţele este întocmai precum se întâmplă cu viciul, dacă tot umblăm cu el de mână şi nu se întrezăreşte vreun mod de a-l evita, nici vreun avantaj real dacă s-ar întâmpla aşa, cel puţin să aducă, din când în când, un omagiu virtuţii, chiar dacă o face doar sub aspectul formelor, de altfel, e destul de îndoielnic că merită să-i ceri mai mult de atât.

S-a făcut destul de târziu, e trecut de zece şi jumătate dimineaţa. Helena s-a dus să facă nişte cumpărături, a spus Pe curând, cu un sărut, rest călduţ şi consolator încă al văpăii de pasiune care, în ultimele ore, i-a împreunat şi înflăcărat pe acest bărbat şi pe această femeie. Acum, aşezat pe canapea, cu cartea vechilor civilizaţii mesopotamice deschisă pe genunchi, Tertuliano Máximo Afonso aşteaptă să vină António Claro şi, fiind un om căruia frânele imaginaţiei i se eliberează, de obicei, cu uşurinţă, i-a trecut prin minte că numitul Claro şi nevasta s-ar putea întâlni pe stradă şi ar putea urca împreună ca să lămurească încâlceala asta o dată pentru totdeauna, Helena protestând, Dumneata nu eşti bărbatul meu, bărbatul meu e acasă, e cel care stă pe canapea, dumneata eşti profesorul de istorie care ne-a făcut viaţa amară, iar António Claro jurând, Eu sunt bărbatul tău, profesorul de istorie e el, uită-te la cartea pe care o citea, tipul ăla e cel mai mare impostor din lume, iar ea, tăioasă şi ironică, Da, da, dar mai întâi te rog să-mi explici de ce verigheta se află pe degetul lui

și nu pe al dumitale. Helena intră singură cu cumpărăturile și e deja ora unsprezece fix. În curând va întreba, Te preocupă ceva, iar el va răspunde că nu, De unde ți-a venit ideea asta, și ea va spune că, dacă-i așa, Nu înțeleg de ce te tot uiți într-una la ceas, iar el va răspunde că nu știe de ce, e un obicei, poate că e un pic nervos, Imaginează-ți că mi s-ar da rolul regelui Hamurabi, cariera mea de actor ar face o cotitură de o sută optzeci de grade. S-a făcut ora unsprezece și jumătate, mai e un sfert de oră până la douăsprezece și António Claro nu vine. Inima lui Tertuliano Máximo Afonso pare un cal nărăvaș dând din copite în toate direcțiile, panica îl strânge de gât și-i strigă că încă mai e timp, Profită că ea e înăuntru și fugi, mai ai aproape zece minute, dar ai grijă, nu folosi liftul, coboară pe scări și uită-te bine în toate părțile înainte să pui piciorul în stradă. E ora douăsprezece, ceasul din living numără lent bătăile ca și cum ar mai vrea să-i dea lui António Claro o ultimă șansă ca să vină, ca să împlinească, fie și în ultima secundă, ce a promis, însă nu servește la nimic faptul că Tertuliano Máximo Afonso vrea să se autoamăgească, Dacă n-a venit până acum, nu mai vine. Oricine poate întârzia, o pană de mașină, o roată găurită, sunt lucruri care se întâmplă în fiecare zi, nimeni nu e scutit de ele. De acum încolo, fiecare minut va fi o agonie, apoi va veni rândul descumpănirii, al perplexității și, inevitabil, un gând, Să admitem că a întârziat, da, domnule, a întârziat, dar telefoanele la ce folosesc, de ce nu telefonează ca să spună că i s-a rupt diferențialul sau cutia de viteze sau cureaua de la ventilator, tot ce se poate întâmpla la o mașină veche și obosită ca asta. A mai trecut o oră, de António Claro nici urmă, iar când Helena veni să anunțe că prânzul era pe masă, Tertuliano Máximo Afonso spuse că n-avea poftă de mâncare, să mănânce ea singură și că, în afară de asta, trebuia neapărat să plece. Ea a vrut să știe de ce și el putea să-i răspundă

că nu erau căsătoriți, că, prin urmare, nu era obligat să-i dea informații despre ce făcea sau nu făcea, dar momentul de a da cărțile pe față și a începe un joc cinstit încă nu sosise, astfel încât se limită să răspundă că mai încolo îi va povesti totul, promisiune pe care Tertuliano Máximo Afonso o are întotdeauna pe limbă și pe care o îndeplinește, când o îndeplinește, târziu și prost, s-o spună mama lui, s-o spună Maria da Paz, despre care, de asemenea, nu se știe nimic. Helena îl întrebă dacă nu considera că era bine să se schimbe, iar el spuse că da, că, într-adevăr, hainele cu care era îmbrăcat nu erau indicate pentru ceea ce avea de rezolvat, cel mai potrivit era un costum normal, haină și pantaloni, nu sunt nici turist și nici nu mă duc să-mi petrec concediul la țară. După cincisprezece minute pleca, Helena îl însoți până la intrarea în lift, era în ochii ei strălucirea prevestitoare de plâns, Tertuliano Máximo Afonso nici nu avusese timp să ajungă în stradă și ea era scăldată în lacrimi, repetând întrebarea rămasă până acum fără răspuns, Ce se întâmplă, ce se întâmplă.

Tertuliano Máximo Afonso se urcă în automobil, primul gând este să se depărteze de aici, să se ducă să parcheze într-un loc liniștit ca să reflecteze serios asupra situației, să pună ordine în confuzia care, de douăzeci și patru de ore, se învălmășește în mintea lui și, în cele din urmă, să hotărască ce va face. Puse mașina în mișcare și nu i-a trebuit decât să dea colțul ca să înțeleagă că nu trebuia să se gândească la nimic, că ceea ce avea de făcut era doar să-i telefoneze Mariei da Paz, e incredibil cum nu mi-a trecut prin minte mai înainte, trebuie să fi fost din cauză că eram închis în casa aceea și nu puteam suna de acolo. La câteva sute de metri mai încolo dădu peste o cabină telefonică. Opri mașina, intră dintr-un salt și formă rapid numărul. În cabină era o căldură sufocantă. Vocea de femeie care întrebă de la celălalt capăt, Cine e, nu-i era cunoscută, Aș dori să

vorbesc cu Maria da Paz, spuse el, Da, dar cine e, Sunt un coleg al ei, de la banca unde lucrează, Domnișoara Maria da Paz a murit azi-dimineață, un accident de automobil, era cu logodnicul și au murit amândoi, a fost o nenorocire, o mare nenorocire. Într-o clipă, corpul lui Tertuliano Máximo Afonso se făcu lac de sudoare din cap până-n picioare. Bâigui câteva cuvinte pe care femeia nu le-a putut pricepe, Ce-ați spus, ce-ați spus, câteva cuvinte pe care nu și le mai amintește, nici nu și le va mai aminti, pe care le-a uitat pentru totdeauna și, fără să-și dea seama ce face, ca un automat căruia i s-a întrerupt brusc curentul, scăpă receptorul. Imobil în cuptorul cabinei, auzea două cuvinte, doar două, răsunându-i în urechi, A murit, dar imediat alte două cuvinte veniră să-i ia locul, iar astea strigau, Ai ucis-o. N-a ucis-o António Claro conducând într-un mod temerar, presupunând că asta fusese cauza accidentului, a ucis-o el, Tertuliano Máximo Afonso, a ucis-o slăbiciunea lui morală, a ucis-o o voință care l-a orbit în fața a tot ce însemna răzbunare, s-a spus că unul dintre ei, ori actorul, ori profesorul de istorie, era în plus în lumea asta, dar tu nu, tu nu erai în plus, nu există un duplicat al tău care să vină să te înlocuiască alături de mama ta, tu da, erai unică, așa cum orice om obișnuit e unic, cu adevărat unic. Se spune că numai cel care se urăște pe sine îl urăște pe celălalt, dar cea mai rea dintre toate urile trebuie să fie aceea care te face să nu suporți egalitatea celuilalt și, probabil, va fi și mai rea dacă această egalitate va deveni vreodată absolută. Tertuliano Máximo Afonso ieși din cabină împleticindu-se ca un om beat, se urcă în mașină cu violență, ca și cum s-ar fi aruncat pe sine înăuntru și rămase acolo, privind înainte fără să vadă, până când nu mai putu rezista și lacrimile și supinele îi scuturară pieptul. În momentul acesta o iubește pe Maria da Paz cum n-a iubit-o niciodată înainte și nici n-ar fi ajuns s-o iubească în viitor. Durerea

pe care o simte izvorăşte din pierderea ei, dar conştiinţa vinovăţiei sale stoarce pustulele unei răni care va secreta puroi şi rahat pentru totdeauna. Câteva persoane îl priviră cu acea curiozitate gratuită şi neputincioasă care nu face nici bine, nici rău lumii, dar una dintre ele se apropie şi întrebă dacă îi putea fi de folos cu ceva, iar el spuse că nu, mulţumesc foarte mult şi actul de a mulţumi îl făcu să plângă şi mai tare, a fost ca şi cum i s-ar fi pus o mână pe umăr şi i s-ar fi spus, Aveţi răbdare, cu timpul o să vă treacă suferinţa, e adevărat, cu timpul totul trece, dar sunt cazuri în care timpul zăboveşte în a da timp pentru ca durerea să obosească, şi astfel de cazuri au fost şi vor fi, din fericire mai rare, în care nici durerea n-a obosit, nici timpul n-a trecut. Rămase aşa până când nu mai avu lacrimi să plângă, până când timpul s-a hotărât să se pună din nou în mişcare şi să întrebe, Şi acum, unde te gândeşti să te duci, şi iată că Tertuliano Máximo Afonso, după toate probabilităţile transformat în António Claro pentru tot restul vieţii, înţelese că nu avea unde să se adăpostească. În primul rând, casa pe care înainte o numea a lui îi aparţinea lui Tertuliano Máximo Afonso, iar Tertuliano Máximo Afonso e mort, în al doilea rând, nu se poate duce la casa care era a lui António Claro şi să-i spună Helenei că soţul ei a murit, pentru că, pentru ea, António Claro este el însuşi, şi, în sfârşit, în privinţa casei Mariei da Paz, unde, de altfel, n-a fost invitat niciodată, doar dacă ar fi ca să prezinte nişte condoleanţe inutile sărmanei mame orfane de fiica ei. Firesc ar fi ca, tocmai în acest moment, Tertuliano Máximo Afonso să se gândească la o altă mamă care, dacă a fost deja informată despre trista noutate, plânge şi ea lacrimile de neconsolat ale situaţiei de mamă orfană, dar conştiinţa fermă că, între el şi el însuşi, este şi întotdeauna va fi Tertuliano Máximo Afonso şi că, în consecinţă, e viu ca atare, trebuie să-i fi blocat temporar ceea ce, cu siguranţă, ar fi

fost, în alte împrejurări, primul său impuls. Deocamdată trebuie să găsească răspuns la întrebarea care a rămas în urmă, Şi acum, unde te gândeşti să te duci, dificultate, dacă ne uităm bine, dintre cele mai uşor de rezolvat într-un oraş care nici n-ar avea nevoie să fie metropola imensă care este, cu hoteluri şi pensiuni pentru toate gusturile şi buzunarele. Acolo va trebui să se ducă, şi nu doar pentru câteva ore ca să se apere de căldură şi să plângă în linişte. Una a fost să doarmă cu Helena noaptea trecută, când faptul n-a însemnat decât o simplă mutare în cadrul unui joc, dacă tu te culci cu femeia mea, eu mă culc cu a ta, adică, ochi pentru ochi, dinte pentru dinte, cum porunceşte legea talionului, aplicată în acest caz mai bine ca niciodată, pentru că, întrucât cuvântul nostru actual identic înseamnă acelaşi lucru ca şi rădăcina latină *talis*, de unde îi vine numele, dacă delictele comise au fost identice, identici au fost şi cei care le-au comis. Una a fost, fie-ne permis să ne întoarcem la începutul frazei, să petreacă noaptea cu Helena când nimeni nu putea bănui că moartea se pregătea să intre în joc şi să facă şah mat, alta era, ştiindu-se că António Claro e mort, şi chiar dacă mâine ziarele vor spune că defunctul se numea Tertuliano Máximo Afonso, să se ducă să doarmă o a doua noapte cu ea, adăugând astfel la o înşelăciune, o altă înşelăciune şi mai mare. Noi, fiinţele umane, deşi continuăm să fim, unii mai mult, alţii mai puţin, tot atât de animale ca înainte, avem unele sentimente bune, uneori chiar un rest sau un început de respect pentru noi înşine şi acest Tertuliano Máximo Afonso, care s-a comportat, în atâtea ocazii, în aşa fel încât justifică cele mai acerbe critici ale noastre, nu va îndrăzni să facă pasul care, în ochii noştri, l-ar condamna pentru totdeauna. Va porni, prin urmare, în căutarea unui hotel, iar mâine va vedea. Puse maşina în mişcare şi conduse spre centru, unde va avea mai multe posibilităţi de alegere, la urma urmelor, îi va fi

de ajuns un hoteluț de două stele, și numai pentru o noapte, Și cine-mi spune mie că va fi numai pentru o noapte, gândi el, unde o să mă duc să dorm mâine, și după aceea, și după aceea, și după aceea, pentru prima oară viitorul îi apăru ca un loc în care, cu siguranță, vor fi necesari în continuare profesorii de istorie, dar nu acesta, în pielea căruia, însuși actorul Daniel Santa-Clara nu va avea altă soluție decât să renunțe la cariera lui promițătoare, în care va trebui să descopere un punct oarecare de echilibru existent între a fi fost și a continua să fie, fără îndoială e reconfortant să ne spună conștiința noastră, Știu cine ești, dar ea însăși ar putea începe să se îndoiască de noi și de ceea ce afirmă că percepe în jurul nostru, căci oamenii își pun unii altora întrebarea incomodă, Și ăsta, cine e. Primul care a avut ocazia să-și manifeste această curiozitate publică a fost recepționerul de la hotel, când i-a cerut lui Tertuliano Máximo Afonso un document de identitate și trebuie să mulțumească cerului că nu l-a întrebat mai întâi cum se numește, pentru că se putea întâmpla foarte bine ca lui Tertuliano Máximo Afonso să-i scape, prin forța obișnuinței, numele care, timp de treizeci și opt de ani, fusese al lui, iar acum aparține unui trup zdrobit care așteaptă, într-o cameră frigorifică oarecare, autopsia de care, prin regulament, morții în urma accidentelor nu scapă. Cartea de identitate pe care a prezentat-o are, deci, numele lui António Claro, figura din fotografia pusă pe ea e aceeași pe care o are în față recepționerul și pe care ar examina-o cu atenție dacă ar exista vreun motiv ca să facă așa ceva. Nu există, Tertuliano Máximo Afonso și-a semnat deja fișa de oaspete, în aceste cazuri e suficientă o simplă mâzgălitură, cu condiția să prezinte o anume asemănare cu semnătura formală, are cheia camerei în mână, spuse că nu are bagaj și, ca să întărească o verosimilitate pe care nu i-a cerut-o nimeni, explică cum că a pierdut avionul, că a lăsat valizele la

aeroport și de aceea nu rămâne mai mult de o noapte. Tertuliano Máximo Afonso și-a schimbat numele, dar continuă să fie aceeași persoană pe care am însoțit-o la magazinul de casete video, care întotdeauna vorbește mai mult decât e nevoie, care nu știe să fie natural, noroc că funcționarul de la recepție are alte probleme la care să se gândească, telefonul care sună, niște străini care tocmai au sosit, înhămați cu valize și genți de voiaj. Tertuliano Máximo Afonso urcă în cameră, se făcu comod, se duse la baie ca să-și ușureze bășica, în afară că pierduse avionul, cum i-a spus recepționerului, părea să nu aibă alte griji, dar asta a fost până s-a întins în pat, cu intenția de a se odihni un pic, imediat imaginația i-a pus dinainte un automobil redus la un morman de fiare vechi și în el, sângerând jalnic, două trupuri zdrobite. Reveniră lacrimile, reveniră suspinele și cine știe cât timp ar fi continuat așa dacă amintirea scandalizată a mamei n-ar fi țâșnit brusc în creierul lui rătăcit. Se ridică dintr-un salt, puse mâna pe telefon în timp ce se acoperea, mental, de insulte, sunt o bestie, un tâmpit, un idiot desăvârșit, un imbecil, nu sunt decât un cretin, cum a fost posibil să nu mă gândesc că poliția avea să-mi bată la ușă, să interogheze vecinii ca să afle dacă am rude, că vecina de deasupra avea să dea adresa și numărul de telefon al mamei, cum a fost posibil să uit de un lucru care sărea în ochi, cum a fost posibil. Nu răspundea nimeni acolo. Telefonul suna, suna, dar nu apăru nimeni să întrebe, Cine e, pentru ca, în sfârșit, Tertuliano Máximo Afonso să poată răspunde, Sunt eu, trăiesc, poliția s-a înșelat, îți explic după aceea. Mama nu era acasă și faptul acesta, insolit într-o altă situație, nu putea să însemne decât că era pe drum, că luase un taxi și pornise la drum, poate că sosise deja și, dacă era așa, s-a dus să ceară cheia de la vecina și acum își plânge nenorocirea, săraca mama, că bine m-a avertizat. Tertuliano Máximo Afonso formă propriul lui număr de

telefon și din nou nu-i răspunse nimeni. Se strădui să gândească limpede, să-și limpezească mintea răvășită, chiar dacă poliția ar fi fost exemplar de sârguincioasă, a avut nevoie de timp ca să facă cercetările și să-și definitiveze concluziile, trebuie să ne amintim că orașul acesta e un imens furnicar de cinci milioane de locuitori nedisciplinați, că sunt multe accidentele, iar accidentații mult mai mulți, că e necesar să fie identificați, să se caute apoi familiile, sarcină nu întotdeauna ușoară, pentru că sunt unii oameni atât de neglijenți încât ies pe stradă fără măcar o hârtie în buzunar care să spună, Dacă mi se întâmplă ceva, anunțați pe cutare sau pe cutărică. Din fericire, Tertuliano Máximo Afonso nu e dintre acele persoane, din câte se pare, nici Maria da Paz nu era, în agenda fiecăruia dintre ei, la pagina rezervată datelor personale, se afla tot ce era necesar pentru o identificare perfectă, cel puțin pentru primele necesități, care, aproape întotdeauna, sunt și ultimele. Nici un om care nu se află în afara legii nu s-ar plimba încoace și-ncolo cu documente false sau sustrase de la altcineva, de unde se trage concluzia legitimă, raportându-se la cazul de față, că prima impresie a poliției era și cea adevărată, cu atât mai mult cu cât, neexistând nici un motiv să se îndoiască de identitatea uneia dintre victime, nu se vede de ce naiba ar exista vreunul în legătură cu cealaltă. Nu se mai gândește la Maria da Paz, acum vrea să știe unde este Carolina Máximo, taxiurile din ziua de azi sunt mașini foarte puternice, nu târtărețe de altădată și, într-o situație dramatică, așa cum e asta, nici n-ar fi nevoie să-l stimulezi pe șofer cu promisiunea unei gratificații ca să calce accelerația, în mai puțin de patru ore ar trebui să fie aici și, fiind zi de sâmbătă și vreme de concedii, cu circulația pe străzi redusă la minimum, ea ar trebui să fie neapărat acasă pentru a calma neliniștea acestui fiu. Sună din nou și, de data asta, pe

neașteptate, robotul intră în funcție, Sunt Tertuliano Máximo Afonso, lăsați, vă rog mesajul, șocul a fost extrem de puternic, de tulburat ce era în ultimul timp, nu și-a dat seama că mecanismul de înregistrare nu intrase în funcțiune mai înainte, iar acum a fost ca și cum ar fi auzit un glas care nu era al lui, glasul unui mort necunoscut care mâine va trebui să fie înlocuit cu cel al unui viu oarecare, ca să nu-i impresioneze pe cei sensibili, operațiune de scoatere-și-punere care se face în fiecare zi de mii și mii de ori peste tot în lume, cu toate că nu ne place să ne gândim la asta. Lui Tertuliano Máximo Afonso îi trebuiră câteva secunde ca să se liniștească și să-și recapete propriul glas, apoi, tremurând, spuse, Mamă, nu e adevărat ce ți s-a spus, sunt viu și sănătos, după aceea o să-ți explic ce s-a întâmplat, repet, sunt viu și sănătos, o să-ți dau numele hotelului unde sunt cazat, numărul camerei și numărul de telefon, sună imediat ce ajungi acolo, nu mai plânge, nu mai plânge, poate că Tertuliano Máximo Afonso ar fi spus și a treia oară aceste vorbe, dacă el însuși n-ar fi izbucnit în lacrimi, pentru mama, pentru Maria da Paz, a cărei amintire era din nou prezentă, dar și de milă pentru el însuși. Extenuat, se trânti pe pat, se simțea slab, debil ca un copil bolnav, își aduse aminte că nu mâncase de prânz și ideea, în loc să-i trezească apetitul, îi provocă o greață atât de violentă, încât a trebuit să se ridice și să alerge cum a putut la baie, unde icniturile succesive n-au făcut să-i iasă din stomac decât o spumă amară. Se întoarse în cameră, se așeză în pat cu capul între mâini lăsând gândul să plutească precum o bărcuță de plută care coboară pe firul apei și, din când în când, lovindu-se de câte o piatră, pentru o clipă își schimbă direcția. Tocmai datorită acestei divagații semiconștiente își aminti de ceva important ce ar fi trebuit să-i comunice mamei. Sună acasă crezând că robotul avea să facă

iar figura şi să nu funcţioneze şi scoase un suspin de uşurare când robotul, după câteva secunde de ezitare, dădu semn de viaţă. Folosi puţine cuvinte pentru mesaj, spuse doar, Ia aminte că numele e António Claro, nu uita, iar apoi, ca şi cum tocmai ar fi descoperit un element cu greutate pentru elucidarea definitivă a comutativelor şi instabilelor identităţi aflate în dispută, adăugă următoarea informaţie, Câinele se numeşte Tomarctus. Când va veni mama, nu va mai fi nevoie să-i recite numele tatălui şi al bunicilor, al unchilor din partea mamei şi a tatălui, nu va mai fi nevoie să-i vorbească despre braţul rupt când a căzut din smochin, nici despre prima lui iubită, nici despre fulgerul care a doborât coşul de pe casă când avea el zece ani. Pentru a avea certitudinea absolută că îl are în faţă pe fiul ieşit din măruntaiele ei, Carolina Afonso nu va avea nevoie de minunatul instinct matern, nici de testele ştiinţifice de ADN care s-o confirme, va fi de ajuns numele unui simplu câine.

Trecu aproape o oră până să sune telefonul. Tresărind, Tertuliano Máximo Afonso se ridică rapid, sperând să audă vocea mamei, dar nu era decât recepţionerul, care spunea, E aici doamna Carolina Claro, care doreşte să vă vorbească, E mama mea, bâigui el, cobor, cobor imediat. Ieşi alergând, în timp ce se dojenea, Trebuie să mă controlez, nu trebuie să exagerez cu dovezile de afecţiune, cu cât sărim mai puţin în ochi, cu atât mai bine. Lentoarea liftului îl ajută să-şi modereze fluxul emoţiilor şi un Tertuliano Máximo Afonso destul de acceptabil apăru în holul hotelului şi o îmbrăţişă pe doamna în vârstă, care, fie din instinct, fie ca efect al cugetării cumpănite din taxiul care o adusese aici, răspunse cu măsură demonstraţiilor de afecţiune filială, fără vulgara exuberanţă pasională care se exprimă în fraze de tipul Ah, scumpul meu fiu, cu toate că, în cazul dramei de faţă, fraza Ah, sărmanul meu fiu ar fi fost

mai potrivită cu situaţia[1]. Îmbrăţişările, plânsul convulsiv trebuiră să aştepte până ce ajunseră în cameră, până ce uşa se închise şi fiul reînviat putu spune Mamă, iar ea nu avu alte cuvinte decât acelea care-i ieşeau din inima recunoscătoare, Eşti tu, eşti tu. Femeia aceasta însă nu e din acelea uşor de mulţumit, din acelea pe care o mângâiere le face să uite imediat o insultă, care, în cazul acesta, nici măcar nu fusese la adresa ei, ci la adresa raţiunii, a respectului şi a bunului-simţ, ca să nu se spună că am uitat de cel care a făcut tot ce a putut pentru ca povestea bărbaţilor duplicaţi să nu sfârşească într-o tragedie. Carolina Máximo nu va folosi acest termen, va spune doar, Sunt doi oameni morţi, acum povesteşte-mi de la început cum a fost posibil să se întâmple aşa ceva, şi nu-mi ascunde nimic, te rog, vremea jumătăţilor de adevăr a trecut, la fel şi cea a jumătăţilor de minciuni. Tertuliano Máximo Afonso trase un scaun pentru mama lui, el se aşeză pe marginea patului şi începu să povestească. De la început, aşa cum i se ceruse. Ea nu-l întrerupse, numai de două ori i se schimbă expresia feţei, prima dată când António Claro spunea că o s-o ducă pe Maria da Paz în casa de la ţară ca să facă dragoste cu ea, a doua oară când fiul ei explică de ce şi cum se dusese acasă la Helena şi ce s-a petrecut acolo. Îşi mişcă buzele spunând, Nebuni, dar cuvântul nu se auzi. Se înserase, semiîntunericul acoperea trăsăturile celor doi. Când Tertuliano Máximo Afonso tăcu, mama puse întrebarea inevitabilă, Şi acum, Acum, mamă, Tertuliano Máximo Afonso care am fost e mort, iar celălalt, dacă vrea să continue să facă parte din viaţă, nu va avea altă soluţie decât să fie António Claro, Şi de ce să nu relatezi adevărul, de ce să nu spui

1. Joc de cuvinte. Pentru „scump" se foloseşte termenul *rico*, care înseamnă şi „bogat", iar pentru „sărman", termenul *pobre*, care înseamnă şi „sărac" (n.t.).

ce s-a întâmplat, de ce să nu le pui pe toate la locul lor, Ai auzit adineauri ce s-a întâmplat, Da, și, Te întreb, mamă, dacă crezi efectiv că aceste patru persoane, cele moarte și cele vii, ar trebui aruncate pe piața publică spre desfătarea curiozității feroce a lumii, și ce am câștiga cu asta, morții n-ar învia, iar cei vii ar începe să moară în acea zi, Atunci ce e de făcut, Dumneata vei fi prezentă la înmormântarea falsului Tertuliano Máximo Afonso și-l vei plânge ca și cum ar fi fiul dumitale, Helena va merge și ea, dar nimeni nu va putea ști de ce se află ea acolo, Și tu, Ți-am spus, sunt António Claro, când vom aprinde lumina, figura care-ți va apărea în față va fi a lui, nu a mea, Ești fiul meu, Da, sunt fiul dumitale, dar nu voi putea fi, de exemplu, în orașul unde m-am născut, sunt mort pentru oamenii de acolo, iar când o să vrem să ne vedem, va trebui s-o facem undeva unde nimeni să nu aibă cunoștință de existența unui profesor de istorie numit Tertuliano Máximo Afonso, Și Helena, Mâine o să mă duc s-o rog să mă ierte și să-i restitui ceasul acesta și verigheta, Și ca să se ajungă la asta, a trebuit să moară doi oameni, Pe care i-am omorât eu, iar unul dintre ei, victimă inocentă, fără nici o vină. Tertuliano Máximo Afonso se ridică și se duse să aprindă lumina. Mama plângea. Timp de câteva minute rămaseră tăcuți, evitând să se uite unul la altul. Apoi mama murmură în timp ce-și trecea batista umedă peste pleoape, Bătrâna Cassandra avea dreptate, nu trebuia să lași calul de lemn să intre, Acum nu mai e nimic de făcut și nici în viitor nu va fi, toți vom fi morți. După o scurtă tăcere, Tertuliano Máximo Afonso întrebă, Poliția ți-a povestit împrejurările accidentului, Mi-au spus că mașina a ieșit de pe banda ei și a lovit un camion, care mergea în sens opus, mi-au mai spus că moartea lor trebuie să fi fost instantanee, E ciudat, Ciudat, ce, Aveam impresia că el era un șofer bun, Ceva s-o fi întâmplat, Putea să fi alunecat, putea să fi fost ulei pe șosea, Nu

mi-au vorbit despre așa ceva, doar că mașina a ieșit de pe bandă și s-a ciocnit cu un camion. Tertuliano Máximo Afonso se așează din nou pe marginea patului, se uită la ceas și spuse, O să cer la recepție să-ți rezerve o cameră, cinăm și rămâi în hotel în noaptea asta, Prefer să mă duc acasă, după ce mâncăm chemi un taxi, Te duc eu, n-o să mă vadă nimeni, Și cum mă duci tu dacă nu mai ai mașină, Sunt cu cea care era a lui. Mama clătină din cap cu tristețe și spuse, Mașina lui, soția lui, mai rămâne să începi să duci viața lui, Va trebui să descopăr alta mai bună pentru mine, și acum, te rog, hai să mâncăm ceva, să dăm o pauză nenorocirii. Întinse mâinile ca s-o ajute să se ridice, apoi o îmbrățișă și spuse, Amintește-ți să ștergi mesajele pe care le-am lăsat pe robot, nici o precauție nu e de prisos când își vâră dracul coada. Când au terminat de mâncat, mama l-a rugat din nou, Cheamă-mi un taxi, Te duc eu acasă, Nu poți risca să fii văzut, în afară de asta, mă înfior doar la gândul de a mă urca în mașina aia, Te însoțesc în taxi și mă întorc, Am destui ani ca să umblu singură, nu insista. La despărțire, Tertuliano Máximo Afonso spuse, Încearcă să te odihnești, mamă, ai nevoie, Mai mult ca sigur nu vom reuși să dormim nici unul, nici tu, nici eu, răspunse ea.

A avut dreptate. Cel puțin Tertuliano Máximo Afonso n-a putut închide ochii ceasuri la rând, vedea mașina ieșind de pe bandă și precipitându-se spre botul enorm al camionului, de ce, se întreba, de ce a deviat în felul acela, poate i-a explodat un cauciuc, nu, nu se poate, dacă era așa, poliția ar fi spus, e drept că mașina avea niște ani de serviciu continuu, dar nu erau nici trei luni de când trecuse printr-o revizie serioasă și nu i s-a găsit nici o hibă, nici mecanică, nici electrică. Adormi abia spre dimineață, dar somnul a fost scurt, abia trecuse de șapte când se trezi brusc cu gândul că îl aștepta ceva urgent, vizita la Helena, dar pentru asta era încă prea

devreme, ce-o fi atunci, deodată se făcu lumină în mintea lui, ziarul, trebuia să vadă ce scria în ziar, un accident ca acesta, practic la porțile orașului, era, într-adevăr, o știre. Se sculă dintr-un salt, se îmbrăcă în grabă și ieși în fugă. Recepționerul de noapte, nu cel care-l primise în ajun, îl privi bănuitor și Tertuliano Máximo Afonso trebui să spună, Mă duc să cumpăr ziarul, pentru ca celălalt să nu creadă cumva că oaspetele agitat voia să plece fără să plătească. N-a trebuit să se ducă departe, era un chioșc la primul colț. Cumpără trei ziare, unul dintre ele trebuia să vorbească despre dezastru, și se întoarse rapid la hotel. Urcă în cameră și începu să le răsfoiască nerăbdător în căutarea secțiunii accidentelor de circulație. Doar în al treilea ziar găsi știrea. Era o fotografie care arăta starea jalnică în care ajunsese mașina. Tremurând din tot corpul, Tertuliano Máximo Afonso citi, sărind peste amănunte, direct faptele, Ieri-dimineață, în jur de 9:30, s-a înregistrat, aproape de intrarea în oraș, o ciocnire violentă între un autoturism și un camion de TIR. Cei doi ocupanți ai automobilului, Cutare și Cutărița, identificați imediat după documentele care s-au găsit asupra lor, erau deja morți când au sosit ajutoarele. Conducătorul camionului a suferit doar răni ușoare pe mâini și pe față. Interogat de poliție, care nu i-a atribuit nici o responsabilitate în producerea accidentului, el a declarat că, încă de la distanță, înainte de a devia, i s-a părut că-i vede pe cei doi ocupanți luptându-se unul cu celălalt, deși nu putea fi absolut sigur din cauza reflexelor parbrizului. Informații culese ulterior de redactorii noștri au scos la iveală faptul că cei doi nefericiți călători erau logodnici. Tertuliano Máximo Afonso citi din nou știrea, se gândi că la ora aceea el încă se afla în pat cu Helena, iar apoi, inevitabil, făcu legătura între ora matinală la care se întorcea António Claro și declarația șoferului camionului. Ce s-o fi petrecut între ei, se întrebă, ce s-o fi

întâmplat în casa de la țară pentru ca să continue să se certe și în automobil, și mai mult decât să se certe, să se lupte, după cum a spus, cu o aptitudine expresivă puțin obișnuită, singurul martor ocular al accidentului. Tertuliano Máximo Afonso se uită la ceas. Era opt fără câteva minute, Helena trebuia să se fi sculat. Sau poate că nu, mai mult ca sigur a luat o pastilă ca să doarmă, sau ca să fugă, un verb mai potrivit, sărmana Helena, la fel de inocentă în legătură cu toate astea ca și Maria da Paz, nici nu-și imaginează ce o așteaptă. Era ora nouă când Tertuliano Máximo Afonso plecă din hotel. Ceruse la hotel cele necesare ca să se bărbierească, a luat micul dejun și acum se duce să-i spună Helenei vorba care mai lipsește pentru ca incredibila poveste a bărbaților duplicați să se termine o dată pentru totdeauna și normalitatea vieții să-și reia cursul, lăsând victimele în urma ei, așa cum e obiceiul. Dacă Tertuliano Máximo Afonso ar avea conștiința deplină a ceea ce va face, a loviturii pe care o va da, poate că ar fugi de acolo fără să dea explicații, nici justificări, poate că ar lăsa lucrurile în situația în care au ajuns, să putrezească, dar mintea lui e ca blocată, sub acțiunea unui soi de anestezie care i-a asurzit durerea și acum îl împinge dincolo de voință. Parcă mașina în fața blocului, traversă strada, se urcă în lift. Are ziarul împăturit sub braț, mesager al nenorocirii, glasul și cuvântul destinului, el e cea mai teribilă dintre cassandre, cea care are drept unică îndatorire să spună, S-a întâmplat. N-a vrut să deschidă ușa cu cheia pe care o are în buzunar, de fapt nu mai e loc pentru reparații, revanșe și răzbunări. Sună la ușă la fel ca vânzătorul acela de cărți care lăuda sublimele virtuți culturale ale enciclopediei în care se descriu amănunțit obiceiurile diavolului de mare, însă ce-și dorește acum din tot sufletul e ca persoana care-i va deschide să-i spună, chiar dacă minte, N-am nevoie, am deja. Ușa se deschise și Helena apăru în semiîntunericul de pe

hol. Îl privea cu uimire, ca și cum pierduse orice speranță de a-l mai vedea, își arăta sărmanul chip descompus, ochii încercănați, era evident că pastila pe care o luase ca să fugă de ea însăși nu avusese efect. Unde ai fost, bâigui, ce s-a întâmplat, de ieri nu trăiesc, nu trăiesc de când ai plecat de aici. Făcu doi pași către brațele lui, care nu se deschiseră, care numai din milă n-au respins-o și apoi intrară împreună, ea încă agățată de el, el neîndemânatic, stângaci, ca o păpușă de lemn căreia nu-i reușesc mișcările. Nu vorbi încă, nu va rosti nici un cuvânt înainte ca ea să se așeze în fotoliu, iar ceea ce-i va spune va părea doar declarația inofensivă a cuiva care a coborât ca să cumpere ziarul și acum, fără nici o intenție ascunsă, se limitează să comunice, V-am adus știrile, și-i va întinde ziarul deschis la pagina respectivă și-i va arăta știrea despre tragedie, Iată, iar ea nu va observa că el n-a tutuit-o, va citi cu atenție ce scrie, își va întoarce ochii de la fotografia mașinii zdrobite și va murmura, cu tristețe, când va termina, Ce oroare, însă dacă a vorbit în felul acesta a fost numai pentru că e o femeie cu inima sensibilă, în realitate nenorocirea aceea n-o afectează pe ea direct, s-a observat chiar, în contradicție cu semnificația solidară a cuvintelor rostite, un anume ton care semăna cu o ușurare, evident, involuntară, dar pe care cuvintele spuse în continuare au exprimat-o în mod inteligibil, A fost o nenorocire, nu mă bucură deloc, dimpotrivă, dar cel puțin a pus capăt confuziei. Tertuliano Máximo Afonso nu se așezase, stătea în picioare în fața ei, așa cum trebuie să rămână mesagerii în exercițiu, pentru că mai sunt și alte vești de dat și astea vor fi cele mai teribile. Pentru Helena, ziarul face parte din trecut, prezentul concret, prezentul palpabil, e acest soț al ei care s-a întors, António Claro se numește, el îi va spune ce a făcut ieri după-amiază și noaptea trecută, ce chestiuni importante au fost acelea ca s-o lase atâtea ore fără un

cuvânt. Tertuliano Máximo Afonso își dă seama că nu mai poate aștepta nici un minut în plus sau altfel va fi obligat să tacă pentru totdeauna. Spuse, Bărbatul care a murit nu era Tertuliano Máximo Afonso. Ea îl privi neliniștită și lăsă să-i scape din gură patru cuvinte care n-au fost de mare folos, Ce, ce ai spus, iar el repetă, fără s-o privească, Nu era Tertuliano Máximo Afonso bărbatul care a murit. Neliniștea Helenei se transformă brusc într-o frică absolută, Cine era atunci, Soțul dumneavoastră. Nu exista alt mod de a i-o spune, nu exista în lume nici un discurs pregătitor potrivit, era inutil și crud să vrei să aplici pansamentul înaintea rănirii. Cuprinsă de disperare, năucită, Helena încearcă în continuare să se apere de catastrofa care se abătea asupra ei, Dar documentele despre care vorbește ziarul erau ale acelui afurisit de Tertuliano. Tertuliano Máximo Afonso scoase portmoneul din buzunarul hainei, îl deschise, scoase dinăuntru cartea de identitate a lui António Claro și i-o întinse. Ea o luă, se uită la fotografia de pe ea, se uită la bărbatul din fața ei și înțelese totul. Realitatea faptelor se reconstitui în mintea ei ca un torent brutal de lumină, monstruozitatea situației o asfixia, pentru o scurtă clipă păru să-și piardă cunoștința. Tertuliano Máximo Afonso înaintă, îi cuprinse mâinile cu putere, iar ea, deschizând niște ochi ca o lacrimă imensă, și le retrase brusc, dar apoi, fără forță, le abandonă, plânsul convulsiv evitase leșinul, acum suspinele îi zdruncinau pieptul fără milă, Și eu am plâns așa, gândi el, așa plângem în fața a ceea ce nu are leac. Și acum, întrebă ea din fundul puțului unde se îneca, Dispar pentru totdeauna din viața dumneavoastră, răspunse el, n-o să mă mai vedeți niciodată, aș vrea să vă cer iertare, dar nu îndrăznesc, ar însemna să vă jignesc din nou, N-ai fost singurul vinovat, Da, dar responsabilitatea mea e mai mare, sunt vinovat de lașitate și din cauza ei doi oameni sunt morți, Maria da Paz era cu adevărat logodnica ta, Da, O iubeai, Țineam

la ea, urma să ne căsătorim, Și ai admis să se ducă cu el, V-am spus, din lașitate, din slăbiciune, Și ai venit aici ca să te răzbuni, Da. Tertuliano Máximo Afonso se îndreptă, dădu un pas înapoi. Repetând mișcările pe care le făcuse António Claro cu patruzeci și opt de ore înainte, își desfăcu ceasul de mână, pe care îl puse pe masă și apoi puse alături de el verigheta. Spuse, Vă trimit prin poștă costumul ăsta pe care l-am purtat. Helena luă inelul, îl privi ca și cum ar fi fost pentru prima oară. Distrat, părând că voia să înlăture semnul invizibil pe care-l lăsase, Tertuliano Máximo Afonso frecă între arătător și degetul mare al mâinii drepte degetul de la mâna stângă, de unde scosese verigheta. Nici unul dintre ei nu s-a gândit, nici unul dintre ei nu se va gândi vreodată că lipsa acestui inel de pe degetul lui António Claro ar fi putut să fie cauza directă a celor două decese și, cu toate acestea, așa a fost. Ieri-dimineață, în casa de la țară, António Claro încă dormea când s-a trezit Maria da Paz. El era culcat pe dreapta, cu mâna stângă odihnindu-se pe perna unde era capul ei, chiar la nivelul ochilor. Gândurile Mariei da Paz erau confuze, oscilau între starea molatecă de bine a trupului și o neliniște a minții pentru care nu găsea explicație. Lumina tot mai intensă care pătrundea prin crăpăturile obloanelor rustice de la ferestre lumina încet-încet camera. Maria da Paz suspină și întoarse capul spre Tertuliano Máximo Afonso. Mâna lui stângă aproape îi acoperea chipul. Degetul inelar prezenta urma circulară și albă pe care o lasă pe piele verighetele purtate mult timp. Maria da Paz se înfioră, i se păru că nu vedea bine, că avea cel mai cumplit dintre coșmaruri, bărbatul acesta, identic cu Tertuliano Máximo Afonso nu e Tertuliano Máximo Afonso, Tertuliano Máximo Afonso nu poartă inele de când a divorțat, urma de pe degetul lui a dispărut de mult. Bărbatul dormea liniștit. Maria da Paz se strecură afară din pat cu mii de precauții, își adună

hainele împrăștiate și ieși din cameră. Se îmbrăcă în holul de la intrare, încă prea zăpăcită ca să gândească lucid, neputând să găsească un răspuns la întrebarea care i se învârtea în minte, Oi fi nebună. Că bărbatul care o adusese aici și cu care petrecuse noaptea nu era Tertuliano Máximo Afonso, de asta era absolut sigură, dar, dacă nu era el, atunci cine era, și cum e posibil să existe în lumea asta doi oameni exact la fel, într-atât încât să se confunde total, corp, gesturi, voce. Încet-încet, ca și cum ar fi căutat și descoperit piesele potrivite ale unui puzzle, începu să lege întâmplări și acțiuni, își aminti de vorbele echivoce pe care le auzise la Tertuliano Máximo Afonso, atitudinile lui evazive, scrisoarea primită de la casa de producție de filme, promisiunea lui că într-o zi îi va povesti totul. Nu putea să meargă mai departe, va continua să nu știe cine era bărbatul acela, afară de cazul în care i-ar fi spus el însuși. Glasul lui Tertuliano Máximo Afonso se auzi dinăuntru, Maria da Paz. Ea nu răspunse și glasul insistă, insinuant, mângâietor, E încă devreme, vino în pat. Ea se ridică de pe scaunul unde se lăsase să cadă și se îndreptă spre dormitor. Nu trecu de prag. El spuse, Ce idee să te îmbraci, hai, scoate-ți hainele și sari aici, petrecerea încă nu s-a terminat, Cine ești dumneata, întrebă Maria da Paz, și înainte ca el să răspundă, De la ce inel e urma pe care o ai pe deget. António Claro își privi mâna și spuse, Ah, asta, Da, aia, dumneata nu ești Tertuliano, Nu sunt, într-adevăr, nu sunt Tertuliano, Atunci cine ești, Deocamdată mulțumește-te să știi că nu sunt, dar când o să fii cu prietenul tău poți să-l întrebi, O să întreb, trebuie să știu cine m-a înșelat, Eu, în primul rând, dar el m-a ajutat, sau mai exact, bietul om n-a avut altă soluție, logodnicul tău nu e tocmai un erou. António Claro se dădu jos din pat, complet dezbrăcat, și veni spre Maria da Paz zâmbind, Ce importanță are dacă eu sunt unul sau altul, lasă-te de întrebări și

vino în pat. Disperată, Maria da Paz scoase un strigăt, Canalie, şi fugi în living. António Claro apăru peste puţin timp, îmbrăcat şi gata de plecare. Spuse cu indiferenţă, N-am răbdare cu femeile isterice, te duc până la uşa casei tale şi adio. După treizeci de minute, cu mare viteză, automobilul se izbea de camion. Nu era ulei pe şosea. Singurul martor ocular a declarat poliţiei, deşi nu putea fi absolut sigur din cauza reflexelor parbrizului, că i se păruse că cei doi ocupanţi ai maşinii se luptau unul cu celălalt.

Tertuliano Máximo Afonso spusese în cele din urmă, Sper să vină o zi în care să mă puteţi ierta, iar Helena răspunse, Iertarea nu e decât o vorbă, Vorbele sunt tot ce avem, Unde te duci acum, Pe aici, să adun cioburile şi să maschez cicatricile, Ca António Claro, Da, celălalt e mort. Helena rămase tăcută, mâna ei dreaptă se afla pe ziar, verigheta îi strălucea pe mâna stângă, aceeaşi care încă ţinea, cu vârful degetelor, inelul care fusese al soţului. Atunci spuse, Îţi mai rămâne cineva care poate continua să te numească Tertuliano Máximo Afonso, Da, mama, E în oraş, Da, Mai e cineva, Cine, Eu, Nu veţi avea ocazia, n-o să ne mai vedem, Depinde de tine, Nu înţeleg, Îţi spun să rămâi cu mine, să iei locul soţului meu, să fii în tot şi în toate António Claro, să-i continui viaţa dacă tot i-ai luat-o, Să rămân aici, să trăim împreună, Da, Dar noi nu ne iubim, Poate că nu, S-ar putea să mă urâţi, Poate că da, Sau să vă urăsc eu pe dumneavoastră, Accept riscul, va fi încă un caz unic în lume, o văduvă care a divorţat, Dar soţul dumneavoastră trebuie să aibă familie, părinţi, fraţi, cum o să pot eu să mă dau drept el, O să te ajut, El era actor, eu sunt profesor de istorie, Astea sunt câteva dintre cioburile pe care va trebui să le lipeşti, dar fiecare lucru la timpul lui, Poate că o să ne iubim, Poate că da, Nu cred că pot să vă urăsc, Nici eu pe tine. Helena se ridică şi se apropie de Tertuliano Máximo Afonso. Părea că avea să-l sărute,

dar nu, ce idee, puţin respect, vă rog, încă n-am uitat că există un timp pentru fiecare lucru. Îi luă mâna stângă şi, încet, foarte încet, ca să dea timp pentru ca timpul să vină, îi puse verigheta pe deget. Tertuliano Máximo Afonso o trase uşor spre el şi rămaseră aşa, aproape îmbrăţişaţi, aproape împreună, la marginea timpului.

Înmormântarea lui António Claro a avut loc peste trei zile. Helena și mama lui Tertuliano Máximo Afonso s-au dus să-și joace rolurile, una plângând un fiu care nu era al ei, cealaltă prefăcându-se că mortul îi era necunoscut. El rămăsese acasă, citind cartea despre vechile civilizații mesopotamice, capitolul despre arameeni. Telefonul sună. Fără să se gândească că putea fi vreunul dintre noii lui părinți sau frați, Tertuliano Máximo Afonso ridică receptorul și spuse, Alo, De la celălalt capăt, un glas identic cu al lui exclamă, În sfârșit. Tertuliano Máximo Afonso se înfioră, exact pe același scaun trebuie să fi stat António Claro în seara în care i-a telefonat. Acum conversația se va repeta, timpul s-a căit și s-a întors înapoi. Sunteți domnul Daniel Santa-Clara, întrebă glasul, Da, eu sunt, Vă caut de câteva săptămâni, dar în sfârșit, v-am găsit, Ce doriți, Aș dori să mă întâlnesc cu dumneavoastră, Pentru ce, Trebuie să fi observat că glasurile noastre sunt identice, Mi se pare că observ o anume asemănare, Nu asemănare, identitate, Cum doriți, Nu numai la glasuri ne asemănăm, Nu înțeleg, Oricine ne-ar vedea împreună ar fi în stare să jure că suntem gemeni, Gemeni, Mai mult decât gemeni, identici, Cum identici, Identici, pur și simplu identici, Haideți să terminăm cu discuția asta, am treabă, Cu alte cuvinte, nu aveți încredere în mine, Nu cred în imposibilități, Aveți două aluniță pe antebrațul drept, una lângă alta, Am, Și eu, Asta nu dovedește nimic, Aveți o cicatrice sub rotula stângă, Da, Și eu.

Tertuliano Máximo Afonso respiră adânc, apoi întrebă, Unde sunteți, Într-o cabină telefonică nu departe de casa dumneavoastră, Și unde vă pot întâlni, Va trebui să fie într-un loc izolat, fără martori, Evident, nu suntem niște fenomene de bâlci. Vocea de la celălalt capăt sugeră un parc la periferia orașului și Tertuliano Máximo Afonso spuse că era de acord, Dar mașinile nu pot intra, remarcă el. E mai bine așa, spuse vocea, Este și părerea mea, E un pâlc de pădure după al treilea lac, vă aștept acolo, Poate că ajung eu primul, Când, Chiar acum, peste o oră, Foarte bine, Foarte bine, repetă Tertuliano Máximo Afonso punând receptorul în furcă. Luă o foaie de hârtie și scrise fără să semneze, Mă întorc. Apoi se duse în dormitor, deschise sertarul în care se afla pistolul. Introduse încărcătorul și împinse un cartuș în cameră. Se schimbă, cămașă curată, cravată, pantaloni, sacou, pantofii cei mai buni. Își puse pistolul la centură și plecă.

SERIA DE AUTOR

JOSÉ SARAMAGO

„Într-un fel, se poate spune că, literă cu literă, cuvânt cu cuvânt, pagină cu pagină, carte după carte, am reuşit să implantez în omul care eram personajele pe care le-am creat. Cred că fără ele n-aş mai fi cel care sunt azi; fără ele poate că viaţa mea n-ar fi putut să devină altceva decât o schiţă imprecisă, o promisiune care, ca atâtea altele, n-ar fi rămas decât o promisiune."

José Saramago

„Avem de a face cu un fenomen neiertător de violare a teritoriului: o invazie mutuală de identitate. Deşi duplicaţii se despart cu dinţii strânşi (ca să nu muşte), o ură metafizică, letală, a prins deja rădăcini în relaţia dintre ei. Va creşte într-o răzbunare care se manifestă în simetrii neînfricate şi duce la tragedie – pusă în scenă cu suspans şi dezvoltată cu ingeniozitate. Mai mult, pentru că acesta este un roman de Saramago, ceea ce este îngrozitor, apoi trist până la lacrimi, apoi ironic până la diabolic reuşeşte să fie de asemenea şi amuzant. Şi, dincolo de asta, există tandreţea. Scriitorul foloseşte o singură mască şi pentru tragedie, şi pentru comedie."

The New York Times

EDITURA POLIROM

ISBN 978-973-46-1544-5

www.polirom.ro